

הלכות יום טוב סימן תקכו תקכו

קמח: [א]

המשך ס"ק נב

לקברו בשנה שאומרים פיוטים. ומשום שאסור לאכול סעודת קבע קודם שיקבר המת. ואם הוא אדם חשוב שחייבים כולם ללוותו. ולכן אי אפשר לקברו

בזמן הפיוטים שהרי כולם צריכים ללכת ללוותו. ואפשר לקברו קודם אכילה בענין שלא ימנעו על ידי זה משמחת יום טוב. וכלומר שיספיקו לסעוד סעודתם קודם חצות.

ביאורי ההלכה

המשך ד"ה ואסור

ולא עדיף מן בן שמונה חי שמבואר בגמרא (שם ק"ה). שהוא כאבן ואסור לטלטלו. ומסיים ומיהו כי אשתהי - אם עבר זמן מה מעת פטירתו, והוא כבר מסריח. ואי נמי שמוא ישתהא. כלומר, שעד סוף יום טוב יעבור זמן רב ויש לחוש שיסריח. מטלפלינן ליה מדין גרף של רעני. שמבואר

בסימן ש"ח (סעיף ג') שמוותר לטלטלו אף שהוא מוקצה, משום כבוד הבריות. כפימין שי"א. שמבואר שם (בסעיף ג') שאף בשבת מותר לטלטל מת על ידי ככר או תינוק אם הוא מסריח. ובחכמת אדם כ"ל קע סעיף ז. שהתיר לקבור נפל ביום טוב שני על ידי גוי אם יש צער לחיים ממנו משום שהוא מסריח בבית.

הקדמה

לעיל בסימן תק"ג נתבאר שההיתר לעשות מלאכות ביו"ט לצורך אוכל נפש זהו רק לצורך יו"ט עצמו, אבל אסור לעשות מלאכות ביו"ט לצורך מחר אפילו הוא שבת או יו"ט שני.

בסימן שלפנינו יבואר שהתירו חז"ל לאפות ולבשל ביו"ט שחל בערב שבת לצורך שבת ע"י עירובי תבשילין, והוא ע"י הכנת תבשיל מערב יו"ט לצורך השבת ובוזה הותר להמשיך לבשל ביו"ט לצורך השבת. והנה מדין תורה כשחל יו"ט בערב שבת מותר לבשל ולהכין ביום טוב את צרכי השבת. ונחלקו חז"ל בטעם הדבר, דו"ל הגמרא (פסחים מו): איתמר האופה מיום טוב לחול, רב חסדא אמר לוקה, רבה אמר אינו לוקה. רב חסדא אמר לוקה, לא אמרינן הואיל ומקלעי ליה אורחים חזי ליה. רבה אמר אינו לוקה, אמרינן הואיל. אמר ליה רבה לרב חסדא, לדידך דאמרת לא אמרינן הואיל, היאך אופין מיום טוב לשבת. אמר ליה משום עירובי תבשילין. ומשום עירובי תבשילין שרינן איסור דאורייתא. אמר ליה מדאורייתא צרכי שבת נעשין ביום טוב, ורבנן הוא דגזרו ביה, גזירה שמא יאמרו אופין מיום טוב אף לחול, וכיון דאצרכוה רבנן עירובי תבשילין אית ליה היכירא. ע"כ. מבואר שדעת רב חסדא שמן התורה מותר לבשל ביו"ט לשבת משום שצרכי שבת נעשין ביו"ט נראה הערה בביאור דעת רב חסדא. ודעת רבה שאין צרכי שבת נעשין ביום טוב, משום שההיתר לבשל ביום טוב הוא רק לצורך יום טוב עצמו, אלא שמכל מקום המבשל מיום טוב לשבת אינו עובר על איסור תורה, משום שהואיל ואם יבואו אורחים שיהיו צריכים לתבשיל זה ביו"ט הרי ראוי המאכל שבישל ליום טוב עצמו, א"כ הרי זה כמו שמבשל ליום טוב עצמו. ונכתבו התוס' (ד"ה ינה) שלדעת רבה ההיתר הוא רק אם יש שהות ביום לאוכלו, וראה במשנ"ב (פ"ג) ענין זה בהרחבה.

וכל זה מדין תורה, אמנם חכמים אסרו לבשל ביו"ט לצורך שבת ללא עירובי תבשילין.

ובטעם האיסור נחלקו אמוראים בגמרא, דו"ל הגמרא (י"ג טו): מאי טעמא נלמה תיקנו עירוב (ד"ה), אמר רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליום טוב [מתוך שמערב וזכר את השבת ואינו מכלה את הכל ליום טוב ובורר מנה לזה ומנה לזה (ד"ה)].

רב אשי אמר [לא לכבוד שבת תקנוהו אלא לכבוד יום טוב (ד"ה)]. כדי שיאמר, אין אופין מיום טוב לשבת [אלא אם כן התחיל מבעוד יום דאינו אלא כגומר והולך, אבל אתחולי לא (ד"ה)], קל וחומר מיום טוב לחולה [לגמרי לא (ד"ה)]. עכ"ל הגמרא. מבואר שלדעת רבא טעם התקנה היא לכבוד שבת, ולדעת רב אשי טעם התקנה היא לכבוד יום טוב.

ציונים והערות

ותוס' (מ. ד"ה ו) פירשו דכיון דלצורך מצות שבת הוא, ואם לא יעשה ביום טוב שום לא יעשה, נחשב כאוכל נפש דיום טוב עצמו. ד. ולדעת רבה אף המבשל מיום טוב לחול אינו לוקה כמבואר בגמרא הנ"ל, שהרי ראוי המאכל ליום טוב עצמו. והטעם שאסרו חז"ל לבשל מיום טוב לחול, כתב בשו"ע הרב (ס"ב) שאסרו חז"ל לטרוח ביו"ט לצורך החול כיון שאפשר לטרוח בחול עצמו. ונע"ע ב"ש"ש (פ"ג פ"ג ס"ג) ובספר שמחת יו"ט (פ"ג טו). ה. יש מהראשונים שכתבו (נ"ה נע"מ פסחים יד) שדעת רב אשי כדעת רב חסדא הסובר שמדאורייתא צרכי שבת נעשין ביו"ט, ואילו האופה מיו"ט לחול לוקה משום שלא אומרים הסברה של הואיל [כפי שנתבאר לעיל בהקדמה], ולכן אסרו חז"ל לבשל מיו"ט לשבת כדי שלא יבואו לבשל מיו"ט לחול שזוהו איסור דאורייתא. אבל לדעת רבה גם המבשל מיו"ט לחול אינו לוקה, וא"כ לא שייך לגזור ביטול מיו"ט לשבת אטו ביטול מיו"ט לחול, וראה עוד בענין זה במשנ"ב (פ"ג) ובבה"ל (ד"ה ועל י"י) בהרחבה. ו. כגמרא שם פריך דו"ל: בשלמא לרב אשי דאמר כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת היינו דמערב יום טוב אין, ביום טוב לא [פירשי: בשלמא לרב אשי דאמר לכבוד יום טוב תקנוהו, נדאמר כדי שיברור מנה יפה לשבת], מאי איריא מערב יום טוב, אפילו ביום טוב נמי יעשהו לפני סעודת יו"ט, יש כאן זכירת שבת לבורר מנותיו (ד"ה). אין הכי נמי, אלא גזירה שמא יפסעו [נשכח ולא יערב משום טרדן (ד"ה)]. ויש מראשונים שכתבו (נ"ה נע"מ פ"ג) שאף שמבואר בגמרא שגם לדעת רבא יש להניח העירוב מערב יו"ט, מ"מ אם שכח להניח

א. כביאור הלשון "עירוב תבשילין" כתב הרמב"ם (שע"ט י"ט פ"ג ט"ז) וז"ל: ולמה נקרא שמו עירוב, שכשם שהעירוב שעושים בחצירות ובמבואות ערב שבת משום היכר כדי שלא יעלה על דעתם שמוותר להוציא מרשות לרשות בשבת, כך זה התבשיל משום הכר וזכרון כדי שלא ידמו ויחשבו שמוותר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו ביום. ולפיכך נקרא תבשיל זה עירובי תבשילין. עכ"ל. ומפרש המגיד משנה שלדעת הרמב"ם זהו לשון מושאל מעירובי חצירות [ששם ענינו שמערבין כל החצירות לרשות אחת (נ"ה נע"מ פ"ג ט"ז)]. והשיג עליו הראב"ד וז"ל: כי הוא אומר כי הוא שאול מעירובי חצירות, כלומר זה משום היכר הוא זה משום היכר הוא, מה זה שמו עירוב אף זה שמו עירוב, ואינו כן, אלא שהוא מערב צרכי שבת על צרכי יום טוב לעשותם יחד. עכ"ל. ועיין במפרש בהגהת השו"ע (ס"ב) שכתב שענין העירוב הוא שיבשל ויאפה מיום טוב לשבת עם מה שבישל ואפה כבר מערב יום טוב, ונמצא שלא התחיל מלאכה ביו"ט אלא גמר אותה. ומבאר בערוך השולחן (פ"ה) דמדבריו נראה שביאור הלשון "עירוב תבשילין" הוא שמערב תבשילי שבת אותן שקודם יו"ט עם אותן שביו"ט, להורות שביו"ט הוא רק גמר ולא התחלה. וע"ע במור וקציעה (על ש"ע ריש סימן ז) מש"כ בזה. ב. שא"י"ו היא איסור תורה לבשל ביו"ט לצורך השבת הסמוכה לו, לא היה מועיל עירוב תבשילין שהוא מדרבנן להתיר איסור תורה וכדלהלן מגמרא פסחים (מ:). ג. ובביאור דעת רב חסדא נחלקו רש"י ותוס'. רש"י (ס"ג ד"ה מהלכות) מפרש שלדעת רב חסדא שבת ויו"ט קדושה אחת היא, דשניהם נקראים שבת, וכשם שמוותר לבשל לבו ביום כך מותר לבשל למחר.

משנת שעה"צ

[ז] שכתב שכל שרדיין לא נקבר אסור לקבוע סעודה ואין מועיל מה שהוציא את המת עד הבית קברות.

הקנות יום טוב סימן תקכו

תקכו דיני ערוב תבשילין. ובו כ"ד סעיפים:

א (א) איום טוב שחל להיות בערב שבת * לא יבשל בתחלה לצורך שבת בבקרה בפני עצמה, אבל מבשל הוא (ב) כמה קדרות ליום טוב ואם הותר הותר לשבת, (ג) * ועל ידי ערוב מבשל בתחלה לשבת. (פרוש, ענין הערוב הוא שיבשל ואפה מיום טוב לשבת עם מה שבשול ואפה כבר מערב יום טוב לשם שבת, * ונמצא שלא התחיל מלאכה ביום טוב אלא גמר אותה). הנה: ומתן להניח ערוב זה (ד) אפלו

א משנה ביצה ט"ו (ע"ב). ב ממשמעות המשנה (שם) בית יוסף ד"ה כתב המרכיב.

באור הלכה

ואין כאן כבוד הבריות לא של חיים ולא של מתים, ואסור אף ביום טוב שני ואפלו על ידי עמין שהרי הוא כנבלה * ולא עדיף מן כן שמונה חי, ומסים ומיהו כי אישתחי אי נמי שמא ישתהא מטלטלין ליה מדין גרף של רעי, ואיני יודע אם התרה קבורתו ונהדר רופף בדי אלא שבתברנו (בית הבחירה שם ד"ה יש מי שאומר) העתקתהו להתר. עד כאן לשונו. ולכאורה פננתו דכיון דבלאו הכי משלשל מתר גם כן לקרו, וצריך עיון. ועין לעיל * סימן ש"א, ובחכמת אדם קלל ק"ע סעיף ד':

א * ועל ידי ערוב וכו', עין משנה ברורה (סק"ג) מה שכתבנו דהאסור רק מדברי סופרים משום סכא דהואיל ואלו מקלעי אורחים ולכן מהני הערוב כן כתב מהגן אברהם (ריש הסימן) בשם הר"ן (פסחים יד: ד"ה איתמר) * והוא נדעת רבה בגמרא פסחים דף (מ"ו) [מ"ו] (ע"ב) וכן הוא במלקמות (בביצה) [בפסחים] (שם) * ובמגן אברהם כתב בשם המאור (שם), ובחמך משה (סק"א) העיר עליו * דבאמת המאור כתב כן רק לדעת הר"ף (שם), אבל המלקמות סובר כן וכן הוא דעת התוספות בערוכין ל"ח (ע"א ד"ה מ"ט) בתרוץ קמא דמשמע זה מתר לאפות ולבשל * ולא חיישין להקנה דאסור מדאורייתא. * ובמקום דלא שוף סכא דהואיל גגון סמוך לחשכה כתבו התוספות בפסחים דף מ"ו (שם ד"ה רבה) דאסור מדאורייתא, והעתיק דבריהם גם בחדושי הרשב"א בביצה (ד: ד"ה הא דאמר) וכן הביא מהגן אברהם בשם מרדכי (פרק ב ט"ו תרסח) דסמוך לחשכה אסור דלא שוף הואיל ולא מהני ערוב, וכן הוא בהגהות מיוני (פ"ו אות א) ובסמ"ג (לאוין עה) שדעת כל רבותיו הערפתים דמלאכות שבת אין נעשין ביום טוב ורק משמע הואיל שרי וממילא שמענין דהיא דלא שוף הואיל אסור מדאורייתא. ולאלה הפוסקים * אסור מלאכה והקנה אחר דבכל מלאכה שוף הכנה וכן מבאר להדיא במלקמות. אכן דעת הרשב"א בערוכין ל"ח (שם) [ומה שכתבו התוספות בריש ביצה ב: ד"ה והיה] בסתמא הוא רק שיטת הרשב"א וכן בסמ"ג העתיק זה רק כדעת יחיד * דאסור הכנה לא שוף רק בדרך חדש * ולא במלאכה אפיה ובשול דהוא תקון בעלמא ולכן מהני הערוב דאין שוף באלה אסור הכנה. [ואם ניקא משום מלאכה, נראה דרעתו כדעת רב חסדא (פסחים שם) דמלאכת שבת נעשין ביום טוב וכן נראה גם דעת העשור (ח"ב דף קמח). עין שם]. וכן כתב המאירי (טו: ד"ה י"ט וד"ה ולשטת) לחלק בין הכנה למלאכה * אכן דעתו דאסור מלאכה המתקנת הואיל כדעת התוספות וסמ"ג [ומב"ן הנ"ל, ולדעתם סמוך לחשכה אסור וכן כתבו האחרונים מהגן אברהם (שם) וחקד משה (שם) והגר"ז (ס"ח) וכתבו * דמשום זה נוהגין להקדים להתפלל ערבית ביום טוב שחל בערב שבת וכן נראה מאלה רבה (סק"ב) בשם לבוש. אמנם נמצאו גם דעת ראשונים המקלין בזה היינו הרבנו אפרים והמאור שפסקו כרב חסדא לגמרי ומלאכת שבת נעשין ביום טוב מדאורייתא ולידהו אין חלוק בין מבעוד יום בין סמוך לחשכה, וכן הרמב"ם * אף דפסק (פ"א ט"ו) כרבה דהעושה מלאכה מיום טוב לחל אינו לוקה משום הואיל מכל מקום לענין שבת תפס (פ"ו ה"א) כסכרת רב חסדא דמדאורייתא מלאכת שבת נעשין ביום טוב ורק מדברי סופרים [אסור] כדי שלא יקלו גם מיום טוב לחל ולמשמע דסכרת ליה דאף מיום טוב לחל אף דאינו לוקה * מכל מקום אסורא דאורייתא איכא * וכן משמע בלשונו עוד בהלכה ט' בפרק א' ובהלכה י"ג שם עין שם וכבר האריך בזה בחמך משה (שם)]. וכן הבינו בדעתו ההגהות (הגה"מ שם) והסמ"ג וכן הוא גם דעת הבית יוסף (ד"ה והרמב"ם) בדעת הרמב"ם וכן הוא פשוט דבריו וכמו שכתב החמך משה * וחולק על מהגן אברהם * קאי בשיטת רב חסדא דצרכי שבת נעשין ביום טוב מדאורייתא דלא כמהרש"ל (ים של שלמה פרק ב ט"ו ג) ומגן אברהם, * ונעמנו משום דפשוט דברי רב אשי מורין כן דקאמר (טו:): כדי שיאמרו מיום טוב לשבת אסור קל וחקד לחל אלמא דמדאורייתא שרי לשבת וכדעת רב חסדא ולא משום הואיל. ונקעין זה איתא בירושלמי פרק יום טוב (ה"א) וזה לשונו איתא חמי (בוא וראה) דבר תורה הוא אסור * וערובי תבשילין מתירין. אמר רבי אבהו בדין שיהא אופין ומבשילין מיום

משינה ברורה * לקברו בשעה שאמרים פיוטים וזמנינו עשרה בני אדם על כל פנים לקבורתו. * ואם הוא אדם חשוב שחכמים כלם ללוותו יוציאוהו לאחר התפלה וילווחו עד בית הקברות ויניחוהו שם, (ע) וילכו לאכל ואחר כך יקברוהו. (עז) ומכל מקום אם הכל מוכן להנינו הקבר והתכריזין * ואפשר לקברו קדם אכילה בענין שלא ימנעו על ידי זה משמחת יום טוב עדיף טפי לקברו קדם אכילה, דבמדרש סמכו על קרא (ויקרא יט כו) דלא תאכלו על הדם * שאסור לאכל סעדה קבוע קדם שנקבר המת:

א (א) יום טוב שחל להיות בערב שבת. * ואין נפקא מנה בין יום טוב ראשון (ב) בין יום טוב שני של גלויות, דאם חל יום טוב שני בערב שבת גם כן אסור לבשל לשבת אם לא על ידי ערוב שיערב מערב יום טוב הראשון: (ב) כמה קדרות ליום טוב ואם הותר. * ואפלו נאומר (ג) קדרה שלמה בלה פיון שמתחלה חשב שיצטרף ליום טוב. * ובכבוד שלא יערים בזה * וכמבאר בסעיף כ"ד עין שם, * וענין בסעיף כ"ג * ובסימן תק"ג (ס"א): (ג) ועל ידי ערוב מבשל בתחלה. כתבו (א) הפוסקים * דהתיר הערוב הוא אף למאן דאמר (פסחים מו:): דמלאכות שבת אין נעשין ביום טוב מדאורייתא * מכל מקום מהני הערוב, דמכל מקום אין כאן אלא אסור מדברי סופרים * דמדאורייתא אמרינן הואיל ואלו מקלעי אורחים וחוזי לה ליום טוב גופא, אם כן אין עושה אסור בזה ורק מדרבנן אסור, ובשכיל שבת שהוא שעת הדחק התירו על ידי ערוב, ששחשב בזה כאלו כבר התחיל להכין מערב יום טוב לשבת ורק שגומר ביום טוב ונדלקמה בהג"ה. וכתבו (ד) האחרונים * דביום טוב שחל להיות בערב שבת יזהר להקדים הכנת מאכליו לשבת בכדי שיגמר מלאכתו בעוד יום גדול, דסמוך לחשכה בומן דלא שוף שיעטרף לו ביום טוב גופא הלא יש כאן לתא דמלאכה דאורייתא. [וכן] (ע) יש לזהר בהמאכלים שמשמין לשבת * שישמין בומן שאפשר שיתבשלו שלישי בשול מבעוד יום]. * וכתבו דמשמע זה (ו) נהגו להקדים תפלת ערבית בליל שבת כשחל סמוך ליום טוב * כדי שלא יתאחר מלאכת בשולו ביום טוב עד סמוך לחשכה. * וענין באור הלכה (ד"ה וע"י ערו) * דבשעת הדחק יש להקל ביום טוב שני שחל בערב שבת אם נתאחר בשולו לשבת עד סמוך לשבת, ואף ביום טוב ראשון אפשר דיש להקל בשעת הדחק, ולכתחלה בנדאי צריך לזהר וברבט ביום טוב ראשון שהוא דאורייתא: (ד) אפילו פסק השבחה. * זמן ספק חשכה נתבאר בסימן רס"א (ס"א) ומבאר שם (משגיב ס"ק ב, כ"ג, בה"ל ד"ה קורס) דכשנראין שלשה כוכבים בינונים הוא ודאי לילה. (ו) וכתבו האחרונים * דאם קבל עליו יום טוב באמירת ברכו שוב אין יכול לערב דבקבלת יום טוב נחשב הזמן כיום טוב ודאי, (ח) ודוקא בקבלת ברכו שהוא קבלת צבור * ואף אם הוא לא אמר ברכו נגדר אחר הצבור כמבאר בסימן רס"ג סעיף י"ב, אבל קבלת עצמו אף שקבל בפירוש * ואפשר דלא מהני לענין זה ויכול

שער הציזון

(א) * פ"ן נתבאר לעיל בסימן רס"ג סעיף ד' ובמשנה ברורה שם (ס"ק כח): (ב) ואף דשם משמע להתיר בקבלת יחיד [ו], יש לומר דכאן גרע, דכשקבל מבעוד יום יש לומר דקבלו רק לדיון ספק חשכה עין שם בבאור הלכה (ד"ה אין מערבין), אבל כשקבל בספק חשכה יש לומר דקבלתו הוי לנדאי, וכל שפן אם התפלל מעריב אף דמעצם הדין להמקלין בקבלה בסימן (רצ"ג) [שצ"ג] (ס"ב) שהוא נובע מהמדרבי (שבת ס"ו רג) מוכח מפרדכי דגם מעריב לא מהני [ו], יש לומר דזה דוקא כשהתפלל מבעוד יום ולא בספק חשכה. והגר"ז (ס"ט) פסק להתמיר כשכבר התפלל מעריב אפלו ביחידות:

לעילוי נשמת מו"ר הגה"צ רבי נתנאל ב"ר זלמן פנחס הכהן קווין זצוק"ל מנהל רוחני רשיבה ומתיבתא "תורה ודעת" - ברוקלין, נ"י. למשך יובל שנים, ומייסד מחנה קיץ "אור שרגא" נלב"ע ב"ח שכט תשכ"ה הונצח ע"י א' מתלמידיו כבניו הרב דניאל יעקב קאהן וב"ב שיחיו לוח עמוד הוימ"ב: יום ה' י"ג אייר תשס"ו * יום ו' י"ח ניסן תשע"א * שב"ק כ"ג אדר ב' תשע"ז * יום א' א' ניסן תשפ"א * יום ב' אדר תשפ"ז

הלכות יום טוב סימן תקכז

משתנה שעה"צ קמח: [א]

[ב] דעל מה שכתב הלבוש דסמוך לחשיכה אסור לבשל מן התורה, הוסיף האליה רבה דלכן נהגו כשחל יו"ט בערב שבת מקדימין להתפלל ערבית. [ג] שדווקא על ידי עניית 'ברכו' שהוא קבלת שבת של ציבור נחשב לקבלת שבת, אבל יחיד שקיבל עליו שבת מבעוד יום לא חמיר מבין השמשות (נ"ה מש"כ סי' נ"א ק"מ), וא"כ לכאורה פשוט שיכול לערב עירובי תבשילין לאחר שקיבל עליו שבת [וא"כ למה כתב המש"כ בלשון 'אפשר'].

[ד] דו"ל המרכיב (שם סי' 6): והוא הדין עירובי תבשילין ספק חשיכה מערבין. ופסק רבינו יואל והוא הדין לאחר תפלת ערבית יכולין לערב אם יום הוא, דעניית ברכו כתיקנת שופר הוא, וקודם ספק חשיכה היו מקבלין שבת ותוקעין כדי להוסיף מחול על הקודש, ואפילו הכי מתיר בערב שבת לערב עירובי חצירות בספק חשיכה, והוא הדין אחר עניית ברכו. עכ"ל. ומשמע דגם לאחר תפלת ערבית לא מהני קבלתו. [ה] וכאן הרי מיידי בספק חשכה ולא מבעוד יום.

וכתבו דמטעם זה לפי שאין הכל בקיאי בהלכה זו (שו"ע הרב ס"ח).
כדי שלא יתאחר מלאכת בישולו ביום טוב עד סמוך לחשיכה. שהכל הן זריזין למהר לגמור כל צרכי שבת קודם תפלת ערבית של שבת (שו"ע הרב ס"ט).
ועיין ביאור הלכה, שכל זה לדעת רבה הסובר שמלאכות שבת אין נעשין ביום טוב, וההיתר הוא רק מפני שיכול לכבד בו אורחים ביו"ט. אבל לדעת רב חסדא הסובר שמלאכות שבת נעשין ביום טוב, א"כ מן התורה מותר לבשל ביו"ט לצורך שבת גם סמוך לחשיכה, ולכן אף שהרבה ראשונים פסקו כדעת רבה מכל מקום נראה **דבשעת הדחק יש להקל ביום טוב שני של גלויות** - שאיסורו רק מדרבנן **שחל בערב שבת, אם נתאחר בישולו לשבת עד סמוך לשבת,** שיכול לבשל אף שלא יהיה המאכל ראוי לאכילה מבעוד יום.

סק"ד

זמן ספק חשיכה [-הנקרא 'בין השמשות'] **נתבאר בסימן רס"א.** שדעת הרבה ראשונים שמשעה שהחמה נתכסית מעינינו [ונקרא 'תחילת השקיעה'] מתחיל בין השמשות, ונמשך זמנו כדי הילוך שלשת רבעי מיל, ודעת רבינו תם שבתחילת השקיעה עדיין יום הוא, ורק בסוף השקיעה דהיינו כשמתחיל להשקע האור לגמרי מתחיל זמן בין השמשות ונמשך זמנו כפי שיעור הילוך שלשת רבעי מיל. (והנה נמש"כ שם סק"ג וסק"ג נהרמשה).

דאם קיבץ עליו יום טוב באמירת 'ברכו' [-של תפילת ערבית של ליל יום טוב], אע"פ שעדיין לא חשכה, **שוב אין יכוף לערב.** דאמירת 'ברכו' נחשב כקבלת יו"ט, והדין הוא דבקבלת יום טוב נחשב הזמן כיום טוב ודאי.

ואף אם הוא לא אמר 'ברכו', מ"מ כיון שהציבור אמרו ברכו הרי קיבלו יום טוב, ונחשב לגבי הציבור כיום טוב ודאי, והרי הוא נגדר אחר הציבור, כמבואר בסימן רס"ג סעיף י"ב. שאם רוב הקהל קיבלו עליהם שבת, המיעוט נמשכים אחריהם על כרחם.

ביאורי ההלכה

[וכמוגן אברהם כתב כן בשם המאור.
דבאמת המאור כתב כן רק לדעת הרי"ף, שדעת הרי"ף שהלכה כרבה שאין צרכי שבת נעשין ביום טוב וההיתר לבשל ביו"ט לצורך שבת מן התורה הוא רק משום הסברא של 'הואיל'. אבל דעת בעל המאור עצמו לפסוק כרב חסדא הסובר שצרכי שבת נעשין ביום טוב מן התורה].
ולא חיישינן להבנה דאסור מדאורייתא. אמרינן במסכת ביצה (כ"ג): דאמר רבה מאי דכתיב (שמות טו כג) 'והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו', חול מכין לשבת וחול מכין ליום טוב,

ציונים והערות

[והמש"כ העתיק בשמו דדי בשליש בישולו, וראה מש"כ סימן רנ"ג בהקדמה].
כ. **וכתב** במחצית השקל (סק"ב) שאפילו אמרו הציבור ברכו כשעדיין ודאי יום הוא מ"מ אסור לו לערב עירובי תבשילין, כיון שנחשב אצלו כיום טוב ודאי, וכ"ש כשאמרו ברכו בספק חשיכה. וכן כתב בשו"ע (סי' נ"א ס"ג) דאחר עניית ברכו אף שעדיין יום הוא נחשב לקבלת שבת. וע"ע במש"כ (סי' נ"א ס"ק י"א). אמנם מה שכתב המש"כ הלן שאם קבל לעצמו יום טוב [ללא הציבור] אפשר דיכול לערב, ומשמע שמסתפק בזה, דיש מקום לומר שאסור לו לערב אחרי שקיבל לעצמו יום טוב, זהו רק כשקבל בספק חשיכה, אבל אם קיבל לעצמו מבעוד יום נראה מדברי שעה"צ (סק"ט) דפשוט הוא שמותר לו לערב, ואינו נחשב לקבלת יו"ט, עיי"ש. וראה מש"כ במשנת שעה"צ שם.

איך מועיל עירוב תבשילין שהוא תקנת חכמים להתיר לבשל ביו"ט לשבת שהוא איסור תורה"י, וע"ז מבאר דמכ"ל מקום מהני העירוב להתיר על ידו לבשל ביו"ט לצורך השבת. והטעם לכן דאף שאין צרכי שבת נעשים ביו"ט מכ"ל מקום אין כאן בבישול זה שמבשל ביו"ט לצורך שבת **אלא איסור מדברי סופרים.**

דמדאורייתא אף שאסור לבשל לצורך שבת, מכל מקום **אמרינן** דאף שהמבשל כוונתו בבישולו לצורך שבת מ"מ הואיל ואילו מקצעי אורחים [שיזדמנו לו אורחים ביו"ט לאחר שיבשל], וחזו ליה ליום טוב **גופא** שיכבד האורחים ביום טוב עצמו מהמאכל שבישול לצורך שבת, **אם כן** אף שלבסוף לא באו אורחים, מכל מקום כיון שבשעת הבישול היה מקום לתלות שיבואו אורחים ביו"ט, ואז יתברר שבישול לצורך יו"ט, לכן מן התורה אין עושה איסור בזה. [ומטעם זה אף המבשל מיום טוב לחול אינו לוקה, שהרי יתכן שיבואו אורחים ונמצא שבישול ליום טוב]. ורק מדרבנן אסור שלא לסמוך על ההיתר של הואיל [ואסור לבשל ביו"ט לצורך חול]. **ובשבי"ל שבת שהוא שעת הדחק,** שהרי אסור לבשל בשבת, ואם לא יבשל ביו"ט לא יהיה לו צרכי שבת, התירו רבנן על ידי עירוב.

דביום טוב שחל להיות בערב שבת, ורוצה לבשל ביו"ט ע"י שהניח עירובי תבשילין, יזהר להקדים הכנת מאכליו לשבת בכדי שיגמר מלאכתו בעוד יום גדול שיהיה התבשיל ראוי לאכילה ביום טוב עצמו, מפני שרק באופן זה אין איסור תורה בבישולו שהרי ראוי לכבד אורחים בתבשיל זה ביו"ט, דסמוך לחשיכה - דאם יגמור מלאכתו סמוך לכניסת השבת, בזמן דלא שייך שיצטרך לו ביום טוב גופא שהתבשיל לא יהיה ראוי לאכילה ביום טוב עצמו ולא יוכל לכבד בו אורחים ביו"ט א"כ הלא יש כאן לתא סרך"י דמלאכה דאורייתא, שהרי מלאכות שבת אינם נעשים ביום טוב [לדעת רבה וכנ"ל], ועירוב תבשילין אינו יכול להתיר איסור תורה. [שיטמינן בזמן שאפשר שיתבשל שיש בישולו מבעוד יום. שזה שיעור מאכל בן - דרוסאי, ובשיעור זה ראוי לאכילה על ידי הדחק ואפשר לכבד בזה אורחים].

ד"ה ועל ידי עירוב

דהאיסור לבשל ביו"ט לצורך שבת ללא עירוב תבשילין הוא רק **מדברי סופרים,** שאילו מן התורה [אף שאין צרכי שבת נעשין ביום טוב] אין איסור לבשל לצורך שבת **משום סברא דהואיל ואילו מקצעי אורחים** ביו"ט וראוי התבשיל לאורחים ונמצא שמבשל לצורך יו"ט, ולכן כיון שהאיסור הוא רק מדברי סופרים מהני העירוב.

והוא כדעת רבה בגמרא פסחים דף מ"א. ראה בהקדמה לסימן [ונביאורים למשנ"ב (סק"א)].

ליקוטי פוסקים - פסקי הרב

פ"ק ד אפשר דלא מהני לענין זה ויכול עדיין לערב אם עור לא חשכה. בשו"ע הרב (מ"ט): ולכן לרוב לומר שאם הוא עצמו קיבל עליו יו"ט, כגון שהתפלל תפלת ערבית של יו"ט, אע"פ שהציבור לא אמרו עדיין צרכו שאסור לו לערב. (והנה שעה"צ סק"ט).

פ"ק ג דבשעת הדחק וכו'. בשו"ע הרב (מ"ח) כתב דלא חזי שיהיה צרכי ליהנות ממלאכתו וי' כן איסור מורה בעשיית מלאכה זו, ואין עירוב תבשילין שמקונו חמייס מועיל כלום להמיר אסור מורה. [ומסתמית לטעם נראה שאפילו ציוס טוב שני אסור, אמנם ליע' שיהי ציו"ט שני אין איסור מורה, וי"ז כוונתו].

הקנות יום טוב סימן תקכו

תקכו דיני ערוב תבשילין. ובו כ"ד סעיפים:

א (א) איום טוב שחל להיות בערב שבת * לא יבשל בתחלה לצורך שבת בבקרה בפני עצמה, אבל מבשל הוא (ב) כמה קדרות ליום טוב ואם הותר הותר לשבת, (ג) * ועל ידי ערוב מבשל בתחלה לשבת. (פרוש, ענין הערוב הוא שיבשל ואפה מיום טוב לשבת עם מה שבשול ואפה כבר מערב יום טוב לשם שבת, * ונמצא שלא התחיל מלאכה ביום טוב אלא גמר אותה). הנה: ומתן להניח ערוב זה (ד) אפלו

א משנה ביצה ט"ו (ע"ב). ב ממשקעות המשנה (שם) בית יוסף ד"ה כתב המרכיב.

באור הלכה

ואין כאן כבוד הבריות לא של חיים ולא של מתים, ואסור אף ביום טוב שני ואפלו על ידי עמין שהרי הוא כנבלה * ולא עדיף מן כן שמונה חי, ומסים ומיהו כי אישתחי אי נמי שמא ישתהא מטלטלין ליה מדין גרף של רעי, ואיני יודע אם התרה קבורתו ונתבר רופף בדי אלא שכתבנו (בית הבחירה שם ד"ה יש מי שאומר) העתקתהו להתר. עד כאן לשונו. ולכאורה פננתו דכיון דבלאו הכי משלשל מתר גם כן לקרו, וצריך עיון. ועין לעיל * סימן ש"א, ובחכמת אדם קלל ק"ע סעיף ז: * ועל ידי ערוב וכו', עין משנה ברורה (סק"ג) מה שכתבנו דהאסור רק מדברי סופרים משום סבא דהואיל ואלו מקלעי אורחים ולכן מהני הערוב כן

לקברו בשעה שאמרים פיוטים וזמנינו עשרה בני אדם על כל פנים לקבורתו. * ואם הוא אדם חשוב שחכמים כלם ללוותו יוציאוהו לאחר התפלה וילווהו עד בית הקברות ויניחוהו שם, (ע) וילכו לאכל ואחר כך יקברוהו. (עז) ומכל מקום אם הכל מוכן דהינו הקבר והתכריזין * ואפשר לקברו קדם אכילה בענין שלא ימנעו על ידי זה משמחת יום טוב עדיף טפי לקברו קדם אכילה, דבמדרש סמכו על קרא (ויקרא יט כו) דלא תאכלו על הדם שאתור לאכל סעדה קבוע קדם שנקבר המת:

א (א) יום טוב שחל להיות בערב שבת. * ואין נפקא מנה בין יום טוב ראשון (ב) בין יום טוב שני של גלויות, דאם חל יום טוב שני בערב שבת גם כן אסור לבשל לשבת אם לא על ידי ערוב שיערב מערב יום טוב הראשון: (ב) כמה קדרות ליום טוב ואם הותר. * ואפלו נתותר (ג) קדרה שלמה בלה פיון שמתחלה חשב שיצטרף ליום טוב. * ובכבוד שלא יערים בזה * וכמבאר בסעיף כ"ד עין שם, * ועין בסעיף כ"ג * ובסימן תק"ג (ט"א):

(ג) ועל ידי ערוב מבשל בתחלה. כתבו (א) הפוסקים דהתיר הערוב הוא אף למאן דאמר (פסחים מו:) דמלאכות שבת אין נעשין ביום טוב מדאורייתא מכל מקום מהני הערוב, דמכל מקום אין כאן אלא אסור מדברי סופרים * דמדאורייתא אמרינן הואיל ואלו מקלעי אורחים וחוץ לה ליום טוב גופא, אם כן אין עושה אסור בזה ורק מדרבנן אסור, ובשכיל שבת שהוא שעת הדחק התירו על ידי ערוב, ששחשב בזה כאלו כבר התחיל להכין מערב יום טוב לשבת ורק שגומר ביום טוב וכדלקמה בהג"ה. וכתבו

(ד) האחרונים * בדב"ם טוב שחל להיות בערב שבת יזהר להקדים הכנת מאכליו לשבת בכדי שיגמר מלאכתו בעוד יום גדול, דסמוך לחשכה בומן דלא שיק שיעטרף לו ביום טוב גופא הלא יש כאן לתא דמלאכה דאורייתא. [וכן (ע) יש לזהר בהמאכלים שמשמין לשבת * שישמין בומן שאפשר שיתבשלו שלישי בשול מבעוד יום]. * וכתבו דמשמע זה (ו) נהגו להקדים תפלת ערבית בליל שבת כשחל סמוך ליום טוב * כדי שלא יתאחר מלאכת בשולו ביום טוב עד סמוך לחשכה. * ועין באור הלכה (ד"ה ועי' ערו) * דבשעת הדחק יש להקל ביום טוב שני שחל בערב שבת אם נתאחר בשולו לשבת עד סמוך לשבת, ואף ביום טוב ראשון אפשר דיש להקל בשעת הדחק, ולכתחלה בנדאי צריך לזהר וברבט ביום טוב ראשון שהוא דאורייתא: (ד) אפילו ספק השבחה. * זמן ספק חשכה נתבאר

בסימן רס"א (ט"א) ומבאר שם (משגיב ס"ק כ, כ"ג, בהל"ה ד"ה קורם) דכשנראין שלשה כוכבים בינונים הוא ודאי לילה. (ו) וכתבו האחרונים * דאם קבל עליו יום טוב באמירת ברכו שוב אין יכול לערב דבקבלת יום טוב נחשב הזמן פיוס טוב ודאי, (ח) ודוקא בקבלת ברכו שהוא קבלת צבור * ואף אם הוא לא אמר ברכו נגדר אחר הצבור כמבאר בסימן רס"ג סעיף י"ב, אבל קבלת עצמו אף שקבל בפירוש * ואפשר דלא מהני לענין זה ויכול

בדעת הרמב"ם * וכן הוא פשוט דבריו וכמו שכתב החמד משה * וחולק על הגמ' אברהם שהסיע דברי הרמב"ם לדעת אחרת. וכן בספר בית מאיר האריך ומסיק דהרמב"ם קאי בשיטת רב חסדא דצרכי שבת נעשין ביום טוב מדאורייתא דלא כמהרש"ל (ים של שלמה פרק ב ט"ג) ומגן אברהם, * ונעטעמו משום דפשוט דברי רב אשי מורין כן דקאמר (טו:) כדי שיאמרו מיום טוב לשבת אסור קל וחומר ליום טוב ראשון * וכן דעת רב חסדא ואלו משום הואיל. ונקצין זה איתא בירושלמי פרק יום טוב (ה"א) וזה לשונו איתא חמי (בוא וראה) דבר תורה הוא אסור * וערובי תבשילין מתירין. אמר רבי אבהו בדין שיהא אופין ומבשילין מיום

כתב הגמ' אברהם (ריש הסימן) בשם הר"ן (פסחים יד: ד"ה איתמר) * והוא נדעת רבה בגמרא פסחים דף (מ"ו) [מ"ו] (ע"ב) [כן הוא במלקמות (בביצה) [בפסחים] (שם) * ובגמ' אברהם כתב בשם המאור (שם), ובחמד משה (סק"א) העיר עליו * דבאמת המאור כתב כן רק לדעת הר"ף (שם), אבל המלקמות סובר כן וכן הוא דעת התוספות בערוכין ל"ח (ע"א ד"ה מ"ט) בטרון קמא דמשמע זה מתר לאפות ולבשל * ולא חיישין להקנה דאסור מדאורייתא. * ובמקום דלא שיק סבא דהואיל כגון סמוך לחשכה כתבו התוספות בפסחים דף מ"ו (שם ד"ה רבה) דאסור מדאורייתא, והעתיק דבריהם גם בחדושי הרשב"א בביצה (ד: ד"ה הא דאמר) וכן הביא מגן אברהם בשם מרדכי (פרק ב ט"ו תרסח) דסמוך לחשכה אסור דלא שיק הואיל ולא מהני ערוב, וכן הוא בהגהות מיומני (פ"ו אות א) ובסמ"ג (לאוין עה) שדעת כל רבותיו הערפתים דמלאכות שבת אין נעשין ביום טוב ורק מטעם הואיל שרי וממלא שמעין דהיא דלא שיק הואיל אסור מדאורייתא. ולאלה הפוסקים * אסור מלאכה והקנה אחר דכל מלאכה שיק הכנה וכן מבאר להדיא במלקמות. אכן דעת הרשב"א בערוכין ל"ח (שם) [ומה שכתבו התוספות בביצה (ב: ד"ה

היה) בסתמא הוא רק שיטת הרשב"א וכן בסמ"ג העתיק זה רק כדעת יחיד * דאסור הכנה לא שיק רק בדרך חדש * ולא במלאכה אפיה ובשול דהוא תקון בעלמא ולכן מהני הערוב דאין שיק באלה אסור הכנה. * [ואם ניקא משום מלאכה, נראה דרעתו כדעת רב חסדא (פסחים שם) דמלאכת שבת נעשין ביום טוב וכן נראה גם דעת העשור (ח"ב דף קמח). עין שם]. וכן כתב המאירי (טו: ד"ה י"ט ור"ה ולשיטת) לחלק בין הכנה למלאכה * אכן דעתו דאסור מלאכה התר

אסור וכן כתב הואיל כדעת התוספות ומג"ג [ומב"ן הנ"ל, ולדעתם סמוך לחשכה שבתו וכן כתבו * אסור וכן נהגין להקדים להתפלל ערבית ביום טוב שחל בערב שבת וכן נראה מאלה רבה (סק"ב) בשם לבוש. אמנם נמצאו גם דעת ראשונים המקלין בזה היינו הרבנו אפרים והמאור שפסקו כרב חסדא לגמרי ומלאכת שבת נעשין ביום טוב מדאורייתא ולידוהו אין חלוק בין מבעוד יום בין סמוך לחשכה, וכן הרמב"ם * אף דפסק (פ"א ט"ו) כרבה דהעושה מלאכה מיום טוב לחל אינו לוקה משום הואיל מכל מקום לענין שבת תפס (פ"ו ה"א) כסברת רב חסדא דמדאורייתא מלאכת שבת נעשין ביום טוב ורק מדברי סופרים [אסור] כדי שלא יקלו גם מיום טוב לחל ולמשמע דסבירא ליה דאף מיום טוב לחל אף דאינו לוקה * מכל מקום אסורא דאורייתא איכא * וכן משמע בלשונו עוד בהלכה ט' בפרק א' ובהלכה י"ג שם עין שם וכבר האריך בזה בחמד משה (שם)]. וכן הבינו

בדעתו ההגהות (הגה"מ שם) והסמ"ג וכן הוא גם דעת הבית יוסף (ד"ה והרמב"ם) בדעת הרמב"ם * וכן הוא פשוט דבריו וכמו שכתב החמד משה * וחולק על הגמ' אברהם שהסיע דברי הרמב"ם לדעת אחרת. וכן בספר בית מאיר האריך ומסיק דהרמב"ם קאי בשיטת רב חסדא דצרכי שבת נעשין ביום טוב מדאורייתא דלא כמהרש"ל (ים של שלמה פרק ב ט"ג) ומגן אברהם, * ונעטעמו משום דפשוט דברי רב אשי מורין כן דקאמר (טו:) כדי שיאמרו מיום טוב לשבת אסור קל וחומר ליום טוב ראשון * וכן דעת רב חסדא ואלו משום הואיל. ונקצין זה איתא בירושלמי פרק יום טוב (ה"א) וזה לשונו איתא חמי (בוא וראה) דבר תורה הוא אסור * וערובי תבשילין מתירין. אמר רבי אבהו בדין שיהא אופין ומבשילין מיום

בדעת הרמב"ם * וכן הוא פשוט דבריו וכמו שכתב החמד משה * וחולק על הגמ' אברהם שהסיע דברי הרמב"ם לדעת אחרת. וכן בספר בית מאיר האריך ומסיק דהרמב"ם קאי בשיטת רב חסדא דצרכי שבת נעשין ביום טוב מדאורייתא דלא כמהרש"ל (ים של שלמה פרק ב ט"ג) ומגן אברהם, * ונעטעמו משום דפשוט דברי רב אשי מורין כן דקאמר (טו:) כדי שיאמרו מיום טוב לשבת אסור קל וחומר ליום טוב ראשון * וכן דעת רב חסדא ואלו משום הואיל. ונקצין זה איתא בירושלמי פרק יום טוב (ה"א) וזה לשונו איתא חמי (בוא וראה) דבר תורה הוא אסור * וערובי תבשילין מתירין. אמר רבי אבהו בדין שיהא אופין ומבשילין מיום

בדעת הרמב"ם * וכן הוא פשוט דבריו וכמו שכתב החמד משה * וחולק על הגמ' אברהם שהסיע דברי הרמב"ם לדעת אחרת. וכן בספר בית מאיר האריך ומסיק דהרמב"ם קאי בשיטת רב חסדא דצרכי שבת נעשין ביום טוב מדאורייתא דלא כמהרש"ל (ים של שלמה פרק ב ט"ג) ומגן אברהם, * ונעטעמו משום דפשוט דברי רב אשי מורין כן דקאמר (טו:) כדי שיאמרו מיום טוב לשבת אסור קל וחומר ליום טוב ראשון * וכן דעת רב חסדא ואלו משום הואיל. ונקצין זה איתא בירושלמי פרק יום טוב (ה"א) וזה לשונו איתא חמי (בוא וראה) דבר תורה הוא אסור * וערובי תבשילין מתירין. אמר רבי אבהו בדין שיהא אופין ומבשילין מיום

בדעת הרמב"ם * וכן הוא פשוט דבריו וכמו שכתב החמד משה * וחולק על הגמ' אברהם שהסיע דברי הרמב"ם לדעת אחרת. וכן בספר בית מאיר האריך ומסיק דהרמב"ם קאי בשיטת רב חסדא דצרכי שבת נעשין ביום טוב מדאורייתא דלא כמהרש"ל (ים של שלמה פרק ב ט"ג) ומגן אברהם, * ונעטעמו משום דפשוט דברי רב אשי מורין כן דקאמר (טו:) כדי שיאמרו מיום טוב לשבת אסור קל וחומר ליום טוב ראשון * וכן דעת רב חסדא ואלו משום הואיל. ונקצין זה איתא בירושלמי פרק יום טוב (ה"א) וזה לשונו איתא חמי (בוא וראה) דבר תורה הוא אסור * וערובי תבשילין מתירין. אמר רבי אבהו בדין שיהא אופין ומבשילין מיום

בדעת הרמב"ם * וכן הוא פשוט דבריו וכמו שכתב החמד משה * וחולק על הגמ' אברהם שהסיע דברי הרמב"ם לדעת אחרת. וכן בספר בית מאיר האריך ומסיק דהרמב"ם קאי בשיטת רב חסדא דצרכי שבת נעשין ביום טוב מדאורייתא דלא כמהרש"ל (ים של שלמה פרק ב ט"ג) ומגן אברהם, * ונעטעמו משום דפשוט דברי רב אשי מורין כן דקאמר (טו:) כדי שיאמרו מיום טוב לשבת אסור קל וחומר ליום טוב ראשון * וכן דעת רב חסדא ואלו משום הואיל. ונקצין זה איתא בירושלמי פרק יום טוב (ה"א) וזה לשונו איתא חמי (בוא וראה) דבר תורה הוא אסור * וערובי תבשילין מתירין. אמר רבי אבהו בדין שיהא אופין ומבשילין מיום

שער הציזין

(א) פשוט, וכדלקמן בסעיף כ"ב: (ב) מוכח מסעיף כ"ד, בלבד שלא יערים [א]: (ג) ר"ן (פסחים יד: ד"ה איתמר) [ומב"ן (שם טו) וסמ"ג (לאוין עה) ועוד הרבה פוסקים וכן (ה) רמב"ם (פסחים יד: ד"ה איתמר) ריש הסימן] ותמוך משה [הגמ"ז (ט"ו)]: (ד) פרי מגדים (מש"ו סי' יג סק"א, ור"ת סק"א): (ו) וכן נראה מאלה רבה (סק"ב) שהעתיק מלבוש [א]: (ז) מגן אברהם (סק"א) ואלה רבה (סק"ג) ושאר אחרונים, דלא כט"ו

(א) פשוט, וכדלקמן בסעיף כ"ב: (ב) מוכח מסעיף כ"ד, בלבד שלא יערים [א]: (ג) ר"ן (פסחים יד: ד"ה איתמר) [ומב"ן (שם טו) וסמ"ג (לאוין עה) ועוד הרבה פוסקים וכן (ה) רמב"ם (פסחים יד: ד"ה איתמר) ריש הסימן] ותמוך משה [הגמ"ז (ט"ו)]: (ד) פרי מגדים (מש"ו סי' יג סק"א, ור"ת סק"א): (ו) וכן נראה מאלה רבה (סק"ב) שהעתיק מלבוש [א]: (ז) מגן אברהם (סק"א) ואלה רבה (סק"ג) ושאר אחרונים, דלא כט"ו

לעילוי נשמת מו"ר הגה"צ רבי נתנאל ב"ר זלמן פנחס הכהן קווין זצוק"ל מנהל רוחני רישיבה ומתיבתא "תורה ודעת" - ברוקלין, נ"י. למשך יובל שנים, ומייסד מחנה קיץ "אור שרנא" נלב"ע ב"ח שכט תשכ"ה הונצח ע"י א' מתלמידיו כבניו הרב דניאל יעקב קאהן וב"ב שיחיו לוח עמוד היומני: יום ה' י"ג אייר תשס"ו * יום ו' י"ח ניסן תשע"א * שב"ק כ"ג אדר ב' תשע"ז * יום א' א' ניסן תשפ"א * יום ב' אדר תשפ"ו

הלכות יום טוב סימן תקכז

קמח: נה

ביאורי ההלכה

ואין יום טוב מכין לשבת ואין שבת מכינה ליום טוב. ולכן ביצה שנולדה בשבת שאחר יו"ט אסורה הביצה באכילה בשבת מן התורה, משום שביצה שנולדה היום הרי היא נגמרה מאתמול, וא"כ כשנולדה בשבת שאחר יו"ט נמצא שגמר הביצה נעשה ביו"ט, ויש בזה איסור תורה של 'הכנה' דאין יו"ט מכין לשבת. [קו"י"ל (סי' תקנ"ג ס"ב) כדעת רבה]. והקשו התוספות (י"ג נ: ד"ה ויהי, עינין לה. ד"ה מטוס) שלפי זה שאיסור 'הכנה' הוא מדאורייתא, איך מותר לאפות ולבשל מיום טוב לשבת ע"י עירוב תבשילין, והרי אסור להכין מיו"ט לשבת [והרי אפילו הכנה בידי שמים - כגון ביצה שנגמרה ביו"ט - אסורה משום 'הכנה', וכל שכן הכנה בידים]. ותירצו התוספות שרבה לשיטתו הסובר שהמבשל ביו"ט לשבת אינו עובר על איסור 'מלאכה' מן התורה מכאן הסברה שהואיל ואי מקלעי אורחים חזי ליה, וכשם שאין איסור 'מלאכה' ביו"ט מכאן סברא זו, כמו"כ אין איסור 'הכנה', שכיון שיתכן שיבואו אורחים ביו"ט הרי הוא מכין ליום טוב ולא לשבת כ"א.

ובמקום דלא שייך סברא ד"הואיל" כגון כמ"ד פ"ח ש"ח שהתבטל לא יהיה ראוי לאכילה מבעוד יום כתבו התוספות בפסחים דף מ"ו דאסור מדאורייתא, ולכן לא מועיל העירוב תבשילין לבשל ביו"ט לשבת סמוך לחשיכה.

איסור מלאכה שאסור לבשל מיו"ט לשבת משום איסור מלאכה, והכנה שאסור שיו"ט יכין לשבת, הוא אחד. **דבכ"ל מלאכה שייך הכנה**, שלא רק בביצה שנגמרה ביו"ט [שוהו דבר חדש לגמרי שלא היה בעולם] שייך איסור 'הכנה', אלא גם במלאכת אפיה ובישול שייך איסור 'הכנה', וא"כ לדין דקיי"ל כרבה שאיסור הכנה הוא מדאורייתא, א"כ ההיתר לבשל ביו"ט לצורך שבת הוא רק מכאן הסברא של הואיל וכדלעיל כ"ב.

דאיסור הכנה לא שייך רק בדבר חדש, כגון בביצה שנגמרה ביום טוב, שאסורה באכילה בשבת שאחרי יום טוב, משום שיום טוב הכין לשבת דבר חדש שלא היה בעולם לפני יום טוב כ"ב.

ולא שייך איסור הכנה במלאכת אפיה ובישול דהוא תיקון בעלמא, שמלאכת האפיה והבישול מתקן דבר שכבר ישנו בעולם ואינו מכין דבר חדש.

ואם נימא משום מלאכה פירוש, אף שאברנו שלדעת ריב"א אין במלאכת אפיה ובישול משום איסור 'הכנה' משום שאינו מכין דבר חדש, אבל עדיין יש איסור לבשל מיו"ט לשבת משום איסור 'מלאכה', על זה מבאר נראה דדעתו לפסוק להלכה **כדעת רב חסדא דמלאכת שבת נעשין ביום טוב** כ"ב.

אכן דעתו דאיסור מלאכה הותר רק מהמת הואיל כדעת רבה [וראה הערה כ"ה].

דמשום זה נוהגין להקדים להתפלל ערבית ביום טוב שחל בערב שבת. כדי שיכינו המאכלים לשבת בעוד היום גדול ולא יתאחרו עד סמוך לחשיכה.

אף דפסק כרבה דהעושה מלאכה מיום טוב לחול אינו לוקה משום

צינונים והערות

טוב, וא"כ לדעת ריב"א אף דקיי"ל כרבה דהכנה אסורה מדאורייתא, מ"מ אפשר לפסוק להלכה כדעת רב חסדא דצרכי שבת נעשין ביו"ט (פמ"ג מס'). **כה** בחדושי המאירי (י"ג נ: טו) כתב דו"ל: וכבר בארנו דלא איירי השתא בהכנת הבאה מאליה כגון ביצה שנולדה, שלא התורה מעולם מיו"ט לשבת, דהכנה מחול בעינין כדפרישנא בפרק קמא, ולא מהני בה עירוב. אבל הכא בהכנת מעשה איירינן שוהור לעשות כל מלאכת אוכל נפש היתר מוחלט, בין שיכין ליו"ט עצמו בין שיכין לשבת, הסמוך לו, הואיל וירדף מנייה. והלכך צרכי שבת נעשין ביו"ט הסמוך לו מן התורה וכו'. עכ"ל. ומדבריו אלו נראה לכאורה שפוסק כדעת רב חסדא. אמנם בבית הבחירה כתב (י"ג נ: טו): מכל מקום עיקר הדברים לפסוק כרבה שאינו לוקה ומטעם הואיל, עיי"ש שהאר"ך בזה. **כו**. אף שלדעת רבה המבשל מיו"ט לחול אינו עובר על איסור תורה, שהרי מבואר בגמרא שלדעת רבה מועיל עירוב תבשילין מפני שמן התורה מותר לבשל מיו"ט לשבת מכה הסברא של 'הואיל', ומוכח שהסברא של הואיל לא מועילה רק לענין לפטור ממלקות אלא מועילה גם שאין איסור תורה, מ"מ הרמב"ם פוסק כדעת רבה שאומרים 'הואיל' רק לענין לפטור ממלקות. [ומבאר בהמד משה דאפשר לומר דעת הרמב"ם שאמנם יש איסור תורה כיון שמכין ברעתו לצורך חול, אבל מ"מ אין מלקות על בישול זה דהוי כעין התראת ספק, שהרי יתכן ויבואו אורחים ונמצא שיבשל ליו"ט]. **כז**. ד"ל הרמב"ם בפרק א' הלכה ט': אין אופיין ומבשילין ביום טוב מה שיאכל בחול. ולא הותרה מלאכה שהיא לצורך אכילה אלא כדי ליהנות בה ביום טוב. עכ"ל. ומשמעות לשונו שהאיסור לבשל לחול הוא איסור תורה. ועי' כתב שלא הותרה איסור מלאכה אלא לצורך יו"ט, שאילו לדעת רבה הרי מן התורה הותרה מלאכה גם לצורך חול אלא שתכמים אסורה. ובהלכה י"ג כתב הרמב"ם דו"ל: אין אופיין ומבשילין ביום טוב כדי להאכיל גוים או כלבים, שאומר 'הואיל' לבדו יעשה לכם, לכם ולא לגוים לכם ולא לכלבים. עכ"ל. משמע שאסור מן התורה. ואילו לדעת רבה שמן התורה אומרים 'הואיל', אין איסור מן התורה לבשל לגוים ולכלבים [ועיין ברין (י"ג נ: טו) ד"ה וזקין] שכתב דלרבה שאומרים 'הואיל' ורש הפסוק 'לכם' לאסור לבשל דברים האסורים. **כח** הבע"ל המאור גרס בביצה 'רבה', [ולא יבא], וכתב שרבה לטעמה שאין איסור בישול מיו"ט לחול מן התורה ולכן לא מפרש כדעת רב אשי.

ואין יום טוב מכין לשבת ואין שבת מכינה ליום טוב. ולכן ביצה שנולדה בשבת שאחר יו"ט אסורה הביצה באכילה בשבת מן התורה, משום שביצה שנולדה היום הרי היא נגמרה מאתמול, וא"כ כשנולדה בשבת שאחר יו"ט נמצא שגמר הביצה נעשה ביו"ט, ויש בזה איסור תורה של 'הכנה' דאין יו"ט מכין לשבת. [קו"י"ל (סי' תקנ"ג ס"ב) כדעת רבה]. והקשו התוספות (י"ג נ: ד"ה ויהי, עינין לה. ד"ה מטוס) שלפי זה שאיסור 'הכנה' הוא מדאורייתא, איך מותר לאפות ולבשל מיום טוב לשבת ע"י עירוב תבשילין, והרי אסור להכין מיו"ט לשבת [והרי אפילו הכנה בידי שמים - כגון ביצה שנגמרה ביו"ט - אסורה משום 'הכנה', וכל שכן הכנה בידים]. ותירצו התוספות שרבה לשיטתו הסובר שהמבשל ביו"ט לשבת אינו עובר על איסור 'מלאכה' מן התורה מכאן הסברה שהואיל ואי מקלעי אורחים חזי ליה, וכשם שאין איסור 'מלאכה' ביו"ט מכאן סברא זו, כמו"כ אין איסור 'הכנה', שכיון שיתכן שיבואו אורחים ביו"ט הרי הוא מכין ליום טוב ולא לשבת כ"א.

ובמקום דלא שייך סברא ד"הואיל" כגון כמ"ד פ"ח ש"ח שהתבטל לא יהיה ראוי לאכילה מבעוד יום כתבו התוספות בפסחים דף מ"ו דאסור מדאורייתא, ולכן לא מועיל העירוב תבשילין לבשל ביו"ט לשבת סמוך לחשיכה.

איסור מלאכה שאסור לבשל מיו"ט לשבת משום איסור מלאכה, והכנה שאסור שיו"ט יכין לשבת, הוא אחד. **דבכ"ל מלאכה שייך הכנה**, שלא רק בביצה שנגמרה ביו"ט [שוהו דבר חדש לגמרי שלא היה בעולם] שייך איסור 'הכנה', אלא גם במלאכת אפיה ובישול שייך איסור 'הכנה', וא"כ לדין דקיי"ל כרבה שאיסור הכנה הוא מדאורייתא, א"כ ההיתר לבשל ביו"ט לצורך שבת הוא רק מכאן הסברא של הואיל וכדלעיל כ"ב.

דאיסור הכנה לא שייך רק בדבר חדש, כגון בביצה שנגמרה ביום טוב, שאסורה באכילה בשבת שאחרי יום טוב, משום שיום טוב הכין לשבת דבר חדש שלא היה בעולם לפני יום טוב כ"ב.

ולא שייך איסור הכנה במלאכת אפיה ובישול דהוא תיקון בעלמא, שמלאכת האפיה והבישול מתקן דבר שכבר ישנו בעולם ואינו מכין דבר חדש.

ואם נימא משום מלאכה פירוש, אף שאברנו שלדעת ריב"א אין במלאכת אפיה ובישול משום איסור 'הכנה' משום שאינו מכין דבר חדש, אבל עדיין יש איסור לבשל מיו"ט לשבת משום איסור 'מלאכה', על זה מבאר נראה דדעתו לפסוק להלכה **כדעת רב חסדא דמלאכת שבת נעשין ביום טוב** כ"ב.

אכן דעתו דאיסור מלאכה הותר רק מהמת הואיל כדעת רבה [וראה הערה כ"ה].

דמשום זה נוהגין להקדים להתפלל ערבית ביום טוב שחל בערב שבת. כדי שיכינו המאכלים לשבת בעוד היום גדול ולא יתאחרו עד סמוך לחשיכה.

אף דפסק כרבה דהעושה מלאכה מיום טוב לחול אינו לוקה משום

צינונים והערות

טוב, וא"כ לדעת ריב"א אף דקיי"ל כרבה דהכנה אסורה מדאורייתא, מ"מ אפשר לפסוק להלכה כדעת רב חסדא דצרכי שבת נעשין ביו"ט (פמ"ג מס'). **כה** בחדושי המאירי (י"ג נ: טו) כתב דו"ל: וכבר בארנו דלא איירי השתא בהכנת הבאה מאליה כגון ביצה שנולדה, שלא התורה מעולם מיו"ט לשבת, דהכנה מחול בעינין כדפרישנא בפרק קמא, ולא מהני בה עירוב. אבל הכא בהכנת מעשה איירינן שוהור לעשות כל מלאכת אוכל נפש היתר מוחלט, בין שיכין ליו"ט עצמו בין שיכין לשבת, הסמוך לו, הואיל וירדף מנייה. והלכך צרכי שבת נעשין ביו"ט הסמוך לו מן התורה וכו'. עכ"ל. ומדבריו אלו נראה לכאורה שפוסק כדעת רב חסדא. אמנם בבית הבחירה כתב (י"ג נ: טו): מכל מקום עיקר הדברים לפסוק כרבה שאינו לוקה ומטעם הואיל, עיי"ש שהאר"ך בזה. **כו**. אף שלדעת רבה המבשל מיו"ט לחול אינו עובר על איסור תורה, שהרי מבואר בגמרא שלדעת רבה מועיל עירוב תבשילין מפני שמן התורה מותר לבשל מיו"ט לשבת מכה הסברא של 'הואיל', ומוכח שהסברא של הואיל לא מועילה רק לענין לפטור ממלקות אלא מועילה גם שאין איסור תורה, מ"מ הרמב"ם פוסק כדעת רבה שאומרים 'הואיל' רק לענין לפטור ממלקות. [ומבאר בהמד משה דאפשר לומר דעת הרמב"ם שאמנם יש איסור תורה כיון שמכין ברעתו לצורך חול, אבל מ"מ אין מלקות על בישול זה דהוי כעין התראת ספק, שהרי יתכן ויבואו אורחים ונמצא שיבשל ליו"ט]. **כז**. ד"ל הרמב"ם בפרק א' הלכה ט': אין אופיין ומבשילין ביום טוב מה שיאכל בחול. ולא הותרה מלאכה שהיא לצורך אכילה אלא כדי ליהנות בה ביום טוב. עכ"ל. ומשמעות לשונו שהאיסור לבשל לחול הוא איסור תורה. ועי' כתב שלא הותרה איסור מלאכה אלא לצורך יו"ט, שאילו לדעת רבה הרי מן התורה הותרה מלאכה גם לצורך חול אלא שתכמים אסורה. ובהלכה י"ג כתב הרמב"ם דו"ל: אין אופיין ומבשילין ביום טוב כדי להאכיל גוים או כלבים, שאומר 'הואיל' לבדו יעשה לכם, לכם ולא לגוים לכם ולא לכלבים. עכ"ל. משמע שאסור מן התורה. ואילו לדעת רבה שמן התורה אומרים 'הואיל', אין איסור מן התורה לבשל לגוים ולכלבים [ועיין ברין (י"ג נ: טו) ד"ה וזקין] שכתב דלרבה שאומרים 'הואיל' ורש הפסוק 'לכם' לאסור לבשל דברים האסורים. **כח** הבע"ל המאור גרס בביצה 'רבה', [ולא יבא], וכתב שרבה לטעמה שאין איסור בישול מיו"ט לחול מן התורה ולכן לא מפרש כדעת רב אשי.

הלכות יום טוב סימן תקכז

הג"ה

(ס"ט) שמי שלא עירב עירובי תבשילין יקנה קמחו ותבשילו לאחרים שעשו עירובי תבשילין, והם אופים ומבשלים ונותנים לו.

סעיף ב - ס"ק ה

צריך לאפות ולבשל מיום טוב לשבת, ואין עירוב התבשיל מועיל להתיר אפייה, ולא עירוב של פת מועיל להתיר בישול, משום שאין אפיה בכלל בישול ואין בישול בכלל אפיה, ולכן עושיני העירוב מפת ותבשיל מערב יום טוב, שע"י הפת נחשב שהתחיל לאפות מערב יום טוב לצורך שבת, וע"י התבשיל נחשב שהתחיל לבשל מערב יום טוב לצורך שבת, לע"פ סמך זה אופין ומבשלין אחר כך - ביום טוב עצמו, מכיון שהתחיל מערב יום טוב. ואילו יעשה העירוב רק מתבשיל נמצא שלא התחיל לאפות מערב יום טוב לצורך שבת לא.

ס"ק ו

דמעיקר הדין אין צריך לעשות העירוב אלא מתבשיל לבד, ומהני בין לפת בין לתבשיל, שכיון שהתחיל לבשל

ביאורי ההלכה

[עיין פרישה. שמבאר את דעת הרא"ש והטור שמתירים גם סמוך לחשיכה].

ד"ה ספק חשיכה

עיין משנה ברורה לענין אם קיבל עליו יום טוב. שיחיד שקבל עליו יום טוב אפשר דיכול לערב אם עדיין לא חשכה. והדלקת נר בשבת חשיב קבלה לנשיים. שאשה המולקת נר שבת מקבלת על עצמה שבת בהדלקתה, [אבל איש שמדליק אינו מקבל שבת בהדלקתו], וצריך עיון מזה הדין בזה, לענין עשיית עירובי תבשילין לאחר הדלקת נר יום טוב. ולכאורה באופן שאיש הדליק נר יום טוב ודאי מותר לו להניח עירוב תבשילין אחר הדלקתו שהרי אינו מקבל עליו יום טוב בהדלקת הנר וכן"ל, אמנם אם הנשים הדליקו נר יום טוב מבעוד יום, לכאורה שוב אי אפשר לעשות עירוב בשבילן אף שהוא עדיין יום, שכבר קבלו עליהם יום טוב. עיין שם דיש אומרים דלא מהני תנאי. שאין האשה יכולה להתנות שאינה מקבלת שבת בהדלקתה, ומוכח מזה שהדלקת הנר יש לו דין קבלת ציבור ומשום כך לא מועיל תנאי. וא"כ ה"ה לענין עירובי תבשילין א"א לעשות בשבילן לאחר שהדליקו, שהרי נתבאר (מ"ז סק"ד) שלאחר שקיבלו הציבור יו"ט שוב אין לערב.

ציונים והערות

שעיקרה פת ותבשיל (ממ"י טו:). וע"ע ברא"ש (נ"ה פ"ג ס"י) מש"כ בזה. לא. שנינו במשנה (נ"ה טו:) ועושה תבשיל מערב יו"ט וסומך עליו לשבת. בית שמאי אומרים שני תבשילין, ובית הלל אומרים תבשיל אחד. וכתב הרא"ש (ס"י) בשם ר"ת שמחלוקת ב"ש וב"ה היא לענין בישול, שלדעת ב"ש כדי להתיר בישול ביו"ט צריך להכין שני תבשילים, ולדעת ב"ה די בתבשיל אחד. [בבעל המאור כתב שגם לדעת ב"ש די בתבשיל אחד כדי להתיר הבישול, והמחלוקת היא שלדעת ב"ש אם רוצה לבשל ולצלות צריך להכין תבשיל כדי לבשל, וצלי כדי לצלות, וכן אם רוצה להטמין חמין צריך להטמין מערב יו"ט, ולדעת ב"ה תבשיל אחד מתיר בישול וצלי והטמנה שהכל נכלל בבישול. ובהשגות הראב"ד השיג עליו ממה שמבואר במשנה שב"ש מודים בדג וביצה שעליו שהם שני תבשילין, ואע"פ ששניהם תבשילים ולא צלי ותבשיל. ומשום כך מפרש הראב"ד שסברת ב"ש שצריך שני תבשילים כדי שיהיה דבר חשוב וניכר שיהא ראוי לסמוך עליו לבשל ביו"ט. אבל אם רוצה לאפות ביו"ט לצורך שבת גם ב"ה מודים שאין די בתבשיל אחד, משום שאין התבשיל מתיר אפיה, וצריך לעשות העירוב מפת ותבשיל. ור"ת מוכיח דבריו מדברי ר' אליעזר בברייתא שהובא בגמרא שם, דו"ל הגמרא: ותנא מיייתי לה [אסמכתא לדין עירוב תבשילין] מהכא, את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו (שמו"ט טו ג), מכאן אמר ר"א אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושול, מכאן סמכו חכמים לעירובי תבשילין מן התורה, ע"כ לשון הגמרא. וכתב המאירי שהטעם שלא הוזכר במשנה העירוב של פת הוא מפני שרוב בני אדם יש להם פת מערב יו"ט ולא אופים ביו"ט לצורך השבת, אבל תבשיל הדרין הוא לבשל ביו"ט לצורך השבת. לב. וכתב המש"ב (ס"י רמ"ב ס"ק מ"ז) דמכל מקום טוב להתנות בשעת ההדלקה שאינו מכוין לקבל שבת. ולכא"ה ה"ה בעניניו בהדלקת נר יום טוב כשמדליק מבעוד יום.

ספק חשיכה - [בין השמשות], ואע"פ שהוא ספק לילה, ואת העירוב יש לעשות מבעוד יום, מ"מ כיון שעירוב תבשילין הוא מדרבנן, ספק דרבנן לקולא, ותולים לומר שעדיין יום הוא.

המשך ס"ק ד

כ"ז זמן שלא התפללו הציבור מעריב יוכל לערב אם לא חשכה עדיין. שבשעת הדחק יש לסמוך על הדיעות שרק תפילת מעריב נחשב לקבלת יו"ט ולא אמירת 'ברכו' (נ"ה הערה ב'). [וראה בשעה"צ (ס"י) שמוסיף דעת הדרך החיים דלענין דבר מצוה יש לצדד להקל גם אחר קבלת הציבור אם יש שהות, וראה במשנת שערה"צ].

אם בא לבית הכנסת להתפלל מנחה של ערב יום טוב, ונזכר שלא עשה עירוב תבשילין, ואם יחזור לביתו לערב יאחר זמן מנחה ולאחר מנחה לא יהיה לו שהות לחזור לביתו ולערב עירוב תבשילין, יתפלל מנחה, ולא יניח עירוב תבשילין.

ולענין עירוב תקנתו שיקנה קמחו לאחרים. כמבואר להלן

המשך ד"ה ועל ידי עירוב

עד כאן לשונו. הרי להדיא כרב חסדא.

ואף דהרמב"ן טרח ליישב דברי רב אשי גם לדעת רבה, שגם רב אשי סובר שההיתר לבשל מיום טוב לשבת הוא מטעם 'הואיל' [ולא משום שצרכי שבת נעשין ביום טוב], והוא הדין שמן התורה מותר לבשל גם מיום טוב לחול, אלא שחז"ל אסרו לבשל מיום טוב לחול, ועשו חזוק לדבריהם לאסור לבשל מיום טוב לשבת ללא עירוב תבשילין כדי שלא יבואו לבשל מיום טוב לחול.

וכן הריצב"א בתוספות עירובין ותוספות דריש ביצה, שהקשה לדין דקיי"ל שיש איסור 'הכנה' מדאורייתא, איך אופין ומבשלין מיו"ט לשבת ע"י עירובי תבשילין, ומתוך דבבישול ואפיה אין שייך הכנה כיון שאינו דבר חדש אלא תיקון המאכל, מוכרח דהלכה כרב חסדא כפי שמבאר והולך.

נהי דאין בו במלאכת בישול ואפיה משום הכנה משום ש'הכנה' שייך רק בהכנת דבר חדש כגון ביצה שנגמרה, אכתי יש בזה איסור 'מלאכה'. אלא על כרחך דסבירא ליה שהלכה כרב חסדא בצרכי שבת נעשין ביום טוב.

לא העתיקו דברי התוספות לענין סמוך לחשיכה. דבסמוך לחשיכה אין לבשל אפילו ע"י עירוב.

כט. מוקד דיעה זו בט"ז (ס"א) בשם ראב"ן. וז"ל הראב"ן (ס"א קמ"א): יחיד שבא לבית הכנסת ומצא ציבור שקיבלו שבת כבר, שהתפללו אתה קדשת ואמרו ויכולו, שיהיחיד מתפלל ערבית שתיים, דכיון דציבור קיבלו שבת ועשו אותו קודש אין זה יכול לעשותו חול ולהתפלל תפלת חול. ונ"ל נמי דמי ששכח ולא עירב עירובי תבשילין בערב יו"ט לשבת, ונזכר שם כשאמר שלח ציבור ברכו ועירב קודם שהתפללו ציבור תפילת יו"ט, שעירובו עירוב, כי קבלת יו"ט לא היו עד תפלת יו"ט וכו'. עכ"ל. ומדברי ראב"ן אלו חולק הט"ז על המג"א [הסובר שבאמירת ברכו נחשב לקבלת יו"ט], והט"ז פוסק דקבלת יו"ט נחשב רק בתפלת מעריב. והקשה בהגהות רע"א דמדברי הראב"ן מוכח שגם בשבת לא נחשב קבלת שבת רק בתפילת ערבית. שהרי כתב שיחיד שבא לבית הכנסת לאחר שהתפללו אתה קדשת, ומשמע שבברכו לחוד עדיין לא נחשב קבלת שבת, וא"כ ה"ה ביו"ט לא נחשב קבלת יו"ט באמירת ברכו רק בתפילת מעריב, אבל לדין דקיי"ל בסימן רס"א (ס"י) שאמירת ברכו נחשב לקבלת שבת, א"כ הוא הדין לענין יו"ט נחשב ברכו לקבלת יו"ט, ואין חילוק בין יו"ט לשבת בזה. וכן הקשה בנתיב חיים. אמנם בנתיב חיים מוכיח דברי הט"ז שיש חילוק בין קבלת שבת לקבלת יו"ט ממשנה בסוכה (ג:). שמבואר שם שבכל ערב שבת היו תוקעים שש תקיעות, שלש להבטיל את העם ממלאכה, ושלוש להבטיל בין קודש לחול, ומוכח שם שבערב יו"ט לא היו תוקעים תקיעות אלו נעין בנתיב חיים שמבאר כיצד מוכיח, וא"כ ה"ה לענין אמירת ברכו שזוהו במקום התקיעה הששית נחשב קבלה רק לענין שבת ולא לענין יו"ט. ל. ומ"מ ע"י הנחת פת ותבשיל מותר גם לעשות ביו"ט שאר דברים לצורך שבת כגון הוצאה והדלקת הנר, ואע"פ שאינם בכלל בישול ואפיה. והטעם משום שהם מכשירי אוכלים ודברים הצריכים לענין אכילה

הלכות יום טוב סימן תקכז

לאחד הסומך על עירוב זה, ובין **לאפנים** הסומכים על עירוב זה [וכפי שמבואר להלן (פעיפס ז - י) שיכול אדם אחד לערב עבור הרבה אנשים], די לכולם בשיעור הכזית, ואין צריך כזית לכל אחד ואחד לט.

בין בתחלתו - בשעה שמיניח העירוב צריך שיהיה בו כזית, **בין בסופו** - אם הניח עירוב ונאכל חלק ממנו, או שאבד ונשתׁיר ממנו מקצת, מועיל העירוב אם נשאר כזית.

הג"ה

ויש מצריכין לכתחילה **בפת כביצה**. ששיעור כזית נאמר רק לענין התבשיל, אבל הפת [שנתבאר בסעיף ב' שלכתחילה יש לעשות העירוב גם מפת] שיעורו בכביצה.

ס"ק ה

יקח לחם שלם. אבל מעיקר הדין מועיל כזית אף בפרוסה **מא**. ו**חתיכת בשר או דגים חשובה** **מ**.

ס"ק ט

לכאורה ק"ל וחומר הוא. שלכאורה כוונת השו"ע לחדש במה שכתב 'בין בסופו', שאפילו אם הניח עירוב גדול, ונאכל או נאבד חלק ממנו, מועיל העירוב שנשאר כיון שנשאר ממנו כזית, וקשה מה החידוש בזה, שהרי **אם בתחילתו סגי בכזית, כל שכן אם היה יותר ונשאר כזית** שמועיל הכזית שנשאר **מ**, [וכי מפני שהניח בתחילתו יותר מהשיעור יגרע דינו].

אלא בא לאשמועינן דאין אומרים שרק בשעת הנחת העירוב צריך שיהיה בו כזית, אבל אם הניח כזית ואח"כ נאכל או נאבד מקצת מועיל עירוב זה אף שנשאר רק משהו, כיון שבתחילתו היה בו כזית, אלא הדין הוא **דאף בסופו לא סגי בפחות מכזית** **מ**.

מערב יו"ט לצורך השבת מותר לו להמשיך ביו"ט בין לאפות ובין לבשל, שאפיה ובישול נחשבים לדבר אחד והתחלת הבישול מתירה גם אפיה, **שכן הוא דעת רוב הפוסקים** **ל**. **אלא שנהגו** להחמיר **כדעת הפוסקים המחמירין** **ל**.

ואם אין צריך לאפות ביום טוב ורק לבשל - וכמו"כ לצלות או לחמם מים חמים וכן להטמין חמים לצורך שבת **ל**, אף **לכתחלה סגי בתבשיל אחד** **לכזית** **עלמא**. שאף הפוסקים המחמירים להצריך גם פת זהו רק כדי להתיר האפיה, אבל אם אין צריך לאפות הכל מודים שדי בתבשיל בלבד.

ס"ק ז

ומכל מקום אם נזכר קודם שחשכה - לאחר שעשה העירוב מתבשיל לבד, צריך להוסיף להניח גם פת **ויאמר** שנית הנוסח של 'בהדין עירובא', [המבואר להלן (פ"ט) שיש לאומרו בשעת הנחת העירוב], **אבל לא יברך שנית**. כיון שהעיקר כדעת הפוסקים שדי בתבשיל גם להתיר את האפיה, וא"כ אין לברך שנית משום ברכה לבטלה, שהרי כבר יצא ידי חובתו בעירוב הראשון.

לתבשיל [שהיה מותר לבשל ביו"ט על סמך זה] **בודאי לא מזהני**. ואף שבדיעבד קי"ל כדעת הפוסקים שאפיה בכלל בישול, זהו רק לענין שתבשיל מתיר גם לאפות, אבל הנחת פת לא מתיר לבשל, שהרי עיקר התקנה היתה בתבשיל ולא בפת **ל** (ולא להלן פ"ט).

ואם מהני לפת אחד - דהיינו לאפות ביו"ט על סמך הפת שהניח מערב יום טוב **יש דיעות בין הפוסקים** **ל**.

סעיף ג - שו"ע

שיעור תבשיל זה הוא לכל הפחות כזית. [אבל יכול להוסיף ולהניח כמה שירצה לשם עירוב **ל**]. ושיעור זה הוא בין

ציונים והערות

והקשו הפנ"י והצל"ח מה החידוש בדין זה שיכול להוסיף כמה שרוצה, ונמכה קושיא זו פירושו שכוונת הברייתא שכזית אחד מועיל להרבה אנשים וכלהלן]. ועיין בשפת אמת שמבאר דהו"א שאם מניח הרבה גרע, משום שרואה שאינו מניח לצורך מצות עירוב [שלמצוה די בכזית], קמ"ל דאפילו הכי מהני. ועיי"ש עוד שמפרש כוונת הברייתא בעוד אופנים. **לט. בגמרא** (סג) איבעיא להו כזית אחד לכולן, או דלמא כזית לכל אחד ואחד. ת"ש דאמר רבי אבא אמר רב עירובי תבשילין צריכין כזית בין לאחד בין למאה. והחידוש בזה שאף שבעירובי תחומין שהשיעור הוא שתי סעודות צריך שתי סעודות לכל אחד ואחד (עיינן פ:), וכן בעירובי חצירות שהשיעור הוא כגרוגרת צריך גרוגרת לכל אחד ואחד (סג פג): [עד שיהא שיעור ב' סעודות, ואם יש שיעור ב' סעודות אין צריך יותר ואפילו מאה יכולין לסמוך עליו], מ"מ בעירובי תבשילין די בכזית בין לאחד בין למאה (פ"ט). **מ. בהמדד** משה (פק"ג) הקשה על לשון הרמ"א שכתב ד"ש מצריכין לכתחילה בפת כביצה, דאינו מדוקדק, שלדעת המחמירים אף בדיעבד לא מועיל בפחות מכביצה [לדיעות הסוברים שפת הוא לעיכובא (לא פ"ט)], ועוד שלדבריו למה סיים 'וכן נוהגין לכתחילה', הרי גם המחמירים החמירו רק לכתחילה, ומשום כך כתב החמד משה דתיבת 'לכתחילה' [הראשון] הוא טעות סופר. **מא. ואף** דלענין עירובי חצירות קי"ל (פ"ט פ"ט) דאין מערבין בפרוסה, שם הטעם הוא משום איבה [שיבואו לידי מחלוקת שיאמר אני נוהן שלימה ואתה פרוסה (פ"ט) עיינן פה, ד"ה משום איבה], אבל בעירובי תבשילין שמערב לעצמו לא שייך חשש זה. וע"ע ברש"ש (פ"ט פ"ט). **מב. עיין** ערוך השולחן (פ"ט), וכך החיים (סוף ס"ק כ"ב). **מג. בגמרא** (טו) פריך על מירמא דר' אבא דעירובי תבשילין צריכין כזית, ממה ששינוי במשנה (טו) אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחילה, שייך ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת. מאי כל שהוא לאו אע"ג דליכא כזית. לא, דאית ביה כזית. והקשו האחרונים (לא ז"ל, פ"ט, ע"פ פ"ט) שאם כוונת המשנה שנשאר כזית אי"כ פשיטא שמועיל, וכי מפני שהניח כבר שלם ונאכל מקצתו לא יועיל הכזית שנשאר. ומתוך הצ"ח דיש סברא לומר שאף שבתחילה די בכזית, מ"מ כיון שהוא הניח יותר מכזית גלי אדעתיה שלא רצה לסמוך על כזית, וא"כ לגביו לא יועיל הכזית שנשאר, קמ"ל דמהני. ועי"ע ברש"ש שם שתי"ץ כעין זה]. ובשפת אמת מתוך שהחידוש הוא באופן שאכלו, דהו"א דקוין שאכלו הרי ביטלו מתורת עירוב, וא"כ גם הכזית שנשאר בטל ממנו שם עירוב, קמ"ל דמועיל כמו שמועיל עירוב משיירי קדירה (לפ"ט פ"ט). ולדברי השפ"א החידוש הוא רק באכלו, אבל בנאבד אין חידוש זה. ועי"ע ברש"ש שם שכתב דאין לומר שהחידוש הוא אף שהכזית שנשאר הוא פרוס ואינו שלם, שהרי מעיקר הדין די בכזית, ואין צריך לחם שלם אלא להידור מצוה. **מד. בחידושי** המאירי (טו) ד"ה פ"ט (ט) כתב

ג. כ"כ התוס' (פ: ד"ה אמר) והרא"ש (פ"ט פ"ט) בשם ר"י. וכן הוא להדיא בתוספתא (פ"ט פ"ט) וז"ל: העושה תבשיל מערב יו"ט אופה ומבשל עליו לשבת ולטמין עליו את החמין. ואף שר"ת הוכיח דבריו מדברי ר' אליעזר ברייתא (לא הנהיג לטמין), מ"מ בירושלמי מובא שר' יהושע חולק על ר' אליעזר, דז"ל הירושלמי (פ"ט): כתוב את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו, ר' אליעזר אומר אופין על האפוי ומבשלים על המבושל. ור' יהושע אומר אופין ומבשלים על המבושל. ע"כ. והלכה כר' יהושע לגבי ר' אליעזר, דר' אליעזר שמותי הוא [מתלמידי שמאי היה (פ"ט) ע"כ ק"ל: ד"ה שמו, ועיי"ש עוד פ"ט מו]. וכ"כ הר"ן (י' ד"ה אמר רב), וכן נראה דעת הרמב"ם (שמיטת יו"ט פ"ט ס"ג). **לד. בן** כתבו הראשונים שנהגו להחמיר כדעת ר"ת, וכ"כ התוס' (סג) בשם ר"י שלא מלאו לבו לעבור על דברי דודו (ר"ם) וצריך פת ותבשיל וכן עמא דבר. עכ"ד. **לה. דקיי"ל** כדעת ב"ה שדי בתבשיל אחד לכל סוגי התבשילים, וכ"כ הרא"ש (סג) להוכיח דצליה בכלל בישול מדכתיב בקרבן פסח (וי"ט) ויבשלו את הפסח, אע"פ שצריך לצלותו. וכן חומם מים הוא בכלל בישול כמבואר בגמרא (סג פג): במים הפושרים דוהו בישולו, ורק אפיה אינה בכלל בישול לדעת ר"ת, ולכן החמירו להצריך פת ולא די בתבשיל. **לו. בגמרא** (פ"ט פ"ט) אמר אביי לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא. והקשו הראשונים (עין פ"ט פ"ט, ע"פ פ"ט, וחיזוי גמלי) על דעת ר"ת הסובר שצריך פת מדברי אביי אלו שאין לעשות העירוב מפת. ותיצו הראשונים שכוונת אביי שלבשל ביו"ט לא מועיל פת [מהטעמים שמבואר בגמרא שם], אבל אם רוצה לאפות צריך להניח פת. ועכ"פ מוכח מהגמרא שלבשל ודאי לא מועיל הנחת פת. **לז. בשו"ת** אבני נזר (פ"ט מ) מבאר סברת פלוגתתם, דהנה בגמרא מבואר דאין מערבין בפת משום דלא מלפתא [ואינו ניכר שזה לצורך שבת]. והאוסרים לאפות ע"י פת מבארים שכוונת הגמרא שעל ידי פת לבד אי אפשר לאפות, משום דפת לא מלפתא [שלתדעתם אין לפרש שכוונת הגמרא שפת לא מועיל לבשל משום דפת לא מלפתא, שהרי בלאו הכי כשם שבישול לא מתיר אפיה כמו כן אפיה לא מתיר בישול ואין צריך לסבא דלא מלפתא], ורק כשמערב בפת ותבשיל מתיר הפת לאפות, שע"י שמערב בתבשיל ומתיר בישול, ניכר שגם הפת לצורך שבת ומתיר אפיה. והמתירים סוברים שפת מתיר אפיה אף דלא מלפתא, ומה שמבואר בגמרא דאין לערב בפת משום דלא מלפתא כוונת הגמרא דאין פת מתיר לבשל, שכיון שתבשיל הוא מלפת ופת אינו מלפת, אין פת יכול להתיר בישול, אבל אפיה יכול פת להתיר אפילו שאינו מלפת. **לח. בגמרא** (טו) אמר ר' אבא עירובי תבשילין צריכין כזית. תא שמע תבשיל זה וכו' תחילתו וסופו אין לו שיעור. מאי לאו אין לו שיעור כלל. לא, אין לו שיעור למעלה [לומר שלא יוסיף בו על כן וכן (פ"ט)], אבל יש לו שיעור למטה [לא יפחות מכזית (פ"ט)].

[ז] ועי"ה הנחת תבשיל להוד מותר גם לאפות, משום שהעיקר להלכה שאפיה ובישול נחשבים לדבר אחד, וא"כ י"ל דעיקר התקנה היתה בתבשיל אף כשרוצה לאפות, ולא מועיל הנחת פת לענין אפיה. [ח] משום שדין אפיה להוד ודין בישול לחוד, א"כ מסתבר דפת לחוד מהני לפת.

הלכות יום טוב סימן תקכז

ס"ק י

עצמה ולא עם הפת, וכן שאר מאכלים שאין הדרך לאוכלם עם הפת
אין מערבין בהם, משום שלא מוכח הדבר שהכינם לצורך שבת.

ס"ק יא

מהרי"ל היה מניח הבשר של העירוב על **טעלער**, [צלחת], ולא על
הגלוסקא [הפת שהניח לצורך העירוב], משום **מיאום**. שלא
ימאס הבשר את הפת.

והיה לוקח אותו אחר כך **לחם משנה** - בסעודת ליל שבת
ובסעודת שחרית של שב"ק, ובוצע עליו בסעודה שלישית,
דכיון דאיתעביד ביה מצוה חדא - של עירוב תבשילין, איתעביד ביה
מצוה אחרתא.

האי לכתחילה הוא רק קודם שעושה העירוב. שכשלוקח פת בשביל
העירוב יש לכתחילה לקחת פת כביצה, אבל אם כבר עשה
העירוב מפת ששיעורו כזית בלבד, אף שיש עדיין שהות להוסיף
ולהניח פת כביצה, מ"מ אין צריך לחזור ולעשות מ". [וכל שכן כשכבר
נכנס יו"ט או שאין שהות להוסיף, שעירובו עירוב].

סעיף ד - שו"ע

דבר שהוא ראוי ללפת בו את הפת. דהיינו מאכל שאוכלים עם הפת.
שמאכל כזה ניכר הדבר שמכינו לצורך שבת (ש"י, ולא הערה מ").
לאפוקי דייסא [מאכל העשוי משעורים כתושות], שאוכלים אותה בפני

ציונים והערות

פת אוכלים בפני עצמו לעיקר הסעודה. וללישנא זו אין מערבין בדייסא, שדייסא הוא
מאכל שהדרך לאכלו בפני עצמו. ובטעם הדבר שצריך דווקא דבר שמלפתים בו את הפת
כתב רש"י שם (ד"ה זמלפ וד"ה ופס) וז"ל: לפתן בעינן דמוכחא מילתא שעשוי לשבת. ופת
לא מלפתא, הלכך לא מוכחא מילתא היא שהרי בכל יום יש לחם. עכ"ל. ומבאר
המהרש"א שאין כוונת רש"י שכיון שבכל יום יש לחם וזה שכיח לא ניכר הדבר שעשאו
לצורך שבת, שהרי ללישנא בתרא אין מערבין בדייסא אף שמבואר בגמרא שדייסא לא
שכיחא, אלא כוונת רש"י שלחם הוא דבר שעשוי בכל יום מימי השבוע ואינו ניכר
שעשוי לשבת, וכמו"כ דייסא אף שאינה שכיחא מ"מ כיון שאינה לפתן אין זה דבר
שניכר שעשוי לשבת, ורק בלפתן מוכח הדבר שעשוי לצורך שבת, עיי"ש. ועיין שעה"צ
(ס"ק ג). מזו. בשב"י הלקט (סו"פ ימו) כתב וז"ל: אמנם מצוה לערב בשלימה כדי שיבצע
בה להמוציא בשבת, כדאמרינן בברכות פרק כיצד מברכין (טז): רב אמי ורב אסי כי הוה
מקלע להו ריפתא דעירובא הוה בצעו בה, ואמרו, הואיל ואיתעביד ביה חדא מצוה נעביד
בה מצוה אחרית. עכ"ל. אמנם רש"י שם (ד"ה ריפא) מפרש דמיירי בפת של עירובי
חצירות, אבל בבית הבחירה למאירי (סס) כתב דאין לפרש דהגמרא מיירי בפת של עירובי
חצירות [אלא אם כן נפרש בה שהיה בוצע בה למחר, שאם היה בוצע בשבת עצמו הרי נאסר
אח"כ לטלטל בחצר], ומפרש המאירי דהגמרא מיירי בפת של עירובי תבשילין, ולפי"ז יש
מקור מגמרא הנ"ל לדין של המהרי"ל.

דכמו דקיי"ל בעירובי חצירות (עינין פ): שאף שבתחלה צריך להניח גרוגרת לכל אחד [או
מזון שתי סעודות], מ"מ אם הניח כשיעור ואח"כ נתמעט שיעורו אין צריך להוסיף, דשיירי
עירוב כל שהוא, וא"כ היה סברא לומר דה"ה בעירובי תבשילין אם הניח כזית ונאכל או
שנאבד די אף בפחות מכזית, אלא שמשון הגמרא דעירובי תבשילין צריך שיהא בו כזית
משמע שצריך שיהיה בכל שעת הבישול כזית, ולא די שיהיה כזית בשעה שהניח.
מזה. מקור דין זה בחמד משה (פ"ג). עיי"ש שהקשה מה חידש הרמ"א במה שכתב וכן
נוהגין לכתחילה, דאין לומר שכוונתו לחדש שבדיעבד יוצא בפחות מכביצה, שהרי
בריעבד יוצאים אף אם לא הניח פת כלל וכנ"ל בסעיף ב', ומכאן זה מחדש החמד משה
דמה שכתב השו"ע בסעיף ב' דיוצא בריעבד בתבשיל לבד היינו רק אם לא נזכר עד
שבא יו"ט, אבל אם נזכר בערב יו"ט, אף שכבר עשה העירוב בתבשיל לבד הוי
כלכתחילה וצריך לחזור ולעשותו עם פת בלא ברכה [והביאו המשגיב (פ"ג)], וע"ז מחדש
הרמ"א שאם הניח עירוב בפת פחות מכביצה אין צריך לחזור ולעשותו בכביצה אף שיש
שהות. מו. בגמרא (טז) אמר אביי לא שנו אלא תבשיל, אבל פת לא. ונאמרו בגמרא שתי
לשונות בביאור מימרא דאביי. ללישנא קמא החילוק בין פת לתבשיל הוא משום שפת
שכיח ותבשיל לא שכיח, ולעירוב תבשילין צריך דבר שאינו שכיח. וללישנא זו מערבין
בדייסא משום שדייסא לא שכיחא. וללישנא בתרא צריך לעירוב תבשילין דווקא דבר
שהדרך ללפת בו את הפת ולא דבר שאוכלים בפני עצמו, ולכן אין מערבין בפת שהרי

הזכות יום טוב סימן תקכו

שאר הנהגות מימנו בקרב ה' מהלכות תעניות (ה"ח אות ט) בשם קמ"ג (ע"ש) מדרבנן א מהירושלימי נדרים (פ"ו ה"א) שמשמעות דברי רב יוסף שם (ע"א) כ שם תני רבי חייא. ל שם מימרא דרב יצחק. מ שם ט"ו (ע"ב). נ מהא דאברה דשמואל ורב אמי ורב אסי שם (טו).

ט הנהגות מימנו בקרב ה' מהלכות תעניות (ה"ח אות ט) בשם קמ"ג (ע"ש) מדרבנן א מהירושלימי נדרים (פ"ו ה"א) שמשמעות דברי רב יוסף שם (ע"א) כ שם תני רבי חייא. ל שם מימרא דרב יצחק. מ שם ט"ו (ע"ב). נ מהא דאברה דשמואל ורב אמי ורב אסי שם (טו).

באר היטב
דעתן דאכלי נהמא בנהמא. ונראה לי דהוא הדין שאר מיני לפתן וקטניות במקום שאין דרוך ללפת בהן הפת אסור לערב בהן. מגן אברהם (סק"ב): ה (ז) מ"ע"ש. כתב המגן אברהם (סק"ג) נראה לי דאם אינו ראוי לאכילה על ידי הכבישה או העשון אין מערבין בו, אבל (במלח) [במליח] אף על פי שהוא ראוי לאכילה אין מערבין דאמרין (פסחים ע"ב) מליח הרי הוא כרומח כבוש הרי הוא כמבשל, משמע דמליח אינו כמבשל. מיהו אם היה כבוש בציר או בחמץ ושהה בתוכו כדי שיתנו על האור ויתחיל להרתיח הוי כמבשל אם נאכל כף, עין בירנה דעה ריש סימן ק"ה (ס"א): ו (ט) ע"דשים. ודוק אם אין לו מבשיל אחר. גם של שלמה (ס"ט), ועין בית יוסף (ד"ה

שערי תשובה
בלבד, ונראה ודוק היכא דליכא חבורתא, ודוקא ביום שקורבים אותו. עד כאן לשונו: ה (ז) מ"ע"ש. עין באר היטב. ועין חכם צבי סימן ק"ל שדעתו דלכתחלה אין להניח ערובי מבשילין רק כמבשל באש ממש, ובריעבד סומכין בין על הכבוש בין על המליח שלא נתבשל דעריבין מבשילין דרובן ותרבה הקלו בו. ולכן אם הניח ערובי מבשילין בהערינג מהני בריעבד, ואף לכתחלה פשוטין לו דבר אחר דשעת הדחק בריעבד דמי, ולא יברך רק יאמר תנאי הנהוג בדיו והא שרי כו'. וכן ככבוש יש ויתחיל להרתיח הוי כמבשל אם נאכל כף, עין בירנה דעה ריש סימן ק"ה (ס"א): ו (ט) ע"דשים. ודוק אם אין לו מבשיל אחר. גם של שלמה (ס"ט), ועין בית יוסף (ד"ה

משנה ברורה
בעצמן כדי לשבוע כמו פת. ואפלו במקומות שנוהגין ללפת בהן את הפת (כ) בטלה דעתן אצל כל אדם. ושאר מיני קטניות תלוי (כ) במנהג המקומות, שבמקום שאין מלפתין בהן את הפת (כ) אסור לערב בהן: ה (יג) צ"י. ודוקא צלי ממש, (מ) אכל מליח אף שהוא חשיב כרומח דצלי אפלו הכי אין מערבין ונרע מכבוש דלקמה, ולכן אין מערבין בדגים מלוחים שקורין הערינג אף שהוא ראוי לאכילה כמו שהוא חי. (ס) אכן אלו המנחים בשולי החביות ששכבושין הן בציר, יש להם דין כבוש ומערבין בהן: (יד) ש"לוק. מבשל הרבה יותר מכפי צרכו: (טו) כבוש. דכבוש כמבשל חשיבי. (טו) ושעורו כבישה במים ושאר משקין הוא מעת לעת, ובחמץ וציר אם רק נשרה כדי שיתנו על האור ויתחיל להרתיח חשוב כמבשל, (מ) וכל זה אם ראוי לאכילה על ידי הכבישה: (טז) או מ"ע"ש. וזה נמי (מ) כשראוי לאכלו בזה: (יז) מין דגים קטנים. והני קולג'ים הקספנין שבש"ס (טז): (כ) שרפין הן ובמים חמין נגמרין לאכילה וחשיבי בשול לדידהו: (יח) תפוחים מבשלים והוא הדין וכו'. וכל זה דוקא אם הרוך אותו המקום ללפת בהן את הפת [מגן אברהם (סק"ה) ושאר אחרונים]: (יט) ש"ש"ש. או צלצן [גמרא (שם ע"א)]. והנינו (ל) אפלו היו מלוחים בתחלה דראויין היו לאכלן חמים ואין צריכין בשול הנה אמינא דלא נחשב בשולן לכלום, קא משמע לן. ורבותא זו היא גם כן לענין תפוחים מבשילין אף דראוי היה לאכלן חיים: א (כ) סומך מערב יום טוב אפילו וכו'. וצונו לומר אף על פי שנושאר שם בלא מתכנן הוואיל ומבטול יום סמך עליהן, ולא אמרין דמגו דלא חשיבי בטלי אגב קורא *אלא גוררין מערב יום טוב ומחשכון לכך ואומר עליהן בהדין ערובא וכו', וכן שמנונית שעל הספין, *וכל זה דוקא אם אין לו מבשיל אחר [אחרונים], ופשוט דזה דוקא לענין ע"דשים שבשולי קנדה דהוא קצת בווי מצוה, אכל מבשיל גמור של ע"דשים לא גריעא משאר מבשיל, ואפלו לא נתבשלו מתחלה לשם כף. וכל זה דוקא אם דרוך באתו מקום ללפת הפת עם ע"דשים [מגן אברהם (סק"ה)]: ז (כא) ומצוה על כף גדול וכו'. וכן מצונו בש"ס (שם ע"ב) שפמה גדולי האמוראים (ב) היו

באור הלכה
הדברים שמתר לעשות בספק חשבה. אכן לכתחלה בודאי יש לזהר לעשות הרוב קדם שדמליק הנרות:
ה * תפוחים מבשלים והוא הדין שארי פרות. עין לעיל בסימן קע"ז סעיף א' דמנוח שם דפרות אין דרוך ללפת בהן הפת [ודלהכי צריך ברכה לאוכל אותן בתוך הסעודה], אכן הכא מיירי בריעבד שדרוך אותו מקום ללפת בהן הפת כמו שכתב המגן אברהם (סק"ד):
ו * ע"דשים וכו'. עין משנה ברורה (סק"ב) מה שכתבנו דאף שלא נתבשלו לשם כף, הוא מבאר ופשוט. ועין עוד מה שכתבנו בשם הפוסקים ב"דדוקא כשאין לו דבר אחר לערב, כן כתב הבית יוסף (ד"ה ואפילו ערשים) ואחרונים. והשעם כתב הגר"ז (סי"ג) משום בווי מצוה. אכן הב"ח (ס"ב) כתב טעם אחר דהוא משום שלא נתבשל לשם כף דלכתחלה מצוה מן המבחר לעשות מבשיל ככוון לשם ערב [ואולי רק אם בשל לצורך שבת סגי ושאני אלו שלא נתבשלו קלל לצורך שבת], וכן הביא ממשמעות המרדכי (פרק ב סי' תרעג). וכל זה למצוה מן המבחר בעלמא אבל הערוב פשוט אף אם לקח דברים שלא נתבשלו לצורך זה וכדמנוח מהא דע"דשים ושמנונית שגדבק בספין וכן כתב העולת תמיד (סק"ו), והוכיח עוד מהא דאיתא בגמרא (טו) דגים מלוחים שצלאן עכו"ם והוא בודאי לא לשם ערב צלאן. ועין עוד בסעיף י"ד בכאור הלכה (ד"ה לכתחילה):
ז * ומצוה על כף גדול. פשוט הוא דדין פשוטו בעצמו בערב זה ואומר לי ולבני עירי ומזוה בתבשילו להם חלק, בין ששכר ערב יכול לערב עליהם גם בפני עצמם. אלא דמספקא לי אם יכול לברך מין דאינו ידוע לו אם יצטרכו לזה לפי דעת המחבר שכל אהר צריך לערב לעצמו. ועוד יש לעין אם ששכר ערב לעצמו ורוצה לערב בעד בני העיר אם צריך מבשיל אחר או שכול לזכות להם בתבשיל ששכר ערב מין שעורב אהר ערובא וכו', וכן שמנונית שעל הספין, *וכל זה דוקא אם אין לו מבשיל אחר [אחרונים], ופשוט דזה דוקא לענין ע"דשים שבשולי קנדה דהוא קצת בווי מצוה, אכל מבשיל גמור של ע"דשים לא גריעא משאר מבשיל, ואפלו לא נתבשלו מתחלה לשם כף. וכל זה דוקא אם דרוך באתו מקום ללפת הפת עם ע"דשים [מגן אברהם (סק"ה)]: ז (כא) ומצוה על כף גדול וכו'. וכן מצונו בש"ס (שם ע"ב) שפמה גדולי האמוראים (ב) היו

שער הציון

(כ) מגן אברהם (סק"ב) מגמרא (טו) דהני בכלאי דאכלי נהמא בנהמא וכו': (כ) מגן אברהם (שם) וחקד משה (ס"ב) ושאר אחרונים. ונראה דתפוחי אדמה שחסרי קלפתן ובשולן יבשים הוא מדרבין שדרפן לאכלן בפני עצמן כדי לשבוע ולא ללפת בהן את הפת ואין מערבין בהן, וכן קטניות מבשילין יבשים שקורין ארבעים או פולין שקורין בא"ב: (כ) מגן אברהם (שם) ואלה רבה (סק"ה) הביאו ממשמעות רש"י (שם ד"ה דמלפת) שצריך להקפיד מן הדין שיהא דבר שאין רגיל לאכלו בכל יום, ולא העתקתי פי לעניות דעתי קשה לומר כן, דמגמרא (שם) ושלחן ערוך סעיף ו' לא משמע כי דאטו ע"דשים הוא דבר שרגיל לאכלו רק בשבת וכו'. וגם נראה לומר דרש"י לא בא אלא לאפוקי להם וכיוצא בזה שאוכלין אותן רק כדי לשבוע ולא ללפת בהן את הפת דזה רגילין הכל לאכל אף בחל, מה שאין כן דברים שאוכלין אותן ללפת בכלהו יכול לערב שלא הכל אוכלין פתן בלפתן בחל. אחר כך מצאתי בנשמת אדם (כלל דק סק"ב) שכתב גם כן דבריו והוכיח כן מיון ביצים שכתב הרמב"ם (פ"ו ה"א) שמתר לערב אף ובודאי רגילין בהן אף בחל: ה (כ) רש"י ב"ם של שלמה (פ"ב סי' ט) ומגן אברהם (סק"א) וחקד משה (ס"ב)

(הגר"ז (ס"ב) וחי אדם (שם ס"ו), דלא כחכם צבי המוכא בשערי תשובה שפקל בשעת הדחק בהערינג [ו] דמדמי ליה לכבוש וי"א, אבל המגן אברהם מחלק דכבוש הוא כמבשל ומליח אינו אלא כרומח וכו', וכן מוכח לחלק דגים קטנים מלוחים מוכח בש"ס (שם) לגרסת רש"י ותוספות דאין מערבין בהן עד שצלאן וי"א ובכבוש מבאר דמערבין, וכן האריך בנשמת אדם (שם סק"ג) לחלק על החכם צבי בזה עין שם וכן הוא במאורי (טו: ד"ה קוליס) להדיא דמליח אין מערבין בהן: (כ) כן נראה פשוט דלא גריעי משאר כבוש, ואף דחכם צבי מחמיר לכתחלה אף בכבוש לפי פרושו בש"ס וי"א, אין לזוז מדברי השלחן ערוך והפוסקים וכן העתיקו כל האחרונים להלכה וכן כתב בעצמו שלא נראה מי שפרש כן כפרושו: (כ) אחרונים: (כ) מגן אברהם (שם) ושאר אחרונים: (כט) ולרש"י (טו: ד"ה קוליס) גם מלוחין הו"ו, וזה לא היה מועיל אלא משום הדחתן בחמים, שעל ידי שהם רכים נגמר בשולן על ידי הדחה: (ל) שם בגמרא (ע"א): ז (לא) כן כתבו האחרונים וי"א, ודלא כ"ט (סק"ה) שחשב שהוא מצוה דרבנן וי"א ותמה, דמנא ליה הא. ודע דלאו דוקא גדול אלא כל אדם יכול להקנות ערובו ומי שאינם יכול לסמך על זה, כן כתבו האחרונים:

סעיף ה - שו"ע

תבשיל זה **שאמרו**, אין צריך שיהיה מבושל ממש, אלא **אפילו** מאכל **צלי**מח, **אפילו** מאכל **שזוק** [מבושל הרבה], **אפילו** הוא מאכל חי אלא שהיה **כבושמי** שהיה שרוי במים או בשאר משקים עשרים וארבע שעות (משנ"ג. וראה סעפ"ג), **או** מאכל **מעושן**אי.

אפילו מין **דגים קטנים**, שלא בישלם בישול גמור אלא **שהדיוח במים חמים והדהתן הוא בישולן לאכילה**. שמתוך שהם רכים נגמר בישולם על ידי הדחה וראוים הם לאכילה אף ללא בישול על האש, ודינם כתבשיל. **וכן סומך על תפוחים מבושלים**. [אבל כשהם חיים - אף שראויים לאכילה כמו מבושלים - עם כל זה אין מערבין בהם, משום שלעירוב תבשילין צריך דווקא 'תבשיל'].

ס"ק יג

אבל מליח מאכל שנמלח אפילו הרבה, **אף שהוא חשיב כרותח דצלי**, כמבואר בגמרא (מל"ג ט:) : אמר שמואל 'מליח הרי הוא כרותח' [ולכן הדין ביור"ד (סי' טז ס"ה, סי' קפ ס"ט) שאם חתיכת מאכל האסורה באכילה נגעה במאכל מותר - אם החתיכה האסורה היתה מלוחה הרבה הרי היא אוסרת את המאכל המותר, משום שנפלט טעם מהאיסור ע"י רתיחת

הלכות יום טוב סימן תקכז

קמ"א: [א]

המליחה כשם שהדין הוא שאם החתיכה האסורה רותחת אמרינן שנפלט טעם ע"י רתיחת צלין [אפילו הכי אין מערבין בו עירובי תבשילין, שאין למאכל מלוח דין 'תבשיל'. וגרע **מכבוש דלקמיה** שמבואר שמאכל כבוש דינו כתבשיל"ג.

שכבושין הן בציר שהוא הנוזל היוצא מהמלח ומתקבץ בשולי החביות, **יש להם דין כבוש"ג** [ושיעור זמן הכבישה בהם יבואר להלן (סקט"ו)]. **ומערבין בהם**.

ס"ק טו

ושיעור הזמן של כבישה שיהיה דינו כמבושל, אם נכבש המאכל **במים ושאר משקין**, שאינם חריפים, השיעור **הוא מעת לעת**, [-עשרים וארבע שעות^ל], שרק לאחר מעת לעת נגמרת פעולת הכבישה, ואז יש למאכל דין 'תבשיל'.

ובחומין וציר אין צריך שישרה המאכל בהם מעת לעת, אלא **אם רק נשרה** שיעור זמן **כדי שיתננו** למאכל הנכבשה **על האור** [-על האש] **ויתחיל להרתיוח**, **חשוב כמבוש"ג**. שע"י חריפות החומין^ג והציר נגמרת פעולת הכבישה במאכל הנכבש בהם בזמן מועט זה"ח.

ציונים והערות

בגמרא ד'כבוש הרי הוא כמבושל' ומשמע שדינו כמבושל ממש, וא"כ גם לענין עירובי תבשילין יש לכבוש דין 'תבשיל', אבל לענין מליחה אמרו בגמרא 'מליח הרי הוא כרותח דצלי ולא אמרו 'הרי הוא כצלי', ומשמע מלשון זה שרק לענין פליטה ובליעה [שבוה מיירי בגמרא שם] דין מליחה כרתיחת צלי, אבל אין דין מלוח כצלי ממש, ולכן לענין עירוב תבשילין אין מערבין בו. ובמחצית השקל מפרש שעירוב תבשילין עיקרו ב'תבשיל', שהרי רבנן סמכוהו על הפסוק (שמות טו ג) 'את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשל', וכן במשנה שנינו (פס"ה יד:) ועושה עליו תבשיל, אלא ש"מ מערבין בצלי משום שצלי בכלל בישול [כמו שמצאנו לענין קרבן פסח שדינו להיות צלוי וכתוב 'ויבשלו את הפסח], אבל מלוח אף שהוא כצלי מ"מ לא מצאנו שנקרא מבושל, ואינו בכלל 'תבשיל'. [ונכבוש מערבין משום שהוא כתבשיל]. **נג. כמבואר** בפמ"ג (י"ד סי' קפ משנ"ו סק"ב) שגדר כבישה היא כל שהמאכל מתנועע בדבר שנכבש בו, ולכן הדגים העליונים אף שהם מלוחים אין מערבין בהם, שאף שהם לחים מהמלח אין להם דין 'כבוש', אבל הדגים שבשולי החביות דינם ככבושים כיון שהדגים שרוים ציור מרובה. **נד. המרדכי** (פ"ה סי' מע"ד) כתב שיעור כבישה הוא שלשה ימים. אמנם דעת רוב ראשונים ששעור כבישה הוא מעת לעת. **נה. מלשון** הטור (י"ד סי' טט) נראה שהשיעור הוא כדי שיתנו מים על האש ויתחילו להרתוח, ומשמע שמשערים במים ולא במאכל הנכבש, וברעק"א שם (סי"ח) הקשה ע"ז שהשיעור הוא בכל מאכל בפני עצמו כדי שיתנוהו על האש ויתחיל להרתוח. **נו. עיין** יד יהודה (י"ד סי' טט ס"ק פ"ז) שכתב שהשיעור הוא י"ח דקות כשיעור מיל, ועיין בדרכי תשובה יו"ד סי' קה ס"ק מ"ב שיש שהחמירו בפתוח משיעור זה. **נז. הי"ח** (י"ד סי' קפ סק"ג) כתב דרק מאכל הכבוש בציר שיעורו בכדי שיתנו על האש ויתחיל להרתוח, משום שע"י רתיחת המלח נגמר פעולת הכבישה בשיעור מועט זה, אבל מאכל הכבוש בחומין דינו כשאר משקין ששיעורו מעת לעת. והמג"א (סי' מה סק"ח) מחלק בין חומין חזק שדינו כציר לחומין שאינו חזק שדינו כשאר משקין. והמשנ"ב בסימן תמ"ז (סי' ג"ח) פסק כדעת הש"ך דחומין דינו כשאר משקין, וצ"ע ממה שסתם כאן דחומין דינו כציר. **נח. מקור** דין זה במג"א, והנה האחרונים נחלקו בדין זה שכבוש בציר נאסר כששוחה שיעור שיתנו על האש ויתחיל להרתוח, יש שפירשו שהוא מדין 'מליחה' [ולכן בשיעור זה לא נפלט טעם מהכלי שנכבשו בו משום ד'אין מליחה לכלים', ראה ענין זה בהרחבה בביאורים לסימן תמ"ז ס"ה], ויש שפירשו שהוא מדין 'כבוש'. והמג"א כאן לשיטתו שסובר בסימן תמ"ז (סי' טו) שזהו מטעם כבישה, ולכן גם לענין עירובי תבשילין דינו כ'תבשיל' ומערבין בו. ויל"ע בזה.

על ידי המליחה אין מערבין בהם. אמנם כל זה לגירסת רש"י ותוס'. אבל הרי"ף (נ:) : גורס דגים קטנים אין בהם משום בשולי נכרים [ולא גורס 'מלוחים], וא"כ לא מוכח מידי לענין דגים מלוחים אם מערבין בהם.

[יד] דו"ל חברייתא (נח): תבשיל זה צלי ואפילו כבוש שלוק ומבושל. ומפרש החכם צבי דכוננת חברייתא כבוש ששלקו ובישלו, אבל כבוש לבדו אין לערב לכתחילה. [ובפירושו מיישב קושיית האחרונים (ראה שנייתו ל"ט)] דמה החידוש בכרייתא שמערבין במבושל, אמנם לפירוש החכם צבי לא קשה מידי, דהחידוש הוא בכבוש שבישלו שמערבין בו, שלא נאמר שכיון שהוא כבוש ונאכל כמו שהוא, שוב אין הבישול מועיל בו לתת לו תורת 'תבשיל', קמ"ל דאפ"ה תורת 'תבשיל' עליו].

משנת שעה"צ

[ט] ובגמרא ושו"ע (פ"ו) מבואר להדיא דבעדישם אפשר לערב. [נ] -דג מלוח].

[יא] דדעת החכם צבי שלהסוברים שמערבים עירוב תבשילין במאכל כבוש, משום ש'כבוש הרי הוא כמבושל', כמו"כ מערבים במאכל מלוח משום ש'מליח הרי הוא כרותח דצלי'. ולכן אף שלכתחילה דעת החכם צבי דיש להחמיר להניח עירובי תבשילין דווקא בדבר המבושל באש ממש [או בצלי], ולדעתו אף כבוש יש להחמיר שלא להניח לכתחילה, ראה להלן שעה"צ (סק"ו)),.

כבוש ועל מלוח, כיון דעירוב תבשילין דרבנן והרבה הקלו בזה, ואף לכתחילה כשאין לו דבר אחר יוכל לערב בכבוש או מלוח, דכל שהוא שעת הרחק כדעבד דמי. [ומסקנת החכ"צ שם דאף בשעת הרחק כשמניח עירוב תבשילין במאכל כבוש או מלוח יניחו בלי ברכה. ובנשמת אדם (מ"ג ק"ק) הקשה עליו דפרשה זו אינו מוכן כלל, דבשלמא באתרוג וכדומה כשיש ספק נוטלין בלא ברכה משום דאין איסור בנטילה זו, וכיון שאין לו אחר יטול אתרוג זה וללא ברכה, אבל כאן אם חושש מספק שלא לברך, זה מספק לבשל מיו"ט לשבת, עיי"ש].

[יב] כלומר, דכבוש דינו כבושל ממש, ומערבין בו עירובי תבשילין אף לכתחילה, אבל מלוח אינו כצלי ממש אלא כ'רותח דצלי' [שיש לו דין כמאכל רותח לענין פליטה ובליעה]. וראה הערות למשנ"ב שהבאנו דברי האחרונים בביאור דברי הגמ"א.

[יג] ז"ל הגמרא (לנומת נ"ב יחוס'): אמר רב אסי אמר רב דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בשולי נכרים. אמר רב יוסף ואם צלאן נכרי סומך עליהם משום ערובי תבשילין. ורש"י שם (י"ה ק) מפרש שדגים אלו נאכלין ע"י מדברי הגמרא שרק אם צלאן אחרי המליחה אפשר לערב בהם, אבל

על ידי המליחה אין מערבין בהם. אמנם כל זה לגירסת רש"י ותוס'. אבל הרי"ף (נ:) : גורס דגים קטנים אין בהם משום בשולי נכרים [ולא גורס 'מלוחים], וא"כ לא מוכח מידי לענין דגים מלוחים אם מערבין בהם.

[יד] דו"ל חברייתא (נח): תבשיל זה צלי ואפילו כבוש שלוק ומבושל. ומפרש החכם צבי דכוננת חברייתא כבוש ששלקו ובישלו, אבל כבוש לבדו אין לערב לכתחילה. [ובפירושו מיישב קושיית האחרונים (ראה שנייתו ל"ט)] דמה החידוש בכרייתא שמערבין במבושל, אמנם לפירוש החכם צבי לא קשה מידי, דהחידוש הוא בכבוש שבישלו שמערבין בו, שלא נאמר שכיון שהוא כבוש ונאכל כמו שהוא, שוב אין הבישול מועיל בו לתת לו תורת 'תבשיל', קמ"ל דאפ"ה תורת 'תבשיל' עליו].

ט הנהגות מימני בקרק ה' מהלכות תעניות (ה"ח אות ט) בשם קמ"ג (ע"ש) מדרבנן א מהירושלמי נדרים (פ"ו ה"א) י משמעות דברי רב יוסף שם (ע"א) כ שם תני רבי חייא. ל שם מימרא דרב יצחק. מ שם ט"ו (ע"ב). נ מהא דאברה דשמואל ורב אמי ורב אסי שם (טו).

שאריו, אפלו (יג) צלי, אפלו (יד) שלוק, אפלו (טו) פבוש (טז) או (ז) דן מעשן, אפלו (יז) מין דגים קטנים שהדיחן במים חמים והדחתן הוא בשולן לאכילה הרי זה סומך עליהם. * טוכן סומך על יום טוב אפלו על (ט) * עדשים שבשולי קדרה, לוכן על שמנונית שנדבק בספין וגררו, והוא שיהא בו פזית: ז * מצונה על כל אדם לערב, (כא) * ומצונה על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו כדי שייסמך עליו ל שם מימרא דרב יצחק. מ שם ט"ו (ע"ב). נ מהא דאברה דשמואל ורב אמי ורב אסי שם (טו).

שערי תשובה

בלבר, ונראה דוקא היכא דליכא חבורתא, ודוקא ביום שקורבים אותו. עד כאן לשונו: ה [ד] מעשן. עין באר היטב. ועין חכם צבי סימן ק"ל שדעתו דלכתחלה אין להניח ערובי תבשילין רק במבשל באש ממש, ובריעבר סומכין בין על הכבוש בין על המליח שלא נתבשל דעריבי תבשילין דרבנן ותרבה הקלו בו. ולכן אם הניח ערובי תבשילין בהערינג מהני בריעבר, ואף לכתחלה פשאין לו דבר אחר דשעת הדחק בריעבר דמי, ולא יברך רק יאמר תנאי הנהוג בדיו והא שרי כו'. וכן בכבוש יש ויתחיל להרתיח הוי כמבשל אם נאכל כף, עין ביהודה דעה ריש סימן ק"ה (ס"א):

באור הלכה

הדברים שמתר לעשות בספק חשכה. אכן לכתחלה בודאי יש לזהר לעשות הרוב קדם שתדליק הנרות:

ה * תפוחים מבשלים והוא הדין שארי פרות. עין לעיל בסימן קע"ז סעיף א' * דמוכח שם דפרות אין דרך ללפת בהן הפת ודלהכי צריך ברכה לאוכל אותן בתוך הסעודה, אכן הכא מיירי בריעב שדרך אותו מקום ללפת בהן הפת כמו שכתב המגן אברהם (סק"ד):

ו * עדשים וכו'. עין משנה ברורה (סק"ב) מה שכתבנו * דאף שלא נתבשלו לשם כף, הוא מבאר ופשוט. ועין עוד מה שכתבנו בשם הפוסקים * בדוקא כשאין לו דבר אחר לערב, כן כתב הבית יוסף (ד"ה ואפילו עדשים) ואחרונים. והטעם כתב הגר"ז (ס"ג) * משום בזוי מצוה. * אכן הב"ח (ס"ב) כתב טעם אחר שהוא משום שלא נתבשל לשם כף דלכתחלה מצוה מן המבחר לעשות תבשיל בכוון לשם ערב [ואולי רק אם בשל לצורך שבת סגי ושאני אלו שלא נתבשלו קלל לצורך שבת], וכן הביא ממשמעות המרדכי (פרק ב סי' תרעג). וכל זה למצוה מן המבחר בעלמא אבל הערוב פשר אף אם לקח דברים שלא נתבשלו לצורך זה וכדמוכח מהא דעדשים ושמנונית שנדבק בספין וכן כתב העולת תמיד (סק"ו), והוכיח עוד מהא דאיתא בגמרא (טו) * דגים מלוחים שצלאן עכו"ם והוא בודאי לא לשם ערב צלאן. ועין עוד בסעיף י"ד בכאור הלכה (ד"ה לכתחילה):

ז * ומצוה ע"י כף גדושה. פשוט הוא דבין פשוטו ע"י כף גדושה בערב זה ואומר לי ולבני עירי ומזוה בתבשילו להם חלק, בין שפכר ערב יכול לערב עליהם גם בפני עצמם. אלא דמספקא לי אם יכול לברך מין דאינו ידוע לו אם יצטרכו לזה לפי דעת המחבר שכל אהר צריך לערב לעצמו. ועוד יש לעין אם שפכר ערב לעצמו ורוצה לערב בעד בני העיר אם צריך תבשיל אחר או שכול לזכות להם בתבשיל שפכר ערב מין שעורב אהר

ערובא וכו', וכן שמנונית שעל הספין, * וכל זה דוקא אם אין לו תבשיל אחר [אחרונים], ופשוט דזה דוקא לענין עדשים שבשולי קדרה שהוא קצת בזוי מצוה, * אבל תבשיל גמור של עדשים לא גריעא משאר תבשיל, ואפלו לא נתבשלו מתחלה לשם כף. * וכל זה דוקא אם דרך באתו מקום ללפת הפת עם עדשים [מגן אברהם (סק"ה)]: ז (כא) ומצוה על כל גדול וכו'.

שער הציון

(כא) מגן אברהם (סק"ב) מגמרא (טו) דהני בבלאי דאכלי נהמא בנהמא וכו': (כב) מגן אברהם (שם) וחקד משה (ס"ב) ושאר אחרונים. ונראה דתפוחי אדמה שהסיר קלפתן ובשלו יבשים הוא מדרבנן שדרךן לאכלן בפני עצמן כדי לשבע ולא ללפת בהן את הפת ואין מערבין בהן, וכן קטניות מבשלין יבשים שקורין ארבע"ס או פולין שקורין בא"ב: (כג) המגן אברהם (שם) ואלה רבה (סק"ה) הביאו ממשמעות רש"י (שם ד"ה דמלפת) שצריך להקפיד מן הדין שיהא דבר שאין רגיל לאכלו בכל יום, ולא העתקתי פי לעניות דעתי קשה לומר כן, דמגמרא (שם) ושלחן ערוך סעיף ו' לא משמע כן, לאטו צדשים הוא דבר שרגיל לאכלו רק בשבת וכו'. וגם נראה לומר דרש"י לא בא אלא לאפוקי להם וכיוצא בזה שאוכלין אותן רק כדי לשבע ולא ללפת בהן את הפת דזה רגילין הכל לאכל אף בחל, מה שאין כן דברים שאוכלין אותן ללפת בכלהו יכול לערב שלא הכל אוכלין פתן בלפתן בחל. אחר כך מצאתי בנשמת אדם (כלל בק סק"ב) שכתב גם כן בדרבנן והוכיח כן מיון ביצים שכתב הרמב"ם (פ"ו ה"א) שמתר לערב אף בבודאי רגילין בהן אף בחל: ה (כד) רש"י ב"ם של שלמה (פ"ב סי' ט) ומגן אברהם (סק"א) וחקד משה (ס"ב)

באר היטב

דעתן דאכלי נהמא בנהמא. ונראה לי דהוא הדין שאר מיני לפתן וקטניות במקום שאין דרך ללפת בהן הפת אסור לערב בהן. מגן אברהם (סק"ב): ה [ד] מעשן. כתב המגן אברהם (ס"ג) נראה לי דאם אינו ראוי לאכילה על ידי הכבישה או העשון אין מערבין בו, אבל (במלח) [במליח] אף על פי שהוא ראוי לאכילה אין מערבין דאמרין (פסחים ע"ב) מליח הרי הוא כרומח כבוש הרי הוא כמבשל, משמע דמליח אינו כמבשל. מיהו אם היה כבוש בציר או בחמץ ושהה בתוכו כדי שיתנו על האור

משנה ברורה

בעצמן כדי לשבע כמו פת. ואפלו במקומות שנוהגין ללפת בהן את הפת (כב) בטלה דעתן אצל כל אדם. ושאר מיני קטניות תלוי (כג) במנהג המקומות, שבמקום שאין מלפתין בהן את הפת (כג) אסור לערב בהן:

ה (יג) צ"י. ודוקא צלי ממש, * אבל מליח אף שהוא חשיב כרומח דצלי אפלו הכי אין מערבין וגרע מכבוש דלקמה, ולכן אין מערבין בדגים מלוחים שקורין הערינג אף שהוא ראוי לאכילה כמו שהוא ח"י. (סג) אכן אלו המנחים בשולי החביות * שכבושין הן בציר, יש להם דין כבוש ומערבין בהן: (יד) שלוק. מבשל הרבה יותר מכפי צרכו: (טו) כבוש. דכבוש כמבשל חשיבי. (טו) * ושעור כבישה במים ושאר משקין הוא מעת לעת, * ובחמץ וציר אם רק נשרה כדי שיתנו על האור ויתחיל להרתיח חשוב כמבשל, (כו) וכל זה אם ראוי לאכילה על ידי הכבישה: (טז) או

מעשן. וזה נמי (כז) כשראוי לאכלו בזה: (יז) מין דגים קטנים. * והינו קולג"ס הקספנין שבש"ס (טז). (כט) שרפין הן ובמים חמין נגמרין לאכילה וחישיבי בשול לדידהו: (יח) תפוחים מבשלים והוא הדין וכו'. * וכל זה דוקא אם דרך אותו המקום ללפת בהן את הפת [מגן אברהם (סק"ה) ושאר אחרונים]: (יט) שבשילין. או צלאן [גמרא (שם ע"א)]. * והינו (ל) אפלו היו מלוחים בתחלה דראויין היו לאכלן חמים ואין צריכין בשול הנה אמנא דלא נחשב בשולן לכלום, קא משמע לן. ורבותא זו היא גם כן לענין תפוחים מבשלין אף דראוי היה לאכלן חיים: א (כ) סומך מערב יום טוב אפילו וכו'. רצונו לומר אף על פי שנושאר שם בלא מתבבן * הואיל ומבעוד יום סמך עליהן, ולא אמרין דמגו דלא חשיבי בטלי אגב קורא * אלא גוררן מערב יום טוב ומחשכון לכך ואומר עליהן בהדין

הוא בודאי לא לשם ערב צלאן. ועין עוד בסעיף י"ד בכאור הלכה (ד"ה לכתחילה): ז * ומצוה ע"י כף גדושה. פשוט הוא דבין פשוטו ע"י כף גדושה בערב זה ואומר לי ולבני עירי ומזוה בתבשילו להם חלק, בין שפכר ערב יכול לערב עליהם גם בפני עצמם. אלא דמספקא לי אם יכול לברך מין דאינו ידוע לו אם יצטרכו לזה לפי דעת המחבר שכל אהר צריך לערב לעצמו. ועוד יש לעין אם שפכר ערב לעצמו ורוצה לערב בעד בני העיר אם צריך תבשיל אחר או שכול לזכות להם בתבשיל שפכר ערב מין שעורב אהר

(כא) מגן אברהם (סק"ב) מגמרא (טו) דהני בבלאי דאכלי נהמא בנהמא וכו': (כב) מגן אברהם (שם) וחקד משה (ס"ב) ושאר אחרונים. ונראה דתפוחי אדמה שהסיר קלפתן ובשלו יבשים הוא מדרבנן שדרךן לאכלן בפני עצמן כדי לשבע ולא ללפת בהן את הפת ואין מערבין בהן, וכן קטניות מבשלין יבשים שקורין ארבע"ס או פולין שקורין בא"ב: (כג) המגן אברהם (שם) ואלה רבה (סק"ה) הביאו ממשמעות רש"י (שם ד"ה דמלפת) שצריך להקפיד מן הדין שיהא דבר שאין רגיל לאכלו בכל יום, ולא העתקתי פי לעניות דעתי קשה לומר כן, דמגמרא (שם) ושלחן ערוך סעיף ו' לא משמע כן, לאטו צדשים הוא דבר שרגיל לאכלו רק בשבת וכו'. וגם נראה לומר דרש"י לא בא אלא לאפוקי להם וכיוצא בזה שאוכלין אותן רק כדי לשבע ולא ללפת בהן את הפת דזה רגילין הכל לאכל אף בחל, מה שאין כן דברים שאוכלין אותן ללפת בכלהו יכול לערב שלא הכל אוכלין פתן בלפתן בחל. אחר כך מצאתי בנשמת אדם (כלל בק סק"ב) שכתב גם כן בדרבנן והוכיח כן מיון ביצים שכתב הרמב"ם (פ"ו ה"א) שמתר לערב אף בבודאי רגילין בהן אף בחל: ה (כד) רש"י ב"ם של שלמה (פ"ב סי' ט) ומגן אברהם (סק"א) וחקד משה (ס"ב)

הלכות יום טוב סימן תקכז

משתתף שעה צ"ב קמטו: [ב]

ס"ק יז

היינו קוללים האיכפנין שבש"ס. דג שקורים לו 'טוניא' נ"ט (כש"י שנת לג. ד"ה מן).

ס"ק יח

ובל זה דווקא אם דרך אותו המקום אלפת בהן את הפת. כמבואר בסעיף ד' שאין די ב'תבשיל', אלא צריך דווקא תבשיל שהדרך לאכלו עם פת"ס.

ס"ק יט

המשנ"ב בא לבאר מה חידוש השו"ע בדין זה שדגים קטנים מבושלים כשרים לעירובי תבשילין. והיינו אפי"ו היו מלוחים בתחילה, ומליחה זו הכשירתם לאכילה [אלא שאין מערבין במאכל מלוח וכו"ל בסקי"ג], דראויין היו לאכילת חיים ואין צריכין בישול, הוא אמינא שאינם בכלל 'תבשיל' ואין מערבין בהם משום דלא נחשב בישולן לאכילתם, וכמו שמצינו בבישולי נכרים, קא משמע לן. שהוא חי אין בו משום בישולי נכרים, קא משמע לן. שגדר 'תבשיל' הצריך לעירוב תבשילין אינו דווקא מאכל שהבישול הכשירו לאכילה, אלא אף מאכל שראוי לאכילה שבישולו, שם 'תבשיל' עליו"ס.

סעיף ו - שו"ע

סומך לעירוב תבשילין מערב יום טוב אפי"ו על עדשים שבשול"י קדירה. שנשאר בקדירה בלא מתכוין, יכול לסמוך עליהם ולייחדם לשם עירוב תבשילין³⁰, וכן סומך על שמנונית שנדבק בסכין ממאכל מבושל שחתך בו ויש על שמנונית זו דין 'תבשילין', וגררו מעל הסכין מערב יום טוב ומייחדו לשם עירוב תבשילין³¹.

והוא שיהא בו כזית שזהו שיעור התבשיל הראוי לעירוב תבשילין ס"ד.

ס"ק כ

הוא"ל ומבעוד יום סמך עליהן - וייחדם לשם עירוב תבשילין יכול לערב בהן³², ולא אמרינן דמינו דלא חשיבי בט"ל אנג קדרא.

ובל זה שיכול לסמוך על עדשים שנשאר בשולי קדירה ועל שמנונית שעל גבי הסכין זהו דווקא אם אין לו תבשיל אחר. שאם יש לו תבשיל אחר אין לסמוך לכתחילה על שיווי מאכלים משום ביזוי מצוה³³ (ולא נ"ל ד"ה עדשים).

אבל תבשיל גמור של עדשים לא גרינא משאר תבשיל, וגם אם יש לו תבשיל אחר יכול לערב בעדשים, ואפי"ו לא נתבשלו מתחילה לשם כך - לשם מצות עירוב תבשילין.

ובל זה דווקא אם דרך באותו מקום אלפת הפת עם עדשים. שאילו אין הדרך ללפת בהם פת אין לערב אפילו בתבשיל גמור של עדשים (ומ"ל נספיק ד'), וכל שכן בעדשים שנשאר בשולי קדירה.

סעיף ז - שו"ע

מצוה על כל אדם לערב. אף שיבואר להלן שיכול אדם לערב בשביל אחרים [על ידי שיקנה להם עירובו וכדלהלן בסעיף יז], מכל מקום לכתחילה מצוה לכל אדם לערב בעצמו [ואשתו ובני ביתו נכללים בעירובו ואינם צריכים לערב בעצמם³⁴].

ס"ק כ"א

וכן מצינו בש"ס וכו'. דאבוה דשמואל היה מערב על כל עיר נהרדעא, ורבי אמי ורבי אסי עירבו על כל עיר טבריא.

והערות

שבשולי קדירה יש לגוררם. ס"ד. כך מבואר בגמרא (ס"ט) שצריך שיהא בהם כזית. והקשו האחרונים (שפת אמת, שנתח י"ט ועוד) מה צורך להשמיענו שצריך שיהא בהם כזית, וכי עריך עדשים שבשולי קדירה ושמנונית שע"ג הסכין מתבשיל רגיל שצריך כזית. ומתוך השפת אמת וז"ל: וי"ל דבשאר תבשילים מצטרפים כמה מינים לכזית וכו', ועל זה אמר בעדשים שבשולי קדירה דלא חשיבי, בעינן על כל פנים כזית בהו דווקא, אבל אם נשאר פחות מכזית, אפילו אם מבשל עכשיו להוסיף לכזית לא מהני, דכיון דנשאר משהו נתבטל לעיקר התבשיל שלא היה לשם עירוב תבשילין, כן נראה לי, אבל צ"ע לדינא. עכ"ל. וכע"ז תי' בספר שמחת יו"ט. וע"ע בפסקי הרי"ה (ד"ה וטפה) שנראה מלשוננו שבא ליישב קושיא הנ"ל, עיי"ש מה שחידש בזה.

ס"ה. כן כתב רש"י (ס"ט טמח) הדין שיכולים לערב בעדשים שבשולי קדירה זהו דווקא אם סומך עליהם מערב יום טוב. וכתב המרדכי (פ' מעט) שבירושלמי (פ"ג ה"א, וראה העוה על ז"ע) נחלקו בזה, שדעת המקשה שם שאין צריך להתנות, ודעת רב חסדא שצריך להתנות מערב יום טוב שסומך על עדשים אלו לעירוב תבשילין. ופסק רש"י כדעת רב חסדא. [ועיין ביס של שלמה (פ"ג פ"ג ס"ט) שכתב ד"ל שאין מחלוקת ומסקנת הירושלמי כדעת רב חסדא שצריך להתנות]. וכתב הים של שלמה (ס"ט) שזהו רק בתבשיל שנשאר בלא מתכוין, אבל מי שעשה תבשיל מיוחד לשם עירוב תבשילין, או שהפרישו לשם כך והיה דעתו אחר כך להתנות עליו ולברך עליו ושכח להתנות ולברך, סומך עליו בדיעבד (ולא עד לכן כ"ג ענין ז'ז). וע"ע בב"ח (ד"ה ופלי) מה שכתב בביאור דברי רש"י. סו. ז"ל המרדכי (פ' מעט): ואשמעינן ר' חייא דהא דתנן עושה תבשיל הני מילי לכתחילה, אבל בדיעבד היכא דשכח עבדינן כדפירש ר"י [שנתנה מערב יום טוב ואומר אם אשכח לעשות עירובי תבשילין אסומך על זה התבשיל או על שמנונית זה הנגרר מן הסכין]. והב"ח (ד"ה מ"ג) חולק על המרדכי וכתב דאם אין לו תבשיל אחר יכול לכתחילה לערב בעדשים שבשולי קדירה ובשמנונית שעל גבי הסכין. ומבאר החמד משה (פ"ג) דלדעת המרדכי גם כשאין לו תבשיל אחר ויש לו עדשים שבשולי קדירה אין לערב בהם, אלא צריך לבשל תבשיל גמור, ורק באופן ששכח ולא בישל ופנה היום ואין לו שהות לבשל סומך עליהם בדיעבד, אבל לדעת הב"ח אף אם יש שהות לבשל כל שאין תבשיל מוכן לפניו ויש לו עדשים אלו סומך עליהם, ורק כשיש לו תבשיל אחר מוכן לא יערב בעדשים אלו. [נהט"ו (פ"ג) כתב דגם כונת המרדכי להתמיד רק כשיש לו תבשיל מוכן לפניו. עיי"ש]. סו. כן כתב הרא"ש (פ"ג ס"ו) דבעירובי תבשילין אין אדם צריך לזכות לאשתו ולבני ביתו, אלא כשהוא עירב כולן מותרין. וראה משנ"ב ס"ק נ"ו.

[טו] שרש"י פירש שקוליס האספנין הוא דג מליח רך, ונאכל כמו שהוא חי ע"י שנותנין עליו מים חמים. אבל הרמב"ם (ש"ס פ"ג ה"ג, שפ"ט י"ט פ"ו ה"ד) לא הזכיר שהוא מלוח. [טז] עיין חמד משה (פ"ג) ומאמר מרדכי (פ"ג) שכתבו שאין כונת השו"ע שיש מצוה דרבנן על גרול העיר לערב עבור כל בני העיר, אלא כונת השו"ע למי שמהדר ורוצה לעשות לפנים משורת הדין טוב ונכון לעשות כן. וזה שכתב במשנ"ב שמצינו בש"ס כמה אמוראים שהיו מדקדקים בזה ואין זה מצוה גמורה. [יז] שהט"ו הבין שכונת השו"ע שזה מצוה דרבנן ככל מצות דרבנן. ומכאן זה הקשה על השו"ע מהמבואר ברין (ט"ז) יעקב בר אידי לא היה דרכו לערב כל שנה ונלכך הוצרך להכריז שיעיר (ולא ס"ט), וע"ע בדבריו מה שהוסיף להקשות על השו"ע לפי הבנתו.

ליקוטי פוסקים

פסקי הרב

ס"ק כ אלא גוררן מערב יו"ט. נש"ע רנ (ס"ג) לא כנס לרין לגוררן מהקדיה [וק] בשמנונית שע"ג הסכין לגוררן כנס לרין, ולגוררן מהסכין, וראה הערות למשנ"ב.]

וכל זה דווקא אם אין לו תבשיל אחר. נש"ע רנ (ס"ט) כנס לדיעבד א"ס עירב אף שיהיה לו תבשיל אחר אין לרין לחזור ולערב.

נט. והוא מין דג טונה. ועיין בערוך (ע"ג ספ"ג) שכתב שנקרא 'קוליס האספנין' על שם שגדל בהספניא. ס. חמ"ד משנה (שפ"ט י"ט פ"ו ה"ג) כתב דאין מערבין בפירות. והב"ח כתב דמהירושלמי (מ"ט פ"ו ה"ב) מוכח דמערבין בתפוחים מבושלים. ומבאר המאמר מרדכי (פ"ג) שלכאורה יש לומר דהמגיד משנה מיירי בפירות חיים שבהם אין מערבין משום שאינם 'תבשיל', ובירושלמי מיירי בפירות מבושלים. אמנם המג"א (פ"ג) כתב דמדברי המגיד משנה משמע דגם בפירות מבושלים אין מערבין, שאין לומר שכונת המגיד משנה דווקא בפירות חיים, שפשוט הוא שאין מערבין בהם שהרי צריך 'תבשיל', ומה חידוש בזה המ"מ, ועל כרחק לומר שהמגיד משנה מיירי בפירות מבושלים שאין הדרך ללפת בהן את הפת, ובירושלמי מיירי בפירות שהדרך ללפת בהן את הפת, [וראה בה"ל ד"ה תפוחים]. ס"א. בגמרא (פ"ג ט"ז): אמר רב אסי אמר רב דגים קטנים מבושלים אין בהם משום בישולי נכרים. [שגורו חכמים בבושלו נכרים משום חתנות, ועל שנאכל כמו שהוא חי לא גורו על בישולו, דכיון שנאכל כמו שהוא חי אינו בישול, דלא אתני מידי, ואלו נאכלין על ידי מלח חיים (מ"ט)]. אמר רב יוסף ואם צלאן נכרי סומך עליהם משום עירובי תבשילין, וכתב הר"ן (ח' ד"ה א"ג) וז"ל: שאע"פ שאין בו משום בישולי נכרים, לאו משום דלא להו תבשיל, אלא דהתם משום אקרוביי דעתא הוא, וכל שנאכל כמות שהוא חי אין קירוב הדעת בבישולו, אבל מכל מקום כיון דתבשיל מיהא הוי סומכין עליו משום עירובי תבשילין. עכ"ל. ס"ב. בגמרא (פ"ג ט"ז): תני ר' חייא עדשים שבשולי קדירה סומך עליהן משום עירובי תבשילין, והני מילי דאית בהו כזית. ע"כ. ובירושלמי (פ"ג ה"א): רבי חייא רבה עלה לביתו אמרין ליה אנשינן מערבה, אמר לון אית הכא טלופחין מן איתמל, אמרין ליה אין, וכו' עיי"ש. וכתב המאירי (ס"ט ד"ה מש"ס) וז"ל: ולענין ביאור אני תמה, היאך הסכימו כל כך הבלבי והירושלמי בעדשים, עד שבירושלמי שאל דרך פשיטות לית הכא טלפחין, ומהיכן ברור לו שעדשים אכלו מאתמול, וכן שבבבלי אמרוה בעדשים שבשולי קדירה, והיאך לא אמר סתם תבשיל שנשאר בקדירה, אלא שנראה שמנהגותיהם שהלילה שמחרתו ערב יום טוב לא היו אוכלים בשר, והיו מעבירים שעתם כדברים קלים ובמיני קטניות, כדי ליכנס ליו"ט לתיאבון, ומנהג אוכלי קטניות להשאיר להם למחרתם. עכ"ל. ס"ג. בגמרא (ס"ט) אמר רב יצחק בריה דרב יהודה שמנונית שעל גבי הסכין גוררו וסומך עליו משום עירובי תבשילין, והני מילי דאית בהו כזית. ומלשון הגמרא נראה שרק בשמנונית שעל גבי הסכין יש לגרור, אבל בעדשים שבשולי קדירה לא הוזכר שיש לגוררם, וכן נראה מלשון הגמרא [ואולי הסביר לזה דבמאכל שבקדירה יש לזה חשיבות גם כשלא גוררו, משא"כ מאכל שנשאר בסכין], אמנם במשנ"ב (פ"ג) נקט דגם בעדשים

שאר הנהגות מימיו בקרקע מהלכות תעניות (ה"ח אות ט) בשם קמ"ג (ע"ש) מדרבנן (מהירושלמי נדרים פ"ו ה"א) שמשמעות דברי רב יוסף שם (ע"א) כ שם תני רבי חייא. ל שם מימרא דרב יצחק. מ שם ט"ו (ע"ב). נ מהא דאברהם דשמואל ורב אמי ורב אסי שם (טו).

שאר הנהגות מימיו בקרקע מהלכות תעניות (ה"ח אות ט) בשם קמ"ג (ע"ש) מדרבנן (מהירושלמי נדרים פ"ו ה"א) שמשמעות דברי רב יוסף שם (ע"א) כ שם תני רבי חייא. ל שם מימרא דרב יצחק. מ שם ט"ו (ע"ב). נ מהא דאברהם דשמואל ורב אמי ורב אסי שם (טו).

באר היטב

דעתן דאכלי נהמא בנהמא. ונראה לי דהוא הדין שאר מיני לפתן וקטניות במקום שאין דרוך ללפת בהן הפת אסור לערב בהן. מגן אברהם (סק"ב): ה (ז) מ"ע"ן. כתב המגן אברהם (סק"ג) נראה לי דאם אינו ראוי לאכילה על ידי הכבישה או העשון אין מערבין בו, אבל (במלח) [במליח] אף על פי שהוא ראוי לאכילה אין מערבין דאמרין (פסחים ע"ב) מליח הרי הוא כרומח כבוש הרי הוא כמבשל, משמע דמליח אינו כמבשל. מיהו אם היה כבוש בציר או בחמץ ושהה בתוכו כדי שיתנו על האור

שערי תשובה

בלבד, ונראה דוקא היכא דליכא חבורתא, ודוקא ביום שקורבים אותו. עד כאן לשונו: ה (ז) מ"ע"ן. עין באר היטב. ועין חכם צבי סימן ק"ל שדעתו דלכתחלה אין להניח ערובי תבשילין רק כמבשל באש ממש, ובריעבד סומכין בין על הכבוש בין על המליח שלא נתבשל דערוכי תבשילין דרבנן ונרבה הקלו בו. ולכן אם הניח ערוכי תבשילין בהערינג מהני בריעבד, ואף לכתחלה פשאיין לו דבר אחר דשעת הדחק בריעבד דמי, ולא יברך רק יאמר תנאי הנהוג בדיו והא שרי כו'. וכן ככבוש יש ויתחיל להרתיח הוי כמבשל אם נאכל כף, עין ביהודה דעה ריש סימן ק"ה (ס"א): ו

משנה ברורה

בצמין כדי לשבץ כמו פת. ואפלו במקומות שנוהגין ללפת בהן את הפת (כ) בטלה דעתן אצל כל אדם. ושאר מיני קטניות תלו (כ) במנהג המקומות, שבמקום שאין מלפתין בהן את הפת (כ) אסור לערב בהן: ה (יג) צ"י. ודוקא צלי ממש, (מ) אכל מליח אף שהוא חשיב כרומח דצלי אפלו הכי אין מערבין ונרע מכבוש דלקמה, ולכן אין מערבין בדגים מלוחים שקורין הערינג אף שהוא ראוי לאכילה כמו שהוא חי. (ס) אכן אלו המנחים בשולי החביות ששכבושין הן בציר, יש להם דין כבוש ומערבין בהן: (יד) ש"לוק. מבשל הרבה יותר מכפי צרכו: (טו) כבוש. דכבוש כמבשל חשיבי. (טו) ושעורו כבישה במים ושאר משקין הוא מעת לעת, ובחמץ וציר אם רק נשרה כדי שיתנו על האור ויתחיל להרתיח חשוב כמבשל, (מ) וכל זה אם ראוי לאכילה על ידי הכבישה: (טז) או מ"ע"ן. וזה נמי (מ) כשראוי לאכלו בזה: (יז) מין דגים קטנים. והינו קולג"ס הקספנין שבש"ס (טז). (כט) שרפין הן ובמים חמין נגמרין לאכילה וחשיבי בשול לדידהו: (יח) תפוחים מבשלים והוא הדין וכו'. וכל זה דוקא אם הרוך אותו המקום ללפת בהן את הפת [מגן אברהם (סק"ה) ושאר אחרונים]: (יט) ש"ש"ן. או צלצן [גמרא (שם ע"א)]. והינו (ל) אפלו היו מלוחים בתחלה דראויין היו לאכלן חמים ואין צריכין בשול הנה אמינא דלא נחשב בשולן לכלום, קא משמע לן. ורבותא זו היא גם כן לענין תפוחים מבשלין אף דראוי היה לאכלן חמים: א (כ) סומך מערב יום טוב אפילו וכו'. וצונו לומר אף על פי שנושאר שם בלא מתכנן הוואיל ומבטול יום סמך עליהן, ולא אמרינן דמגו דלא חשיבי בטלי אגב קורא *אלא גוררן מערב יום טוב ומחשכון לכך ואומר עליהן בהדין ערובא וכו', וכן שמנונית שעל הספין, *וכל זה דוקא אם אין לו תבשיל אחר [אחרונים], ופשוט דזה דוקא לענין עדשים שבשולי קנדה דהוא קצת בווי מצוה, אכל תבשיל גמור של עדשים לא גריעא משאר תבשיל, ואפלו לא נתבשלו מתחלה לשם כף. וכל זה דוקא אם דרוך באתו מקום ללפת הפת עם עדשים [מגן אברהם (סק"ה)]: ז (כא) ומצוה על כף גדול וכו'. וכן מצונו בש"ס (שם ע"ב) שפמה גדולי האמוראים (ב) היו

באר הלקה

הדברים שמתר לעשות בספק חשכה. אכן לכתחלה בודאי יש לזהר לעשות הרוב קדם שתדליק הנרות: ה * תפוחים מבשלים והוא הדין שארי פרות. עין לעיל בסימן קע"ז סעיף א' דמנוח שם דפרות אין דרוך ללפת בהן הפת [ודלהכי צריך ברכה לאוכל אותן בתוך הסעודה], אכן הכא מיירי בריעבד שדרוך אותו מקום ללפת בהן הפת כמו שכתב המגן אברהם (סק"ד): ו * עדשים וכו'. עין משנה ברורה (סק"ב) מה שכתבנו דאף שלא נתבשלו לשם כף, הוא מבאר ופשוט. ועין עוד מה שכתבנו בשם הפוסקים ב"ד דדוקא כשאין לו דבר אחר לערב, כן כתב הבית יוסף (ד"ה ואפילו עדשים) ואחרונים. והשעם כתב הגר"ז (סי"ג) משום בווי מצוה. אכן הב"ח (ס"ב) כתב טעם אחר דהוא משום שלא נתבשל לשם כף דלכתחלה מצוה מן המבחר לעשות תבשיל בכוון לשם ערב [ואולי רק אם בשל לצורך שבת סגי ושאני אלו שלא נתבשלו כלל לצורך שבת], וכן הביא ממשמעות המרדכי (פרק ב סי' תרעג). וכל זה למצוה מן המבחר בעלמא אבל הערוב פשר אף אם לקח דברים שלא נתבשלו לצורך זה וכדמנוח מהא דעדשים ושמנונית שגודבק בספין וכן כתב העולת תמיד (סק"ו), והוכיח עוד מהא דאיתא בגמרא (טו). דגים מלוחים שצלצן עכו"ם והוא בודאי לא לשם ערב צלצן. ועין עוד בסעיף י"ד בכאור הלכה (ד"ה לכתחילה): ז * ומצוה על כף גדול. פשוט הוא דדין פשוטו עצמו בערב זה ואומר לי ולבני עירי ומזוה בתבשילו להם חלק, בין ששכר ערב יכול לערב עליהם גם בפני עצמם. אלא דמספקא לי אם יכול לברך מין דאינו ידוע לו אם יצטרכו לזה לפי דעת המחבר שכל אהר צריך לערב לעצמו. ועוד יש לעיין אם ששכר ערב לעצמו ורוצה לערב בעד בני העיר אם צריך תבשיל אחר או שכול לזכות להם בתבשיל ששכר ערב מין שעורב אהר ערובא וכו', וכן שמנונית שעל הספין, *וכל זה דוקא אם אין לו תבשיל אחר [אחרונים], ופשוט דזה דוקא לענין עדשים שבשולי קנדה דהוא קצת בווי מצוה, אכל תבשיל גמור של עדשים לא גריעא משאר תבשיל, ואפלו לא נתבשלו מתחלה לשם כף. וכל זה דוקא אם דרוך באתו מקום ללפת הפת עם עדשים [מגן אברהם (סק"ה)]: ז (כא) ומצוה על כף גדול וכו'. וכן מצונו בש"ס (שם ע"ב) שפמה גדולי האמוראים (ב) היו

שער הציון

והגר"ז (סי"ב) נחיי אדם (שם ס"ו), דלא כחכם צבי המוכא בשערי תשובה שפקל בשעת הדחק בהערינג [דמדמי ליה לכבוש ויאי, אבל המגן אברהם מחלק דכבוש הוא כמבשל ומליח אינו אלא כרומח וכו', וכן מוכרח לחלק דדגים קטנים מלוחים מוכח בש"ס (שם) לגרסת רש"י ותוספות דאין מערבין בהן עד שצלצן וי] ובכבוש מבאר דמערבין, וכן האריך בנשמת אדם (שם ס"ג) לחלק על החכם צבי בזה עין שם וכן הוא במאירי (טו: ד"ה קוליס) להדיא דמליח אין מערבין בהן: (כ) כן נראה פשוט דלא גריעי משאר כבוש, ואף דחכם צבי מחמיר לכתחלה אף בכבוש לפי פרושו בש"ס וי, אין לזוז מדברי השלחן ערוך והפוסקים וכן העתיקו כל האחרונים להלכה וכן כתב בעצמו שלא נראה מי שפרש כן כפרושו: (כ) אחרונים: (כ) מגן אברהם (שם) ושאר אחרונים: (כט) ולרש"י (טו: ד"ה קוליס) גם מלוחין הווי, וזה לא היה מועיל אלא משום הדחתן בחמים, שעל ידי שהם רכים נגמר בשולן על ידי הדחה: (ל) שם בגמרא (ע"א): ז (בל) כן כתבו האחרונים וי, ודלא כ"ט (סק"ה) שחשב שהוא מצוה דרבנן [ו] ותמה, דמנא ליה הא. ודע דלאו דוקא גדול אלא כל אדם יכול להקנות ערובו ומי שאינם יכול לסמך על זה, כן כתבו האחרונים:

(כ) מגן אברהם (סק"ב) מגמרא (טו) דהני בבלאי דאכלי נהמא בנהמא וכו': (כ) מגן אברהם (שם) ותמיד משה (ס"ב) ושאר אחרונים. ונראה דתפוחי אדמה שהסרי קלפתן ובשולן יבשים הוא מדברים שדרפן לאכלן בפני עצמן כדי לשבץ ולא ללפת בהן את הפת ואין מערבין בהן, וכן קטניות מבשלין יבשים שקורין ארבע"ס או פולין שקורין בא"ב: (כ) המגן אברהם (שם) ואלה רבה (סק"ה) הביאו ממשמעות רש"י (שם ד"ה דמלפת) שצריך להקפיד מן הדין שיהא דבר שאין רגיל לאכלו בכל יום, ולא העתקתי פי לעניות דעתי קשה לומר כן, דמגמרא (שם) ושלחן ערוך סעיף ו' לא משמע כן, דאטו עדשים הוא דבר שרגיל לאכלו רק בשבת וי. וגם נראה לומר דרש"י לא בא אלא לאפוקי להם וכיוצא בזה שאוכלין אותן רק כדי לשבץ ולא ללפת בהן את הפת דזה רגילין הכל לאכל אף בחל, מה שאין כן דברים שאוכלין אותן ללפת בכלהו יכול לערב שלא תכל אוכלין פתן בלפתן בחל. אחר כך מצאתי בנשמת אדם (כלל בק ס"ב) שכתב גם כן כדברינו והוכיח כן מיון ביצים שכתב הרמב"ם (פ"ו ה"א) שמתר לערב אף בבודאי רגילין בהן אף בחל: ה (כ) רש"ל פ"ב של שלמה (פ"ב סי' ט) ומגן אברהם (סק"ה) ותמיד משה (ס"ב)

הלכות יום טוב סימן תקכז

קמט: [ג] קיצור ביה"ד

ד"ה תפוחים דין השו"ע דמערבדים בתפוחים ושאר פירות מיירי בדודע שזרין אומן מקום ללפת בהן הפת. ד"ה ערשום. מה שכתבו הפוסקים דיכול לערב בעדשים שזשולי קדירה רק אם אין לו תבשיל אחר, לדעת הגר"ז הטעם משום ציוי מצוה. ולדעת הג"ח משום שלא נמשלו ממחילה לשם עירוב נואולי אם נישל לזרין שנת סגין. וכל זה למצוה מן המוציא, אבל העירוב כשר אף אם לקח דברים שלא נמשלו לזרין עירוב משליין. ד"ה ומצוה. גדול העיר יכול לערב על בני עירו גם אחרי שעירב לעצמו ומערב עליהם צפני עגמס. ויש להסתפק האם באופן זה יכול לזרין, כיון דאינו יודע לו אם יטורכו ליה. ועוד יש לעיין אם לזרין תבשיל אחר או שיכול לזכות להם בתבשיל שזכר עירב לעצמו.

ביאורי ההלכה

לו תבשיל גמור - אף שלא נתבשל לשם עירוב תבשילין - יכול לערב בו לכתחילה (מנצול ממשני"צ), שהרי אין בתבשיל זה משום ביזוי מצוה.

אכן הב"ח כתב טעם אחר לחומרא זו שאם יש לו תבשיל אחר אין לערב בעדשים שבשולי קדירה, דהוא משום שלא נתבשל מתחילה לשם כך לשם מצות עירוב תבשילין, דלכתחילה מצוה מן המובחר לעשות תבשיל בכזוון לשם עירוב, וכלשון המשנה (פ"ה טו): ועושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת ט"ו. ולפי טעם הב"ח גם אם יש לו תבשיל גמור שלא נתבשל לשם עירוב תבשילין, מצוה מן המובחר שלא לערב בתבשיל זה.

דגים מלוחים שצ"אן עכו"ם, שאין בהם משום בישולי נכרים [דכל שנאכל כמות שהוא חי לא גזרו על בישולו, ודגים אלו נאכלים על ידי מלחן חיים (רש"י)], וסומך עליהם משום עירובי תבשילין.

ד"ה תפוחים

דמוכח שם דפירות אפילו כשהם מבושלים אין דרך ללפת בהן הפת.

[דל"הכ"י צריך ברכה על הפירות לאוכל אותן בתוך הסעודה, ואין ברכת הפת פוטרת אותם מברכה, משום שאינם שייכים לפת ט"ו. וא"כ היה צריך להיות הדין דאין מערבין בהם דהרי מידי דמלפת בעינן].

ד"ה עדשים

דאף שלא נתבשלו לשם כך. מכל מקום יכול לכתחילה לקחת את התבשיל לעירוב.

דדווקא כשאין לו דבר אחר לערב. אז יכול לסמוך על שולי הקדירה ושמנונית שעל גבי הסכין.

משום ביזוי מצוה. ולטעם זה יש להחמיר רק בעדשים שנשארו בשולי קדירה או בשמנונית שעל גבי הסכין, אבל אם יש

ציונים והערות

סח. וכתב בשעה"צ שם (פ"ק) וז"ל: ואף במקומות שנהגו לאכול פירות מבושלים בכל סעודה לבסוף, גם כן מסתברא לכאורה דלא חשיבי כדברים הבאים מחמת הסעודה, כיון שעל כל פנים רק לקינוח הם באים וללא ללפת הפת, וגם לא למזון ושובע, עיי"ש. סט. ובן נראה מלשון רש"י שם (ד"ה עשה) שכתב וז"ל: עושה תבשיל לשם עירוב. עכ"ל.

הלכות יום טוב סימן תקכז

המשך שו"ע

מי ששכח - מחמת טרדתו (כלה שעה"ט ס"ק ל"ג), או נאנם - כגון שאבדה לו אבידה מערב יום טוב ומחזר כל היום אחריה (רש"י טו: ד"ה שלם), או שהניח עירוב ואבד עירובו ביום טוב, לפני שתיקן צרכי שבת, ומבואר להלן (פ"ט) שאם נאכל או נאבד העירוב לפני שבישל צרכי שבת אינו יכול לבשל.

הג"ה

והוא הדין עם הארץ שאינו יודע לערב. שבכל אופנים אלו כיון שלא פשע בזה שלא הניח בעצמו עירוב תבשילין, יכול לסמוך על עירובו של גדול העיר.

ס"ק כב

ובל זה בפעם ראשון ששוכח, שהשוכח פעם אחת נחשב לאונס"ט, אבל אם ברגל השני שכח עוד פעם הוא כפושע. בגמרא (טו:): ההוא סמיא דהוה מסדר מתניתא קמיה דמר שמואל, [שהיה יודע משניות בגרסא ומחזר עליהן לפני מר שמואל שהיו סדורות בפיו כעיקרן (רש"י)], חזייה דהוה עציב, אמר ליה אמאי עציבת, אמר ליה דלא אותיבי עירובי תבשילין, אמר ליה סמוך אדידי. לשנה חזייה דהוה עציב, אמר ליה אמאי עציבת, אמר ליה דלא אותיבי עירובי תבשילין, אמר ליה פושע את, לכולי עלמא שרי לדיך אסור. ומוכח מזה שהשוכח פעם שניה דינו כפושע ואינו יוצא בעירובו של גדול העיר.

ס"ק כג

יבאר החידוש באופן זה שהניח עירוב ואבד"ט, שאף שהדין הוא שמי שלא הניח עירוב תבשילין וגילה בדעתו שאין כוונתו לצאת בשל אחרים אסור לו לבשל,

[יח] שכיון שהודיע להם קודם שעירב שמעבר בשבילם ונתרצו לכך, נעשה הגדול כשלוחם ונחשב כאילו עירבו בעצמם, שהרי אין ענין שיעשה העירוב בידיו ממש, אלא שיתן דעתו על זה.

[יט] **דבעובדא** דההיא סמיא (כלה נילויס למשי"ט ס"ק כג), שלשנה השניה אמר לו שמואל שאינו יוצא בעירובו כתב רש"י (ד"ה ליקן) וז"ל: לדיך אסור, שאין דעתי על המזידן והפושעים שאינם חרדים לדברי חכמים. עכ"ל.

[כ] **שלאחר** שהביא לשון רש"י הנ"ל, כתב ח"ל: פירש ריב"א מיכן משמע דעירובי תבשילין צריך לערב כל אחד ואחד לעצמו ואסור לסמוך על אחרים אלא ששכח וכו'. [כא] **שמלשון רש"י** שכתב 'שאיך דעתי על המזידן והפושעים', דייק הבי"ט ששמואל לא היתה דעתו על הפושעים ולכן לא יצא ההוא סמיא בעירובו, אבל באופן שגדול העיר מכונן על הפושעים הרי הם יוצאים בעירובו, אבל מדברי הרא"ש נראה שהסומך לכתחילה על עירוב של גדול העיר פושע הוא ואינו יוצא בעירובו של גדול העיר ולא מועיל שגדול העיר יכיון גם עבורו.

[כב] **וכן כתב** הים של שלמה (פ"ג טו) ח"ל: דעירובי תבשילין תקנת חכמים היא, וכי תקנו חכמים לחטאים ולפושעים. ועוד, שאם שמואל לא היה דעתו על הפושעים, ולא רצה לתקן אותה, אנו נתקן אותה. עכ"ל.

ליקוטי פוסקים

פסקי הרב

ס"ק כ"ו **החכמים מקנים וכו'.** **נש"ע** הרב (ס"ד): ואינו יוצא צעירותו של הגדול אעפ"י שנמכר לו פטרותו להוליו צעירותו. עכ"ל.

משום שאין אדם זוכה בעל כרחו, מכל מקום מי שהניח עירוב ונאבד עירובו יכול לסמוך על עירוב של אחרים, ו**לא אמרינן שבוה שיערב גילה בדעתו שאינו רוצה לצאת בעירוב של גדול העיר**, אלא אומרים שמה שיערב בעצמו הוא מפני שרצה לקיים המצוה בעצמו כתקנת חכמים, אבל דעתו שאם יאבד עירובו הרי הוא סומך על העירוב של אחרים.

ס"ק כד

אם חשב שיכולין לצאת בעירוב של גדול אפילו לכתחילה. שכיון שלא ידע הלכה זו הרי הוא אנוס בטעותו.

ס"ק כה

וכדי שיהיה זכור שאם מיום טוב לשבת אסור לבשל - אלא אם כן התחיל מבעוד יום, מכאן שכן מיום טוב לחול, שאסור לגמרי לבשל (רש"י). וכשעושה בעצמו העירוב ישנו יותר להיכר זה ע"ה.

ומיהו אף דלטעם זה היה מקום לומר שצריך דווקא הוא בעצמו להניח את העירוב, מכל מקום הדין הוא ד**לאו דווקא הוא בעצמו** אלא דהוא הדין אם ממנה של"ח שיערב עבורו, נמי מועיל כמו שהניח בעצמו דשלוחו של אדם כמותו. וכיון שמינה את השליח בערב יום טוב הרי הוא זוכר שאסור לבשל מיום טוב לשבת אלא אם כן התחיל מערב יום טוב, ונמצא שמקיים תקנת חכמים. [ובאופן שהשליח מערב בתבשיל של המשלח, ראה בה"ל סעיף י"ב (ד"ה ומנך) כיצד ינהג בברכה].

ס"ק כו

שהרי לא היה דרכו לסמוך על הגדול. [ראה הערה בבאיור דעות ראשונים אלו ע"ן].

הערות

שהבאנו דברי הפני"ש שלדעת רב אשי מוכן הדין שאפשר לסמוך על גדול העיר, משום שגם באופן זה שלא עושה בעצמו ישנו היכר שאסור לבשל מיום טוב לשבת אם לא התחיל מבעוד יום, וצ"ל דמ"מ זהו רק לענין שוכח ואנוס, אבל לענין פושע לא רצו חכמים להקנות לו כיון שמ"מ כשעושה בעצמו עדיף. אמנם בערוך השולחן (פ"ט) ביאר הטעם שפושע לא יכול לסמוך על גדול העיר באופן אחר ח"ל: ונראה לי דהנה שני טעמים נתבאר בעירובי תבשילין, אחד מפני כבוד יו"ט שלא יזלזלו בו, ואחד מפני כבוד שבת, שיברור מנה יפה לשבת ולא יכלה הכל ליו"ט, ולפ"ז אתי שפיר, דנהי דלטעמא דכבוד יו"ט שלא יזלזלו בו מועיל גם על ידי אחר לידע שבלעדי זאת אסור, אבל לטעמא דכבוד שבת שיברור מנה יפה איזו תועלת הוא במה שסומך על אחרים, והלא הוא על כל פנים יכול לכלות הכל ליום טוב, אך מי ששכח או שהוא עם הארץ, בהכרח לסמוך רק על טעם אחד, אבל מי שלא שכח כדאי מקרי פושע, שלא חשש לטעם השני, עכ"ל. עו. **בביאור** דיעה זו ישנם כמה דרכים בראשונים. דו"ל הרשב"א (ענינים קדוש בת מועד ז"ז פ"ג): המערב על כל בני עירו, והיה שם מי שאינו רגיל לסמוך עליו אלא מערב לעצמו, ושכח ולא עירב, הוא יכול לסמוך על עירובו של זה. במה דברים אמורים, בשלא שכח אלא פעם אחת. לפי ששגג הוא, אבל אם שכח פעם אחר פעם, פושע הוא, ואין דעת המניח על הפושעים. ויראה לי, שאם היה דעת המניח אפילו על הפושעים, מותר. עכ"ל. נראה מדבריו שמי שרגיל לסמוך על עירובו של גדול העיר יוצא בכך משום שאין כאן פשיעה, אבל מי שאינו רגיל לסמוך על גדול העיר ושכח פעמים להניח בעצמו, הרי הוא פושע, שהרי רגיל הוא להניח בעצמו, וכיון שפשע בזה ששכח שני פעמים אין דעת גדול העיר להוציאו, אבל בפעם הראשונה ששכח כיון שעדיין אינו פושע הרי הוא יוצא בעירובו של גדול העיר אף שרגיל תמיד לערב בעצמו. ולדעת הרשב"א הביאור בעובדא דסמיא (כלה נילויס לקמ"ט סגמטא למן גממא) הוא שבשנה השניה ששכח הסמיא לערב לא רצה שמואל להוציאו בעירובו כיון שפשע בזה ששכח שני פעמים. אמנם הר"ן כתב (פ"ה ט. ד"ה הסא) וז"ל: דכיון דעציבת גלית אדעתך שאיך רוצה לסמוך בשל אחרים, ולא הנחת, ואף אני אין דעתי על הפושעים שאינם רוצים לסמוך עלי. עכ"ל. מדבריו נראה שבוה שמגלה דעתו שאינו רוצה לסמוך על גדול העיר אין גדול העיר מוציא, וכתב בנשמת אדם (פ"ג ק"ק) דלדעת הר"ן מי שרגיל לערב בעצמו ולא רוצה לסמוך על גדול העיר אינו יוצא בעירובו של גדול העיר אפילו בפעם ראשון ששכח, [שהרי לדעת הר"ן הטעם שאינו יוצא בעירובו של גדול העיר אינו בגלל שפשע בכחתו כמו שבאנו בדעת הרשב"א, אלא מפני שגילה בדעתו שאינו רוצה לסמוך על גדול העיר]. ומה שמבואר בעובדא דסמיא שרק בשנה השניה לא יצא בעירובו של גדול העיר, כתב בחידושי בן הרמב"ן (טו): לפרש דבשנה הראשונה לא ידע

ע. **ראה** בהקדמה לסימן שהבאנו מחלוקת רבא ורב אשי בטעם התקנה של עירובי תבשילין, שלדעת רבא טעם התקנה היא לכבוד שבת, כדי שיברור מנה יפה לשבת ולא יגמור הכל ביו"ט, ולדעת רב אשי טעם התקנה היא לכבוד יום טוב, כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת קל וחומר דמיום טוב לחול. וכתב הפני"ש (פ"ה טו: ד"ה נגמל) דדין זה שיכולים לסמוך על עירובו של גדול העיר מוכן רק לפי רב אשי, שאפילו שלא הניח בעצמו העירוב אלא סומך על גדול העיר יש היכר זה שלא אופין מיו"ט לשבת א"כ התחיל ע"י עירוב, אבל לדעת רבא שהעירוב בא להוכיח שיברור מנה יפה לשבת מה מועיל בזה שגדול העיר עירב לכולם (הרי גדול העיר מודיעו רק ביום טוב וכולהו ס"ט), וא"כ יש עדיין החשש שיגמור כל מאכליו ביו"ט [וראה בה"ל פ"ה ד"ה ועל ידי עירוב] שלהלכה נוקט הרמב"ם את דברי רב אשי, ועיי"ש מה שהארץ בוה. עא. **ביום** של שלמה (פ"ה פ"ג ס"ו) כתב דהשוכח נקרא פושע [אפילו בפעם ראשון]. וע' בדעת תורה שמביח ראה לדבריו מלשון רש"י (פסחים ו: ד"ה פשע) שמבאר שפשע הכוונה ישכח ויביא לידי פשיעה [וע"ע רש"י ברכות (מג: ד"ה דקרי) ורש"י שבת (פג: ד"ה וקא)]. אמנם המג"א הקשה עליו מהמבואר בהלכות תפלה (פי"ט ס"ה) דמי ששכח להתפלל מיקרי אונס ויכול להשלים התפילה, ומחלק המג"א דרך בשוכח מחמת עצלות נקרא פושע, אבל השוכח מחמת טרדתו נחשב לאונס [והביא דבריו להלכה בשעה"צ]. וע"ע בשו"ת חתם סופר (ח"ט סי' מג) שכתב שאדם שמתעצל בתחילת היום לומר עדיין יש זמן ולבסוף שכח או אפילו נאנס, הרי הוא כמזיד שפני תחילתו בפשיעה. עב. **בנשמת אדם** (פ"ג ק"ק) מסתפק האם דווקא כששכח שתי פעמים ברציפות נקרא פושע, או אפילו אם לאחר ששכח פעם אחת חל יו"ט בערב שבת וזכר להניח, ולאחר זמן שכח פעם שניה נקרא פושע. וכתב דמלשון הרשב"א (ענינים קדוש בת מועד ז"ז פ"ג) שכתב וז"ל: אבל אם שכח פעם אחר פעם פושע הוא, עכ"ל, נראה דדווקא אם שכח ברציפות נקרא פושע. וע"ע בדבריו מה שדייק מדבריו רש"י בעובדא דסמיא הנ"ל. ועיין בשו"ת כנסת יחזקאל (פי' טה) שהעלה שרק בשני פעמים רצופים נקרא פושע. עג. **משום** שלאכאורה פשיטא, אם מי שלא הניח כלל יכול לסמוך על עירובו של גדול העיר [כשאנוס, וראה משני"ב ס"ק כו], כל שכן מי שהניח ואבד עירובו שיכול לסמוך על עירובו של גדול העיר. עד. **כתב** ביט של שלמה (פ"ג ס"ו) וז"ל: ואם סמך ולא ידע שמחויב כלל לא להניח, [בסתם] בעל הבית חשיב כאונס, אבל אם הוא בר בי רב [תלמיד חכם] חשוב כפושע שהיה לו לדקדק במצוות, ולא להתרשל בהן, אפילו אם לא ידע מכל מקום פושע הוא ששגגת תלמוד עולה זדון. עכ"ל. והב"ח חלק עליו דאין חילוק בין עם הארץ לתלמיד חכם, שכיון שדעתו על הלכה זו הרי הוא כאונס. ובשו"ע הרב (פ"ט) פסק כדעת מהרש"ל. עה. **טעם** זהו שכתב המשנ"ב הוא דעת רב אשי בגמרא. וראה בהערות לשו"ע

הַלְבוּת יוֹם טוֹב סִימָן תַּקְבֹּז

קנ. [א] בְּאֵר הַגּוֹזָה

ס מַעֲבָדָה דְּהֵאָה
 סמקא שם. ע מהא
 דְּבִבְרָה דְּשְׂמֹאל
 וְכַּ אֲמִי וְכַ אֲסִי.
 פ שֵׁם בְּגִמְרָא.
 צ פְּשׁוּטָא שֵׁם בְּגִמְרָא.
 ק שֵׁם מְהַא דְּאֶבְרָחָם
 רַב יַעֲקֹב בְּרִי אֲדִיר.
 ר הַרְיָרָא (ח).
 וְהָרָא"ש (פּרָק ב' ס' ו')
 שֵׁם מְהַא דְּצִנְיָתִי
 זְעִיל בְּסִימָן שְׂמִי
 פ' ש' ג' ז' ז'
 צִנְיָתִי שֵׁם (ס"ט).

(כב) * מי (ו) [ו] שְׂשֻכַח או נְאָנֵס (כג) או שְׁהֵינִי עָרוֹב וְאָבֵד * (והוא הדין עם הָאָרֶץ (ו) (כד) שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְעָרֹב) (אור זרוע (ח"ב סי' שנג מהד' מ"ח)). * אָבֵל מִי שְׂאֵפְשֵׁר לְעָרֹב וְלֹא עָרֹב אֱלָא שְׂרוּצָה לְסַמֵּךְ עַל עָרוֹבוֹ שֶׁל גְּדוּל הָעִיר, (כה) נִקְרָא פּוֹשֵׁעַ (כו) וְאִינוּ יוֹצֵא בּוֹ: ח * עֲשֵׂמְעָרֵב עַל אַחֲרִים (כז) אִינוּ צָרִיף לְפָרֹט, אֱלָא מְנִיחַ בְּכָלֵל עַל כָּל בְּנֵי הָעִיר * וְכָל מִי שֶׁהוּא בְּתַחוּם הָעִיר יוֹצֵא בּוֹ. הַגָּה: אָבֵל מִי שֶׁהוּא חוּץ לְתַחוּם אִינוּ יוֹצֵא בּוֹ (כח) אָפְלוּ הַנִּיחַ עָרוֹב תַּחוּמֵי וְיָכוֹל לְבֹא לְכָאן, (כט) אֱלָא אִם כֵּן (מ) הַתְנָה עֲלָיו הַמְנִיחַ בְּהֵדְיָא (המגיד פּרָק ו' (ס"ה)): ט (ל) * צְדָעַת מְנִיחַ בְּעֵינָן שְׂיִכְנָן לְהוֹצִיא לְאַחֵר, * אָבֵל דַּעַת מִי שֶׁהֵנִיחוּ בְּשִׁבְלֵוֹ לֹא בְּעֵינָן בְּשַׁעַת הַנְּחָה, (לא) * רַק שְׂיִוְדִיעוּהוּ בְּיוֹם טוֹב קָדָם שְׂיִתְחַיֵּל לְבַשֵּׁל לְצָרָף הַשְּׂבֵת. הַגָּה: וְאִם דָּרָף הַגְּדוּל לְהַנִּיחַ עֲלֵיהֶם, (ט) (לב) סוּמְכִין עֲלָיו מִסְתַּמָּא (ר"ן פּרָק ב' (ח: ד"ה אַמַּר ר"ס)): י * הַמְעָרֵב לְאַחֲרִים (לג) * צָרִיף לְזוֹפוֹת לָהֶם עַל יְדֵי אַחֵר. * וְכָל מִי שְׂמֻזְפִּים עַל יְדוֹ בְּעָרוֹבֵי שְׂבֵת, (לד) מְזוּכִין עַל יְדוֹ בְּעָרוֹבֵי תַבְשִׁילִין, וְכָל מִי שְׂאִין מְזוּכִין עַל יְדוֹ בְּאוֹתוֹ עָרוֹב, אִין מְזוּכִין עַל יְדוֹ בְּזָה. * וְעֵינָן לְעִיל סִימָן שְׂמִי (ס"ח): יא * צָרִיף הַזּוֹכֵה לְהַגְבִּייהַ עָרוֹב (י) (לה) מִן

בְּאֵר הַיָּטִב

ואפילו ערשים) ובט"ז (סק"ז). ונדקא שְׂמַלְפְּתִין בְּהֶם אַתְּ הַפַּת כְּמוֹ שְׂכַתוֹב סְעִיף ד'. מִגֵּן אַבְרָהָם (ס"ה), וְעֵינָן יְד אַהֲרֹן (הגה"ט): ז (1) שְׂשֻכַח. וְאִם מְחַמַּת עֲצָלוֹת שְׂכַח נִקְרָא פּוֹשֵׁעַ. יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה (שם ס' ו'), וְעֵינָן מִגֵּן אַבְרָהָם (ס"ח). וְנִדְקָא אִם שְׂכַח פַּעַם אַחַת אָבֵל פַּעַם שְׁנֵי פּוֹשֵׁעַ הָיִי. גְּמָרָא (טו:): (1) * שְׂאִינוּ. או שְׂלֹא דַעַ שְׂמַחֲבִיב כַּל אַחַד לְעָרֹב וְסַמֵּךְ עַל הַגְּדוּל, אָבֵל בְּרִי רַב חָשִׁיב כְּפּוֹשֵׁעַ. יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה (שם): ח (2) הַתְנָה. וְהַנִּיחַ עָרוֹב תַּחוּמֵי. יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה (שם ס' ו'): ט (3) סוּמְכִין. פְּרוּשׁ אִם שְׂכַח, וְאִין צָרִיף לְהוֹדִיעַהוּ: יא (1) מִן. פְּרוּשׁ, מִמְקוֹם שֶׁהָעָרוֹב מְנַח עֲלָיו:

מִשְׁנַה בְּרוּרָה

(מג) לא מְהֵנִי תְנֵאוּ * שְׂהֵרִי אִינוּ יָכוֹל לְבֹא וְלִקְחָ: ט (ל) דַּעַת מְנִיחַ וְכוּ'. לְכַאוּרָה מְלֵתָא דְּפִשְׁטָא הוּא * שְׂהֵרִי אִינוּ מוֹצִיא עַד שְׂיִזְכֶּה עַל יְדֵי אַחֵר, וְאֶפְשֵׁר * דְּמִשּׁוּם סִיפָא דְּאָבֵל דַּעַת וְכוּ' נִקְטַ לַה. (מ) וְעוֹד אֶפְשֵׁר לוֹמַר * דְּנִקְטַ לַה לְהִיכָא שְׂמוֹצִיא בְּסַתָּם, דְּלֹא מְהֵנִי אֱלָא לְבִנֵי אָדָם הַנְּכַלִּים מִסְתַּמָּא בְּלִשְׁוֹן דְּהֵינּוּ מִי שֶׁהוּא בְּתוֹף תַּחוּם הָעִיר, וְעֵינָן הֵיכֵא דְּסְעִיף הַקָּדָם: (לא) רַק שְׂיִוְדִיעוּהוּ וְכוּ'. כְּלוּמַר (מ) * אִם נוֹדַע לוֹ בְּיוֹם טוֹב שֶׁהֵנִיחוּ עָרוֹב בְּעוֹדוֹ, מִתָּר לוֹ לְבַשֵּׁל אֶף עַל גַּב שְׂלֹא נִמְלָכוּ עִמּוֹ בַּעַת הַנְּחָה, דְּאִין צָרִיף דַּעַתוֹ כְּלָל, וְלִשְׁוֹן רַק שְׂיִוְדִיעוּהוּ דְּקָאָמַר * הוּא כְּדִי שְׂיִדַּע שְׂיָכוֹלִים לְבַשֵּׁל לְשַׁבֵּת: (לב) סוּמְכִין עֲלָיו מִסְתַּמָּא. * אוֹתָן שְׂשֻכְחוּ אוֹ נְאָנֵס, דְּבְרוּאֵי עָרוֹב פְּלֵס וְאֶף עַל גַּב שְׂלֹא הַכְּרוּ. וְיִשׁ מְהַאֲרוּנִים שְׂרַצוּ לוֹמַר (מ) לְדִידָן שְׂבַנְסַח בְּרַפְתָּ עָרוֹב תַּבְשִׁילִין הוּא לְנוּ וְלִכְל הַדְּרִים בְּעִיר הַזֹּאת! כַּל מִי שְׂשֻכַח כְּלוֹל לְסַמֵּךְ דְּוָדָי עָרְבוּ בְּעוֹד. וְחִלְקוּ עֲלֵיהֶם (מ) שְׂאִין הַנְּסָח מוֹעִיל כְּלוּם כַּל זְמַן שְׂלֹא זָכוּ לָהֶם עַל יְדֵי אַחֵר בְּתַבְשִׁילִין וְכַדְלָקְמָן בְּסְעִיף * וְאִין רַב בְּנֵי אָדָם יוֹדְעִים זֹאת וְאִינִם מְקַנִּים עֲלֵיהֶם, וְעַל כֵּן אִי אֶפְשֵׁר לְסַמֵּךְ עַל זֶה עַל * סַתָּם בְּנֵי אָדָם אֱלָא אִם כֵּן יוֹדְעִים בְּבִירוֹ שֶׁהֵקְנוּ לָהֶם: * י (לג) צָרִיף לְזוֹפוֹת דְּהֶם. כְּדִי שְׂיִהִיָה לָהֶם חִלְק בְּתַבְשִׁילִין וְשְׂיִכְלוּ לְסַמֵּךְ עַל זֶה לְבַשֵּׁל: (לד) מְזוּכִין עַל יְדוֹ בְּעָרוֹבֵי תַבְשִׁילִין. וְכַהֲנִי דְּאִיפָא פְּלָגְתָא שֵׁם * כְּגוֹן בְּאֶשְׁתָּ שְׂמַעְלָה לַה מְזוּנוֹת * אוֹ בְּכַנּוּ גְדוּל שְׂמַמְוּף עַל שְׁלַחְתָּ * שְׂמַסְקִינָן שֵׁם דְּבְרִיעֵבֵד סוּמְכִין לְקָלָא, * הוּא הַדִּין הַזֶּה. וְכַתְּבוּ הַאֲחֵרוֹנִים דְּכָל זֶה בְּאֶשְׁתָּ שְׂאוּכְלַת עִמּוֹ, אָבֵל אִם מַעֲלָה לַה מְזוּנוֹת וְהִיא מְכַשְׁלַת בְּפִנֵי עֲצָמָה * אִם כֵּן אִינְהָ נִסְפַּלַת בְּתַר קְדֻרַת הַבְּעַל (מ) וְצָרִיכָה עָרוֹב בְּאֶפִי נִפְשָׁה, וּמִגּוֹ דְּזוּכָא לְנִפְשָׁה יָכוֹל לְזוֹכֹת עַל יְדֵה גַם לְאַחֲרִים: יא (לה) מִן הַתְּרַקְעָה. וְהוּא הַדִּין (מ) * אִם הֵיךְ הָעָרוֹב

מְדַקְדָּקִים בְּזֶה: (כב) מִי שְׂשֻכַח. * וְכָל זֶה בְּפַעַם רִאשׁוֹן, אָבֵל אִם בְּרַגְלֵי הַשְּׂנִי שְׂכַח עוֹד פַּעַם הָיִי כְּפּוֹשֵׁעַ, שְׂנַפְר שְׂאִינוּ חֲרַד לְדַבֵּר מְצוּנָה, (נג) וְדִינוּ מְבַאָר בְּסוֹף הַסְּעִיף: (כג) אוֹ שְׁהֵינִי וְכוּ'. * וְלֹא אֶמְרִינָן (ג) שְׂבִינָה שְׂעָרֵב גְּלָה בְּדַעַתוֹ שְׂאִינוּ רוּצָה לְצַאֵת בְּעָרוֹב שֶׁל גְּדוּל הָעִיר: (כד) שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְעָרֹב. וְהוּא הַדִּין (ל) * אִם חָשִׁב שְׂיָכוֹלִין לְצַאֵת בְּעָרוֹב שֶׁל גְּדוּל אָפְלוּ לְכַתְחֵלָה: (כה) נִקְרָא פּוֹשֵׁעַ וְכוּ'. מִפְּנֵי שְׂתַקְנַת חֲכָמִים הֵיךְ שְׂכַל אַחַד וְאֶחָד יַעֲשֶׂה עָרוֹב תַּבְשִׁילִין בְּעִצְמוֹ, (ס) וְכַדִּי שְׂיִהִיָה וְכוּר שְׂאִם מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבֵּת אֲסוּר לְבַשֵּׁל מִכָּל שְׂכָן מִיּוֹם טוֹב לְחַל. * וּמִיָּהוּ לֹא דוֹקָא הוּא בְּעִצְמוֹ (ו) דְּהוּא הַדִּין אִם מְמַנָּה שְׂלִיחַ נְמִי דְּשִׁלְחוּ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ, וְלֹא בָּא אֱלָא לְאַפְקִי עָרוֹב שֶׁל גְּדוּל שְׂמַכִּין מְתַבְשִׁילוּ וְאִינוּ נִמְלָף בְּהֶם בְּשַׁעַת עֲשִׂיתוֹ אֱלָא מוֹדִיעַ לָהֶם בְּיוֹם טוֹב שְׂעֵשֶׂה עָרוֹב וְיָכוֹלִין לְסַמֵּךְ עֲלָיו: (כו) וְאִינוּ יוֹצֵא בּוֹ. * שְׂאִין (ב) הַחֲכָמִים מְקַנִּים עָרוֹבֵם לְמִי שֶׁהוּא יָכוֹל לְעֲשׂוֹת בְּעִצְמוֹ וּמִתְעַצֵּל. וְדַע (ג) דְּהַרְבֵּה פּוֹסְקִים חוֹלְקִים עַל זֶה וְהַדִּידָהוּ יָכוֹל כַּל אָדָם לְסַמֵּךְ לְכַתְחֵלָה עַל עָרוֹב שֶׁל גְּדוּל הָעִיר, וְאֶף הַגְּדוּלִים מְקַנִּים בְּעָרוֹבֵם הַקְּנוֹת לְכָל אָדָם כְּכָל אֶפֶן, וְאִינְהוּ שְׂאִינוּ יוֹצֵא בְּעָרוֹבֵם (ג) זֶה שְׂכַל פַּעַם עוֹשֶׂה בְּעִצְמוֹ וְאִינוּ רוּצָה לְסַמֵּךְ עַל עָרוֹב שֶׁל הַגְּדוּל וְאַחֵר כִּף קָרָה שְׂשֻכַח פְּעַם פְּעַמִּים וְלֹא עֵשֶׂה, בְּזֶה אִין הַגְּדוּל מוֹצִיא * שְׂהֵרִי לֹא הֵיךְ דְּרַכּוּ לְסַמֵּךְ עַל הַגְּדוּל. (מ) וְאֶפְשֵׁר בְּדִיעֵבֵד יֵשׁ לְסַמֵּךְ אַפּוֹסְקִים אִלוּ וְלִקְחָל מִשּׁוּם שְׂמַחַת יוֹם טוֹב: ח (כז) אִינוּ צָרִיף לְפָרֹט. * בְּשַׁעַת שְׂמַחַת עַל יְדֵי אַחֵר. * וְהוּא הַדִּין בְּאִמְרַת הַנְּסָח יֹאמַר 'לִי (מ) וְלִכְל מִי שְׂלֹא עֵשֶׂה עָרוֹב: (כח) אֶפְלוּ הַנִּיחַ עָרוֹב תַּחוּמֵי. * דְּמִן הַסַּתָּם אִין דַּעַתוֹ (מ) שֶׁל אָדָם לְהַקְנוֹת אֱלָא לְמִי שֶׁהוּא בְּעִירוֹ אוֹ בְּתַחוּם אֶפְסִים: (כט) אֱלָא אִם כֵּן הַתְנָה. וּמִיָּהוּ אִם לֹא הַנִּיחַ עָרוֹב תַּחוּמֵי

שְׂעָר הַצִּיּוֹן

דְּסִמְיָא: (מ) עֵינָן ט"ז (ס"ט). וְכַמוֹר וְקָצִיעָה הַפְּלִיגָ שְׂאֶפְלוּ לְכַתְחֵלָה נְמִי, וְאִין לְסַמֵּךְ עֲלָיו כְּזֶה מֵאַחַר שְׂלִפִי מַה שְּׂכַתְּבֵנוּ לְעִיל הַרָא"ש לֹא וְחִידָה הוּא שְׂגַם רַשִׁי וְרִיב"א הֵכִי סְבִירָא לַה. וְכֵן פְּתַב הַשְּׂבִילִי לְקַט שְׂטוֹב וְיִשֵׁר שְׂכַל אַחַד וְאֶחָד יַעֲרֹב לְעִצְמוֹ וְיִהִי זְרוּי לְקִימִי מְצוּנָה בְּנִפְשִׁיהָ, וְכֵן פְּתַב בְּהַנְּחוֹת מִיּוֹמֵי (שם אות ו') בְּשֵׁם רַבְבִּינָא (ס' תש"ט): ח (מ) פּוֹסְקִים, וְכֵן הוּא בְּיַרְוֶשְׁלַי (פ"ב ה"א): (מג) פּוֹסְקִים: ט (מ) וְכֵן מְשַׁמַּע בְּפִרוּשׁ רַבְּנֵי חֲנַנְאֵל (שם ד"ה אַמַּר רב) עֵינָן שֵׁם. אָכֵן מְרַשִׁי (שם ד"ה צְרִיכִים) מְשַׁמַּע שְׂמַפְרַשׁ בְּשֵׁם פְּשִׁטָא דַּעַת מְנִיחַ בְּעֵינָן אֲמִינִי עָרוֹב בְּעוֹדוֹ, וְהַפְּנֵה דְּצָרִיף לְהִכִּין הַתַּבְשִׁילִי לְשֵׁם עָרוֹב וְכוּ', וְעֵינָן לְעִיל סְעִיף ו' וְבִטְו' שֵׁם סְעִיף קָטָן ד' וְבִסְעִיף כ"א: (מ) ב"ח (ס"ה) וְכוּ', וְכֵן מוֹכַח בְּפִרוּשׁ רַבְּנֵי חֲנַנְאֵל (שם) [כ] וְבַעֲבוּרַת הַקָּדָשׁ (שם) [כ]. וְעֵינָן ט"ז (ס"ח) [כ]. וְעֵינָן לְשׁוֹן רַבְּנֵי יְרוּשָׁם (נתיב ד' ח"ג) [כ]: (מ) וְרַשִׁי (י) שֶׁל שְׁלֹמֹה פּרָק ב' ס' ו') וְכוּ' (שם): (מ) מִגֵּן אַבְרָהָם סוֹף סְעִיף קָטָן כ"ג וְשְׂאִרֵי אַחֲרוֹנִים: * י (מ) אַחֲרוֹנִים. וְכַתְּבוּ דְּכָל שְׂכָן אֲשֶׁה שְׂגָרָה שְׂבֵת בַּעַל בֵּית, אֱלָא שְׂאִינָה נִסְפַּלַת אֱלָא שְׂצָרִיכָה עָרוֹבֵי תַבְשִׁילִין לְעִצְמָה אִם יָכוֹלָה לְעָרֹב, וְאִם לֹא, צְרִיכִין לְהַנִּיחַ בְּעַדָן עָרוֹב אוֹ יוֹצֵאִין בְּעָרוֹב שֶׁל גְּדוּל הָעִיר: יא (מ) אַחֲרוֹנִים:

(ל) עֲבָדָה דְּהֵיכֵא סְמִיא (שם ע"ב). וְכַתְּבוּ הַאֲחֵרוֹנִים דְּהוּא הַדִּין אִם שְׂכַח מְחַמַּת עֲצָלוֹת שְׂלֹא מְחַמַּת טְרַדָא אָפְלוּ בְּפַעַם רִאשׁוֹן: (לג) בֵּית יוֹסֵף (ד"ה כתב הכל ב'): (לד) אַחֲרוֹנִים: (לה) שְׂגָהוּ עֲקָר הַטַּעַם שֶׁהַצִּיּוֹנִי חֲכָמִים עָרוֹבֵי תַבְשִׁילִין וְכַדְמָבָר בְּשֵׁם (טו), וְזֶהוּ נְרָאָה בְּבִאוֹר סְכֻרַת הַמַּחְבֵּר: (לו) פְּשׁוּט. וְהוּא הַדִּין אִם הַגְּדוּל יֹאמַר לוֹ קָדָם שְׂעֵשֶׂה שְׂיִסְמַךְ עֲלָיו וְנִתְרַצָּה לִי, וְכֵן פְּתַב בְּנֵהוּ שְׁלוֹם (ס"ד) וְכֵן מְשַׁמַּע בְּשְׂבִילִי לְקַט סִימָן רַמ"ו: (לז) רַא"ש (פּרָק ב' ס' ב) וְטוֹר, וְכֵן פְּתַב הָאוֹר וְרוּעַ (ח"ב ס' שנג) בְּשֵׁם רִיב"א, וּמְקוֹר דְּבְרִיהֶם הוּא מְפִרוּשׁ רַשִׁי"וּשׁ (טז: ד"ה לִידִדָן) וְכַמוֹ דְּמַבְאָר בְּאוֹר וְרוּעַ בְּהֵדְיָא [ז] וְכֵן מוֹכַח מְשַׁבְּלִי לְקַט בְּדַעַת רַשִׁי. וְהַנְּהוּ בֵּית יוֹסֵף (ד"ה מְצוּנָה) עֵשֶׂה פְּלוֹגְתָא בֵּין רַשִׁי לְרַא"ש וְכוּ', וְלַעֲנִיּוֹת דַּעַתִּי שְׂאִין שׁוּם פְּלוֹגְתָא בֵּינֵיהֶם וְכַדְעַת הָאוֹר וְרוּעַ, שְׂמַכִּין שְׂשִׁמּוּאֵל לֹא הוֹצִיא הַפּוֹשְׁעִים, מִסְתַּמָּא אִין לְהוֹצִיא, דְּזוּלוּל הוּא בְּתַקְנַת חֲכָמִים שְׂתַקְנֵנוּ עָרוֹבֵי תַבְשִׁילִין, וְזִשׁוּם גְּדוּל אִין רַשִׁיא לְכַנֵּן לְהוֹצִיאָם [כ]. (מ) עֵינָן בְּרַמְבַּ"ם (פ"ו ה"ו ו'ח) וְכַמוֹר (ט) וְכַדְרַשׁ בְּ"א בְּעַבּוּרַת הַקָּדָשׁ (בית מוֹדַע שַׁעַר ד' ב') וְכַרְבָּ"ה (טז: ד"ה הוּא) וְכַרְבָּ"ן (שם ד"ה הוּא) וְכַשְׂבִּילִי לְקַט (שם) וְכַמְאִירִי (שם ד"ה הוּא), וְעֵינָן בְּנִשְׁמַת אָדָם (שם ס"ד): (לט) כֵּן מְפִרְשִׁים עֲבָדָה

הלכות יום טוב סימן תקנז

ס"ק כט

שהרי אינו יכול לבוא וליקח. והרי ענין העירוב הוא שנחשב שהתחיל לבשל מערב יום טוב לשבת, וביום טוב אינו אלא כגומר (ממטאר צמ"א סעיף א, וראה צמ"א הלכה טז), וכיון שנמצא במקום שאינו יכול לבוא אל התבשיל אינו יכול לסמוך עליו שיחשב כמו שהתחיל לבשל מערב יום טוב אבל כשהניח עירובי תחומין ויכול לבוא אל התבשיל מועיל תנאו של המניח שהרי היה דעתו עליו ע"ש.

סעיף ז - שו"ע

דעת מניח בעיניו - המניח עירובי תבשילין ורוצה להוציא בעירובו גם אחרים [כגון גדול העיר שמערב על כל בני עירו וכנ"ל בסעיף ז], צריך שיכוין בדעתו להוציא לאחרא.

אבל דעת מי שהניחו בשבילו לא בעיניו בשעת הנחה. משום שעירובי תבשילין הוא זכות, ודבר שהוא זכות לאדם יכולים להקנות לו גם ללא ידיעתו, כדקיי"ל זכין לו לאדם שלא בפניו פ"א.

רק שיוודיעוהו ביום טוב קודם שיתחיל לבש"ל לצורך השבת. משום שאסור לו לבשל לפני שיוודע שעירובו בשבילו.

ס"ק ל

שהרי אינו מוציא [אינו יכול להוציא] אחרים בעירובו, עד שיזכה להם חלק בעירובו על ידי אחר, וכדלהלן בסעיף י', וכיון שמקנה להם העירוב ודאי מכיון בדעתו להוציאם.

ואפשר בדיעבד יש לסמוך אפוסקים אלו וכו'. ולהתיר למי שלא מערב בכל פעם לסמוך על עירובו של גדול העיר, [אבל לכתחילה אין לנהוג כן לסמוך על גדול העיר אלא לערב בעצמו].

סעיף ח - שו"ע

כשמערב על לאחריים - אף שצריך לכוין בדעתו להוציאם בעירובו (מלהלן ס"ט), וכן צריך להקנות להם העירוב (מלהלן ס"י), מכל מקום אינו צריך לפרט כל אחד בשמו למי מערב, אלא מניח בכלל על כל בני העיר. כמבואר בגמרא (10): שאבוה דשמואל עירב על כל נהרדעא, ורבי אמי ורבי אסי עירבו על כל טבריא, ואף שלא פירטו את כל בני העיר היוצאים בעירובם. וכל מי שהוא בתחום העיר, היינו בתוך אלפים אמה הסמוכים לעיר [שהוא תחום שבת], יוצא בו ע"י.

ס"ק כו

בשעה שזוכה על ידי אחר. כדלקמן סעיף י'. והוא הדין באמירת הנוסח שאומרים בשעת הנחת העירוב (מלהלן ס"ז) יאמר לי ולכל מי שלא עשה עירוב. ואינו צריך לפרט בלשונו למי מערב.

ס"ק כח

דמן הסתם אין דעתו של אדם להקנות אלא למי שהוא בעירו או בתחום אלפים. אבל מי שחזן לתחום, אף שיכול לבוא לכאן על ידי עירוב תחומין, מ"מ אין בדעתו של המערב להקנות לו, כיון שהוא דבר שאינו שכיח שיבוא אדם ע"י עירוב תחומין ע"י.

ציונים והערות

מזה שדרכו בכך, דינו כאותם שבתוך התחום, והביאו דבריו להלכה בדעת תורה, ובכף החיים (פסק"ז). עט. מקור דין זה ברשב"א (שו"ת טז, עמוד קקדז צ"ט מנה ש"ד ס"ג). ורש"י (כתב ד"ה עד פסוק) וז"ל: ולעומדים חוץ לתחום לא היה דעתו של מניח עליהם ולא עלו על לבו לזוכין. עכ"ל. וכתב הב"י דמדברי רש"י נראה שאם פירש שהוא מערב אף על אותם העומדים חוץ לתחום מניח. נהבי"י לא מפרש אם כוונתו אפילו ללא עירוב תחומין, או דווקא ע"י עירוב תחומין וכדעת הרשב"א. אמנם הב"ח וה"ש"ש (פ"ג ס"ג) פירשו בדעת רש"י כדעת הרשב"א, שמה שיש לדייק מדבריו שאם היתה דעתו עליהם מועיל, זהו רק כשעירבו עירובי תחומין. וביארו הסבא לכך כפי שביארו בבבאוריים, דכיון שאינו יכול לבוא למקום העירוב אינו יכול להחשב שהתחיל מערב יום טוב [והנה הם נקטו הטעם של רב אשי שטעם העירוב הוא כדי שיחמיל מערב יו"ט, ולכא"ו צ"ל שהוא הדין לרבא שטעם העירוב הוא כדי שיזכור לברור מנה יפה לשבת, הרי"ז מועיל רק אם נמצא במקום העירוב (והלא עד העומת למו"ע ס"ו) מש"כ בשם הפנ"י]. וע"ע בשטמ"ק ובצל"ח שביארו כן בדעת רש"י. אמנם הרי"ן (ב: ד"ה אמר רב הו"ל) ורע"א, ועד כמה, עד תחום שבת. דמסתמא דעתו על כל הנמצאים בתחומו, אבל טפי מהכי אפשר דאפילו במפרש ובמתנה לא מהני, שאינו בדין שיערב אחד על כל העולם. עכ"ל. וכתב השפת אמת (10): ד"ה עמלא ומהו דמדברי הרי"ן נראה שרק בגלל שאינו בדין שאחד יערב על כל העולם לא מועיל העירוב, אבל לולי סברא זו היה מועיל העירוב תבשילין [כשפירש] גם לאלו שנמצאים חוץ לתחום ולא עירבו עירובי תחומין. ומבאר השפת אמת דכן נראה מסברא, דמה בכך שהוא אינו יכול לבוא עתה, מכל מקום הוי כהניח עירובי תבשילין בערב יום טוב, ואח"כ הלך לו, ולא מצינו שיהיה אסור לבשל במקום אחר כשאין עירוב תבשילין שלו במקום זה. אבל מדברי הרשב"א נראה שמי שהניח עירוב תבשילין והלך למקום אחר אסור לו לבשל כשאין עירובו במקום שנמצא, וסיים השפ"א דצ"ע לדינא בזה. פ. בגמרא (פ"ה 10): אמר רב הונא אמר רב עירובי תבשילין צריכין דעת, פשיטא דעת מניח בעיניו. ומפרש רבינו חננאל דודאי המניח צריך לומר כי לפלוני ופלוני אני מערב, כשמואל דהוה מערב אכולה נהרדעא, ורבי אמי ורבי אסי מערבי אכולה טבריא, וכן פירש הרא"ש. [וכן כתב המאירי וז"ל: עירובי תבשילין צריך שיהא דעת מניח להוציא בו אותם שרוצה שיצאו בו, ולא כוונה בלבד, אלא שזוכרים אם בפרט אם בכלל, רצה לומר שאם יצא לזכות בו כל בני העיר או כל בני המבוי או כל בני החצר יזכרים בכלל, או איהו שירצה בפרט. עכ"ל]. אמנם רש"י פירש בנין אחר, ראה שעת"צ (מ"ק מ"ה) ובמשנת שנה"צ שם. פא. בגמרא (טז): דעת מי שהניחו לו בעיניו או לא בעיניו. תא שמע דאבוה דשמואל מערב אכולה נהרדעא, רבי אמי ורבי אסי מערבי אכולה טבריא. מכריו ר' יעקב בר אידי מי שלא עירובי תבשילין יבוא ויסמוך על שלי. ומבאר המאירי שטעם הוא משום שזכין לו לאדם שלא בפניו. ובשטמ"ק הקשה מה ההו"א בגמרא

הסמיה ששמואל מערב על כל העיר, וא"כ לא היה עדיין גילוי דעת מצידו שאינו רוצה לצאת בעירובו של שמואל, אבל בשנה השניה שכבר ידע ששמואל מערב על כל העיר ועם כל זה היה עצוב על ששכח לערב, הרי גילה בדעתו שאינו רוצה לסמוך על עירובו של שמואל ולכן לא הוציא שמואל בעירובו. ובלשון המשנ"ב יש ליעין, שבתחילה כתב ו'אחר כך קרה ששכח כמה פעמים ולא עשה בזה אין הגדול מוציא, ומשמע לכאורה שרק באופן ששכח כמה פעמים, אבל אם שכח פעם אחת יכול לצאת בעירובו של גדול וכמו שמבאר הנשמת אדם בדעת הרשב"א, אמנם מסיום לשונו שכתב 'שהרי לא היה דרכו לסמוך על הגדול' נראה לכאורה שכוונתו לסברת הרי"ן שהטעם שאינו יוצא בעירובו של גדול העיר הוא מפני שלא רצה לסמוך על הגדול [ולסברא זו כתב הנשמת אדם דגם בפעם ראשון אינו יוצא בעירובו של גדול]. ונאולי יש לפרש ככוונתו שכיון שלא היה דרכו לסמוך על הגדול אלא להניח בעצמו, ושכח כמה פעמים להניח הרי הוא פושע בשכחו, ושוב אינו יוצא בעירובו של גדול כיון שאין דעת הגדול על הפושעים וכנ"ל בדעת הרשב"א. אמנם לכאורה יש לכוון לשון המשנ"ב לדברי בעל המאור (פ"ה ט). שכתב וז"ל: איכא מאן דקשיא ליה כיון דהוה שמואל מערב לכולה נהרדעא, ודעת מי שהניחו לו לא בעיניו (ה"ה ס"ט), אמאי לא נפק ההוא סמיה בעירוביה דשמואל בכלל כל בני נהרדעא. ויש מי שאמרו בפירוק קושיא זו, כיון דהוה הוא ידע ביה כשמואל דהוה מערב אכולה נהרדעא והיה מפרש לעצמו, ולא היה רוצה לצאת בעירוב של שמואל אלא בעירוב עצמו ופשע בעירובו שנה אחר שנה, לפיכך אמר לו שמואל כבר גלית דעתך שאיך רוצה לצאת בעירובי, שאתה מתעצב כשאתה נזכר שלא עשית עירוב לעצמך, ופשעת בדבר זה שנה אחר שנה, גם אני אין בדעתי להוציא אלא מי שסמך עלי או מי שאינו בקי או מי ששגג או נאנס, אבל אין בדעתי להוציא את שאלת הגמרא היתה האם אומרים שדעת המניח הוא רק על בני העיר לבד, ולא על אלו שחזן לעיר אף שהם בתוך התחום, לפי שאינם רגילים לבוא לעיר ולסמוך על העירוב שהניחו בעיר, או שדעת המניח אפילו על אלו שחזן לעיר כל שיכולים לבוא, ומסקנת הגמרא שכוונתו גם על אלו שחזן לעיר שנמצאים בתוך תחום שבת. עח. וכתב הצ"ח (פ"ה 10): ד"ה רש"י דמי שרגיל לערב תמיד עירובי תחומין, והמניח [את העירוב תבשילין] יודע

[כג] דהיינו לעצמו דז"ל רש"י: צריכים דעת - שידעו שלשם כך נעשו. ורב הונא לא פירש דעת מי, ומפרשין לה אן ואמרין הא ודאי פשיטא לן דכי אמר רב הונא צריכים דעת דעתו דמניח מיהא בעי, דאיהו עדיף שעושהו לשם כך וכו'. ולדברי רש"י אין כוונת הגמרא במי שמניח עירובו לאחריים שצריך לכוין להוציאם, אלא כוונת הגמרא במי שמניח לעצמו שצריך שידע שעושהו לשם עירוב, דהיינו שצריך להיות הבישול לשם עירוב כפי שמבאר והולך. [כד] וכן כתב רש"י (10): ע"ש וז"ל: עושה תבשיל לשם עירוב. (והלא צ"ל ס"ז ד"ה ע"ש).

הַלְבוּת יוֹם טוֹב סִימָן תַּקְבוּ

קנ. וכו. בְּאֵר הַגּוֹזֵה

ס מַעְבָּדָה דְּהֵאָה
סמיקא שם. ע מהא
דְּבִבְרָה דְּשְׂמֹאל
וְכַּבְּרָה דְּאִידי.
פ שם בְּמִקְרָא.
צ פשוטו שם בְּמִקְרָא.
ק שם מהא דְּאִידי.
ר יַעֲקֹב בְּר אִידי.
ו הַרְיִיף (ח).
ו הַרְיִיף (פ).
שם מהא דְּצִנְיָתִי.
ז לְעִיל בְּמִקְרָא שְׂמִי.
ח שם גַּם זֶה.
צ צִנְיָתִי שם (סו).
דְּבִבְרָה דְּהֵאָה
סמיקא שם. ע מהא
דְּבִבְרָה דְּשְׂמֹאל
וְכַּבְּרָה דְּאִידי.
פ שם בְּמִקְרָא.
צ פשוטו שם בְּמִקְרָא.
ק שם מהא דְּאִידי.
ר יַעֲקֹב בְּר אִידי.
ו הַרְיִיף (ח).
ו הַרְיִיף (פ).
שם מהא דְּצִנְיָתִי.
ז לְעִיל בְּמִקְרָא שְׂמִי.
ח שם גַּם זֶה.
צ צִנְיָתִי שם (סו).

(כב) מי (ו) [ו] שְׂשֻכַח או נֶאֱנַס (כג) או שְׁהֵינִי עָרוֹב וְאָבֵד (ו) וְהוּא הִדִּין עִם הָאָרֶץ (ו) (כד) שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְעָרֹב (אור זרוע (ח"ב סי' שנג מהדור מ"ח)). אָבֵל מִי שְׂאֵפְשֵׁר לְעָרֹב וְלֹא עָרֵב אֶלָּא שְׂרוּעָה לְסִמָּךְ עַל עָרוֹבוֹ שֶׁל גְּדוֹל הָעִיר, (כה) נִקְרָא פּוֹשֵׁעַ (כו) וְאִינוּ יוֹצֵא בּוֹ: ח * עֲשֵׂמְעָרֵב עַל אַחֲרִים (כו) אִינוּ צָרִיף לְפָרֹט, אֶלָּא מְנִיחַ בְּכָלֵל עַל כָּל בְּנֵי הָעִיר * וְכָל מִי שְׁהוּא בְּתַחוּם הָעִיר יוֹצֵא בּוֹ. הֵגָה: אָבֵל מִי שְׁהוּא חוּץ לְתַחוּם אִינוּ יוֹצֵא בּוֹ (כח) אָפְלוּ הַנִּיחַ עָרוֹב תַּחוּמֵי וְיָכוֹל לְבֹא לְכָאן, (כט) אֶלָּא אִם כֵּן (מ) הִתְנַה עֲלָיו הַמְנִיחַ בְּהִדְיָא (המגיד פרק ו' (ס"ו)): ט (ל) * צִדְעַת מְנִיחַ בְּעֵינָיו שֶׁיִּכְנֹן לְהוֹצִיא לְאַחֵר, * אָבֵל דַּעַת מִי שְׁהֵינִחוּ בְּשִׁבְלֵוֹ לֹא בְּעֵינָיו בְּשַׁעַת הַנְּחָה, (לא) * רַק שְׂיֹדִיעֵוּהוּ בְּיוֹם טוֹב קָדָם שְׂיִתְחַיֵּל לְבַשֵּׁל לְצַרְף הַשְּׂבֵת. הֵגָה: וְאִם דְּרַף הַגְּדוֹל לְהַנִּיחַ עֲלֵיהֶם, (ט) (לב) סוֹמְכִין עֲלָיו מִסְתַּמָּא (ר"ן פרק ב' (מ: ד"ה אַמַר ר"ס)): י * הַמְעָרֵב לְאַחֲרִים (לג) * צָרִיף לְזוֹפוֹת לָהֶם עַל יְדֵי אַחֵר. * וְכָל מִי שְׂמֻזְפִּים עַל יְדוֹ בְּעָרוֹבֵי שְׂבֵת, (לד) מְזוֹכִין עַל יְדוֹ בְּעָרוֹבֵי תַבְשִׁילִין, וְכָל מִי שְׂאִין מְזוֹכִין עַל יְדוֹ בְּאוֹתוֹ עָרוֹב, אִין מְזוֹכִין עַל יְדוֹ בְּזֶה. * וְעֵינָיו לְעִיל סִימָן שְׂמִי (ס"ו): יא * שְׂצָרִיף הַזּוֹכֵה לְהַגְבִּייה הָעָרוֹב (י) (לה) מִן

בְּאֵר הַיָּטִב

ואפילו ערשים) ובט"ו (סק"ז). וְדוֹקָא שְׂמַלְפִתִּין בְּהֶם אֵת הַפֶּת כְּמוֹ שְׂכַתוֹב סְעִיף ד'. מִגֵּן אַבְרָהָם (ס"ה), וְעֵינָיו יָד אַהֲרֹן (הגה"ט): ז (1) שְׂשֻכַח. וְאִם מְחַמַּת עֲצָלוֹת שְׂכַח נִקְרָא פּוֹשֵׁעַ. יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה (שם ס"ו ו'), וְעֵינָיו מִגֵּן אַבְרָהָם (ס"ה). וְדוֹקָא אִם שְׂכַח פַּעַם אַחַת אָבֵל פַּעַם שְׁנֵי פּוֹשֵׁעַ הָיִי. גְּמָרָא (טו:): (1) * שְׂאִינוּ. או שְׂלֹא דַעַת שְׂמַחֲבִיב כֹּל אַחַד לְעָרֹב וְסִמָּךְ עַל הַגְּדוֹל, אָבֵל בְּרַבִּי רַב חֲשִׁיב כְּפּוֹשֵׁעַ. יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה (שם): ח (2) הַתְּנָה. וְהַנִּיחַ עָרוֹב תַּחוּמֵי. יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה (שם ס"ו): ט (3) סוֹמְכִין. פְּרוּשׁ אִם שְׂכַח, וְאִין צָרִיף לְהוֹדִיעֵוּהוּ: יא (4) מִן. פְּרוּשׁ, מִמְקוֹם שֶׁהָעָרוֹב מְנַח עֲלָיו:

מִשְׁנַה בְּרוּרָה

(מג) לא מְהֵי תַנְאוּ * שְׁהֵרִי אִינוּ יָכוֹל לְבֹא וְלִקַּח: ט (ל) דַּעַת מְנִיחַ וְכו'. לְכַאוּרָה מְלִתָּא דְּפִשְׁטָא הוּא * שְׁהֵרִי אִינוּ מוֹצִיא עַד שְׂיִזְכֶּה עַל יְדֵי אַחֵר, וְאִפְשֵׁר * דְּמִשּׁוּם סִיפָא דְּאָבֵל דַּעַת וְכו' נִקְטַל לֵה. (מ) וְעוֹד אִפְשֵׁר לוֹמַר * דְּנִקְטַל לֵה לְהִיכָא שְׂמוֹצִיא בְּסִתָּם, דְּלֹא מְהֵי אֶלָּא לְבִנֵי אָדָם הַנְּכַלִּים מִסְתַּמָּא בְּלִשְׁוֹנוֹ דְּהֵינּוּ מִי שְׁהוּא בְּתוֹף תַּחוּם הָעִיר, וְכֵינָן הֵיחָא דְּסְעִיף הַקְדָּם: (לא) רַק שְׂיֹדִיעֵוּהוּ וְכו'. כְּלוּמַר (מ) * אִם נוֹדַע לוֹ בְּיוֹם טוֹב שְׁהֵינִחוּ עָרוֹב בְּעוֹדוֹ, מִתָּר לוֹ לְבַשֵּׁל אֶף עַל גַּב שְׂלֹא נְמַלְכוּ עִמּוֹ בַּעַת הַנְּחָה, דְּאִין צָרִיף דַּעַתוֹ כְּלָל, וְלִשְׁוֹן רַק שְׂיֹדִיעֵוּהוּ דְּקָאָמַר * הוּא כְּדִי שְׂיִדַּע שְׂיָכוֹלִים לְבַשֵּׁל לְשַׁבֵּת: (לב) סוֹמְכִין עֲלָיו מִסְתַּמָּא. * אוֹתָן שְׂשֻכְחוּ אוֹ נֶאֱנַסוּ, דְּבְרוּאֵי עָרוֹב כְּלָם וְאֶף עַל גַּב שְׂלֹא הַכְּרוּ. וְיִישׁ מְהֵאֲרוּנִים שְׂרַצוּ לוֹמַר (מ) לְדִידִן שְׂבָנְסַח בְּרַפְתָּ עָרוֹב תַּבְשִׁילִין הוּא לְנוּ וְלִכְל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת! כֹּל מִי שְׂשֻכַח כְּוֹל לְסִמָּךְ דְּוָדָי עָרְבוּ בְּעוֹד. וְחִלְקוּ עֲלֵיהֶם (מ) שְׂאִין הַנְּסָח מוֹעִיל כְּלוּם כֹּל זְמַן שְׂלֹא זְכוּ לָהֶם עַל יְדֵי אַחֵר בְּתַבְשִׁילִין וְכְדִלְקֵמֵן בְּסְעִיף * וְאִין רַב בְּנֵי אָדָם יוֹדְעִים זֹאת וְאִינִם מְקַנִּים עֲלֵיהֶם, וְעַל כֵּן אִי אִפְשֵׁר לְסִמָּךְ עַל זֶה עַל * סִתָּם בְּנֵי אָדָם אֶלָּא אִם כֵּן יוֹדְעִים בְּבִירוֹ שְׁהֵקְנוּ לָהֶם: * י (לג) צָרִיף לְזוֹפוֹת דְּהֵם. כְּדִי שְׂיִהִיֵּה לָהֶם חֵלֶק בְּתַבְשִׁילִין וְשְׂיִכְלוּ לְסִמָּךְ עַל זֶה לְבַשֵּׁל: (לד) מְזוֹכִין עַל יְדוֹ בְּעָרוֹבֵי תַבְשִׁילִין. וְכֵהֵי דְּאִיכָא פְּלִגְתָּא שֶׁמִּיכָּא שֶׁמִּיכָּא שֶׁמִּיכָּא לֵה מְזוֹנוֹת * אוֹ בְּכַוֵּן גְּדוֹל שְׂמִיכָּא עַל שְׁלִחוֹ * שְׂמִיכָּא שֶׁמִּיכָּא שֶׁמִּיכָּא שֶׁמִּיכָּא לְקַלָּא, * הוּא הִדִּין הַזֶּה. וְכֵהֵי הַאֲחֲרוֹנִים דְּכָל זֶה בְּאִשְׁתוֹ שְׂאוֹכְלֵת עִמּוֹ, אָבֵל אִם מַעֲלָה לֵה מְזוֹנוֹת וְהִיא מְבַשֵּׁלֵת בְּפִנֵי עֲצָמָה * אִם כֵּן אִינֵה נְסַפְלַת בְּתַר קְדֻרַת הַבַּעַל (מ) וְצָרִיכָה עָרוֹב בְּאִפִּי נַפְשָׁה, וּמִגּוֹ דְּזוֹכֵיא לְנַפְשָׁה יָכוֹל לְזוֹכֵת עַל יְדֵה גַם לְאַחֲרִים: יא (לה) מִן הַתְּרַקְעָה. וְהוּא הִדִּין (מ) * אִם הִיֵּה הָעָרוֹב

מִדְּקָדִים בְּזֶה: (כב) מִי שְׂשֻכַח. * וְכָל זֶה בְּפַעַם רִאשׁוֹן, אָבֵל אִם בְּרַגְלֵי הַשְּׂנִי שְׂכַח עוֹד פַּעַם הָיִי כְּפּוֹשֵׁעַ, שְׂנַפְר שְׂאִינוּ חֲרַד לְדָבַר מְצוּהָ, (נ) וְדִינוּ מְבֹאָר בְּסוֹף הַסְּעִיף: (כג) אוֹ שְׁהֵינִחַ וְכו'. * וְלֹא אִמְרִינוּ (ג) שְׂבִיבָה שְׂעָרֵב גְּלַה בְּדַעַתוֹ שְׂאִינוּ רוּעָה לְצִאָתָּ בְּעָרוֹב שֶׁל גְּדוֹל הָעִיר: (כד) שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְעָרֹב. וְהוּא הִדִּין (ג) * אִם חֲשִׁב שֶׁיִּכְוֹלִין לְצִאָתָּ בְּעָרוֹב שֶׁל גְּדוֹל אָפְלוּ לְכַתְחֵלָה: (כה) נִקְרָא פּוֹשֵׁעַ וְכו'. מִפְּנֵי שְׂתַקְנַת חֲכָמִים הִיֵּה שְׂכַל אַחַד וְאִחַד יַעֲשֶׂה עָרוֹב תַּבְשִׁילִין בְּעִצְמוֹ, (ס) * וְכֵדִי שְׂיִהִיֵּה וְכוּר שְׂאִם מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבֵּת אֲסוּר לְבַשֵּׁל מִכָּל שְׂכָן מִיּוֹם טוֹב לְחַל. * וּמִיּוֹהוּ לֹא דוֹקָא הוּא בְּעִצְמוֹ (ו) דְּהוּא הִדִּין אִם מְמַנָּה שְׂלִיחַ נְמִי דְּשִׁלְחוּ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ, וְלֹא בָּא אֶלָּא לְאִפְקוּי עָרוֹב שֶׁל גְּדוֹל שְׂמִיכָן מְתַבְשִׁילוֹ וְאִינוּ נִמְלָךְ בְּהֶם בְּשַׁעַת עֲשִׂיתוֹ אֶלָּא מוֹדִיעַ לָהֶם בְּיוֹם טוֹב שְׂעֵשֶׂה עָרוֹב וְיִכְוֹלִין לְסִמָּךְ עֲלָיו: (כו) וְאִינוּ יוֹצֵא בּוֹ. * שְׂאִין (ב) הַחֲכָמִים מְקַנִּים עָרוֹבֵם לְמִי שְׁהוּא יָכוֹל לְעִשׂוֹת בְּעִצְמוֹ וּמְתַעַצֵּל. וְדַע (ג) דְּהִרְבָּה פּוֹסְקִים חוֹלְקִים עַל זֶה וְהִדְיָדוּהוּ יָכוֹל כֹּל אָדָם לְסִמָּךְ לְכַתְחֵלָה עַל עָרוֹב שֶׁל גְּדוֹל הָעִיר, וְאִף הַגְּדוֹלִים מְקַנִּים בְּעָרוֹבֵם הַקְּנוֹת לְכָל אָדָם כְּכָל אֶפְן, וְאִיזוּהוּ שְׂאִינוּ יוֹצֵא בְּעָרוֹבֵם (ג) זֶה שְׂכַל פַּעַם עוֹשֶׂה בְּעִצְמוֹ וְאִינוּ רוּעָה לְסִמָּךְ עַל עָרוֹב שֶׁל הַגְּדוֹל וְאִחֵר כְּף קָרָה שְׂשֻכַח פְּעָה פְּעָמִים וְלֹא עֵשֶׂה, בְּזֶה אִין הַגְּדוֹל מוֹצִיא * שְׂהֵרִי לֹא הִיֵּה דְרָכוֹ לְסִמָּךְ עַל הַגְּדוֹל. (מ) * וְאִפְשֵׁר בְּדִיעְבַד יֵשׁ לְסִמָּךְ אִפּוֹסְקִים אִלוּ וְלִהְלֵךְ מִשּׁוּם שְׂמַחַת יוֹם טוֹב: ח (כז) אִינוּ צָרִיף לְפָרֹט. * בְּשַׁעַת שְׂמֻזְפָּה עַל יְדֵי אַחֵר. * וְהוּא הִדִּין בְּאִמְרַת הַנְּסָח יֹאמַר 'לִי (מ) * וְלִכְל מִי שְׂלֹא עֵשֶׂה עָרוֹב: (כח) אָפְלוּ הַנִּיחַ עָרוֹב תַּחוּמֵי. * דְּמִן הַסִּתָּם אִין דַּעַתוֹ (מ) * שֶׁל אָדָם לְהַקְנוֹת אֶלָּא לְמִי שְׁהוּא בְּעִירוֹ אוֹ בְּתַחוּם אֶלְפִים: (כט) אֶלָּא אִם כֵּן הַתְּנָה. וּמִיּוֹהוּ אִם לֹא הַנִּיחַ עָרוֹב תַּחוּמֵי

שְׂעָר הַצִּיּוֹן

דְּסִמְיָא: (מ) עֵינָיו ט"ו (ס"ט). וְכִמְרוּ וְקִצְיעָה הַפְּלִיג שְׂאֵפְלוּ לְכַתְחֵלָה נְמִי, וְאִין לְסִמָּךְ עֲלָיו כְּזֶה מֵאֲחַר שְׂלִפִי מֵה שְׂכַתְבֵנוּ לְעִיל הַרְא"שׁ לֹא וְחִידָה הוּא שְׂגַם רַשִׁי * וְרִיכָא הִכִי סְבִירָא לְהוּ. וְכֵן פְּתַב הַשְּׂבִילִי לְקַט שְׂטוֹב וְיִשֵׁר שְׂכַל אַחַד וְאִחַד יַעֲרֵב לְעִצְמוֹ וְיִהִי זְרוּי לְקִימִי מְצוּהָ בְּנַפְשִׁיהָ, וְכֵן פְּתַב בְּהַנְּחוֹת מִיּוֹמֵי (שם אות ו') בְּשֵׁם רַבְבִּינָה (ס"ה תש"ס): ח (מ) פּוֹסְקִים, וְכֵן הוּא בְּיִרוּשָׁלַיִם (פ"ב ה"א): (מ) פּוֹסְקִים: (מ) פּוֹסְקִים: ט (מד) וְכֵן מְשַׁמַּע בְּפִירוֹשׁ רַבְנוּ חֲנַנְאֵל (שם ד"ה אַמַר רב) עֵינָיו שֵׁם. אָכֵן מְרַשִׁי (שם ד"ה צִרְכִים) מְשַׁמַּע שְׂמַפְרַשׁ בְּשֵׁם פְּשִׁטָּא דַּעַת מְנִיחַ בְּעֵינָיו אִמְנִיחַ עָרוֹב בְּעוֹדוֹ, וְהַפְּנֵה דְּצָרִיף לְהִכִין הַתַּבְשִׁילִי לְשֵׁם עָרוֹב וְכו', וְעֵינָיו לְעִיל סְעִיף ו' וְבִטְו' שֵׁם סְעִיף קָטָן ד' וְבִסְעִיף כ"א: (מ) ב"ח (ס"ה וכו'), וְכֵן מוֹכַח בְּפִירוֹשׁ רַבְנוּ חֲנַנְאֵל (שם) [כו] וְבַעֲבוּרַת הַקְדָּשׁ (שם) [כו]. וְעֵינָיו ט"ו (ס"ה) [כו] וְעֵינָיו לְשׁוֹן רַבְנוּ יְרוּחָם (נתיב ד' ח"ג) [כו]: (מ) רש"ל (ים של שלמה פרק ב' ס"ו) וְכו' (שם): (מ) מִגֵּן אַבְרָהָם סוֹף סְעִיף קָטָן כ"ג וְשָׂרִי אַחֲרוֹנִים: * י (מ) אַחֲרוֹנִים. וְכֵהֵי דְכָל שְׂכָן אִשָּׁה שְׂגָרָה שְׂבִיבָתָּה בַּעַל בֵּית, אִם שְׂאִינָה נְסַפְלַת אֶלָּא שְׂצָרִיכָה עָרוֹבֵי תַבְשִׁילִין לְעִצְמָה אִם יָכוֹלָה לְעָרֹב, וְאִם לֹא, צָרִיכִין לְהַנִּיחַ בְּעוֹדוֹ עָרוֹב אוֹ יוֹצֵאִין בְּעָרוֹב שֶׁל גְּדוֹל הָעִיר: יא (מ) אַחֲרוֹנִים:

הלכות יום טוב סימן תקכז

להם יד בפני עצמם, מזכין על ידו בעירובי תבשילין. וכ"ל מי שאינו מזכין על ידו באותו עירוב, כגון עבדו ושפחתו הכנענים שגופם קנוי לו ואין להם יד לזכות, אין מזכין על ידו בזה.

הג"ה

ועיין לעיל סימן שס"ז. שנתבאר כל פרטי הדינים במי שמזכין על ידו ובמי שאין מזכין על ידו.

ס"ק לד

כגון באשתו שמעלה לה מזונות. דמביא שם בשו"ע ב' דעות, דעת הרי"ף (צ"ה ט:) והרמב"ם (עירובין פ"א ה"ט) שאפשר לזכות על ידי אשתו אף כשמעלה לה מזונות, דכשנותן לה אחר מתנה על מנת שאין לבעלה רשות בה מהני, הרי דיש לה יד לזכות לעצמה, הוא הדין דיכול לזכות על ידה לאחרים (משנ"צ סי' שסו ס"ק נט), ודעת הרא"ש (צ"ה פ"ג ס"ו) שאין לזכות על ידי אשתו שמעלה לה מזונות, משום דיד אשה כיד בעלה.

או בבנו גדול שפמוך על שולחנו. ששינוי במסכת עירובין (טו:): ומזכה להן על ידי בנו ובתו הגדולים וכו', אבל אינו מזכה לא על ידי בנו ובתו הקטנים וכו' מפני שידן כידו. ונחלקו הראשונים מהו הגדר של גדול וקטן לענין זה. דעת הרא"ש (צ"ה פ"ג ס"ו) שכן הסמוך על שולחן אביו אינו יכול לזכות לאחרים ואפילו הוא גדול, שכיון שהוא סמוך על שולחן אביו ידו כיד אביו, וכל מי שאינו סמוך על שולחן אביו מזכין על ידו ואפילו הוא קטן. ודעת הרי"ף (סג) והרמב"ם (סג) שגדול הכוונה גדול ממש, ומזכין על ידו אפילו אם הוא סמוך על שולחן אביו, וקטן הכוונה קטן ממש, ואין מזכין על ידו אפילו אינו סמוך על שולחן אביו.

שמסקינן שם בדיעבד סומכין לקולא. שאף שלכתחילה טוב לחוש לדברי שניהם [שלא לזכות על ידי גדול הסמוך על שולחן אביו], ולא על ידי קטן אפילו שאינו סמוך על שולחן אביו, וכן שלא לזכות על ידי אשתו שמעלה לה מזונות], מכל מקום בדיעבד סומכים לקולא משום שעירובי חצירות הוא מדרבנן (צ"ח), הוא הדין הכא בעירובי תבשילין דרבנן יש להקל בדיעבד.

אם כן אינה נטפלת בתר קדרת הבעל. כיון שאינה אוכלת ממאכליו.

ציונים והערות

שלא הניח עירוב תבשילין יבוא ויסמוך על שלו, אבל משמואל שעירב על כל נהרדעא, ור' אמי ור' אסי שעירבו על כל טבריא ולא הכריזו אין להוכיח שאין צריך דעת מי שהניחו לו, שכיון שלא הכריזו משמע שהיו רגילים בכך כל שנה, והיה ידוע לכל בני עירם, וסמכו עליהם מערב יום טוב, ומבאר בנהר שלום שהר"ן לשיטתו שאפשר לכתחילה לסמוך על גדול העיר, ולכן אם ידוע שגדול העיר מערב אפשר לסמוך עליו לכתחילה, אבל בדעת השו"ע שרק השוכח או אנוס יכול לסמוך על גדול העיר, מועיל דבר זה רק לאותן ששכחו או אנוסו. פד. ומבואר ברמ"א שם דאם בנו הגדול נשוי אשה מזכין על ידו אע"פ שסמוך על שולחן אביו, משום שעושה הכל על דעת עצמו ולא על דעת אביו (משנ"צ סג סק"ט). פה. בים של שלמה (צ"ה פ"ג ס"י) מבאר שהרי הטעם של עירובי תבשילין הוא שנחשב שהתחיל לבשל לשבת מערב יום טוב, וביום טוב אינו אלא כגומר והולך (מגואל כג"ה ס"א), וכיון שאינה אוכלת מתבשילין של הבעל לא שייך לומר כלפיה שהתחילה לבשל מערב יום טוב ע"י העירוב של הבעל, וסברא זו היא לדעת רב אשי בטעם העירוב (נראה הקדמה לסימן, ונצי"ל ס"א ד"ה על ידי עירוב).

דמשום סיפא דאבל דעת וכו' - נדרעת מי שהניחו לו לא בעינן נקט לה. ואה"נ דברין דעת מניח בעינן אין שום חידוש.

דנקט לה להיכא שמוציא בסתם - שאינו מפרט למי רוצה להקנות, אלא מניח בכלל על כל בני העיר, והחידוש הוא דלא מהני אלא לבני אדם הנכבדים מסתמא בלשונו, דהיינו מי שהוא בתוך תחום העיר. שכיון שצריך דעת המניח שיכוין להוציא האחרים מועיל עירובו רק לנמצאים בתוך תחום העיר, מפני שמסתמא דעתו רק להם וכנ"ל בס"ק כ"ח.

ס"ק לא

בא לבאר שאין ענין 'שיודיעוהו' דווקא אלא כוונת השו"ע דאם נודע לו וכו'.

הוא כדי שידעו שיכבדים לבשל אשבת. שכל שאינם יודעים בבירור שהניחו עבורם עירוב תבשילין אינם יכולים לבשל.

ס"ק לב

אותן ששכחו או נאנסו. שלדעת השו"ע (פ"ו) רק מי ששכח או נאנס יכול לסמוך על עירובו של גדול העיר, ועל זה כתב הרמ"א דאם ידוע להם שדרך הגדול להניח עליהם יכולים לסמוך עליו מסתמא. ונלדעת הפוסקים הסוברים שכל אדם יכול לסמוך לכתחילה על גדול העיר (נראה משנ"צ ס"ק כ"ו), אמור דין זה גם לגבי כל אדם, שאם דרך הגדול להניח על כל בני עירו יכולים לסמוך עליו מסתמא.

פתם בני אדם. שאינם גדול העיר.

סעיף י' - שו"ע

צריך לזכות להם על ידי אחר. שאדם אחר יזכה בעירוב [על ידי שיגביה טפח כדלהלן סי"א] עבור האחרים שרוצה לערב עבורם, והרי הוא כשליח שלהם וכאילו הם בעצמם זכו בעירוב ויש להם חלק בו. [אבל המערב עצמו אינו יכול לזכות להם, לפי שבכל קנין צריך החפץ לצאת מרשות המקנה לרשות הקונה, וכל זמן שהוא ביד המקנה לא יצא החפץ מרשותו (נראה משנ"צ סי' שס"ו ס"ק מט)].

וכ"ל מי שמזכרים על ידו בעירובי שבת - עירובי חצרות ושתופי מבואות], כגון עבדו ושפחתו העברים שיש

[כח] שמפרש דאפילו נודע לו ביו"ט מותר וא"צ שידע בערב יו"ט שהניחו עבורו.

[כז] שכתב וז"ל: אבל דעת מי שהניחו אין צריך להיות יודע בשעת עירוב, אלא אפילו אח"כ, ואפילו ביו"ט עצמו אם נודע לו שאחרים עירבו עליו מותר לו לבשל וכו'.

[כח] שכתב וז"ל: מערב אדם על כל בני עירו ואע"פ שלא הודיעם עד לאחר שחשבו סומכין עליו.

[כח] שהקשה מה החידוש בדין השו"ע דצריך שיודיעוהו והרי פשיטא דאסור לו לבשל אם לא יודע שהניחו עירובו. [עיי"ש מה שתי', ולהב"ח וראשונים הנ"ל אתי שפיר].

[כט] שכתב וז"ל: וצריך דעת מניח שניחיהו על מנת כן יציאו אחרים, ודעת מי שהניחו לו, ולפיכך צריך המניח בשביל אחרים להכריז כל מי שלא הניח יסמוך על עירובי, פירוש ודוקא כשמודיעו ביו"ט עצמו שהוא ערב שבת, ומודיעו שעיירב עליו מאתמול, ואז בעינן דעת מי שהניחו לו, אבל כשגמתיחו אין צריך דעת מי שגמתיחו לו, כלומר אינו צריך שימלך עמו אם יניח בשבילו כך פשוט בביצה, עכ"ל.

ליקוטי פוסקים

פסקי הרב

ס"ק ד"ד הוא הדין הכא. נש"ע ה"ג (פ"ו) כמז דדיעבד שצנר יזכה ע"י אחד מכל אלו וכנ"ל נכנס לל יו"ט שאי אפשר לו לזכות ע"י לסמוך על דני המקלין, וכן אם אין לו אדם אחר לזכות על ידו יכול לזכות לכתחילה על ידי אחד מכל אלו.

הַלְבוּת יוֹם טוֹב סִימָן תַּקְבֹּז

קנ. [ג] בָּאָר הַגּוֹזֵה

ס מַעֲבָדָה דְּהַהוּא
סמיקא שם. ע מהא
דְּבַחְתָּהּ דְּשִׁמְוֵאל
וְרַב אַמֵּי וְרַב אֶסְי.
פ שם בְּגִמְרָא.
צ פְּשׁוּטָא שֶׁם בְּגִמְרָא.
ק שם מְהַא דְּאֶבְרָחָם
ר יַעֲקֹב בְּר אֵיזִי.
ו הַרְיִיף (ח).
ו הַרְיִיף (פּוּק ב ס י ו)
שם מְהַא דְּצִינְתִּי
ז לְעִיל בְּסִימָן שְׁמִי
ח (י). ש גַּם זֶה
צִינְתִּי שֶׁם (ס"ט).

(כב) • מי (ו) [ו] שִׁשְׁכַח אוּ נֶאֱנַס (כג) אוּ שְׁהֵינִי עֲרוּב וְאָבֵד • (ו) וְהוּא הִדִּין עִם הָאָרֶץ (ו) (כד) שְׂאִינוּ יוֹדַע לְעֲרֹב (אור זרוע (ח"ב ס' עמ"ג מהד' מ"ח)). • אָבֵל מִי שֶׁאֶפְשֵׁר לְעֲרֹב וְלֹא עֲרֹב אֲלֵא שְׂרוּעָה לְסַמֵּךְ עַל עֲרוּבוֹ שֶׁל גְּדוּל הָעִיר, (כה) נִקְרָא פּוֹשֵׁעַ (כו) וְאִינוּ יוֹצֵא בּוֹ: ח • עֲשִׂימְעֲרֹב עַל אַחֲרִים (כז) אִינוּ צָרִיף לְפָרֹט, אֲלֵא מִנִּיחַ בְּכָלֵל עַל כָּל בְּנֵי הָעִיר • פְּכֹל מִי שֶׁהוּא בְּתַחוּם הָעִיר יוֹצֵא בּוֹ. הִגָּה: אָבֵל מִי שֶׁהוּא חוּץ לְתַחוּם אִינוּ יוֹצֵא בּוֹ (כח) אָפֵלוּ הֵנִיחַ עֲרוּב תַּחוּמֵינוּ וְיָכוֹל לְבֹא לְכָאן, (כט) אֲלֵא אִם כֵּן (מ) הִתְנַהַּ עֲלֵינוּ הַמְנִיחַ בְּהִדְיָא (המגיד פּוּק ו' (ס"ו)): ט (ל) • צִדְעַת מִנִּיחַ בְּעִינָן שִׁיכְנָן לְהוֹצִיא לְאַחֵר, • אָבֵל דַּעַת מִי שֶׁהֵנִיחוּ בְּשִׁבְלֵוֹ לֹא בְּעִינָן בְּשַׁעַת הַנְּחָה, (לא) • רַק שְׂיֹדִיעֵוְהוּ בְּיוֹם טוֹב קָדָם שְׂיִתְחִיל לְבַשֵּׁל לְצִרְף הַשְּׂבֵת. הִגָּה: וְאִם דְּרַף הַגְּדוּל לְהֵנִיחַ עֲלֵיהֶם, (ט) (לב) סוֹמְכִין עֲלֵינוּ מִסְתַּמָּא (ר"ן פּוּק ב' (מ) ד"ה אַמֵּר ר"ס): י • הִמְעֲרֹב לְאַחֲרִים (לג) • צָרִיף לְזוֹפוֹת לָהֶם עַל יְדֵי אַחֵר. • וְכֹל מִי שֶׁמְזַפֵּים עַל יְדוֹ בְּעֲרוּבֵי שְׂבֵת, (לד) מְזַפֵּין עַל יְדוֹ בְּעֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין, וְכֹל מִי שֶׁאִין מְזַפֵּין עַל יְדוֹ בְּאוֹתוֹ עֲרוּב, אִין מְזַפֵּין עַל יְדוֹ בְּזֵה. • (ועי' לְעִיל סִימָן שְׁמִי (ס"ו)): יא • שְׂצָרִף הַזּוֹכֵה לְהַגְבִּייהַ עֲרוּב (י) (לה) מִן

בָּאָר הַיִּטֵּב

ואפילו ערשים) ובט"ו (סק"ז). ונדקא שפלתין בהם את הפת כמו שכתוב סעיף ד'. מגן אברהם (סק"ח), ועין יד אהרן (הגה"ט): ז (1) ששכח. ואם מחמת עצלות שכח נקרא פושע. גם של שלמה (שם ס"ו ו), ועין מגן אברהם (סק"ח). ונדקא אם שכח פעם אחת אבל פעם שניה פושע הוי. גמרא (טו:): (1) ששאינו. או שלא דע שמהיב כל אחד לערב וסמך על הגדול, אבל בר בי רב חשיב כפושע. גם של שלמה (שם): ח (2) התנה. והניח ערוב תחומין. גם של שלמה (שם ס"ו): ט (3) סומכין. פרוש אם שכח, ואין צריך להודיעהו: יא (4) מן. פרוש, ממקום שהערוב מנח עליו:

מִשְׁנַה בְּרוּרָה

(מג) לא מהני תנאו • שְׁהֵרִי אִינוּ יָכוֹל לְבֹא וְלִקַּח: ט (ל) דַּעַת מִנִּיחַ וְכוּ'. לְכַאוּרָה מִלְתָּא דְּפִשְׁטָא הוּא • שְׁהֵרִי אִינוּ מוֹצֵיא עַד שִׁינְפָּה עַל יְדֵי אַחֵר, וְאֶפְשֵׁר • דְּמִשּׁוּם סִיפָא דְּאָבֵל דַּעַת וְכוּ' נִקְטַ לַה. (מ) וְעוֹד אֶפְשֵׁר לוֹמַר • דְּנִקְטַ לַה לְהִיכָא שְׂמוּצֵיא בְּסִתָּם, דְּלֹא מְהִנֵּי אֲלֵא לְבִנֵי אָדָם הַנְּכַלִּים מִסְתַּמָּא בְּלִשְׁוֹנוֹ דְּהֵינּוּ מִי שֶׁהוּא בְּתוֹף תַּחוּם הָעִיר, וְכַעֲיִן הֵהִיא דְּסַעֲיָה קַדְדָּם: (לא) רַק שְׂיֹדִיעֵוְהוּ וְכוּ'. כְּלוּמַר (מא) • אִם נוֹדַע לוֹ בְּיוֹם טוֹב שֶׁהֵנִיחוּ עֲרוּב בְּעוֹדוֹ, מִתַּר לוֹ לְבַשֵּׁל אֶף עַל גַּב שְׂלֵא נִמְלְכוּ עִמּוֹ בַּעַת הַנְּחָה, דְּאִין צָרִיף דַּעַתוֹ כְּלָל, וְלִשְׁוֹן רַק שְׂיֹדִיעֵוְהוּ דְּקָאָמַר • הוּא כְּדִי שְׂיִדַּע שִׁיכּוֹלִים לְבַשֵּׁל לְשַׁבֵּת: (לב) סוֹמְכִין עֲלֵינוּ מִסְתַּמָּא. • אוֹתָן שֶׁשְׂכַחוּ אוּ נֶאֱנַסוּ, דְּבְרוּאֵי עֲרוּב פְּלִס וְאֶף עַל גַּב שְׂלֵא הַכְּרוּ. וְיִשׁ מְהַאֲרוּנִים שְׂרַצוּ לוֹמַר (מג) לְדִידָן שְׂבָנְסַח בְּרַפְתַּ עֲרוּב תַבְשִׁילִין הוּא לְנוּ וְלִכְל הַדְּרִים בְּעִיר הַזֹּאת' כֹּל מִי שֶׁשְׂכַח כְּלוֹל לְסַמֵּךְ דְּוָדָאי עֲרֹבֵי בְּעוֹד. וְחִלְקוּ עֲלֵיהֶם (מ) שְׂאִין הַנְּסָח מוֹעִיל כְּלוּם כֹּל זְמַן שְׂלֵא זְכוּ לָהֶם עַל יְדֵי אַחֵר בְּתַבְשִׁילִין וְכַדְלִקְמָן בְּסַעֲיָה ' וְאִין רַב בְּנֵי אָדָם יוֹדַעִים זֹאת וְאִינִם מְקַנִּים עֲלֵהּ, וְעַל כֵּן אֵי אֶפְשֵׁר לְסַמֵּךְ עַל זֶה עַל • סִתָּם בְּנֵי אָדָם אֲלֵא אִם כֵּן יוֹדַעִים בְּבִירוֹ שֶׁהֵקְנוּ לָהֶם: י (לג) צָרִיף לְזוֹפוֹת דְּהֵם. כְּדִי שִׁיְהִיֵּה לָהֶם חִלְק בְּתַבְשִׁילִין וְשִׁיְכָלוּ לְסַמֵּךְ עַל זֶה לְבַשֵּׁל: (לד) מְזַפֵּין עַל יְדוֹ בְּעֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין. וְכַהֲנֵי דְּאֶיכָא פְּלַגְתָּא שֶׁם • כְּגוֹן בְּאֶשְׁתָּא שְׂמַעְלָה לַה מְזוּנוֹת • אוּ בְּכַנּוּ גְדוּל שְׂמִינְף עַל שְׂלַחְתָּו • שְׂמַסְקִינָן שֶׁם דְּבְרִיעֲבֹד סוֹמְכִין לְקָלָא, * הוּא הִדִּין הַזֶּה. וְכַתְּבוּ הָאֲחֲרוּנִים דְּכֹל זֶה בְּאֶשְׁתָּא שְׂאוּכְלַת עִמּוֹ, אָבֵל אִם מַעֲלָה לַה מְזוּנוֹת וְהִיא מְכַשְׁלַת בְּפִנֵּי עֲצָמָה • אִם כֵּן אִינֵה נְסַפְלַת בְּתַר קְדֻרַת הַבַּעַל (מ) וְצָרִיכָה עֲרוּב בְּאֶפִּי נַפְשָׁה, וּמְגוֹ דְּזוֹכֵיא לְנַפְשָׁה יָכוֹל לְזוֹכֹת עַל יְדֵה גַם לְאַחֲרִים: יא (לה) מִן הַתַּרְקַע. וְהוּא הִדִּין (מט) אִם הִיָּה הָעֲרוּב

מנדקאים בזה: (כב) מי ששכח. וכל זה בפעם ראשון, אבל אם בגלל השני שכח עוד פעם הוי כפושע, שנפר שאינו חרד לדבר מצוה, (ל) ודינו מבאר בסוף הסעיף: (כג) או שהניח וכו'. ולא אמרין (ל) שבוה שערב גלה בדעתו שאינו רוצה לצאת בערוב של גדול העיר: (כד) שאינו יודע לערב. והוא הדין (ל) • אם חשב שיכולין לצאת בערוב של גדול אפלו לכתחלה: (כה) נקרא פושע וכו'. מפני שתקנת חכמים היה שכל אחד ואחד יעשה ערוב תבשילין בעצמו, (ל) וכדי שיהיה זכור שאם מיום טוב לשבת אסור לבשל מכל שכן מיום טוב לחל. ומיהו לאו דוקא הוא בעצמו (ו) דהוא הדין אם ממנה שליח נמי דשלחוהו של אדם פמותו, ולא בא אלא לאפוקי ערוב של גדול שמכין מתבשילו ואינו נמלך בהם בשעת עשייתו אלא מודיע להם ביום טוב שעשה ערוב ויכולין לסמך עליו: (כו) ואינו יוצא בו. * שאין (ב) החכמים מקנים ערובם למי שהוא יכול לעשות בעצמו ומתעצל. ודע (ג) דהרבה פוסקים חולקים על זה והלדידהו יכול כל אדם לסמך לכתחלה על ערוב של גדול העיר, ואף הגדולים מקונים בערובם להקנות לכל אדם אפן, ואיזהו שאינו יוצא בערובם (ל) זה שכל פעם עושה בעצמו ואינו רוצה לסמך על ערוב של הגדול ואחר כך קרה ששכח פעם פעמים ולא עשה, בזה אין הגדול מוציא • ששהרי לא היה דרכו לסמך על הגדול. (מ) ונאפשר בדיעבד יש לסמך אפוסקים אלו ולהקל משום שמחת יום טוב: ח (כז) אינו צריך לפרט. • בשעה שמונח על ידי אחר. • והוא הדין באמירת הנפח יאמר 'לי (מ) וכלל מי שלא עשה ערוב: (כח) אפילו הניח ערוב תחומין. • דמנן הסתם אין דעתו (מ) של אדם להקנות אלא למי שהוא בעירו או בתחום ארפיים: (כט) אלא אם כן התנה. ומיהו אם לא הניח ערוב תחומין

שַׁעַר הַצִּיּוֹן

דסמיא: (מ) עין ט"ו (ס"ט). ובמור וקציעה הפליג שאפלו לכתחלה נמי, ואין לסמך עליו בזה מאחר שלפי מה שכתבנו לעיל הרא"ש לאו וחידיאה הוא שגם רש"י וריב"א הכי סבירא להו. וכן פתב השבלי לקט שטוב וישר שכל אחד ואחד יערב לעצמו ויהיה זריו לקיימי מצוה בנפשיה, וכן פתב בהגהות מימוני (שם אות ה) בשם ראבב"ה (ס"י תש"ס): ח (מא) פוסקים, וכן הוא בירושלמי (פ"ב ה"א): (מב) פוסקים: (מג) פוסקים: ט (מד) וכן משמע בפרוש רבנו חננאל (שם ד"ה אמר רב) עין שם. אכן מרש"י (שם ד"ה צריכים) משמע שפירש בש"ס פשיטא דעת מניח בעינן אמניה ערוב בעדו (ג), והפנה דצריך להכין התבשיל לשם ערוב (כו), ועין לעיל סעיף ו' ובט"ו שם סעיף קטן ד' ובסעיף כ"א: (מא) ב"ח (ס"ה וכו'), וכן מוכח בפרוש רבנו חננאל (שם) [כו] ובצבאות הקדש (שם) [כו]. ועין ט"ו (סק"ח) [כו] ועין לשון רבנו ירוחם (נתיב ד ח"א) [כו]: (מו) רש"י (ים של שלמה פוק ב ס"ו י) וט"ו (שם): (מז) מגן אברהם סוף סעיף קטן כ"ג ושאר אחרונים: י (מח) אחרונים. וכתבו דכל שפן אשה שגרה בבית בעל בית, שאינה נטפלת אלא שצריכה ערובי תבשילין לעצמה אם יכולה לערב, ואם לא, צריכין להניח בעדן ערוב או יוצאין בערוב של גדול העיר: יא (מט) אחרונים:

הזכות יום טוב סימן תקכז

הקרקע * טפח: יב [* תחזור ונטל מיד הזכה [*] * ומברך על מצות ערוב. (לו) ואומר בדין יהא שרא לן לאפניי ולבשולי * ולאטמוני (זו) * ולאדלוקי שרגא (לח) * ולמעבד פל (יב) * צרכנא מיום טוב לשבת, * לנא ולפלוני ולפלוני, או לכל בני העיר הזאת. הגה: (לט) ומי שאינו יודע בלשון הקדש (מ) יוכל לאמרו בלשון לעז * שמבין (מהרי"ל (הג"ע ערוך תפסיל)): יג אף על פי שהניח ערוב אינו יכול לבשל (מא) מיום טוב (יג) [וכן ראשון (מב) לשבת: יד אם הניח הערוב על דעת * לסמך עליו * פל זמן (מג) שיהיה קנים אפלו ליום טוב אחר, (מד) * בלכתחלה

ת גם זה צנתי שם (פעמים-טו). א טור בשם הרא"ש (חשובה כלל כג סי' ח) ובעל העשור (ח"ב דף קמז:). ב פל בו (סי' ט) בשם רבי נתנאל.

שערי תשובה

ברגלים רצופים, שלפי שהאינא פנת המזכה אף על השוכח כמה פעמים רצופים, מכל שכן אם היה בינתיים רגל או רגלים ששעה בהן ערוכי תבשילין פתקון עין שם. ועין בהכח צבי סימן ק"ל מה שכתב על דברי רש"י בביצה (טו: ד"ה לשנה) ומה שכתב בננסת וזקאל על זה עין שם: יב [בשו"ע] חזון ונזופל מיד הזכה כ"ו. עין בבב"ב יוסף (ס"ה) בשם טור בריקת שכתב לא פה נהגו רבותי אלא המזכה על ידו עומד עמו, והמערב נוטל הערוב בידו ואומר בדין עירובא כ"ו ויכל בני המדינה, ואחר כך נותן הערוב ביד המזכה ואומר לו זכה כ"ו, אף השבלי לקט (סי' רמז) והטור פתבו פהשלתן ערוף עין שם. ועין בגן המלך סימן ק"ש שדעתו שמי שהוא רגיל לערב לאחריים אין צריך לזכות לאחריים וראיה מפרק פל הגט בסופו (ניסין ל) דאוקימנא בפרקי פהנה כ"ו עין שם. ובקונטרס טוב עין (בסוף שם הגדולים שכתב מהר"י אבולאי) (סי' יח) כתב שיש מי שחולק עליו ודחה וראתו על פי הרשב"א (ניסין שם ד"ה אמר רב) והריב"ש (שם ד"ה מתני' המלוה) ז"ל, והמחבר כתב שם דבריעבד על פי לסמך על מה שכתב בגן המלך עין שם: יב [בשו"ע] ומברך על מצות ערוב. ואם עשה ערוב חצרות וערוב תבשילין יחד עין לעיל סימן שס"ו מה שכתבתי בזה. וכן כתב בשו"ת פרי האדמה (פ"ו ה"ח) דסגי בבכחה אחת ומברך על מצות ערובין ועין שם סימן ע"ב (ה"ל עירובין פ"א ה"ח) בשעור הערוב: יג [יב] ראשון. עין באר היטב. וכתב הרדב"ח (ח"ב) סימן תקצ"ד הביאו בבב"ב יוסף (ס"ק) מיני עופות ומיני בשר שאם יבשלו ביום שחיתתן אינם יפים לאכל

יב (יב) צרכנא. כתב רש"ל (בשו"ת סי' עח) אם לא התנה בפרוש וילשחט' אינו יכול לשחט ביום טוב לשבת. וט"ז (סי' יא) חולק עליו והעלה דאין להשגיח עליו לאסור השחיטה מיום טוב לשבת אם הניח ערוכי תבשילין עין שם, וכן פסק הב"ח (סי' ט) וכן מוכח בתשובת גנת ורדים חלק א"ח חיים פלל ד' סימן (ד') (ה' דאין צריך לפרש ולשחט. והש"ר ננסת הגדולה בהגהת בית יוסף אות י' פתב דלכתחלה ראוי לומר בפרוש ולשחט וישן נוהג הוא זכרונו לברכה, ועין יד אהרן (הגה"ט): יג (יג) ראשון. הינו שחל יום טוב ביום חמישי ששי, מה שאין פן אם קל יום ו' ויום השבת פשיטא דמתר לבשל ביום ששי שהוא יום טוב ראשון על יד ערוכי תבשילין. וכתב רש"ל (שם פרק ב סי' א) דאפלו אם עבר ובשל ביום ראשון דהינו ביום חמישי דאסור לאכלו לשבת. וט"ז (סי' יב) חולק עליו ומתיר לאכל בשבת וכל שכן שאין אסור לאכלו על כל פנים ביום טוב, עין שם. אם קל יום טוב ביום ששי ויום השבת יאמר בערוכי תבשילין למעבד פל צרכנא מיום טוב לחכרו ומיום טוב לשבת, עין ט"ז (שם) השעם. ועין מגן אברהם (סי' יג) כמו הנשחטים מאתמול, מתר לשחטם ביום ראשון עין שם. ונראה שרצונו לומר לשצריך

באר הלכה

סגי למאה. ובחוספות ירושלים מסתפק בזה עין שם: יב * ומברך על מצות ערוב. * ואם מניח ערוב בשליחות והתבשיל הוא של השלח, אם צריך לברך עליו וכתב הגר"ז (קרי"א ס"ב) שמתלו בזה, * אם האמירה הוא עקר יש לו לברך, אבל למאן דסבירא ליה דהאמירה אינו מעכב כלל אין לו לברך מאחר שאין עושה כלום, עין שם: יד * דסמך עליו פל זמן שהוא קנים. רצונו לומר * ששקל בתנאי של בהדין עירובא שבתות אחרות שצניעו סמוך ליום טוב: * דכתחלה לא יסמך וכו'. עין משנה ברורה (סי' מד) מה שכתבנו ד"ש דעות בין הפוסקים וכו'. דע ד"ש עוד דעה שלישית בין הפוסקים [והוא דעת מרדכי (פרק ב סי' תרעב) והגהות ממוני (פ"ו אות ב) בשם הירושלמי] * דליום טוב אחר אין * כולין לערב אבל לאותו יום טוב כגון שחל סכות ביום חמישי שייכול לומר ערב יום טוב שיהיה גם על שמיני עצרת [ועין בבאור הגר"א דהעמיק דין זה גם פן בשמם ובשם הירושלמי, ורק דמסיק דמכל מקום מחמיר הפל בו (סי' נט) מלשון המשנה (טו): ועושה תבשיל מערב יום טוב משמע דוקא מערב יום טוב]. אכן המחמירים דהינו הפלבו בשם רבנו נתנאל מחמיר אף בזה עין בבית יוסף (ד"ה ומי' ויכול) ועל פן יש להחמיר לכתחלה כפיטק השלחן ערוף. וגם משמע מבית יוסף דלדעת המחמירין טוב לכתחלה לעשות התבשיל מערב יום טוב גופא ולא מקדם אף שניחו ערב יום טוב לשם ערוב, דכן דיק מלשון המשנה ועושה תבשיל מערב יום טוב וכו', אכן אם אין לו, בודאי כשר אף לכתחלה אם רק הניחו לשם ערוב, וכן פתבנו למעלה בסעיף ו' בדלקמן סעיף כ"ג, וכל שכן אם לא בשל מאכלים אחרים לשבת: יד (מג) שיהיה קנים. כגון (פג) מעשן שמתקנים ימים הרבה: (מד) דכתחלה לא יסמך וכו'. * ד"ש דעות בזה בין הפוסקים, (מ) יש אומרים דלטעם הערוב המוכא

מנח על איזה דבר, * שצריך להגביהו טפח. ועין לעיל סימן שס"ו סעיף ט' * ובמה שכתבנו שם (משניב סי' נא, בה"ל ד"ה צריך): יב (לו) ואומר בדין יהא שרא לן וכו'. ומוכח דעת הרמ"א לקמן בסעיף כ' * דהאמירה זו מעכב. (א) ויש חולקין בזה ואומרים שאין זה אלא לכתחלה הא אם שכתב לית לן בה פנין שהכין תבשיל להתיר לו הבשול, ויתבאר לקמן בסעיף כ': (ז) דלאדלוקי שרגא. ויש שכתבו (ב) גם לאפוקי * [והינו הוצאנה]. מיהו (ג) בדריעבד * אם לא הופקדן להני תרתי לכלי עלמא אין להחמיר דנגללים בלמעבד פל צרכנא: (לח) דמעבד פל צרכנא. * ושבו מתירין פל המלאכות. וכתבו האחרונים * דגם שחיטה נקללת בזה, (ט) ומכל מקום לכתחלה טוב לפרט ב'הדין' גם שחיטה: (לט) ומי שאינו יודע בלשון הקדש וכו'. * שהרי צריך לומר שסומך על זה, ואם אינו מבין מה שאומר (מ) אם פן לא סמך עליהם בפיו: (מ) וכ"ז וכו'. * כלומר (נ) צריך לומר: יג (מא) מיום טוב ראשון. * פרוש, כשחל יום טוב ראשון (ט) ביום חמישי, דהא יכול לבשל ביום ששי שהוא יום טוב שני. ואפלו אם יודע שיהיה לו אנס ביום טוב שני שלא יוכל לבשל בו וערב מתחלה (ו) על מנת פן שייבשל ביום ראשון (ז) לא מהני, * דלא תקנו ערוב (ז) אלא מיום הסמוך לשבת ולא מיום שלפניו, (ס) ובפרט בזמננו שיום טוב שני כחל מדאורייתא, שאלו היה יום חל בינתיים בודאי לא מהני ערוב לבשל מיום טוב לשבת: (מב) דלשבת. * ובדריעבד אם עבר ובשל או שגג ובשל, (סא) דעת הט"ז (סי' יב) להתיר שיהיה קנים. כגון (פג) מעשן שמתקנים ימים הרבה: (מד) דכתחלה לא יסמך בסעיף א' יכול לערב בערב יום טוב ולהתנות שיהיה לערוב (מ) אף ליום טוב

שער הציזון

יב (ג) מהרש"ל (שם סי' ח): (נא) עבודת הקדש (שם): (נב) אפלו לרמ"א בסעיף כ' בהג"ה, דהא הרבה פוסקים לא הצריכום לומר אפלו לכתחלה וכמו שכתב הרשב"א שם וכמו שהאר"י הבית יוסף (ד"ה כתב הרא"ש) להר"א. ועין לקמן בסעיף (י"ח) [י"ט] דאפלו לא ערב כלל מתרים להדליק לחד מאן דאמר, וכל שכן בזה: (ג) אחרונים: (נד) הגר"א: (נז) פן מוכח בבאור הגר"א ופשוט, ובפרט לרמ"א בסעיף כ' דהאמירה מעכב. ועין בקונטרס אחרון של הגר"ז (ס"א): יג (נו) דאם חל ביום ששי פשיטא דמתר אף שהוא יום ראשון, והעולם טועין בזה [ש"י] ננסת הגדולה (הג"ת): (ז) (ז) דאי לאו הכי בודאי לא מהני [מגן אברהם (סי' יא):] (מ) הפגן אברהם (שם) מסתפק לחד טעמא שבבית יוסף [ז] (ד"ה ואצ"פ שהיה) ועין במחצית השקל שמהפך במגן אברהם הגרסא [לא] דלטעם הרא"ש (בחשובה כלל כג סי' ח) פשיטא דאסור, והגר"ז (שם ס"ק) מקם הגרסא וסבירא ליה דארובה דלטעם הרא"ש מספקא ליה דשרי וברב"ז (ח"ב סי' הקצ"ה) גם פן מוכח פן שכתב להוכיח מהרא"ש דבמקום דאי אפשר בשני שו"י [וב], אבל העולת תמיד (ס"ט) הסכים לאסור משעם זה שלא תקנו ערוב רק ליום הסמוך [וג], וכן כתב האלה רבה (סי' ט) משמו דהריב"ש (סי' ט) וכן משמע מהגר"א וכן פתב

הגר"ז וחי' אדם (כלל קב סי' ב). ואף דהרדב"ז דיק מלשון הרא"ש להתיר במקום הדחק כמו שכתב בשערי תשובה (סי' יב), אבל רבים הם שתפסו הטעם דשבות רחוקה לא התירו וכמו שכתב בבית יוסף וכן הוא בהגר"ז בקונטרס אחרון (שם) [ז]: (ט) הרבה פוסקים פמוכא בבית יוסף (שם): (ס) רא"ש (שם) ורבנו ירוחם (נתיב ד ג"ה), ודעת המחצית השקל (סי' יא) אסור משעם זה אפלו באנס ביום טוב שני: (סא) וחולק על מהרש"ל (שם סי' א) שכתב לאסור בזה וחלק מסעיף כ"ג דהתם אין לו מה לאכל בשבת אבל הקא אפשר לו לבשל ביום שני. ובאמת דברי מהרש"ל צריך עיון דהלא לא בשביל שבת התירו דאף בחל שו"י [ז], ואין לומר דבשבת יש להחמיר טפי הכי דאפשר משום הכנה [ז] דהלא אסור מלאכה יש פאן וילענן מלאכה לא צריך חל משבת, ואלא משום דעצם המלאכה בדריעבד לא אסרו ואם פן הכי נמי בזה, ובנהר שלום (ס"ק) האר"י [ז] ואין דבריו נראין: יד (סב) בית יוסף (ד"ה ומי' ויכול): (סג) הרא"ש (פרק ב סי' א) לטעמא דרב אשי (טו:), [הכי נקטינן [ז] כמו שפסק בבית יוסף (שם) דאף ליום טוב אחר שרילט]: (סד) וכל שכן לאותו יום טוב למימם האחרונים אם הניח על דעת פן דשרי לכמה פוסקים בדלקמיה [ז]:

הלכות יום טוב סימן תקנז

קנז: נא

עלמא אף לדעת הרמ"א שאמירה זו מעכבת, מכל מקום אם אמר 'בהדין' וכו', ולא הזכיר פרטים אלו אין להחמיר.

ס"ק לח

ושוב מותרין כל המלאכות. השייכים לצרכי סעודה. וראה במשנ"ב (ס' מקמט סק"ג) דעירובי תבשילין אינו מתיר אלא לתקן צרכי סעודה לצורך מחרצא.

דגם שהיטה נכללת בזהצ. שהרצה לשחוט ביום טוב לצורך שבת, אף שלא פירט בנוסח האמירה שהעירוב יתיר לו את השחיטה, מכל מקום כיון שהזכיר 'למעבד כל צרכנא' נכלל בזה היתר השחיטהצ.

ומכל מקום לבתחילה טוב לפרט וכו'. ראה הערה צד.

ס"ק לט

שהרי אין די בהנחת העירוב אלא צריך לומר בפיו שסומך על זה, ואם אינו מבין מה שאומר אם כן לא סמך עליהם בפיו. שכיון שאינו מבין הרי"ז כמי שלא אמר כלל.

ס"ק מ

בלומר צריך לומר. דמלשון הרמ"א שכתב 'יוכל לאמרו' משמע שאינו מחוייב לאומרו דווקא בלשון שמבין, וע"ז מבאר המשנ"ב שכוונת הרמ"א שאם אינו מבין לשון הקודש צריך הוא לומר בלשון שמבין צ"ל.

סעיף יג - ס"ק מא

נחלקו הראשונים בטעם דין זה שאין העירוב מתיר לבשל מיו"ט ראשון לשבת. הרשב"א (שו"ת סי' מרפ"ג) והרא"ש (שו"ת נלל כג ס"ט) כתבו שכיון שבזמנינו שלא מקדשים על פי הראיה עיקר היום טוב הוא יום הראשון, ויום טוב שני אינו אלא משום מנהג אבותינוצ, ולכן כשם שאם מפסיק יום חול בין יום טוב לשבת ודאי לא מועיל העירוב לבשל ביו"ט לצורך שבת שיחול אחר יום חול, כמו"כ אין לבשל ביום טוב ראשון שחל ביום חמישי כיון שיום טוב שני מן התורה הוא כיום חול. והר"ן (ט. ד"ה מניח) כתב שחכמים התירו לבשל ע"י עירוב תבשילין רק כששבת קרובה, אבל שבת רחוקה [דהיינו מיום חמישי לשבת] לא התירוצ. ובזה יבוארו דברי המשנ"ב.

סעיף יא - שו"ע

טפח. שהגבהה פחות מטפח אינה קונה כלוםצ. ואפילו לדיעות בשו"ע חושן משפט (סי' קנז סד) שקנין הגבהה אינו מועיל אלא אם יגביה שלשה טפחים, בעירוב שהוא מדרבנן הקילו שמועיל הגבהה טפחצ.

ס"ק לה

שצריך להגביהו טפח מהמקום שנמצא עליו העירוב. [וכן אם הניחו להעירוב לתוך ידו של הזוכה צריך להגביה ידו טפח (משנ"ג סי' שטו ס"ק נא נשט ט"ו)].

ובמה שכתבנו שם. [בבה"ל שם (ד"ה זיך)] ביאר שאם העירוב מונח כולו ביד הזוכה ולא בולט מן הצדדים, אינו צריך להגביה ידו כלל, דידו קונה בלא טעם הגבהה, עיי"ש מש"כ בזה].

סעיף יב - שו"ע

ומברך - אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב. כמו שמברכים על שאר מצוות שתקנו חכמים.

ולאטמוני. להטמין מאכל חם לשמור על חומות. [והשו"ע סתם כאן להדיעות שאסור להדליק ביו"ט נר של שבת ללא עירוב תבשילין, ולכן צריך להזכיר בנוסח האמירה 'לאדוקי שרגא'. וראה להלן סעיף י"ט, ובמשנ"ב (ס"ק מ-ט)].

לנא ולפלוני ולפלוני, כשרוצה לפרט למי בדעתו להקנות. או כשאין ברצונו לפרט למי בדעתו להקנות (מלעיל ס"ט), יאמר 'לכל בני העיר הזאת'.

ס"ק לו

ראמירה זו מעכב. שאף שהברכה אינה מעכבת [שכך הדין בכל המצוות שבתורה שאין הברכה מעכבת את המצווה], מכל מקום אמירה זו מעכבת, שכך תיקנו חכמים שלא די בהכנת התבשיל אלא צריך לפרט עיקר המלאכות (משנ"ג ס"ק ס"ג).

ס"ק לז

והיינו הוצאה. להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים ומרשות הרבים לרשות היחידצ.

אם לא הזכירנה הנהי תרתי - דהיינו הדלקת הנר והוצאה, לצ"ל

ציונים והערות

מלאכות נכללים ב'למעבד כל צרכנא', ובקרבן נתנאל (ט"ו קק"ט) כתב ביאור אחר במה שלא די להזכיר 'למעבד כל צרכנא', וז"ל: ולא סגי בהא בלחודא, דאתי למטעי שמותר לו לעשות לכבוד שבת אפילו דברים שאסורים לעשות ביו"ט, ולהכי צריך לפרט אפייה ובישול והטמנה והדליקה, שמע מינה דהני מילי 'למעבד כל צרכנא' קאי אהנך ארבעה, כלומר לעשות מה שצורך לבישול ואפייה, גם לשחוט ולעשות אש וכו'. עכ"ל. ועיי' ב"ח מש"כ בזה. **צד.** בחמד משה (קק"ו) כתב וז"ל: לכאורה היה נראה דאין צריך לומר כן כי אם השוחט עצמו, אבל שאר בני העיר למה יאמרו זה כיון שאין שוחטין. אכן לא נראה כן, דאם כן היאך יהיה מותר לשחוט לאחרים והם עצמן לא עירבו לזה, והרי מי שעירב אינו יכול לבשל למי שלא עירב, ולכן נראה דכל אדם יאמר כן, דאולי יצטרך איהו דבר לשחוט, וגם השוחט יאמר כן, ואף דמכל מקום אין כל אדם יכול לשחוט, מכל מקום אם היה בקי להתנות שבשעירוב זה יותרו לו כל המלאכות, א"כ זה שאינו יודע מה שהוא סח פשיטא היה רשאי לשחוט, והוי כמו עירב לאותו דבר ויוכל ג"כ השוחט לשחוט בשבילו. עכ"ל. אמנם בשו"ע הרב (ט"ו) נראה דרק מי שבדעתו לשחוט מיו"ט לשבת טוב שיפרט היתר השחיטה, (והוסיף שם שהשוחט הקבוע לריבים טוב שיאמר כן בכל עיר יו"ט שלפני שבת, שמא יביאו לו לשחוט, עיי"ש). **צה.** הר"מ"א העתיק לשון המהרי"ל. אמנם בדרכי משה (קק"ט) שינה מלשון המהרי"ל וכתב בזה"ל: כתב המהרי"ל שאם אינו יודע לומר העירוב בלשון הקודש יאמר בלשון חול. עכ"ל. וכתב בשו"ע הרב (קק"ט) דמלשון זה משמע קצת שהוא חובה, ובודאי שכן הוא לפי מה שכתב רמ"א בשם אור זרוע והסכים עמו המג"א דאם לא הזכיר המלאכות בפירוש אע"פ שאמר 'למעבד כל צרכנא' לא אמר כלום, לפי שצריך להתנות שבשעירוב זה יותרו לו כל המלאכות, א"כ זה שאינו יודע מה שהוא סח פשיטא שאין זה כלום, אף שהוא יודע שזה עירובי תבשילין, מכל מקום אינו יודע ענין המלאכות שמתנה עליהם ואין זה תנאי כיון שאין פיו ולבו שוין וכו' עיי"ש. **צו.** הרא"ש (טו) כתב שיו"ט שני אינו אלא משום גזירת שמד. והקשה עליו הרדב"ם (סי' קמ"ג) דבגמרא (יב"ב ד: מבווא משום מנהג אבותינו. ובגנה שלום (קק"ט) מצוין ללשון הגמרא שם פשיטא כדברי במנהג אבותיכם בידכם, וימנין דגורו המלכות גזירה ואין לאקלקלי. ומבואר כדברי הרא"ש. **צז.** ראה בהקדמה לסימן שבארנו מחלוקת רבה ורב חסדא בטעם הדבר שמן התורה מותר לבשל מיו"ט לשבת, לדעת רבה היתר הוא משום הואיל ואי מקלעי אורחים חזי ליה ביו"ט, ולדעת רב חסדא היתר הוא משום שצרכי שבת נעשין ביום טוב, ומבאר רש"י דשבת ויו"ט קרובה אחת הן. וכתב החתם סופר (מג"ת ל"ג ע"ג, חידושי מ"ט סי' ג:)

פז. **כן** כתב הר"ן (יב"ב מ: ד"ה וימין) וז"ל: צריך הזוכה להגביה מן הקרקע טפח, דכיון דברשותו מוכה הוא, לא מצוי זכי בלא הגבהה. פז. **כן** כתבו התוס' בעירובין (פט: ד"ה זיך). **פח.** ראה בהערות למשנ"ב ס"ק ס"ג מש"כ בזה בשם רעק"א. **פט.** וראה שהדלקת הנר אינה בכלל פת ותבשיל, מ"מ העירוב בפת ותבשיל מתיר גם הדלקת הנר ושאר מלאכות, שלא הצרכו חכמים לעשות העירוב אלא בעיקר תיקון הסעודה (נ"ה"ט פ"ג סי' ט). וכתב הרא"ש (טו קט"ו) וז"ל: ואע"פ שפירשתי לעיל שלא תיקנו אלא לעיקר סעודה, היינו דאין צריך לעשות העירוב אלא מפת ותבשיל שהוא עיקר סעודה, אבל צריך להזכיר כל דבר שאסור לעשות בלא עירוב. עכ"ל. **צ.** **בעבודת** הקודש [שהו מקור דין זה] מובא הלשון 'לאפוקי ולעוילי', דהיינו הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, והכנסה מרשות הרבים לרשות היחיד, ועיין בדרכי משה (קק"ט). **צא.** **וראה** בהערות למשנ"ב שם מש"כ בזה. **צב.** **כן** כתב הט"ז (קק"ט) שהיתר השחיטה נכללת בלשון 'למעבד כל צרכנא'. אמנם הב"ח כתב וז"ל: אבל לשחוט פשיטא שהיא בכלל 'לבושולי', שאי אפשר לבשל אם לא ישחוט תחילה, וכן שאר מלאכות הפשט ומליחה, וכל המלאכות שקודמין לבישול, דאין צריך להתנות עליהן בפירוש לפי שהן בכלל 'לבושולי'. עכ"ל. ובשו"ע הרב (ט"ו) כתב כדעת הב"ח. [ויש לכאורה נקמ"ל לדינא באופן שלא הזכיר 'למעבד כל צרכנא', שלדעת הט"ז אסור לו לשחוט לפי הרמ"א שהאמירה מעכבת ולדעת הב"ח מותר לו לשחוט כיון שהזכיר 'לבושולי']. **צג.** **בשו"ת** מהרש"ל (סי' טו) כתב שאסור לשחוט ביו"ט לצורך שבת אם לא הזכיר בנוסח האמירה שהעירוב יתיר לו שחיטה. ומבאר שם דאין לטעות ולומר דבמה שאומר 'למעבד כל צרכנא' כולל הוא שאר מלאכות, שאם כן למה תיקנו להזכיר הדלקת הנר והטמנה ולא כללוהו במה שאומר 'למעבד כל צרכנא', ומוכח מזה שצריך להזכיר כל מלאכה בנפרד. אמנם הט"ז (קק"ט) הקשה עליו דלדבריו שצריך לפרט המלאכות למה תיקנו חכמים להזכיר בנוסח האמירה 'למעבד כל צרכנא', אלא ודאי שבמה שאומר 'למעבד כל צרכנא' כולל הוא שאר מלאכות. ומה שלא די רק באמירת 'למעבד כל צרכנא', והצרכי להזכיר 'לאפוי ולבושולי' ולאטמוני ולאדוקי שרגא, מבאר הט"ז שכיון שהתקנה של עירוב תבשילין סמכוהו חז"ל על הפסוק 'את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשל' (נ"ה קמ"ט ל"מ), לכן רצו להזכיר בנוסח האמירה אפייה ובישול שהם מוכרחים בפסוק. ומה שתיקנו להזכיר הטמנה והדלקת הנר, משום שדברים אלו ניכר שעושה לצורך שבת [שהרי כשמדליק נר מבעוד יום ניכר שמדליק לצורך הלילה, וכן בהטמנה] והו"א שדברים אלו לא נכללים ב'למעבד כל צרכנא', לכן תיקנו להזכירם, אבל שאר

ת גם זה צינמי שם (פעיסיר-טו). א טור בשם הראש (חשובה כלל כג סי' ח) ובעל העשור (ח"ב דף קמז:). ב כל בו (סי' טז) בשם רבי נתנאל.

הקרקע * טפח: יב [*] תחזור ונטל מיד הזכה [*] * ומברך על מצות ערוב. (לו) ואומר בדין יהא שרא לן לאפני ולבשולי * ולאטמוני (זז) * ולאדלוקי שרגא (לח) * ולמעבד פל (יב) * צרכנא מיום טוב לשבת, * לנא ולפלוני ולפלוני, או לכל בני העיר הזאת. הגה: (לט) ומי שאינו יודע בלשון הקדש (מ) יוכל לאמרו בלשון לעז * שמיבין (מהרי"ל (הג' עירובי פכסילי)): יג אף על פי שהניח ערוב אינו יכול לבשל (מא) מיום טוב (יז) [יב] ראשון (מב) לשבת: יד אם הניח הערוב על דעת * לסמך עליו * פל זמן (מג) שיהיה קנים אפלו ליום טוב אחר, (מד) * בלכתחלה

שערי תשובה

ברגלים רצופים, שלפי שהאינא פנת המזכה אף על השוכח כמה פעמים רצופים, מכל שכן אם היה בינתיים רגל או רגלים שעשה בהן ערוכי תבשילין פתקון עין שם. ועין בהכנס צבי סימן ק"ל מה שכתב על דברי רש"י בביצה (טו: ד"ה לשנה) ומה שכתב בננסת וזקאל על זה עין שם: יב [בשו"ע] חזון ונזופל מיד הזכה כ"ו. עין בבב"ב יוסף (ס"ה) בשם טור בריקת שכתב לא פה נהגו רבותי אלא המזכה על ידו עומד עמו, והמערב נוטל הערוב בידו ואומר בדין עירובא כ"ו ויכל בני המדינה, ואחר כך נותן הערוב ביד המזכה ואומר לו זכה כ"ו, אף השבלי לקט (סי' רמז) והטור פתבו פהשלתן ערוף עין שם. ועין בגן המלך סימן ק"ש שדעתו שמי שהוא רגיל לערב לאחריים אין צריך לזכות לאחריים וראיה מפרק פל הגט בסופו (ניסין ל) דאוקימנא בפרקי פהנה כ"ו עין שם. ובקונטרס טוב עין (בסוף שם הגדולים שכתב מהר"י אבולאי) (סי' יח) כתב שיש מי שחולק עליו ודחה וראתו על פי הרשב"א (ניסין שם ד"ה אמר רב) והריב"ש (שם ד"ה מתני' המלוה) ז"ל, והמחבר כתב שם דבריעבד על פי לסמך על מה שכתב בגן המלך עין שם: יג [בשו"ע] ומברך על מצות ערוב. ואם עשה ערוב חצרות וערוב תבשילין יחד עין לעיל סימן מה שכתבתי בזה. וכן כתב בשו"ת פרי האדמה (פ"ו ה"ח) דסגי בבכיה אחת ומברך על מצות ערובין ועין שם סימן ע"ב (ה"ל עירובין פ"א ה"ח) בשעור הערוב: יד [יב] ראשון. עין באר היטב. וכתב הרדב"ח (ח"ב) סימן תקצ"ד הביאו בבב"ב יוסף (סי' ק"ט) מיני עופות ומיני בשר שאם יבשלו ביום שחיתתן אינם יפים לאכל

באור הלכה

סגי למאה. ובחופות ירושלים מסתפק בזה עין שם: יב * ומברך על מצות ערוב. * ואם מניח ערוב בשליחות והתבשיל הוא של השלח, אם צריך לברך עליו וכתב הגר"ז (קורא ס"ב) שמתלו בזה, * אם האמירה הוא עקר יש לו לברך, אבל למאן דסבירא ליה דהאמירה אינו מעכב כלל אין לו לברך מאחר שאין עושה כלום, עין שם: יד * בסמך עליו פל זמן שהוא קנים. רצונו לומר * ששקל בתנאי של בהדין עירובא שבתות אחרות שצניעו סמוך ליום טוב: * בכתחלה לא יסמך וכו'. עין משנה ברורה (סי' מד) מה שכתבנו ד"ש דעות בין הפוסקים וכו'. דע ד"ש עוד דעה שלישית בין הפוסקים [והוא דעת מרדכי (פרק ב סי' תרעב) והנהו ממוני (פ"ו אות ב) בשם הירושלמי] * דליום טוב אחר אין * כולין לערב אבל לאותו יום טוב כגון שחל סכות ביום חמישי שייכול לומר ערב יום טוב שיהיה גם על שמיני עצרת [ועין בבאור הגר"א דהעמיק דין זה גם פן בשמם ובשם הירושלמי, ורק דמסיק דמכל מקום מחמיר הפל בו (סי' נט) מלשון המשנה (טו:)] ועושה תבשיל מערב יום טוב משמע דוקא מערב יום טוב. * אכן המחמירים דהיינו הפלבו בשם רבנו נתנאל מחמיר אף בזה עין בבית יוסף (ד"ה ומי' ויכול) ועל פן יש להחמיר לכתחלה כפיטק השלחן ערוף. * וגם משמע מבית יוסף דלדעת המחמירין טוב לכתחלה לעשות התבשיל מערב יום טוב גופא ולא מקדם אף שניחיו ערב יום טוב לשם ערוב, דכן דיק מלשון המשנה ועושה תבשיל מערב יום טוב וכו', * אכן אם אין לו, בודאי כשר אף לכתחלה אם רק הניחו לשם ערוב, וכן פתבנו למעלה בסעיף ו' בדלקמן סעיף כ"ג, וכל שכן אם לא בשל מאכלים אחרים לשבת: יד (מג) שיהיה קנים. כגון (פג) מעשן שמתקנים ימים הרבה: (מד) בכתחלה לא יסמך וכו'. * ד"ש דעות בזה בין הפוסקים, (מט) יש אומרים דלטעם הערוב המוכא

שער הציזון

הגר"ז וחי' אדם (כלל קב סי' טז). ואף דהרדב"ו דיק מלשון הרא"ש להחמיר במקום הדחק כמו שכתב בשערי תשובה (סי' יב), אבל רבים הם שתפסו הטעם דשבות רחוקה לא החמירו וכמו שכתב בבית יוסף וכן הוא בהגר"ז בקונטרס אחרון (שם זל"ה): (טז) הרבה פוסקים פמובא בבית יוסף (שם): (ס) רא"ש (שם) ורבנו ירוחם (נתיב ד ג"ה), וידעת המחצית השקל (סי' יא) אסור משעם זה אפלו באנש ביום טוב שני: (סא) וחולק על מהרי"ל (שם סי' א) שכתב לאסור בזה וחלק מסעיף כ"ג דהתם אין לו מה לאכל בשבת אבל הקא אפשר לו לבשל ביום שני. ובאמת דברי מהרש"ל צריך עיון דהלא לא בשביל שבת התירו דאף בחל שרי ליתו, ואין לומר דבשבת יש להחמיר טפי הכי דאפשר משום הכנה ליתו דהלא אסור מלאכה יש פאן וילענן מלאכה לא צריך חל משבת, ואלא משום דעצם המלאכה בדיעבד לא אסרו ואם פן הכי נמי בזה, ובנהר שלום (סי' ק) האריך ליתו ואין דבריו נראין: יד (סג) בית יוסף (ד"ה ומי' ויכול): (סד) הרא"ש (פרק ב סי' א) לטעמא דרב אשי (טו:), והכי נקטינן ליתו כמו שפסק בבית יוסף (שם) דאף ליום טוב אחר שרילטו: (סד) וכל שכן לאותו יום טוב למימם האחרונים אם הניח על דעת פן דשרי לכמה פוסקים בדלקמיה לטו:

יב (ג) מהרש"ל (שם סי' ח): (נא) עבודת הקדש (שם): (נב) אפלו לרמ"א בסעיף כ' בהג"ה, דהא הרבה פוסקים לא הצריכום לומר אפלו לכתחלה וכמו שכתב הרשב"א שם וכמו שהאר"י הבית יוסף (ד"ה כתב הרא"ש) להר"א. ועין לקמן בסעיף (י"ח) [י"ט] דאפלו לא ערב כלל מתרים להדליק לחד מאן דאמר, וכל שכן בזה: (נג) אחרונים: (נד) הגר"א: (נה) פן מוכח בבאור הגר"א ופשוט, ובפרט לרמ"א בסעיף כ' דהאמירה מעכב. ועין בקונטרס אחרון של הגר"ז (ס"א): יג (נו) דאם חל ביום ששי פשיטא דמתר * אף שהוא יום ראשון, והעולם טועין בזה [(ש"י) ננסת הגדולה (הג"ה)]: (ז) דאי לאו הכי בודאי לא מהני [מגן אברהם (סי' יא)]: (מ) הפגן אברהם (שם) מסתפק לחד טעמא שבבית יוסף וז' (ד"ה ואצ"פ שהיה) ועין במחצית השקל שמהפך במגן אברהם הגרסא (לא) דלטעם הרא"ש (בחשובה כלל כג סי' ח) פשיטא דאסור, והגר"ז (שם סי' ט) מקם הגרסא וסבירא ליה דארובה דלטעם הרא"ש מספקא ליה דשרי וברדב"ו (ח"ב סי' הקצ"ה) גם פן מוכח פן שכתב להוכיח מהרא"ש דבמקום דאי אפשר בשני שרי ליתו, אבל העולת תמיד (סי' ט) הסכים לאסור משעם זה שלא תקנו ערוב רק ליום הסמוך ליתו, וכן כתב האלה רבה (סי' ט) משמו דהריב"ש (סי' טו) וכן משמע מהגר"א וכן כתב

הלכות יום טוב סימן תקכז

קנ: [ב] משנת שעה"צ

[ל] המג"א העתיק שני הטעמים שכתבו הראשונים לאסור לבשל ביו"ט ראשון. בתחילה כתב טעם הרא"ש והרשב"א דיו"ט שני הוא כחול מדאורייתא, ואח"כ כתב טעם הר"ן דשבות קרובה התירו ושבות רחוקה לא התירו. ומסיים המג"א דלטעם ראשון יש להתיר כשיודע שיהיה לו אונס ביום שני, אבל לטעם השני מסתפק המג"א האם יש להתיר כשיודע לו שיהיה לו אונס ביום השני.

[לא] שהגויסא בדברי המג"א שלטעם ראשון (שחזרו על הרא"ש דיו"ט שני הוי כחול) אסור אפילו באונס, שהרי כשיש חול מפסיק בין יו"ט לשבת ודאי אסור לבשל מיו"ט לשבת, ואילו לטעם השני דשבות רחוקה לא התירו, יש לומר דדוקא כשאפשר לבשל למחר אבל כשיהיה לו אונס התירו גם שבות רחוקה.

[לב] דו"ל הרא"ש: וכיון שאפשר לו לשחוט בשני שהוא כחול, למה ישחוט בראשון שהוא ודאי קורש. עכ"ל. ודייק מזה הרב"ז דדוקא באופן שאפשר לו לשחוט בשני אסור לו לשחוט בראשון, אבל כשיהיה לו אונס מותר לו לשחוט ביום טוב ראשון. [לג] זוהי טעם הר"ן. והעולת תמיד ס"ל כהג"ר שסלכות הר"ן יש לאסור אפילו באונס [דלא כמחצית השקל בגירסת המג"א].

[לד] תמצית דברי השעה"צ דלהלכה יש לאסור אף כשיודע שיהיה לו אונס, דאף דהמג"א מסתפק דלטעם הרא"ש יש להתיר, מ"מ כיון שרבים סוברים את טעם הר"ן דשבות רחוקה לא התירו, ולטעם זה יש לאסור גם באונס [וזה לפי גירסתו במג"א ודלא וכדעת הגר"ז ודלא כמחצית השקל].

[לה] כמבואר בסעיף כג דאם עבר במזיד או בשוגג ובישל מותר לאכלו בין בשבת ובין בחול, ומוכח שלא התירו בשביל צורך שבת דדוקא, וא"כ הוא הדין בבישל ביום טוב שלאחר יו"ט אסורה, משום שהביצה נגמרה מאתמול ונמצא שיו"ט הכין לשבת. [לז] ליישב דעת מהרש"ל, דאף שהתירו בבישל במזיד או בשוגג ליום חול, מ"מ לשבת יש סבא לאסור, כדי שלא יהנה ממעשיו שהכין באיסור, אבל במה שאתה מתירו בחול לא הועילו מעשיו שהיו עכשיו יכול לבשל. [וע"ע בדבריו שהאריך לחלק בין נידון דמהרש"ל לנידון דסעיף כ"ג]. [לח] כדעת רב אשי [כדלהלן בשעה"צ ס"ק ס"ז], וכדעת הרא"ש שלרב אשי מותר לערב גם לפני יו"ט, אלא שלכתחילה מחמירים וכו'להלן במשנ"ב. [לט] הרא"ש (פ"ג ס"ב) הביא מחלוקת רבא ורב אשי בטעם העירוב ודאף דנפקא מינה בין אלו שני הטעמים ולרבא צריך לערב דוקא בערב יו"ט, כדי שיברור מנה יפה לשבת, ולרב אשי יכול לערב אפילו קודם ערב יו"ט. וסיים דו"ל: וראה דנפקא מינה בין אלו שני הטעמים ולרבא צריך לערב דוקא בערב יו"ט, וכתב הב"י דיש להסתפק כוונת הרא"ש, האם כוונתו לפסוק כדעת רבא שלא מועיל עירוב ליו"ט אחר, ורק ביו"ט ראשון יכול לערב ליו"ט אחרון כיון שזה סמוך נראה בה"ל ד"ה לכתחילה שהביא ראשונים הסוברים כן, או שכוונת הרא"ש לפסוק כרב אשי, וה"ה דיכול לערב לכל ימים שבשנה. ומסקנת הב"י דדעת הרא"ש דיכול לערב גם לשאר ימים טובים, אלא שאין דרך תבשיל להתקיים כל כך הרבה זמן, ולכן נקט הרא"ש מיי"ט ראשון ליי"ט אחרון. [מ] ראה בה"ל ט"ב לכתחילה.

ס"ק מד

בא לבאר הטעם שהחמיר השו"ע לכתחילה והתיר בדיעבד. דהנה כבר נתבאר בהקדמה לסימן דנחלקו רבא ורב אשי בטעם שתיקנו חז"ל עירובי תבשילין, דלדעת רב אשי טעם התקנה היא לכבוד יו"ט, כדי שיאמרו שאין אופן מיו"ט לשבת אא"כ התחיל מבעוד יום [קל וחומר דמיו"ט לחול לגמרי לא], ולדעת רבא טעם התקנה היא לכבוד שבת, כדי שיברור מנה יפה לשבת.

וכתב הרא"ש (פ"ב) דהנפק"מ בין הטעמים, דלדעת רבא צריך לערב דוקא בערב יו"ט כדי שיזכור לברור מנה יפה לשבת, אבל לדעת רב אשי יכול לערב אפילו קודם ערב יו"ט [ראה משנת שעה"צ ס"ק ס"ג בדעת הרא"ש].

ולפי"ז למה דקיי"ל כרב אשי [ראה בה"ל ס"א ד"ה ועל ידין] יש להתיר להניח עירוב גם לפני ערב יו"ט. אלא שלהלכה החמיר השו"ע דלכתחילה יערב דוקא בערב יו"ט, והטעם דיש דיעות בזה בין הפוסקים, יש אומרים שדין זה תלוי במחלוקת רבא ורב אשי בטעם שתיקנו חז"ל עירובי תבשילין, דטעם העירוב המובא בסעיף א' שענין העירוב הוא לכבוד יום טוב, כדי שיאמרו שאם לכבוד שבת אסור לבשל ביום טוב אלא אם כן התחיל לבשל תבשיל אחד מערב יום טוב [דמה שמבשל ביום טוב אינו אלא כגומר והולך מה שהתחיל מערב יום טוב], קל וחומר שאסור לבשל ביום טוב לצורך חול אפילו התחיל לבשל מערב יום טוב. וזוהי דעת רב אשי בגמרא (גיט"ו:).

ביאורי ההלכה

עושה את עיקר המצוה בדיבורו. אבל למאן דסבירא ליה דהאמירה אינו מעכב כלל, ועיקר המצוה היא בזה שמיידת תבשיל לעירוב, א"כ אין לו צורך מאחר שאינו עושה כלום. שכיון שהתבשיל הוא של המשלח נמצא שהשליח לא עושה כלום צ"ל. אבל כשהשליח מערב משלו ומזכה התבשיל למשלח ודאי יכול לברך כיון שהוא עושה את מעשה העירוב צ"ל.

ד"ה לסמוך.

שכ"ל בתנאי וכו'. שבשעת הנחת העירוב צריך שיהיה בדעתו סמוך על עירוב זה גם ליום טוב אחר, וצריך לכוללו בנוסח האמירה ק.

ציונים והערות

דמשמע מדבריו שנסתפק רק באופן שבעל הבית הפריש תבשיל לעירוב תבשילין, שבאופן זה אין השליח עושה כלום אם האמירה אינה מעכבת, אבל אם הבעה"ב לא הפריש תבשיל ושולח שליח שיקח תבשיל משלו ויערב עליו, יכול השליח לברך מפני שנחשב שעושה את מעשה העירוב. ומסתמית לשונו של הבה"ל נראה קצת שלא חילק בזה, וי"ל בזה. צט. וכתב בשו"ע הרב (פ"ג) שאם השליח הוא מבני ביתו של המשלח יכול השליח לברך, כיון שהוא שייך בעירוב זה. ק. מקור הדברים במדרכי (פ"ג מע"ג) ובהגהות מיימוני (יו"ט פ"ו ס"ג). והלבוש כתב דו"ל: ובלבד שיאמר כן בפירוש כשהניחו, שרוצה לסמוך עליו כל זמן שהוא קיים אפילו ביום טוב אחר, כשכשאמר כן חל התנאי על העירוב, ועליו הוא סומך ביום טוב אחר, אבל אם לא אמר כן לא יסמוך עליו, ואפילו הוא עודנו קיים,

פירוש אין כוונת השו"ע שעירוב תבשילין לא מתיר לבשל ביום טוב ראשון [כיון שהוא דאורייתא], אלא האיסור הוא רק כשה"ל יום טוב ראשון ביום חמישי שאז אסור לבשל ביום חמישי לצורך שבת, דהא יכול לבשל ביום ששי שהוא יום טוב שני.

דלא תיקנו עירוב אלא מיום הסמוך לשבת ולא מיום שלפניו. וזהו טעם הר"ן דשבת רחוקה לא התירו.

ובפרט בזמנינו היינו שבקיאים בקביעות החודש שיום טוב שני כחול מדאורייתא, וזהו טעם הרשב"א והרא"ש.

ס"ק מב

ובדיעבד אם עבר וביש"ל במזיד, או שגג וביש"ל, דעת הג"ז להתיר לאכול התבשיל בשבת, כדלפ"מ בסעיף כ"ג. במי שלא הניח עירוב תבשילין ועבר ובישל או שגג ובישל דמותר לאכול התבשיל בשבת או בחול. וכל שכן שאין אסור לאכול ביום טוב (ט"ו:). וכל שכן אם לא ביש"ל מאכלים אחרים לשבת. דבכזה"ג מותר אף למהרש"ל (פ"ב ע"ג).

סעיף יד - שו"ע

כל זמן שיהיה קיים, כל עוד שלא נתקלקל וראוי לאכילה, אפילו ליום טוב אחר. שהתנה שבעירוב זה יהא מותר לו לבשל ולאפות ביום טוב אחר שיהיה סמוך לשבת.

ד"ה ומצוה

סגי למאה. וא"כ יכול להוסיף כמה שירצה. אבל יש סבא לומר דכיון שכבר יש על זה שם עירוב ועירוב זה נעשה רק עבורו, שוב אי אפשר להוסיף עליו.

ד"ה ומכר.

ואם מניח עירוב בשליחות. שאחר שלחו שיערב עבורו, והתבשיל הוא של המשלח, אם צריך השליח לברך עליו.

אם האמירה הוא עיקר - היינו לדעת הרמ"א (פ"ג) שהאמירה [בדין יהא שרא לן וכו'] מעכבת יש לו לברך, שהרי השליח

שדין השו"ע כאן הוא רק לרב חסדא. דרק ביו"ט הסמוך לשבת שייך לומר שהוא קדושה אחת, אבל ביום חמישי לא שייך לומר שזה קדושה אחת עם שבת. אבל לדעת רבה דהתירו הוא משום הואיל ואי מקלעי אורחים וכו', א"כ כשאי אפשר לו לאפות ביום ששי יכול לאפות ביום חמישי, שהרי גם אז יש ההיתר של הואיל. צח. ז"ל שו"ע הרב (קומט"ס לחמן סק"ט): הנה בדין זה יש להסתפק אם מותר לאדם לברך על עירוב תבשילין שמניח לאחרים משלח וכו', ולפי מה שכתבו רש"ל וה"ט דהאמירה אינה מעכבת כלל וכן כתבו בהדיא בסמ"ג והגהות מיימוני עיי"ש, וכן משמע ברמב"ם עיי"ש, ואם כן אם בעל הבית הפריש דבר לעירוב תבשילין, ומצוה לאחר לברך עליו, אם אינו מאנשי ביתו אין לו לברך כיון שאינו עושה שום מעשה. עכ"ל. וכתב בכף החיים (סק"ט)

ראשון יש להתיר אף דמשום שבת יכול לבשל ביום טוב שני. [לז] שסעודת שבת צריכה הכנה, וקיי"ל (פ"ג ב:) אין יו"ט מכין לשבת ולכן ביצה שנולדה בשבת שלאחר יו"ט אסורה, משום שהביצה נגמרה מאתמול ונמצא שיו"ט הכין לשבת. אבל סעודת חול לא צריכה הכנה [ולכן לא אוסרים ביצה שנולדה ביום ראשון אף שנגמרה בשבת, עיי"ן רש"י שם (ד"ה וזו), וראה עוד בענין 'הכנה' בה"ל (פ"ב ד"ה ועל ד"ה)]. [לז] ליישב דעת מהרש"ל, דאף שהתירו בבישל במזיד או בשוגג ליום חול, מ"מ לשבת יש סבא לאסור, כדי שלא יהנה ממעשיו שהכין באיסור, אבל במה שאתה מתירו בחול לא הועילו מעשיו שהיו עכשיו יכול לבשל. [וע"ע בדבריו שהאריך לחלק בין נידון דמהרש"ל לנידון דסעיף כ"ג]. [לח] כדעת רב אשי [כדלהלן בשעה"צ ס"ק ס"ז], וכדעת הרא"ש שלרב אשי מותר לערב גם לפני יו"ט, אלא שלכתחילה מחמירים וכו'להלן במשנ"ב. [לט] הרא"ש (פ"ג ס"ב) הביא מחלוקת רבא ורב אשי בטעם העירוב ודאף דנפקא מינה בין אלו שני הטעמים ולרבא צריך לערב דוקא בערב יו"ט, כדי שיברור מנה יפה לשבת, ולרב אשי יכול לערב אפילו קודם ערב יו"ט. וסיים דו"ל: וראה דנפקא מינה בין אלו שני הטעמים ולרבא צריך לערב דוקא בערב יו"ט, וכתב הב"י דיש להסתפק כוונת הרא"ש, האם כוונתו לפסוק כדעת רבא שלא מועיל עירוב ליו"ט אחר, ורק ביו"ט ראשון יכול לערב ליו"ט אחרון כיון שזה סמוך נראה בה"ל ד"ה לכתחילה שהביא ראשונים הסוברים כן, או שכוונת הרא"ש לפסוק כרב אשי, וה"ה דיכול לערב לכל ימים שבשנה. ומסקנת הב"י דדעת הרא"ש דיכול לערב גם לשאר ימים טובים, אלא שאין דרך תבשיל להתקיים כל כך הרבה זמן, ולכן נקט הרא"ש מיי"ט ראשון ליי"ט אחרון. [מ] ראה בה"ל ט"ב לכתחילה.

ליקוטי פוסקים פסקי הרב

שעה"צ ס"ק נ"ז אף שהוא יום ראשון. בשו"ע הרב (פ"ו) כמז דנאופן זה שחל יו"ט ראשון ביום ששי ויו"ט שני חל בשבת טוב שיפטר בנוסח אמירת 'צהדין עירוב' ויאמר 'ולמענד כל לרנכא מיו"ט לשבת ומיו"ט לתנירו', לפי שאדם מנצל תבשילין ימירם לכבוד יו"ט שחל בשבת יותר ממה שהוא מנצל לכבוד שבת כלל, ואם לא יאמר רק 'מיו"ט לשבת' כלל לא יהא נללל בזה הימר גישול המנצילין הימירם שמשלל לכבוד יו"ט שני.

הזכות יום טוב סימן תקכז

הקרקע * טפח: יב [* תחזור ונטל מיד הזכה [*] * ומברך על מצות ערוב. (לו) ואומר בדין יהא שרא לן לאפני ולבשולי * ולאטמוני (זו) * ולאדלוקי שרגא (לח) * ולמעבד פל (יב) * צרכנא מיום טוב לשבת, * לנא ולפלוני ולפלוני, או לכל בני העיר הזאת. הגה: (לט) ומי שאינו יודע בלשון הקדש (מ) יוכל לאמרו בלשון לעז * שמיין (מהרי"ל (ה) ערוכי תפסילין): יג אף על פי שהניח ערוב אינו יכול לבשל (מא) מיום טוב (יג) [יב] ראשון (מב) לשבת: יד אם הניח הערוב על דעת * לסמך עליו * פל זמן (מג) שיהיה קנים אפלו ליום טוב אחר, (מד) * בלכתחלה

ת גם זה צנתי שם (פעמים-טו). א טור בשם הרא"ש (חשובה כלל כג סי' ח) ובעל העשור (ח"ב דף קמז:). ב פל בו (סי' טז) בשם רבי נתנאל.

שערי תשובה

ברגלים רצופים, שלפי שהאינא פנת המזכה אף על השוכח כמה פעמים רצופים, מכל שכן אם היה בינתיים רגל או רגלים ששעה בהן ערוכי תבשילין פתקון עין שם. ועין בהכח צבי סימן ק"ל מה שכתב על דברי רש"י בביצה (טו: ד"ה לשנה) ומה שכתב בנפסות וזקאל על זה עין שם: יב [בשו"ע] חזון ונפול מיד הזכה כ"ו. עין בבב"ב יוסף (ס"ה) בשם טור בריקת שכתב לא פה נהגו רבותי אלא המזכה על ידו עומד עמו, והמערב נוטל הערוב בידו ואומר בדין עירובא כ"ו ויכל בני המדינה, ואחר כך נותן הערוב ביד המזכה ואומר לו זכה כ"ו, אף השבלי לקט (סי' רמז) והטור פתבו פהשלתן ערוף עין שם. ועין בגן המלך סימן ק"ש שכתב שמי שהיה רגיל לערב לאחריים אין צריך לזכות לאחריים וראיה מפרק פל הגט בסופו (ניסין ל) דאוקימנא בפרקי פהנה כ"ו עין שם. ובקונטרס טוב עין (בסוף שם הגדולים שכתב מהר"י אבולעף) (סי' יח) כתב שיש מי שחולק עליו ונדחה ראיתו על פי הרשב"א (ניסין שם ד"ה אמר רב) והריב"ש (שם ד"ה מתני' המלוה) ו"ל, והמחבר כתב שם דברי יעקב על פי סמך על מה שכתב בגן המלך עין שם: יג [בשו"ע] ומברך על מצות ערוב. ואם עושה ערוב חצרות וערוב תבשילין יחד עין לעיל סימן מה שכתבתי בזה. וכן כתב בשו"ת פרי האדמה (פ"ו ה"ח) דסגי בבכיה אחת ומברך על מצות ערובין ועין שם סימן ע"ב (ה"ל עירובין פ"א ה"ח) בשעור הערוב: יג [יב] ראשון. עין באר היטב. וכתב הרדב"ח (ח"ב) סימן תקצ"ד הביאו בבב"ב יוסף (סי' ק"ט) מיני עופות ומיני בשר שאם יבשלו ביום שחיתתן אינם יפים לאכל

יב (יב) צרכנא. כתב רש"ל (בשו"ת סי' עח) אם לא התנה בפרוש 'ולשחט' אינו יכול לשחט ביום טוב לשבת. וט"ז (סי' יא) חולק עליו והעלה דאין להשגיח עליו לאסור השחיטה מיום טוב לשבת אם הניח ערוכי תבשילין עין שם, וכן פסק הב"ח (סי' ט"ח) וכן מוכח בתשובת גנת ורדים חלק ארץ חיים פלל ד' סימן (ד') (ה') דאין צריך לפרש ולשחט. והש"ר נקטת הגדולה בהגהת בית יוסף אות י' פתב דלכתחלה ראוי לומר בפרוש ולשחט ונפק נהגה הוא זכרונו לברכה, ועין יד אהרן (הגה"ט): יג (יג) ראשון. הינו שחל יום טוב ביום חמישי ששי, מה שאין פן אם קל יום ו' ויום השבת פשיטא דמתר לבשל ביום ששי שהוא יום טוב ראשון על ידי ערוכי תבשילין. וכתב רש"ל (שם פרק ב סי' א) דאפלו אם עבר ובשל ביום ראשון דהינו ביום חמישי דאסור לאכלו לשבת. וט"ז (סי' יב) חולק עליו ומתיר לאכל בשבת וכל שכן שאין אסור לאכלו על כל פנים ביום טוב, עין שם. אם קל יום טוב ביום ששי ויום השבת יאמר בערוכי תבשילין למעבד פל צרכנא מיום טוב לחכרו ומיום טוב לשבת, עין ט"ז (שם) השעם. ועין מגן אברהם (סי' יג) כמו הנשחטים מאתמול, מתר לשחטם ביום ראשון עין שם. ונראה שרצונו לומר לשצריך

באור הלכה

סגי למאה. ובחופות ירושלים מסתפק בזה עין שם: יב * ומברך על מצות ערוב. * ואם מניח ערוב בשליחות והתבשיל הוא של השלח, אם צריך לברך עליו וכתב הגר"ז (קרי"א ס"ב) שמתלו בזה, * אם האמירה הוא עקר יש לו לברך, אבל למאן דסבירא ליה דהאמירה אינו מעכב כלל אין לו לברך מאחר שאין עושה כלום, עין שם: יד * דסמך עליו פל זמן שהוא קנים. רצונו לומר * ששקל בתנאי של הדין עירובא שבתות אחרות שצניעו סמוך ליום טוב: * דכתחלה לא יסמך וכו'. עין משנה ברורה (סי' מד) מה שכתבנו ד"ש דעות בין הפוסקים וכו'. דע ד"ש עוד דעה שלישית בין הפוסקים [והוא דעת מרדכי (פרק ב סי' תרעב) והגהות ממוני (פ"ו אות ב) בשם הירושלמי] * דליום טוב אחר אין * כולין לערב אבל לאותו יום טוב כגון שחל סכות ביום חמישי שייכול לומר ערב יום טוב שיהיה גם על שמיני עצרת [ועין בבאור הגר"א דהעמיק דין זה גם פן בשמם ובשם הירושלמי, ורק דמסיק דמכל מקום מחמיר הפל בו (סי' נט) מלשון המשנה (טו): ועושה תבשיל מערב יום טוב משמע דוקא מערב יום טוב]. אכן המחמירים דהינו הפלבו בשם רבנו נתנאל מחמיר אף בזה עין בבית יוסף (ד"ה ומי' ויכול) ועל פן יש להחמיר לכתחלה כפיטק השלחן ערוף. וגם משמע מבית יוסף דלדעת המחמירין טוב לכתחלה לעשות התבשיל מערב יום טוב גופא ולא מקדם אף שניחו ערב יום טוב לשם ערוב, דכן דיק מלשון המשנה ועושה תבשיל מערב יום טוב וכו', אכן אם אין לו, בודאי כשר אף לכתחלה אם רק הניחו לשם ערוב, וכן פתבנו למעלה בסעיף ו' בדלקמן סעיף כ"ג, וכל שכן אם לא בשל מאכלים אחרים לשבת: יד (מג) שיהיה קנים. כגון (פג) מעשן שמתקנים ימים הרבה: (מד) דכתחלה לא יסמך וכו'. * ד"ש דעות בזה בין הפוסקים, (מט) יש אומרים דלטעם הערוב המוכא

מנח על איזה דבר, * שצריך להגביהו טפח. ועין לעיל סימן שס"ו סעיף ט' * ובמה שכתבנו שם (משני"ב סי' נא, בה"ל ד"ה צריך): יב (לו) ואומר בדין יהא שרא לן וכו'. ומוכח דעת הרמ"א לקמן בסעיף כ' * דאמירה זו מעכב. (י) ויש חולקין בזה ואומרים שאין זה אלא לכתחלה הא אם שכתב לית לן בה כיון שהכין תבשיל להתיר לו הבשול, ויתבאר לקמן בסעיף כ': (ז) דלאדלוקי שרגא. ויש שכתבו (ה) גם לאפוקי * [והינו הוצאנה]. מיהו (ט) דברי יעקב * אם לא הופקדן להני תרתי לכלי עלמא אין להחמיר דנגללים בלמעבד פל צרכנא: (לח) דמעבד פל צרכנא. * ושבו מתירין פל המלאכות. וכתבו האחרונים * דגם שחיטה נכללת בזה, (ט) ומכל מקום לכתחלה טוב לפרט ב'בדין' גם שחיטה: (לט) ומי שאינו יודע בלשון הקדש וכו'. * שהרי צריך לומר שסומך על זה, ואם אינו מכין מה שאומר (מ) אם פן לא סמך עליהם בפיו: (מ) וכו' וכו'. * כלומר (ט) צריך לומר: יג (מא) מיום טוב ראשון. * פרוש, כשחל יום טוב ראשון (ט) ביום חמישי, דהא יכול לבשל ביום ששי שהוא יום טוב שני. ואפלו אם יודע שיהיה לו אנס ביום טוב שני שלא יוכל לבשל בו וערב מתחלה (ט) על מנת פן שייבשל ביום ראשון (מ) לא מהני, * דלא תקנו ערוב (נט) אלא מיום הסמוך לשבת ולא מיום שלפניו, (ס) ובפרט בזמננו שיום טוב שני כחל מדאורייתא, שאלו היה יום חל בינתיים בודאי לא מהני ערוב לבשל מיום טוב לשבת: (מב) דלשבת. * ובדריעבד אם עבר ובשל או שגג ובשל, (סא) דעת הט"ז (סי' יב) להתיר שיהיה קנים. כגון (פג) מעשן שמתקנים ימים הרבה: (מד) דכתחלה לא יסמך בסעיף א' יכול לערב בערב יום טוב ולהתנות שיהיה לערוב (מט) אף ליום טוב

שער הציזון

יב (ג) מהרש"ל (שם סי' ח): (נא) עבודת הקדש (שם): (נב) אפלו לרמ"א בסעיף כ' בהג"ה, דהא הרבה פוסקים לא הצריכנו לומר אפלו לכתחלה וכמו שכתב הרשב"א שם וכמו שהאר"י הבית יוסף (ד"ה תבשילי) להר"א. ועין לקמן בסעיף (י"ח) [י"ט] דאפלו לא ערב כלל מתרים להדליק לחד מאן דאמר, וכל שכן בזה: (ג) אחרונים: (נד) הגר"א: (נה) פן מוכח בבאור הגר"א ופשוט, ובפרט לרמ"א בסעיף כ' דהאמירה מעכב. ועין בקונטרס אחרון של הגר"ז (ס"א): יג (נו) דאם קל ביום ששי פשיטא דמתר אף שהוא יום ראשון, והעולם טועין בזה [ש"י] נקטת הגדולה (הג"ה): (ז) דאי לאו הכי בודאי לא מהני [מגן אברהם (סי' יא):] (מ) הפקן אברהם (שם) מסתפק לחד טעמא שבבית יוסף [ו] (ד"ה ואצ"פ שהיה) [ועין במחצית השקל שמהפך במגן אברהם הגרסא (לא) דלטעם הרא"ש (בחשובה כלל כג סי' ח) פשיטא דאסור, והגר"ז (שם ס"ד) מקם הגרסא וסבירא ליה דארובה דלטעם הרא"ש מספקא ליה דשרי וברדב"ז (ח"ב סי' תקצ"ד) גם פן מוכח פן שכתב להוכיח מהרא"ש דבמקום דאי אפשר בשני שו"י וכו', אבל העולם תמיד (ס"ט) הסכים לאסור משעם זה שלא תקנו ערוב רק ליום הסמוך [וג], וכן כתב האלה רבה (סי' ט) משמו דהריב"ש (סי' ט) וכן משמע מהגר"א וכן פתב

הגר"ז וחי' אדם (כלל קב סי' ב). ואף דהרדב"ז דיק מלשון הרא"ש להתיר במקום הדחק כמו שכתב בשערי תשובה (סי' יב), אבל רבים הם שתפסו הטעם דשבות רחוקה לא התירו וכמו שכתב בבית יוסף וכן הוא בהגר"ז בקונטרס אחרון (שם) ולי: (ט) הרבה פוסקים פמוכא בבית יוסף (שם): (ס) רא"ש (שם) ורבנו ירוחם (נתיב ד' ג'), ודעת המחצית השקל (סי' יא) אסור משעם זה אפלו באנס ביום טוב שני: (סא) וחולק על מהרש"ל (שם סי' א) שכתב לאסור בזה וחלק מסעיף כ"ג דהתם אין לו מה לאכל בשבת אבל הקא אפשר לו לבשל ביום שני. ובאמת דברי מהרש"ל צריך עיון דהלא לא בשביל שבת התירו דאף בחל שו"י וכו', ואין לומר דבשבת יש להחמיר טפי הכי דאפשר משום הכנה ולי' דהלא אסור מלאכה יש פאן וילענן מלאכה לא צריך חל משבת, ואלא משום דעצם המלאכה בדיעבד לא אסרו ואם פן הכי נמי בזה, ובנהר שלום (ס"ד) האר"י ולי' ואין דבריו נראין: יד (סג) בית יוסף (ד"ה ומי' ויכול): (סד) הרא"ש (פרק ב סי' א) לטעמא דרב אשי (טו): (ה) וכן נקטין ולי' כמו שפסק בבית יוסף (שם) דאף ליום טוב אחר שרילט: (סד) וכל שכן לאותו יום טוב למימי האחרונים אם הניח על דעת פן דשרי לכמה פוסקים בדלקמיה [ט]:

הלכות יום טוב סימן תקכז

קנ: ג]

ביאורי ההלכה

ד"ה לכתחילה

עירוב תבשילין ביום רביעי שהוא ערב יום טוב, וכשחל סוכות ביום חמישי יחול גם שמיני עצרת ביום חמישי ונלכני חוץ לארץ ביום חמישי וששין, שיכול לאומר ערב יום טוב הראשון, שיהיה גם על שמיני עצרת. שכיון שזה זמן מועט מועיל העירוב קא.

דליום טוב אחר שאינו סמוך ליום טוב שעומד בו בשעה שמניח העירוב אין יכולין לערב, אבל לאותו יום טוב, כגון שחל סוכות ביום חמישי ונלכני חוץ לארץ הנהגים שני ימים טובים מספיקא דיומא צריך להניח

ציונים והערות

זכור זכרהו מאחר שבא להשכיחו, וכן מפרש רבא טעמא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליום טוב, ואי מקדים עירובו כולי האי אין לך שכחה גדולה מזו, עד כאן פי' ראבי"ה. עכ"ל. ונראה שטעם דיעה זו משום שפוסקים כרבא, שטעם העירוב כדי לזכור להניח מנה לשבת, ולכן דווקא ליום טוב אחר לא מועיל, אבל מיו"ט ראשון ליו"ט אחרון שזה זמן מועט לא חוששים לשכחה, ובשו"ת כתב סופר (פי ט) תמה על דיעה זו דהא רב אשי בתרא הוא ויש לפסוק כמותו לגבי רבא, ובפרט שעירוב תבשילין הוא מדרבנן. ומבאר הכתב סופר דיעה זו ס"ל דרב אשי סבירא ליה גם טעמא דרבא שמא ישכח, אלא דלזמן מועט לא חוששים לשכחה, עיי"ש. ונלדבריו יש לומר דלדעת רבא אסור גם מיום טוב ראשון ליום טוב אחרון, ורק בדעת רב אשי סבירא דיעת אלו שבזמן מועט לא חוששים שישכח.

שהרי לא התנה אלא על עצמו, ותקנת חכמים היא על כל אדם מירשאל שיערב בכל יום טוב שחל בערב שבת, והיאך יערב הוא על יום טוב שעדיין איננו בעולם. עכ"ל. ויש לעיין לדיעות בסעיף כ' דהאמירה אינה מעכבת האם גם ליו"ט אחר לא מעכב האמירה, ודי שהיה בדעתו לסמוך עליו ליו"ט אחר.

קא. ז"ל הגהות מיימוני (יו"ט פ"ו ה"ג): ושמענין נמי מן הירושלמי דכשחל יום טוב של סוכות בה"ו, דעתה יום טוב של שמיני עצרת גם הוא כן, דעירובי תבשילין דיום טוב ראשון יועיל גם לאחרונים, ובלבד שיאמר בפירוש עד מוצאי יום טוב האחרון. אבל להניח (ליום טוב אחר לא יועיל כלל יום טוב של אמה שנה) [ביום טוב אחד שיועיל בכל יום טוב שבאותה שנה לא], ולא דמי לעירובי חצירות שמניח פעם אחת לכל שבתות השנה, דהכא כיון דטעמא משום

קיצור ביה"ט

ד"ה לכתחילה. עיין משנ"צ דמלקו הפוסקים אם יכול לערב צערב יו"ט ולהתנות שיהיה חף ליו"ט אחר או שצריך לערב דווקא צערב יו"ט שבה להמיר לנשל צו. ויש עוד דיעה שלישית דליו"ט אחר אין יכולים לערב, אבל לאומו יו"ט כגון שחל סוכות ציום ה' יכול לומר צערב יו"ט הראשון שיהיה גם לשמיני עצרת. אמנם להלכה יש להחמיר לכתחילה גם צוה. וגם משמע מצ"י דלממיריס טוב לכתחילה לנשל התגשיל של העירוב צערב יו"ט, אכן כשאין לו, ודאי כשר חף לכתחילה אם הניחו צערב יו"ט לשם עירוב.

הלכות יום טוב סימן תקנז

המשך ס"ק מוד

כיון דעל כל פנים כבר התחיל להכין לשבת ההוא מוזמן קודם בימות החול. שכיון שעירובו קיים נחשב שהתחיל לבשל לשבת, ונמצא שמה שמבשל ביום טוב אינו אלא כגומר. [אבל לדעת רבא שטעם העירוב הוא לכבוד שבת, כדי שיזכור לברור מנה יפה לשבת, א"כ לא מועיל עירוב מיו"ט אחד ליום טוב אחר, משום שכשיגיע יום טוב האחר לא יזכור משבת, ולכן לדעת רבא צריך להניח העירוב בערב יום טוב ממש]. וכיון דקיי"ל כרב אשי יכול לערב ליום טוב אחר.

ויש אומרים שאף לדעת רב אשי שטעם העירוב הוא שיתחיל לבשל מערב יום טוב, אינו יכול לסמוך עליו ליום טוב אחר, משום דמצותו להניחו דוקא בערב אותו יום טוב שבא להחיל עליו. [ראה הערה בטעם הדבר ק"ג]. ולדעה זו לא רק מיו"ט אחד ליו"ט אחר לא מועיל העירוב, אלא אפילו אם הניח שנים או שלשה ימים מקודם יום טוב, לא מנהיג, אלא צריך להניח בערב יום טוב ממש.

ס"ק מה

צריך לערב שנית שיניח עוד עירוב או יקח העירוב הראשון (שו"ע הרב ס"ז), ויאמר בהדין עירובא. אבל

ד"ה אבל

דלא דמי לערובי הצירות ששם השיעור הוא מזון שתי סעודות [אם ידירי החצר הם יותר משמונה עשר, ואם הם שמונה עשר או פחות שעורו כגרוגרת לכל אחד], ושיעור זה די אף לשבתות אחרים, שענין ערוב חצרות הוא שכל בני החצר נחשבים לשותפים, ולכן די בשעור זה לכל השבתות משום דכל זמן שהוא קיים הרי כולם משותפין בו.

וכן נראה קצת מלשון הרא"ש שכתב ביום טוב של סוכות שחל להיות ביום חמישי שיכול לערב בערב יום טוב 'עירוב אחד לשבת זו ולשבת הבאה', והיינו לשבת שאחרי שמיני עצרת ושמחת תורה, ומלשון זה נראה שמניח עירוב אחד מהיינו כזית אחד.

וביותר נראה מירושלמי שכתב 'מערב אדם פת כביצה ותבשיל כזית וכו', הרי שדי בכזית אף כשסומך עליו גם ליום

פסקי הרב

ס"ק מ"ה ולא נזכר לערב שנית בערב יו"ט. גמ"ע הרב (ס"ז) הוסיף דהוא הדין אם חזר ולא עירב מותר לו לסמוך דיעבד על עירובו הראשון ולבשל מיו"ט לשבת.

קיצור ביה"ט

ד"ה אבל. כשמערב בערב יו"ט ומתנה שיהיה גם ליו"ט אחר דמועיל דיעבד, נראה מסבירא דלתיך כזית לכל יו"ט ואין די כזית אחד. אמנם מלשון השו"ע משמע דסומך על כזית אחד. וכן נראה מלשון הרא"ש והירושלמי [אם לא שחלק דפסוקות כל היו"ט עד יו"ט האחרון משום כח אחד וא"ל להכנה ימירה אבל מיו"ט לחזירו לתיך על כל יו"ט כזית צפני עגמון]. ולהלכה מיו"ט ראשון של סוכות לשמיני עגרת יכול לסמוך דיעבד על הירושלמי דדי כזית אחד, אבל ליו"ט אחר ז"ע. ואם העירוב נשאר קיים וחזר ואומר 'צדקין עירובא' בלוחו ערב יו"ט, פשוט דמנהיג אף כזית אחד.

לא יברך שנית. שלהלכה שאפשר לערב ליום טוב אחר כבר יצא ידי חובתו בעירובו הראשון ואין לו לברך שנית, ולכן אף שמחמירים לכתחילה שלא לסמוך על עירוב זה מ"מ לא יברך עליו.ד.

סעיף מו - שו"ע

אינו יכול לבשל אלא אם כן נשתייר ממנו כזית. שהרי ענין העירוב הוא שנחשב שהתחיל לבשל מערב יום טוב ואינו אלא כגומר והולך (המג"ע נ"ט), וכיון שנאכל עירובו נמצא שצריך להתחיל לבשל ביום טוב לצורך שבת. [וביאור זה הוא לדעת רב אשי. ובדעת רבא ראה הערה ק"ה].

ס"ק מו

יבאר דאף שלכתחילה יש להניח העירוב מפת ומתבשיל (מלעיל ס"ז), מכל מקום מה שאוסר השו"ע לבשל כשנאכל או נאבד העירוב היינו דווקא כשנאכל התבשיל. שהתבשיל הוא עיקר העירוב.י.

אבל נאכל הפת והתבשיל קיים, אין בכך כלום, ומותר לו לבשל ולאפות מיו"ט לשבת, משום שבדיעבד סומכים על הדיעות שתבשיל לבד מתיר גם לאפות [וכנ"ל בסק"ן].

ביאורי ההלכה

טוב אחרון ק"י. **אם לא שנחלק** דמה שכתב הירושלמי שדי בכזית אחד זהו דווקא כשמערב בערב יום טוב ראשון של סוכות וסומך עליו ליום טוב אחרון של סוכות, שבזה די בכזית אחד משום דכל היום טוב עד יום טוב אחרון חשיב ליה כאחד ואין צריך להכנה יתירה, וכמש"כ בבה"ל לעיל ד"ה לכתחילה.

מה שאין כן מיום טוב להכירו דהיינו מיום טוב אחד ליום טוב אחר שאינו סמוך לו.

יכול לסמוך על הירושלמי הסובר שיכול לערב בערב יו"ט הראשון ליו"ט האחרון אף בזה דדי בכזית אחד.

דאולי רק לאותו יום טוב דהיינו מיו"ט ראשון של סוכות לשמיני עצרת [שבזה מיירי הירושלמי].

לדעת הכל בו המובא במשנ"ב ס"ק מ"ד בשיטת היש אומרים (ראה עשה"ט ס"ק ס"ה).

צינונים והערות

נאבד אחר שכבר אכל סעודת יום טוב אף שדיין לא בישל לשבת אין שום טעם לאסור לו לבשל לשבת, שהרי בשעה שבישל ליום טוב היה העירוב קיים, וממילא בירר או מנה יפה גם לשבת. וכל זה לרבא, אבל לרב אשי כיון שעדיין לא בישל לשבת בשעה שנאבד אסור לו לבשל לשבת עכ"ד הצ"ח. אמנם הר"ן תירץ באופן אחר וז"ל: ולא תיקשי לרבא דסבירא ליה דעירוב משום כבוד שבת נתקן, הא דתנן נאכל עירובו או שאבד לא יבשל עליו בתחילה לשבת, דמוטב שלא יתעורר שבת אחת ויתעורר שבתות הרבה, שאם אתה מתיר לו לבשל כשנאבד עירובו אף הוא יתירשלו בו ולא ישמרנו או יאבד או יאכל, ולא יזכור לברור לשבת כלל. עכ"ל. ונלפי תירוק זה לכאורה הוא הדין אם נאבד לאחר שאכל סעודת יו"ט אסור לו לבשל לשבת גם לטעם רבא. קו. **במשנ"ב** (סק"י) כתב דנחלקו הפוסקים במי שעירב בפת לבד אם מותר לו לאפות ביום טוב לצורך שבת, וכתב דהסקמא האחרונים דפת לא מתיר אפיה, והרי לדעת ר"ת תבשיל לבד לא מתיר אפיה, ולכן צריך לערב גם בפת וגם בתבשיל, ואם נאמר שפת לבד לא מתיר אפיה [משום שבפת אין היכר שעושה לכבוד שבת] א"כ מה מועיל שעירב גם בתבשיל הרי כל אחד מהם לבדו לא מתיר אפיה. ומבאר האבני נור שרק כשמערב בפת לבד אין בזה היכר שעושה לכבוד שבת, אבל כשמערב בפת ותבשיל הרי ניכר שהכל לצורך שבת. [וכ"כ בשו"ת פני יהושע (ח"ב סי' טו)]. ולפי"ז מחדש האבני נור דאף אם נאמר דהמערב בפת לבד אסור לו לאפות וכנ"ל, מ"מ מי שעירב בפת ותבשיל ונאבד התבשיל והפת קיים מותר לו לאפות, שהרי כבר נעשה היכר על פת זה שעשאו לכבוד שבת. אמנם מסתימת לשונו של המשנ"ב נראה שלא ס"ל חילוק זה. ועיין בשערי תשובה ס"ק י"ג. קו. **בספר** בינה לעיתים (על המג"ע יו"ט פ"ו סי' ג') כתב דדעת הירושלמי שעיקר העירוב הוא הפת. וטעם הירושלמי שמצריך כביצה ולא די בכזית, משום שמערב על יו"ט ראשון ועל יו"ט אחרון וצריך כביצה שהוא שיעור

קב. **כן** כתב הרא"ש (פ"ג ס"ב). אמנם עיין בים של שלמה (ש"ס ס"ב) ובראשון לציון (טו): שכתבו דלדעת רבא אפילו אם מניח העירוב כמה ימים קודם יום טוב הרי"ז היכר ולא ישכח לברור לשבת. וראה עוד בהערה הבאה. קג. ז"ל הכל בו (פ"ט טו): ועל זה כתב ר' נתנאל ז"ל לחומרא, וז"ל: ועל עירובי תבשילין אין לשנות מנהג ערב יום טוב בלא ראייה ברורה, ואין לנו אלא לשון משנתנו עושה אדם ערובי תבשילין מערב יום טוב וסומך עליו לשבת וכו', ועוד כיון דאין אופין אלא על האפוי, ואין מבשילין אלא על המבושל אין כבוד יום טוב בתבשיל שכבר עברה צורתו, ואין באותו תבשיל שייך זכרוהו מאחר שבא להשכיחו, וכן טעמא דכולהו אמוראי לא שייכי אלא ערב יום טוב וכו'. ואף כי הפסוק שהוא אסמכתא לערובי תבשילין, 'את אשר תאפו אפוי' (שמות טו ט), מכאן אמרו חכמים ז"ל שאין אופין אלא על האפוי ואין מבשילין אלא על המבושל, משמע דווקא בערב יום טוב, דכתבי גבי שבת את אשר תאפו, ובערב שבת איירי קרא, והוא הדין יום טוב שגם הוא קרוי שבת וכו'. עכ"ל. ובראשון לציון כתב דלדעת רב אשי שטעם העירוב הוא כדי שיהיה היכר שאסור לבשל מיום טוב לשבת, זהו דווקא כשמבשל בערב יום טוב שבוה ניכר שעושה זה משום שאסור לבשל מיו"ט לשבת, אבל אם יעשה בריחוק זמן לא ניכר הדבר עיי"ש. קד. **במאמר** מרדכי (סק"ט) נתפתק אם באופן זה שעירב ליום טוב אחר ורוצה אח"כ לערב שנית, האם יכול לאכול העירוב הראשון כדי שיוכל לערב בכרכה כיון שאין עירובו קיים, או שאסור לו לאכול משום שגורם ברכה שאינה צריכה, עיי"ש מש"כ בהו. קה. **הקשו** הראשונים (ראה רמב"ם ב"מ טו: טו: פ. ד"ה אמר רבא, עמ"ק) שלדעת רבא שטעם העירוב הוא כדי שיזכור לברור מנה יפה לשבת, אי"כ כיון שהניח עירוב הרי נזכר לברור, והיה לנו להתיר לו לבשל גם אם נאכל או נאבד העירוב. ויש שתירצו (ראה עמ"ק שם, ופירושי הרמב"ם טו: טו) שאינו זוכר לברור מנה יפה לשבת אלא בזמן שהעירוב קיים. וכתב הצ"ח (טו: טו) ד"ה שם (לעיל) דטעם זה שייך רק אם נאכל או נאבד קודם שבישל ליום טוב, ואז יש לחוש כיון שאין העירוב קיים אין שבת עולה על זכרונו, ויש לחוש שיירבה בסעודת יום טוב ולא ישאיר לשבת לפי כבוד השבת, אבל אם נאכל או

הַלְכוּת יוֹם טוֹב סִימָן תַּקכּוּ

קנא. [א] באר הגוֹלָה

ג כַּדְתָּ רַא"ש (פירק ב ס"א) לטעמיה דרב אשי בערוב תבשילין שם בבמקרא ט"ו (פ"ב). ד משנה שם. ה בריתא שם י"ז (פ"ב). ו ממקרא דאבוי שם. ז הראב"ד בהשגות פירק ו מהלכות יום טוב (ה"ה) וכתב הרב המגיד שסבא נכונה היא.

לא יִסְמַךְ עָלָיו לְיוֹם טוֹב אַחַר, * אֶבֶל בְּדִיעְבַד (מה) יָכוֹל לְסַמֵּךְ עָלָיו: טו (מו) **וְנֶאֱכַל** (יג) [יג] הָעֶרֹב או שְׂאֵבֵד קֵדָם שְׂבֹשֶׁל לְשֶׁבֶת, * אֵינוּ יָכוֹל לְבַשֵּׁל אֶלָּא אִם כֵּן נִשְׁתַּיַּר מִמֶּנּוּ (מז) פְּזִית: טז ה' לְאַחַר שֶׁהֵכִין צְרִכֵי שֶׁבֶת (מח) * יָכוֹל (יז) לְאָכְלוֹ: יז (מט) * וְהִתְחִיל בְּעֶסְתּוֹ וְנֶאֱכַל הָעֶרֹב, * גּוֹמֵר אוֹתָהּ עִסָּה. וְהוּא הָדִין אִם הִתְחִיל (טו) לְבַשֵּׁל, שְׂגוֹמֵר (נ) אוֹתוֹ הִתְבַּשִּׁיל שֶׁהִתְחִיל: יח (נא) * וְאָפָה וְלֹא בִשַׁל (נב) או בִשַׁל וְלֹא אָפָה וְנֶאֱכַל הָעֶרֹב או אֶבֶד, מֵה שֶׁנִּעְשָׂה בְּהֵתֵר אֶפְלוֹ נִתְפַּנֵּן בּוֹ לְצַרְףּ יוֹם טוֹב יָכוֹל

ז הראב"ד בהשגות פירק ו מהלכות יום טוב (ה"ה) וכתב הרב המגיד שסבא נכונה היא.

שְׁעָרֵי הַשְּׂוֹבָה

לָהֶם בְּיוֹם רֵאשׁוֹן או שְׂיֵאֱכַל מִמֶּנּוּ קֶצֶת: יד [יג] הָעֶרֹב. וְכַתּוּב בְּשׁוֹ"ת פְּנֵי הַיְשָׁע כַּתּוּב יְד חֶלֶק אֶרֶץ חַיִּים סִימָן ט"ו נֶאֱבֵד הַתְּבַשִּׁיל וְהַפֶּת נִשְׂאָר, שֶׁהַמְחִמֵּי תָבֵא עָלָיו בְּרָבָה וְהַמְקַל לֹא הִפְסִיד, אֵף (שְׁמִתְרַא"ק בְּשֵׁם הַמְהַר"ל) [שְׁמִתְרַא"ל] בְּשֵׁם מְהַר"ק [הל' עירובי תבשילין] מְחַמֵּר מְכַל מְקוֹם הָא הַרְמ"א הַשְּׂמִיט, גַּם כִּי בִסְמ"ק (מִצְוָה קַדְוָה ג) אֵיחָא לְהִרְיָא שְׂאֵם נֶאֱבֵד הַמְבַשֵּׁל סוּמְכִין עַל הַאֲפִי עֵין שֵׁם:

טז (יז) לְאַבְיָא. וּמְכַל מְקוֹם יֵצִיחַ אוֹתוֹ לְלֶחֶם מִשְׁנֵה בְּעַרְבִית וְשַׁחֲרִית, וְלִמְנַחֵה יִבְצַע עָלָיו כְּמוֹ שֶׁכַּתּוּב בְּסַעֲפֵי קֶטֶן ב': יז (טו) לְבִשַׁל. אֶפְלוֹ לֹא הֵנִיחַ הַקְּדוּרָה עֲדִין

בְּאוֹר הַלְכָה

בְּבֹאוֹר הַלְכָה (ד"ה ערש"ט) עֵין שֵׁם:

* אֶבֶל בְּדִיעְבַד יָכוֹל לְסַמֵּךְ עָלָיו. הֵנָּה הַפּוֹסְקִים לֹא בִּאֵרוֹ אִם דִּי בְּכַזִּית אֶחָד או צְרִיף פְּזִית לְכָל יוֹם טוֹב. וְלִכְאוּרָה מִסְבָּא נִרְאָה דְלֵא מְהִנֵּי אֵף דִּיעְבַד אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ שְׁעוֹר פְּזִית לְכָל יוֹם טוֹב שְׂיַעֲרַב עָלָיו, * וְדָלֵא דְמֵי לְעֶרְבֵי חֲצוֹת דְּכָל יָמֵן שְׂהוּא קִיָּם הָרִי בְּלֵם מְשִׁתְּפִין בּוֹ אֶבֶל כְּאֵן שִׁתְּפִין מְבַשֵּׁל מְעַרְב יוֹם טוֹב כְּדִי שְׂאָפָה וְיִבְשֵׁל עַל סַפְקָה זֶה וְכַזִּיל כְּסַעֲפֵי א', וְאִם כֵּן פֶּן שְׂרוּצָה לְעַרְב עִתָּה גַם עַל יוֹם טוֹב אַחַר צְרִיף פְּזִית יִתְרָה בְּשִׁבִיל אוֹתוֹ יוֹם טוֹב דְּהֵלֵא נִחְשָׁב כְּאֵלוֹ הֵכִין לְיוֹם טוֹב הַהוּא גַם כֵּן מְהִיִּם וְאִיפֹה הִכְנַתוֹ אִם לֹא יֵצִיחַ פְּזִית יִתְרָה בְּשִׁבִיל יוֹם טוֹב הַהוּא. אֲכֵן מְלִשׁוֹן הַמְחַבֵּר 'עַל דַּעַת לְסַמֵּךְ עָלָיו' מְשַׁמַּע דַּעַל פְּזִית גּוֹפֵא סוּמָךְ * וְכֵן נִרְאָה קֶצֶת מְלִשׁוֹן הַרְא"ש (פירק ב ס"א) אֵף שֶׁכַּתּוּב עֶרֹב אֶחָד לְשֶׁבֶת זֶה וְלִשְׁבֶּת הַבָּאָה, * וְכִיּוֹתֵר נִרְאָה מִירוּשְׁלַי מִשְׁכַּת מְצֻר אֲדָם פֶּת כַּפְזָה וְתַבְשִׁיל פְּזִית וְסוּמָךְ עָלָיו עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב אַחֲרוֹן וְהַעֲמִיקוּ הַמְּרַדְכֵי (שם) לְהַלְכָה וְכֵן הִגְהוֹת מִיּוֹמֵי (שם), הָרִי מְשַׁמַּע לְהִרְיָא דַּעַל פְּזִית אֶחָד סוּמָךְ אֵף עַל יוֹם טוֹב אַחֲרוֹן, אִם לֹא שֶׁחֲנֻק דְּכָל הַיּוֹם טוֹב עַד יוֹם טוֹב אַחֲרוֹן חֲשִׁיב לֵיה כְּאֶחָד וְאֵין צְרִיף לְהַכְנִיחַ יִתְרָה * מֵה שְׂאָפָה כֵּן מִיּוֹם טוֹב לְחַבְרוֹ צְרִיף עַל כֵּל יוֹם טוֹב פְּזִית כַּפְנֵי עֲצֻמוֹ וְנִבְאָמַת כֵּן הוּא דַּעַת הִגְהוֹת מִיּוֹמֵי בְּעַקֵּר הָדִין דְּדוֹנָא עַד יוֹם טוֹב אַחֲרוֹן מְהִנֵּי עֲרוּבוֹ וְלֹא לְיוֹם טוֹב אַחַר כַּמְבָּאָר בְּבִית יוֹסֵף (שם). הַיּוֹצֵא לָן מְדַבְּרֵי דְבְּדִיעְבַד * יָכוֹל לְסַמֵּךְ עַל הַיְרוּשְׁלַמִּי אֵף כִּיּוֹ דְדוֹי בְּכַזִּית אֶחָד אֶלָּא דְמְכַל מְקוֹם יֵשׁ לְדוֹן * דְּאוּלֵי רַק לְאוֹתוֹ יוֹם טוֹב, וְכִיּוֹן דְּמַקְוֵי דִין זֶה הוּא מִירוּשְׁלַמִּי הָבּוֹ דְלֵא לְהוֹסִיף עֲלֵהּ וְכַדְעַת הִגְהוֹת מִיּוֹמֵי הַמְּהוּבָא בְּבִית יוֹסֵף אֶבֶל לְיוֹם טוֹב (אַחֲרוֹן) [אַחַר] * וְדַלְעַת הַכְּלָבּוֹ אֵי אֶפְשֵׁר לְעַרְב כֵּל מְקָדָם דְּצְרִיף לְבַשֵּׁל וְלִהְיִית כְּכָל עֶרְב יוֹם טוֹב גּוֹפֵא, וְעַל כֵּן אֵף אִם נִקַּל בְּדִיעְבַד עֶרֹב שְׂעָרַב עֲכָשׁוֹ לְיוֹם טוֹב אַחַר אֶפְשֵׁר דְּצְרִיף דוֹקָא שְׂהִיָּה עַל כֵּל פְּנִים פְּזִית יִתְרָה בְּשִׁבִילוֹ, וְצְרִיף עֵינֵן. אֲכֵן כֵּל זֶה אִם מְהִיִּם וְאִמֵּר עַלְשׁוֹ בְּהִרְוֵי עֲרוּבָא בְּשַׁעֲרֵי שְׂמִנִּית לְכָל הַיָּמִים טוֹבִים הַבָּאִים לְפָנָיו, אֶבֶל אִם נִשְׂאָר קִיָּם הַפְּזִית וְחִזוֹר וְאִמֵּר בְּהִרְוֵי עֲרוּבָא בְּאוֹתוֹ עֶרְב יוֹם טוֹב, פְּשׁוּט דְּמְהִנֵּי אֵף בְּכַזִּית אֶחָד, דְּהַשְׁתָּא הוּא עֲרוּב חֲדָשׁ:

יז * גּוֹמֵר אוֹתָהּ עִסָּה. עֵין בֵּית יוֹסֵף (ד"ה וי"ש בשם הראב"ד) * שְׁהִרְא"ש (שם ס"א יב) וְהַר"ו (י. ד"ה אמר אביו) נִסְתַּמְקוּ כִּיּוֹ וְסַתְּמֵם הַמְחַבֵּר לְהַחְמִיר דְּדוֹנָא אוֹתָהּ עִסָּה וְכֵן סַתְּמוּ הָאֲחֲרוֹנִים וְכֵן הִבִּיא בְּסַפְרֵי קַרְבֵּן וְנִתְנָאֵל (שם אות ו) בְּשֵׁם הַרְאָב"ד בְּשֵׁם הָאֲחֲרוֹת חַיִּים (דִּין עִירוּבֵי תַבְשִׁילִין אות ד) בְּשֵׁם הַרְאָב"ד (פ"ו ה"ה), דַּעַת הַרְאָב"ד גַּם כֵּן הִכִּי בְּהִרְיָא. אֲכֵן יֵשׁ מְקָלִין כִּיּוֹ, הַבְּרַכִּי יוֹסֵף (ס"ה) בְּשֵׁם הַרְדְּבַ"ו (ח"ב ס"א הו"ט) * שְׂאֵם הַתְּחִיל עוֹשֶׂה כֵּל צְרִיף, וְכֵן מְלִמִּירוֹ הַשְּׂמִיטָה מְקַבְּצַת (יז) ד"ה אמר אביו) שְׂרִיק

בְּאוֹר הַיּוֹטֵב

שֶׁהֵנִיחַ בְּצְרִיף עֵינֵן דָּאָם יוֹדַע שִׂיחִיה לּוֹ בְּיוֹם שְׁנֵי אֲנֵס שְׂלֵא יוֹכַל לְאַפּוֹת כְּגוֹן בְּיוֹם חַגִּים, אֵי שְׂרִי לְאַפּוֹת אוֹ לְבַשֵּׁל בְּיוֹם רֵאשׁוֹן אִם הִיָּה דַּעַתוֹ לְכַךְ בִּשְׁעַת עֲרוּב עֵין שֵׁם: טז [יג] הָעֶרֹב. הֵינּוּ הַתְּבַשִּׁיל, אֶבֶל אִם נֶאֱכַל הַפֶּת אֵין כִּכְף כְּלוֹם עֵין סַעֲפֵי ב', וְאֶפְלוֹ חַל יוֹם טוֹב בְּיוֹם חֲמִישִׁי וּבְיוֹם שְׁשִׁי וְנִזְכָּר בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן אֵין צְרִיף לְעַרְב. יָם שֶׁל שְׂלֵמָה (שם ס"א יח), וְעֵין סַעֲפֵי כ"ב: טז (יז) לְאַבְיָא. וּמְכַל מְקוֹם יֵצִיחַ אוֹתוֹ לְלֶחֶם מִשְׁנֵה בְּעַרְבִית וְשַׁחֲרִית, וְלִמְנַחֵה יִבְצַע עָלָיו כְּמוֹ שֶׁכַּתּוּב בְּסַעֲפֵי קֶטֶן ב': יז (טו) לְבִשַׁל. אֶפְלוֹ לֹא הֵנִיחַ הַקְּדוּרָה עֲדִין

מִשְׁנֵה בְּרוּרָה

אַחַר אִם יִתְקַיֵּם, דָּאָף דְּנִמְצָא שֶׁהֵנִיחַ הָעֶרֹב זְמַן רַב קֵדָם יוֹם טוֹב הַהוּא לֹא אֶכְפַּת לָן * פִּינֵן דַּעַל כֵּל פְּנִים כְּכֹר הַתְּחִיל לְהֵכִין לְשֶׁבֶת הַהוּא מְזַמֵּן קֵדָם בִּימֵת חַלּוּ. (ס"א) * וְיֵשׁ אוּמָיִם דְּמַצְוֹתוֹ הֵנִיחוֹ דוֹקָא בְּעַרְב אוֹתוֹ יוֹם טוֹב שְׂבָא לְהִתִּיר לְבַשֵּׁל בּוֹ, וְאֶפְלוֹ אִם הֵנִיחַ שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים מְקָדָם לֹא מְהִנֵּי. וְהַכְּרִיעַ הַמְחַבֵּר דְּלִכְתַּחֲלָה צְרִיף לְהַחְמִיר (ס"א) כְּדַעַת זֶה וּבְדִיעְבַד סוּמְכִין עַל הַמְּקָלִין בְּאִסּוּר דְּרַבְּנָן: (מה) **וְיָכוֹל לְסַמֵּךְ**. הֵינּוּ כְּשֶׁהֵנִיחַ הָעֶרֹב עַל יוֹם טוֹב אַחַר * וְלֹא נִזְכָּר לְעַרְב שְׁנִית בְּעַרְב יוֹם טוֹב סוּמָךְ עַל עֲרוּב זֶה לְאַפּוֹת וְלְבַשֵּׁל, אֶבֶל אִם נִזְכָּר קֵדָם יוֹם טוֹב (ס"א) * צְרִיף לְעַרְב שְׁנִית וְלִזְמַר בְּהִרְוֵי עֲרוּבָא, אֶבֶל לֹא יִבְרַךְ שְׁנִית: טז (מו) **וְנֶאֱבֵא הָעֶרֹב**. * הֵינּוּ הַתְּבַשִּׁיל, * אֶבֶל נֶאֱכַל הַפֶּת (ס"א) אֵין כִּכְף כְּלוֹם. * וְאֶפְלוֹ אִם חַל יוֹם טוֹב בְּיוֹם חֲמִישִׁי וְיוֹם שְׁשִׁי (ס"א) וְנִזְכָּר בְּרֵאשׁוֹן שְׂאֵבֵד הַפֶּת, אֵין צְרִיף לְעַרְב עַל תְּמַאי אֶלָּא סוּמָךְ עַל הַתְּבַשִּׁיל לְחַדוֹ שְׂהוּא עַקֵּר הָעֲרוּב כְּדַלְעִיל בְּסַעֲפֵי ב': (מז) פְּזִית. * דְּזִהוּ שְׁעוֹר עֲרוּב כְּדַלְעִיל בְּסַעֲפֵי ג': טז (מח) **וְיָכוֹל לְאַבְיָא**. מְכַל מְקוֹם הַתְּחִילָה יִבְצַע עָלָיו דְּכִיּוֹן דְּאֵתְעַבֵּד בּוֹ מְצָוָה חֲדָא לְתַעֲבִיד בּוֹ מְצָוָה אַחֲרִיתָא: יז (מט) **וְהִתְחִיל בְּעֶסְתּוֹ**. בְּרַק (ע"ב) לְלוּשׁ, גּוֹמֵר לְאַפּוֹתָהּ: (נ) **אוֹתוֹ הַתְּבַשִּׁיל**. וְאֶפְלוֹ (ע"ב) לֹא הֵנִיחָה עֲדִין אֶצֶל הָאֵשׁ וְרַק שֶׁהִתְחִיל בָּהּ כְּגוֹן שֶׁחֲתַף רֵאשִׁי הַלְּפָתוֹת וְכַדוּמָה, גּוֹמֵר אוֹתָהּ לְבַשֵּׁלָה: יח (נא) **אָפָה וְלֹא בִשַׁל וְכוּ'**. כְּאֵן בָּא לְהַשְׂמִיעֵנוּ דִּין חֲדָשׁ דְּכַשְׂנָאָבֵד הָעֶרֹב קֵדָם סַעֲפֵי יוֹם טוֹב יָכוֹל לְהַשְׂאִיר מֵה שְׂבֹשֶׁל בְּיוֹם טוֹב לְצַרְףּ יוֹם טוֹב עֲצֻמוֹ לְשֶׁבֶת, (ע"ב) דְּכִיּוֹן דְּבַשְׂלֵם בְּשַׁעֲרֵי שֶׁהִיָּה הָעֶרֹב קִיָּם וְהִיָּה יָכוֹל לְבַשֵּׁל לְשֶׁבֶת מֵה שֶׁפָּנָן בָּהֶם לְצַרְףּ יוֹם טוֹב לֹא הִפְסִיד כִּיּוֹ, וְיָכוֹל לְהַשְׂאִיר לְשֶׁבֶת וְלְבַשֵּׁל אַחֲרֵים לְצַרְףּ יוֹם טוֹב, (ע"ב) אֶבֶל מֵה שְׂבֹשֶׁל לְיוֹם טוֹב אַחַר שְׂנָאָבֵד עֲרוּבוֹ אֵינוּ יָכוֹל לְהַשְׂאִיר לְשֶׁבֶת וְלְבַשֵּׁל אַחֲרֵים לְצַרְףּ יוֹם טוֹב, * דְּהַעֲרַמָּה הוּא דְּהָא יֵשׁ לוֹ תַבְשִׁילִין לְיוֹם טוֹב: (נב) **אוֹ בִשַׁל וְלֹא אָפָה**. * הַלְּשׁוֹן (ע"ב) אֵינוּ מְרַקְדֵק, דְּהוּא הָרִין אִם אָפָה וְבַשֵּׁל

(ד"ה ח"ד אין אופין) וּבְכַפְרֵי לְפִי מֵה דְּהִבִּיא (בְּנֵהר שְׁלוֹם) [בְּמַאֲמֵר מְרַדְכִין] (ס"ק יז) בְּשֵׁם הָאֲחֲרוֹת חַיִּים (דִּין עִירוּבֵי תַבְשִׁילִין אות ד) בְּשֵׁם הַרְאָב"ד (פ"ו ה"ה), דַּעַת הַרְאָב"ד גַּם כֵּן הִכִּי בְּהִרְיָא. אֲכֵן יֵשׁ מְקָלִין כִּיּוֹ, הַבְּרַכִּי יוֹסֵף (ס"ה) בְּשֵׁם הַרְדְּבַ"ו (ח"ב ס"א הו"ט) * שְׂאֵם הַתְּחִיל עוֹשֶׂה כֵּל צְרִיף, וְכֵן מְלִמִּירוֹ הַשְּׂמִיטָה מְקַבְּצַת (יז) ד"ה אמר אביו) שְׂרִיק

שְׁעַר הַחֲצוֹן

וּמַאֲמֵר מְרַדְכֵי וְהָר שְׁלוֹם: (ע"ב) כֵּל הָאֲחֲרוֹנִים הַקְּשׁוֹ זֹאת דְּלִשׁוֹן הַרְאָב"ד שֶׁכַּתּוּב אִם אָפָה וְלֹא בִשַׁל אוֹ בִשַׁל וְלֹא אָפָה אֵינוּ מְרַדְכֵק לְפָרוּשׁ הַרְבּ הַמְגִיד דְּמַאי נִקְבָּא מִנָּה כִּיּוֹ דְּהֵלֵא עַקֵּר בָּא לְאַשְׁמוּעֵינָן שְׂיֹכַל לְהַשְׂאִיר מֵה שֶׁעֲשָׂה לְיוֹם טוֹב לְצַרְףּ שֶׁבֶת וְאִם כֵּן אֵף אִם אָפָה וְיִבְשֵׁל נְמִי. וְהֵנָּה בְּעַקֵּר דִּינוֹ דְּהָרְבּ הַמְגִיד לֹא נִחְלָקוּ הָאֲחֲרוֹנִים דְּדִינוֹ אִמַּת אֵף עַל פְּרוּשׁוֹ וְכַזִּיל, וּמִצְאֵי בְּמַאֲמֵר מְרַדְכֵי (שם) שֶׁהִבִּיא בְּשֵׁם אַחֲרוֹת חַיִּים (דִּין עִירוּבֵי תַבְשִׁילִין אות ד) דְּמוֹכָח מִנִּיחַ כְּפִנָּה אַחֲרֵי תַבְשִׁילִין הַרְאָב"ד הוּא כְּגוֹן מַאֲד, דְּמֵה שֶׁכַּתּוּב אִם אָפָה וְלֹא בִשַׁל קָאֵי עַל שֶׁבֶת וּמִיחַ שְׂאָפָה לְשֶׁבֶת, וְלֹא גְמַר כֵּל צְרָכּוֹ שְׁחַסְרָא לּוֹ בְּשׁוּל, אוֹ לְהַפְקֵד, אוֹ יָכַל לְהַסְתַּמְקֵר רַק כַּמָּה שֶׁנִּעְשָׂה לְצַרְףּ שֶׁבֶת בְּשַׁעֲרֵי הַתֵּר עֲרוּבוֹ קִיָּם וְיֵמִיחַ, וְהוּא קָאֵי עַל דִּינָא דְּאֲבִי (י"ח) שְׂאֵם הַתְּחִיל גּוֹמֵר וְיֵמִיחַ, וְהֵינֵן בְּדַעַת הַרְמְב"ם מְדַחֲסֵם דְּרַבְּרֵם שְׂגוֹמֵר כֵּל מְלֵאכָה הַאֲפִיָּה וְכַסְפָּקָא דְּהַרְא"ש (שם ס"א יב), וְעַל זֶה חוֹלַק הַרְאָב"ד דְּרַק אִתָּהּ מְלֵאכָה שֶׁהִתְחִיל בְּהֵתֵר גּוֹמֵר וְתוֹ לֹא, וּמְדַחֵק לִשׁוֹן הַרְאָב"ד עֵין שֵׁם, וְעַן מֵה שֶׁכַּתּוּב בְּבֹאוֹר הַלְכָה (ד"ה גומה) שְׂבֹאֲמַת דַּעַת הַרְמְב"ם גַּם כֵּן הִכִּי:

(ס"א) כֵּל בּוֹ (ס"א נט) בְּשֵׁם רַבְּנֵי נִתְנָאֵל: (ס"ב) כֵּן כַּתּוּב הִנֵּה שְׁלוֹם (ס"ג) וּמַאֲמֵר מְרַדְכֵי (ס"ד טו) וְכִיּוֹ מֵאִיר דְּזִהוּ טַעַם הַמְחַבֵּר וְכִמּוֹ שְׂמִבְּאָר בְּבִית יוֹסֵף (שם) דְּחֻשְׁדָּא דַּעַת הַכֵּל בּוֹ, וְהַכֵּל בּוֹ אֵזִיל גַּם כֵּן אֵף לְרַב אֲשִׁי וְכַמְבָּאָר בְּדַבְּרֵי שֶׁכַּתּוּב לְכַלְהוֹ אֲמוּרָאֵי, וְדָלֵא כְּט"ז (ס"ד י"א) דְּמִשְׁמַע מְנִיחַ דְּהַחְמָרָא הוּא מְפִנֵּי סְבָרַת רַבָּא כְּדִי שְׂיִבְרַר דָּאָם כֵּן הֵלֵא אֵין מְקוֹם לְחַמְרָא זֶה דְּהָא מְקִימָא לָן כְּרַב אֲשִׁי לְגַבֵּי רַבָּא. וְכֵן כַּתּוּב הַרְמְב"ם (פ"ו ה"א) וְרַשְׁבָּא בְּעִבּוּדַת הַקְּדָשׁ (שם ס"א א) וְסַמ"ג (לאוּן ע"ה), כְּרַב אֲשִׁי: (ס"ד) מַאֲמֵר מְרַדְכֵי (שם) וְהַגְר"ז (ס"ה): **טו (ס"א) (ס"ב)** * מִגֵּן אֲבָרְהָם (ס"ג יד): **טז (ע) ט"ז (ס"ד יד)** וּמִגֵּן אֲבָרְהָם (ס"ג טו) בְּשֵׁם רַש"ל (שם ס"א יח) שֶׁפֵּן נִהַג הַמְהַר"ם, וְכֵן כַּתּוּב לְעִיל (ס"ג יא) בְּשֵׁם הַמְהַר"ל: **יז (ע"א) (ע"ב)** * מִגֵּן אֲבָרְהָם (ס"ג טו) וְאֶלְיָה רַבָּה (ס"ג כ"ב) וְחַמְדָּא מִשְׁה (ס"ג י"ב) וְשִׂאֵרֵי אַחֲרוֹנִים: **יח (ע"ג)** דִּין זֶה נּוֹבַע מִהַרְאָב"ד (פ"ו ה"ה) עַל פִּי פְרוּשׁ הַרְבּ הַמְגִיד וְהַעֲמִיקוּ גַם הַלְבוּשׁ וְכַתּוּב הָאֲחֲרוֹנִים דְּכָרִין כְּמוֹ שֶׁכַּתּוּב. [אֶלְיָה רַבָּה (ס"ג כ"ב) וְחַמְדָּא מִשְׁה (ס"ג י"א) וּמַאֲמֵר מְרַדְכֵי (ס"ג י"ח) וְהָרַב שְׁלוֹם (ס"ג טו), וְתַמְהוֹ עַל הַט"ז (ס"ג טו) שֶׁהִקְשָׁה עַל הַלְבוּשׁ לְחַנּוּם וְיֵמִיחַ, וְדַבְּרֵי מְבוֹרְרִין כְּמוֹ שֶׁכַּתּוּב וּמִיחַ]: **(ע"ד) אֶלְיָה רַבָּה**

יִסְבֵּא דְּהַלְלוּלָא

רַבֵּא דִּהִתְנַחֵם אֲלוֹקֵי רַבֵּי שְׁמַעוֹן בְּרִי יוֹחָאי וְיַע"א, לֹוֹכוֹת הַרְה"ח רַבֵּי יְחִזְקִיאֵל בֶּן פְּרוּמַעַט וּוּנִי מֵרַת לִיבָא יְהוּדִית בַּת חַסִּיה רַבִּיקָא שִׁיחוּ לְכַרִּית גּוֹפֵא וְנַהוּרָא מְעִילָא וְרַב נַחַת מְכַל יוֹצֵחַ שִׁיחֵי וְאִרְיָכוֹת יָמִים וּשְׁנַיִם טוֹבוֹת עוֹמ"ש, הוֹקֵרשׁ ע"י בְּנֵם הָיוּ - לִיגַל יוֹם הוֹלְדוֹתוֹ י"ח אִייר לוח עֲמוּד הַיּוֹמֵן: יוֹם ג' י"ח אִייר תַּשְׁפ"ו * יוֹם ד' כ"ג נִסָּן תַּשְׁפ"ו * יוֹם ה' כ"ד אִיר ב' תַּשְׁפ"ו * יוֹם ו' ו' נִסָּן תַּשְׁפ"ו * שְׁב

הלכות יום טוב סימן תקכז

שנחשב שהתחיל לבשל לשבת מערב יו"ט, ולכן דווקא כשנאכל העירוב לפני שהתחיל לבשל לשבת אסור לו לבשל, שכיון שנאכל העירוב נמצא שמתחיל לבשל ביו"ט, אבל כשהתחיל ללוש העיסה בעוד העירוב קיים הרי יש כאן התחלה בהיתר ק"י.

ס"ק מט

אפילו התחיל רק ללוש, ועדיין לא התחיל במלאכת האפיה, מכל מקום גומר לאפותה ק"י.

סעיף יח - שו"ע

הקדמה: מבואר בגמרא (פ"ג) דמי שלא עירב עירובי תבשילין אסור לו לבשל ביו"ט לצורך שבת ע"י הערמה, כגון שיבשל לצורך יו"ט, ואחר הבישול יאמר שהקדירה שבישל משאיר לשבת, ויבשל שוב לצורך יו"ט (ראה ס"ד ומשי"ב ס"ק ע"ו). בסעיף שלפנינו יבואר שיש אופן שמתיר להשאיר לשבת את התבשילים שבישל לצורך יו"ט ולבשל שוב לצורך יו"ט.

אפה לצורך סעודת יום טוב ולא בישל, או בישל לצורך סעודת יום טוב ולא אפה, ונאכל העירוב או אבד לפני שבישל ואפה לצורך סעודת שבת נוהרי דינו כמי שנאכל עירובו לפני שהתחיל לבשל לשבת שנתבאר בסעיף ט"ו שאסור לו לבשל לשבת, שמה שבישל ביו"ט לצורך יו"ט אינו נחשב התחלה לשבת, ועדיין לא אכל את מה שאפה או בישל לצורך סעודת יום טוב, מה שנעשה בהיתר דהיינו מאכלים אלו שבישל או אפה בעוד העירוב קיים [שאו היה מותר לו לבשל גם אילו היה כוונתו לצורך סעודת שבת], אפילו נתכוין בו לצורך יום טוב יכול הוא להניחו לשבת.

ביאורי ההלכה

כוונת הגמרא שיגמור הכל למה נקט 'עיסה קי"א', שהיא הכנה ראשונה שעושים מערב שבת לשבת, שכן תיקן עזרא (צ"ק פג) שתהא אשה משכמת ואופה, והלשון משמע כן דקאמר 'גומר', משמע כל צורכי שבת, דאי אעיסה לחודה קאי, הוה ליה למימר 'גומרה', והדבר שקול עד שיבא מורה צדק. עכ"ל. ופתם המחבר להחמיר דדוקא אותה עיסה שהתחיל מותר לו לגמור, ולא שאר צרכי שבת ק"י.

שאם התחיל עושה כ"צ צרכיו. וביאר שם טעמו דהרי ענין העירוב הוא שמערב צורכי שבת עם צורכי יו"ט, וכבר נתעברו צורכי שבת עם צורכי יו"ט באותו המעט שהתחיל לעשות בעוד העירוב קיים ק"י.

צינונים והערות

דיש לומר דנקט עיסה לחדש דאף שהעירוב צריך שיהיה מתבשל ולא מפת [כמבואר לעיל בסעיף ב', ואף לדיעות שצריך גם פת מ"מ התבשל הוא העיקר], וא"כ הו"א שגם הדין שאם התחיל גומר זהו רק כשהתחיל בתבשיל, אבל התחיל בפת לא יועיל, קמ"ל אביי שאפילו התחלה בפת מועילה עיי"ש. קיב. וכתב בנהר שלום (סק"ט) דטעם השו"ע הוא, דאף שעירוב תבשילין הוא מדרבנן וספק דרבנן לקולא, מ"מ כיון שיש הסוברים שאיסור הכנה מיו"ט לשבת הוא דאורייתא יש להחמיר, ועוד דבספיקא דתלמודא אזלינן לקולא, אבל מה שנסתפקנו אנו בהבנת דברי האמוראים לא חשיב ספק כלל, ואזלינן לתומרא. ובספר שמחת יו"ט (פ"ה פ"א) הוסיף דיש להוכיח מלשון הברייתא לאיסור, דו"ל הברייתא (ט"ז): אכלו עד שלא אפה עד שלא הטמין הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין וכו', והרי כתב הרא"ש שהאפיה היא ההכנה הראשונה שעושים לשבת, ומוכח דאם נאכל לפני שהטמין אף שכבר אפה אסור לו להטמין לצורך שבת. [נאף שהרא"ש דייק מלשון הגמרא שיש להחמיר לגמור שאר בתבשילין מדקאמר 'גומר' ולא קאמר 'גומרה', עיין בקטב נתנאל (פ"י י"א) שיש לומר דאי הוה נקט 'גומרה', הוא אמינא דאין גומר אלא מלאכת העיסה אבל לא לאפותה, ולכן נקט 'גומר' שגומר כל המלאכות בעיסה זו]. קיג. והוסיף עוד ברדב"ז דאף לדעת הרא"ש דנסתפק בדבר יש להקל, משום דספיקא דרבנן לקולא. וראה הערה קודמת.

ואפילו אם ח"י יום טוב ביום המישי ויום ששי, היינו בחוץ לארץ שנוהגים שני ימים יו"ט, ומבואר להלן (סק"ג) שאם לא ערב בערב יו"ט יכול לערב ביו"ט ראשון על תנאי [עיי"ש], מכל מקום באופן שערב בערב יו"ט בפת ובתבשיל כדין, וזכור בראשון שאבד הפת, ועדיין יש באפשרותו לערב על תנאי אין צריך לערב שוב בפת על תנאי.

ס"ק מז

דהוה שיעור עירוב. וכשם שבתחלת הנחתו צריך כוית כמור"כ אם נאבד או נאכל מועיל רק אם נשאר כוית ק"י.

סעיף מז - שו"ע

יכול לאכלו. והחידוש בזה דאף שלדעת רב אשי ענין העירוב הוא שנחשב שהתחיל לבשל לשבת מערב יום טוב ונמצא שאינו אלא כגומר ביו"ט, וא"כ היה מקום לומר שצריך העירוב להיות קיים בשבת, אבל אם יאכל העירוב קודם שבת נתברר למפרע שמה שבשל ביום טוב לא היה כגומר, שהרי אין לו בשבת רק מה שהכין ביו"ט, וזה משמיענו השו"ע דיכול לאכלו ביו"ט, דכיון שבשעת הבישול היה בהיתר שהרי אז היה העירוב קיים, רשאי שוב לאכלו (ל"ח פ"ה פ"א).

סעיף יז - שו"ע

התחיל בעיסתו, התחיל ללוש עיסה ביו"ט כדי לאפותה לצורך שבת, ונאכל העירוב - לפני שהספיק לגמור הלישה והאפיה, גומר הלישה והאפיה של אותה עיסה. שהתחיל בה בהיתר [ראה בה"ל]. שהרי ענין העירוב הוא

ד"ה גומר

שהרא"ש והר"ן נסתפקו בזה. דעל מה שאמרינן בגמרא (פ"ג): 'אמר אביי נקטינן התחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר', כתב הרא"ש וז"ל: איכא לאיסתפוקי בפירוש מילתא דאביי, דאי בעי למימר גומר עיסה זו כיון שהתחיל בה, ושוב לא יבשל ולא יטמין, וכן אם התחיל לבשל תבשיל אחד יגמרנו בלבד, או שמא מכיון שהתחיל באחד להתעסק מצרכי השבת בעוד העירוב קיים יגמור כל צרכי שבת, והוא הדין אם התחיל בתבשיל. והא דנקט עיסה, נפירוש, דבשלמא אם כוונת הגמרא שגומר רק עיסה זו שהתחיל, א"כ מוכן שנקט 'עיסה', משום שלא היה יכול לומר סתם 'התחיל גומר' שהיה משמעות הדברים שגומר כל צרכיו, והוצרך לפרט דבר מסוים לומר שאותו דבר יגמור, אבל אם

שני זיתים, [אבל התבשל שאינו עיקר העירוב די בכזית גם לשני ימים טובים]. ומבואר מדבריו דנקט בפשיטות שהמערב ליום טוב אחר צריך כוית לכל יום טוב. קח. **במשנה** (טו): אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחילה, ואם שייר ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת. ומבואר בגמרא (טז): דכל שהוא הכוונה כוית. ובשפת אמת (טז) ד"ה ט"ז נמשנה) הקשה דפשיטא שאם נשאר כוית מועיל, וכי הוי סלקא דעתך ששירור חמור מתחילתו. ומתוך השפ"א דהו"א כיון דעשה עירוב תבשילין ביותר מכזית א"כ סמך על הכל, וכיון דרוב התבשיל נאכל או נאבד הוי כאין כאן עירוב, קמ"ל דמהני אם נשתיר כשיעור. [וראה עוד בהערות למש"ב סק"ט]. קט. **כ"ן** ביאר בערוך השולחן (פ"י): וכן נראה מדברי השיטה לא נודע למי (פ"ה פ"א) שכתב וז"ל: והיינו טעמא דמבשילין על ידי עירוב דהשתא גמר בישול הוא עביד, הכי נמי כיון שהתחיל בהיתר יגמור. עכ"ל. קי. **מוקד** הדין בגמרא (פ"ה פ"א): אמר אביי נקטינן התחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר. וכתב בשטמ"ק (טז) דהלשון 'התחיל' משמע שאפילו התחיל רק בלישה. אמנם רש"י (ד"ה ט"ז) כתב וז"ל: אם התחיל בעיסתו לתקנה ולאפותה על ידי עירוב. עכ"ל. ותמה עליו בשטמ"ק דמלשוננו משמע שצריך להתחיל האפיה ומנא ליה לרש"י דבר זה. וכתב האליה רבה (סק"ג) דיש לפרש דכוונת רש"י שהתחיל לתקנה או לאפותה, וכן הוא הלשון ברין (י) ד"ה אמי (פ"ה). קיא. **כ"ן** ביאר הצ"ח (פ"ה פ"ה) כוונת הרא"ש. והוסיף הצ"ח

ד"ה גומר. השו"ע פסק דהתחיל בעיסתו גומר רק אותה עיסה שהתחיל [ולאו גומר שאר צרכי שבת]. ואף שיש מקילין צוה דמותר לו לגמור כל צרכי שבת (נכ"י יוסף ב"ש רד"ג), וכן דייק השטמ"ק מלשון רש"י, מכל מקום כיון דמשמעות הרמב"ד והרמב"ם למוקד אין נכון לזוז מפסק השו"ע.

ויכול לשנות דעתו שתבשיל זה יהיה לשבת].

ס"ק נ"ב
ה'שון אינו מדוקדק, דלפי מה שנתבאר בס"ק הקודם
 דהחידוש בד"ן זה הוא שאם אפה או בישל
 ליו"ט בעוד העירוב קיים יכול להשאיר מאכל זה לשבת
 [ואילו מה שאפה או בישל לאחר שאבד העירוב אינו יכול
 להשאיר לשבת], א"כ אין דין זה דווקא כשאפה ולא בישל
 או בישל ולא אפה **דהוא הדין אם אפה וגם בישל**, ורק
שלא לצורך שבת - אלא לצורך יו"ט, דינו כנ"ל דמותר
 להשאיר לשבת מה שבישל ליו"ט בעוד העירוב קיים.

ס"ק נ"א
דהערמה היא. שהרי בשעה שבישל ליום טוב היה אסור
 לו לבשל לשבת, וא"כ במה שמשאיר מאכלים
 אלו לשבת ומבשל אחרים ליום טוב הרי הוא מערים,
 ומבואר להלן (סכ"ד) דאם הערים לבשל לומר שמבשל
 לצורך יו"ט כשכוונתו לצורך שבת אסור לו לאכול
 המאכל אפילו דיעבד (לאה משני"צ ס"ק ע"ט). [אבל אם בישל
 ליו"ט בעוד העירוב קיים יכול להשאיר תבשיל זה לשבת ואין
 זה הערמה, שהרי בשעה שבישל היה מותר לו לבשל לשבת,
 ולכן אף שאז היתה כוונתו לצורך יו"ט אין כוונתו אוסרת,

[מא] דהלבוש העתיק דין
 השו"ע בסעיף י"ז דאם
 התחיל בעיסתו גומר
 אותה עיסה, ומשמע דרק
 אותה עיסה שהתחיל
 מותר לו לגמור אבל
 אסור לו לאפות עוד
 עיסה, והקשה הט"ז
 מדברי הראב"ד [שהעתיק
 הלבוש להלכה] דאם אפה
 לצורך יו"ט מותר לו
 להשאיר מאכל זה לשבת
 ולאפות שוב ליו"ט, וא"כ
 כ"ש דאם אפה לשבת
 דמותר לו לאפות שוב

ליו"ט, וא"כ כתב הלבוש דמותר לגמור רק אותה עיסה. [מב] דהחידוש בדברי הראב"ד שמותר להשאיר מה שבישל ליו"ט בהיתר לצורך שבת, ולבשל שוב ליו"ט, אבל בסעיף י"ז מירי
 שאינו צריך ליו"ט וע"ז כתב הלבוש דלצורך שבת מותר לגמור רק עיסה זו שהתחיל. [מג] דהיינו שאפה לצורך שבת ועדיין לא בישל [ודלא כביאור המגיד משנה שאפה לצורך
 יו"ט]. [מד] והראב"ד בא לומר חומרא ולא קולא, דהיינו שמותר להסתפק רק ממה שבישל בעוד העירוב קיים. [מה] וזהו הדין שנתבאר בסעיף י"ז שאם התחיל בעיסתו בעוד העירוב קיים
 מותר לו לגמור, וראה בה"ל (ד"ה נעמי) שהרא"ש נסתפק האם מותר לו לגמור רק עיסה זו או שכיון שהתחיל בעיסה זו מותר לו לגמור כל צרכי שבת.

הַלְכוּת יוֹם טוֹב סִימָן תַּקכּוּ

קנא. [ג] באר הגוֹלָה

לא יִסְמַךְ עָלָיו לְיוֹם טוֹב אַחַר, * אֶבֶל בְּדִיעֵבֶד (מה) יִכּוֹל לְסַמֵּךְ עָלָיו: טו (מו) אֶבֶל (יג) [יג] הָעֶרֶב או שְׂאֵבֶד קֵדָם שְׂבִשֵׁל לְשִׁבְתָּ, * אֵינּוּ יִכּוֹל לְבִשֵׁל אֶלָּא אִם כֵּן נִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנּוּ (מז) פְּזִית: טו הָלֵאָחֵר שֶׁהֵכִין צְרִכֵי שִׁבְתָּ (מח) * יִכּוֹל (טז) לְאָכְלוֹ: יז (מט) * הַתְּחִיל בְּעֶסְתּוֹ וְנֶאֱכַל הָעֶרֶב, * גּוֹמֵר אוֹתָהּ עֶסְה. וְהוּא הַדִּין אִם הִתְחִיל (טו) לְבִשֵׁל, שְׂגוֹמֵר (נ) אוֹתוֹ הַתְּבַשִּׁיל שֶׁהִתְחִיל: יח (נא) * אֶפְסָה וְלֹא בִשֵׁל (נב) או בִשֵׁל וְלֹא אֶפְסָה וְנֶאֱכַל הָעֶרֶב או אֶבֶד, מֵה שֶׁנִּעְשָׂה בְּהֵתֵר אֶפְלוֹ נִתְפַּנֵּן בּוֹ לְצַרְףּ יוֹם טוֹב יִכּוֹל ז' הֶרֶבֶד בְּהַשְׁגָּה בְּפֶקֶד ו' מֵהֲלִכּוֹת יוֹם טוֹב (ה"ה) וְכֵתֵב הֶרֶב מֵהַדֵּד שֶׁבָּא נִכְוָה הֵיא.

שְׁעָרֵי הַשְּׂוֹבָה

לְהֵם בְּיוֹם רֵאשׁוֹן או שְׂיֵאכַל מִמֶּנּוּ קִצְתָּ: יד [יג] הָעֶרֶב. וְכֵתֵב בְּשׁוֹ"ת פְּנֵי הַיְשָׁע כֵּתֵב יד חֲלָק אֵרֶח חַיִּים סִימָן ט"ו נֶאֱבֵד הַתְּבַשִּׁיל וְהַפֶּת נִשְׂאָר, שֶׁהִתְחַמְּרוּ תָבֵא עָלָיו בְּרָכָה וְהַפְקֵל לֹא הִפְסִיד, אֶף (שְׂמֵהֲרֵא"ק בְּשֵׁם הַהַר"ל) [שְׂמֵהֲרֵא"ל] בְּשֵׁם מֵהֲרֵא"ק [הל' עירובי תבשילין] מִחֲמִיר מִכֵּל מִקּוֹם הָא הַרְמֵ"א הַשְּׂמִיט, גַּם כִּי בִסְמִ"ק (מִצּוֹה קִדֵּשׁ הַגָּה"ב) אֵיחָא לְהִרְיָא שְׂאֵם נֶאֱבֵד הַמְבַשֵּׁל סוֹמְכִין עַל הַאֶפְסָה עֵצֵן שֵׁם:

טו (יז) אֶבֶל * וְכֵתֵב בְּשֵׁם: יז (טו) לְבִשֵׁל * אֶפְלוֹ לֹא הֵנִיחַ הַקְּדוּרָה עֲדִין

בְּאוֹר הַלְכָה

בְּבֹאוֹר הַלְכָה (ד"ה ערש"ם) עֵצֵן שֵׁם:

* אֶבֶל בְּדִיעֵבֶד יִכּוֹל לְסַמֵּךְ עָלָיו. הֵנָּה הַפּוֹסְקִים לֹא בִּאֵרוֹ אִם דִּי בְּכֹזִית אֶחָד או צְרִיף פְּזִית לְכָל יוֹם טוֹב. וְלִאֲוִיָּה מִסְבָּא נִרְאָה דְלֵא מִהֵנִי אֶף דִּיעֵבֶד אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ שְׁעוֹר פְּזִית לְכָל יוֹם טוֹב שְׂיַעֲרֵב עָלָיו, * וְדָלֵא דְמִי לְעֶרְבֵי חֲצֵרוֹת דְּכָל זְמַן שְׂהוּא קִיָּם הָרִי בְּלֵם מְשִׁתְּפִין בּוֹ אֶבֶל כְּאֵן שְׂמֵתִין שְׂכִינֵין מְבַשֵּׁל מְעַרְב יוֹם טוֹב כְּדִי שְׂאֶפְסָה וַיִּבְשֵׁל עַל סִפָּה זֶה וְכַנְ"ל בְּסַעֲפֵי א', וְאִם כֵּן פֶּן שְׂרוּצָה לְעֶרֶב עִתָּה גַם עַל יוֹם טוֹב אַחַר צְרִיף פְּזִית יִתְרָה בְּשִׁבְלֵי אוֹתוֹ יוֹם טוֹב דְּהֵלֵא נִחְשָׁב כְּאֵלוֹ הֵכִין לְיוֹם טוֹב הַהוּא גַם כֵּן מִהֵיּוֹם וְאִיפֹה הִכְנַתּוֹ אִם לֹא יִנִּיחַ פְּזִית יִתְרָה בְּשִׁבְלֵי יוֹם טוֹב הַהוּא. אֲכֵן מִלְשׁוֹן הַמַּחְבֵּר 'עַל דַּעַת לְסַמֵּךְ עָלָיו' מִשְׁמַע דַּעַל פְּזִית גּוֹפֵא סוֹמֵךְ * וְכֵן נִרְאָה קִצְתָּ מִלְשׁוֹן הַרְמֵ"ש (פֶּרֶק ב' ס"א) אֶף שֶׁכֵּתֵב עֶרֶב אֶחָד לְשִׁבְתָּ זֶה וְלִשְׁבַת הַבָּאָה, * וְכִיּוֹתֵר נִרְאָה מִירוּשְׁלַמִי שֶׁכֵּתֵב מְצֻר אֲדָם פֶּת כַּפְּזָה וְתַבְשִׁיל פְּזִית וְסוֹמֵךְ עָלָיו עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב אַחֲרָיון וְהַעֲמִיקוּ הַמְּרַדְכֵי (שם) הַלְכָה וְכֵן הִגְהוֹת מִיּוֹמֵי (שם), הָרִי מִשְׁמַע לְהִרְיָא דַּעַל פְּזִית אֶחָד סוֹמֵךְ אֶף עַל יוֹם טוֹב אַחֲרָיון, אִם לֹא שְׂחַנְקֵל דְּכָל הַיּוֹם טוֹב עַד יוֹם טוֹב אַחֲרָיון חֲשִׁיב לֵיה כְּאֶחָד וְאִין צְרִיף לְהַכְנִיחַ יִתְרָה * מֵה שְׂאֶפְסָה כֵּן מִיּוֹם טוֹב לְחַבְרוֹ צְרִיף עַל כֵּל יוֹם טוֹב פְּזִית בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ וְנִבְאָמַת כֵּן הוּא דַּעַת הִגְהוֹת מִיּוֹמֵי בְּעַקֵּר הַדִּין דְּדוֹנָא עַד יוֹם טוֹב אַחֲרָיון מִהֵנִי עֲרוּכוֹ וְלֹא לְיוֹם טוֹב אַחַר כְּמַבְאָר בְּבִית יוֹסֵף (שם). הַיּוֹצֵא לָן מִדְּבָרֵינוּ דְּבִיעֵבֶד * יִכּוֹל לְסַמֵּךְ עַל הַיְרוּשְׁלַמִי אֶף כִּי דְוִי בְּכֹזִית אֶחָד אֶלָּא דְמִכֵּל מִקּוֹם יֵשׁ לְדוֹן * דְּאִוִּילֵי רַק לְאוֹתוֹ יוֹם טוֹב, וְכִינֵן דְּמַקְוֵי דִין זֶה הוּא מִירוּשְׁלַמִי הַבּוֹ דְלֵא לְהוֹסִיף עָלָה וְכִדַּעַת הִגְהוֹת מִיּוֹמֵי הַמְּבֹאֵר בְּבִית יוֹסֵף אֶבֶל לְיוֹם טוֹב (אַחֲרָיון) [אַחֲרָיון] * וְדַלְדַּעַת הַכְּלָבּוֹ אִי אֶפְשָׁר לְעֶרֶב כֵּל מִקְדָּם דְּצְרִיף לְבִשֵׁל וְהֵנִיחַ כֵּל עֶרֶב יוֹם טוֹב גּוֹפֵא, וְעַל כֵּן אֶף אִם נִקַּל בְּדִיעֵבֶד עֶרֶב שְׂעֵרֵב עֲכָשׁוּ לְיוֹם טוֹב אַחַר אֶפְשָׁר דְּצְרִיף דוֹקָא שְׂהִיָּה עַל כֵּל פְּנִים פְּזִית יִתְרָה בְּשִׁבְלֵי, וְצְרִיף עֵצֵן. אֲכֵן כֵּל זֶה אִם מִנִּיחַ וְאִמֵּר עַלְשׁוֹ בְּהִרְוֵן עֲרוּכָא בְּשַׁעַת שְׂמִינִית לְכָל הַיָּמִים טוֹבִים הַבָּאִים לְפָנָיו, אֶבֶל אִם נִשְׂאָר קִיָּם הַפְּזִית וְחֹזֵר וְאִמֵּר בְּהִרְוֵן עֲרוּכָא בְּאוֹתוֹ עֶרֶב יוֹם טוֹב, פְּשׁוּט דְמִהֵנִי אֶף בְּכֹזִית אֶחָד, דְּהַשְׁתָּא הוּא עֲרוּב חֲדָשׁ:

יז * גּוֹמֵר אוֹתָהּ עֶסְה. עֵצֵן בֵּית יוֹסֵף (ד"ה וּמִ"שׁ בְּשֵׁם הַרְמֵ"ש) * שְׂהֵרֵא"ש (שם ס"א יב) וְהַר"ו (י. ד"ה אַמֵּר אֲבִי) נִסְתַּמְקֵף בְּזֶה וְסַתֵּם הַמַּחְבֵּר לְהַחֲמִיר דְּדוֹנָא אוֹתָהּ עֶסְה וְכֵן סַתְמֵו הָאֲחֲרוֹנִים וְכֵן הִבִּיא בְּסַפֵּר קֶרְבֵן וְנִתְנָאֵל (שם אוֹת ו) בְּשֵׁם הַרְאֲבִ"ן בְּשֵׁם הָאֲרָחוֹת חַיִּים (דִּין עִירוּבֵי תַבְשִׁילִין אוֹת ד) בְּשֵׁם הַרְאֲבִ"ד (פ"ו ה"ה), דַּעַת הַרְאֲבִ"ד גַּם כֵּן הִכִּי בְּהִרְיָא. אֲכֵן יֵשׁ מִקְלִין בְּזֶה, הַבְּרַכִּי יוֹסֵף (ס"ה) בְּשֵׁם הַרְדְּבִ"ו (ח"ב ס"ה הוֹסֵט) * שְׂאֵם הַתְּחִיל עוֹשָׂה כֵּל צְרִיכֵי, וְכֵן מִתְלִמִּדוֹ הַשְּׂמִיטָה מִקְבָּצָת (יז) ד"ה אַמֵּר אֲבִי שְׂרִיף

בְּאוֹר הַיּוֹם

שֶׁהֵנִיחַ בְּצְרִיף עֵצֵן דָּאָם יוֹדַע שְׂהִיָּה לוֹ בְּיוֹם שְׁנֵי אֲנֵס שְׂלֵא יוֹכַל לְאֶפּוֹת כְּגוֹן בְּיוֹם חַגִּים, אִי שְׂרִי לְאֶפּוֹת או לְבִשֵׁל בְּיוֹם רֵאשׁוֹן אִם הִיָּה דַּעַתוֹ לְכָךְ בְּשַׁעַת עֶרֶב עֵצֵן שֵׁם: טו (יג) הָעֶרֶב. הֵינּוּ הַתְּבַשִּׁיל, אֶבֶל אִם נֶאֱכַל הַפֶּת אִין כִּכֶף כְּלוֹם עֵצֵן סַעֲפֵי ב', וְאֶפְלוֹ חַל יוֹם טוֹב בְּיוֹם חֲמִישִׁי וְכִיּוֹם שְׁשִׁי וְנִזְכָּר בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן אִין צְרִיף לְעֶרֶב. יֵם שֶׁל שְׂלֵמָה (שם ס"ה יח), וְעֵצֵן סַעֲפֵי כ"ב: טו (יז) אֶבֶל * וְכֵתֵב בְּשֵׁם: יז (טו) לְבִשֵׁל * אֶפְלוֹ לֹא הֵנִיחַ הַקְּדוּרָה עֲדִין

מִשְׁנֵה בְּרוּרָה

אַחַר אִם יִתְקַיֵּם, דָּאָף דְנִמְצָא שֶׁהֵנִיחַ הָעֶרֶב זְמַן רַב קֵדָם יוֹם טוֹב הַהוּא לֹא אֶכְפַּת לָן * פִּינֵן דַּעַל כֵּל פְּנִים כְּכֹר הַתְּחִיל לְהֵכִין לְשִׁבְתָּ הַהוּא מְזַמֵּן קֵדָם בִּימֹת חַלּוּ. (ס"ה) * וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמַצְוֹתוֹ הֵנִיחוּ דוֹקָא בְּעֶרֶב אוֹתוֹ יוֹם טוֹב שְׂבָא לְהַתִּיר לְבִשֵׁל בּוֹ, וְאֶפְלוֹ אִם הֵנִיחַ שְׁנַיִם או שְׁלֹשָׁה יָמִים מִקְדָּם לֹא מִהֵנִי. וְהַכְרִיעַ הַמַּחְבֵּר דְלִכְתַּחֲלָה צְרִיף לְהַחֲמִיר (ס"ה) כְּדַעַת ז' וְכִדַּעַת סוֹמְכִין עַל הַמְּקַלִּין בְּאִסּוּר דְּרַבָּנִין: (מה) יִכּוֹל לְסַמֵּךְ. הֵינּוּ כְּשֶׁהֵנִיחַ הָעֶרֶב עַל יוֹם טוֹב אַחַר * וְלֹא נִזְכָּר לְעֶרֶב שְׁנִית בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב סוֹמֵךְ עַל עֶרֶב זֶה לְאֶפּוֹת וְלְבִשֵׁל, אֶבֶל אִם נִזְכָּר קֵדָם יוֹם טוֹב (ס"ה) * צְרִיף לְעֶרֶב שְׁנִית וְלִזְמַר בְּהִרְוֵן עֲרוּכָא, אֶבֶל לֹא יִבְרַךְ שְׁנִית: טו (מו) אֶבֶל * הָעֶרֶב. הֵינּוּ הַתְּבַשִּׁיל, * אֶבֶל נֶאֱכַל הַפֶּת (ס"ה) אִין כִּכֶף כְּלוֹם. * וְאֶפְלוֹ אִם חַל יוֹם טוֹב בְּיוֹם חֲמִישִׁי וְיֵם שְׁשִׁי * (ס"ה) וְנִזְכָּר בְּרֵאשׁוֹן שְׂאֵבֶד הַפֶּת, אִין צְרִיף לְעֶרֶב עַל תְּמַאי אֶלָּא סוֹמֵךְ עַל הַתְּבַשִּׁיל לְחַדֵּר שְׂהוּא עַקֵּר הָעֶרֶב כְּדַלְעִיל בְּסַעֲפֵי ב': (מז) פְּזִית. * דְּזִהוּ שְׁעוֹר עֲרוּב כְּדַלְעִיל בְּסַעֲפֵי ג': טו (מח) יִכּוֹל לְסַמֵּךְ * מִכֵּל מִקּוֹם לְכַתְחֵלָה יִבְצַע (ש) כְּכֹן שְׂמִינִית אוֹתוֹ לְהֵנִיחַ מִשְׁנֵה בְּעֶרְבֵי וְשַׁחֲרִית, וְכַמְּנַחָה יִבְצַע עָלָיו דְּכִינֵן דְּאֶתְעֵבֵד בּוֹ מִצְוָה נְדָא לְתַעֲבִיד בּוֹ מִצְוָה אַחֲרִיתָא: יז (מט) הַתְּחִיל בְּעֶסְתּוֹ. * בְּרַק (ע"ה) לְלוּשׁ, גּוֹמֵר לְאֶפּוֹתָהּ: (נ) אוֹתוֹ הַתְּבַשִּׁיל * וְאֶפְלוֹ (ע"ה) לֹא הֵנִיחָה עֲדִין אֶצֶל הָאֵשׁ וְרַק שֶׁהִתְחִיל בָּהּ כְּגוֹן שֶׁחֲתַף רֵאשִׁי הַלְּפַתוֹת וְכַדוּמָה, גּוֹמֵר אוֹתָהּ לְבִשֵׁלָה: יח (נא) אֶפְסָה וְלֹא בִשֵׁל * וְכֵן כֵּן בָּא לְהַשְׂמִיעֵנוּ דִּין חֲדָשׁ דְּכִשְׂנֵאֲבֵד הָעֶרֶב קֵדָם סַעֲפֵי יוֹם טוֹב יִכּוֹל לְהַשְׂאִיר מֵה שְׂבִשֵׁל בְּיוֹם טוֹב לְצַרְףּ יוֹם טוֹב עֲצֻמוֹ לְשִׁבְתָּ, (ע"ה) דְּכִינֵן דְּבִשְׁלֵם בְּשַׁעַת שֶׁהִיָּה הָעֶרֶב קִיָּם וְהִיָּה יִכּוֹל לְבִשְׁלֵם לְשִׁבְתָּ מֵה שֶׁפָּנָן בָּהֶם לְצַרְףּ יוֹם טוֹב לֹא הִפְסִיד בְּזֶה, וְיִכּוֹל לְהַשְׂאִירָם לְשִׁבְתָּ וְלְבִשֵׁל אַחֲרֵים לְצַרְףּ יוֹם טוֹב, (ע"ה) אֶבֶל מֵה שְׂבִשֵׁל לְיוֹם טוֹב אַחַר שְׂנֵאֲבֵד עֲרוּבוֹ אֵינּוּ יִכּוֹל לְהַשְׂאִיר לְשִׁבְתָּ וְלְבִשֵׁל אַחֲרֵים לְצַרְףּ יוֹם טוֹב, * דְּהַעֲרַמָּה הוּא דְהָא יֵשׁ לוֹ תַבְשִׁילִין לְיוֹם טוֹב: (נב) או בִשֵׁל וְלֹא אֶפְסָה. * הַלְשׁוֹן (ע"ה) אֵינּוּ מְרַקְדֵק, דְּהוּא הַדִּין אִם אֶפְסָה וְבִשֵׁל

(ד"ה ח"ד אין אופין) וְכַפְרֵט לְפִי מֵה דְהִבִּיא (בְּנֵהר שְׁלוֹם) [בְּמֵאֵר מְרַדְכִין] (ס"ק יז) בְּשֵׁם הָאֲרָחוֹת חַיִּים (דִּין עִירוּבֵי תַבְשִׁילִין אוֹת ד) בְּשֵׁם הַרְאֲבִ"ד (פ"ו ה"ה), דַּעַת הַרְאֲבִ"ד גַּם כֵּן הִכִּי בְּהִרְיָא. אֲכֵן יֵשׁ מִקְלִין בְּזֶה, הַבְּרַכִּי יוֹסֵף (ס"ה) בְּשֵׁם הַרְדְּבִ"ו (ח"ב ס"ה הוֹסֵט) * שְׂאֵם הַתְּחִיל עוֹשָׂה כֵּל צְרִיכֵי, וְכֵן מִתְלִמִּדוֹ הַשְּׂמִיטָה מִקְבָּצָת (יז) ד"ה אַמֵּר אֲבִי שְׂרִיף

שְׁעַר הַצִּיּוֹן

וּמֵאֵר מְרַדְכֵי וְהֵר שְׁלוֹם: (ע"ה) כֵּל הָאֲחֲרוֹנִים הַקְּשׁוֹ זֹאת דְלִשׁוֹן הַרְאֲבִ"ד שֶׁכֵּתֵב אִם אֶפְסָה וְלֹא בִשֵׁל או בִשֵׁל וְלֹא אֶפְסָה אֵינּוּ מְרַדְכֵק לְפִירוּשׁ הֶרֶב מִהַגִּיד דְמַאי נִקְבָּא מִנָּה בְּזֶה דְהֵלֵא עַקֵּר בָּא לְאֶשְׁמוּעֵינוּ שְׂיִכּוֹל לְהַשְׂאִיר מֵה שֶׁעֲשָׂה לְיוֹם טוֹב לְצַרְףּ שִׁבְתָּ וְאִם כֵּן אֶף אִם אֶפְסָה וְיִבְשֵׁל נְמִי. וְהֵנָּה בְּעַקֵּר דִּינוֹ דְהֶרֶב מִהַגִּיד לֹא נִחְלָקוּ הָאֲחֲרוֹנִים דְּדִינוֹ אֶמַת אֶף עַל פִּירוּשׁוֹ וְכַנְ"ל, וּמִצְאֵתִי בְּמֵאֵר מְרַדְכֵי (שם) שֶׁהִבִּיא בְּשֵׁם אַחֲרוֹת חַיִּים (דִּין עִירוּבֵי תַבְשִׁילִין אוֹת ד) דְּמוֹכָח מִנִּיחַ כְּפִנָּה אַחֲרֵי דְבִכְרֵי הַרְאֲבִ"ד הוּא כְּכֹן מֵאֵד, דְמֵה שֶׁכֵּתֵב אִם אֶפְסָה וְלֹא בִשֵׁל קֵאֵי עַל שִׁבְתָּמִי שְׂאֶפְסָה לְשִׁבְתָּ, וְלֹא גֵמַר כֵּל צְרָכּוֹ שְׂחַסְרָא לוֹ בְּשׁוּל, או לְהַפְסֵךְ, או יִכַּל לְהַסְתַּפֵּק רַק כִּמְהַ שֶׁנִּעְשָׂה לְצַרְףּ שִׁבְתָּ בְּשַׁעַת הַתֵּר שֶׁהִיָּה עֲרוּבוֹ קִיָּם מִיָּה, וְהוּא קֵאֵי עַל דִּינָא דְאֲבִי (י"ח) שְׂאֵם הַתְּחִיל גּוֹמֵר מִיָּה, וְהֵינֵן בְּדַעַת הַרְמֵ"ם מְדַחֲסֵם דְּבִרְקֵם שְׂגוֹמֵר כֵּל מִלְאֲכָה הַאֶפְסָה וְכַסְפָּא דְהַרְמֵ"ש (שם ס"ה יב), וְעַל זֶה חוֹלֵק הַרְאֲבִ"ד דְרַם אוֹתָהּ מִלְאֲכָה שֶׁהִתְחִיל בְּהֵתֵר גּוֹמֵר וְתוֹ לֹא, וּמְדַחֵק לְשׁוֹן הַרְאֲבִ"ד עֵצֵן שֵׁם, וְעַל מֵה שֶׁכֵּתֵב בְּבֹאוֹר הַלְכָה (ד"ה גומה) שְׂבִאָמַת דַּעַת הַרְמֵ"ם גַּם כֵּן הִכִּי:

(ס"ה) כֵּל בּוֹ (ס"ה ט"ז) בְּשֵׁם רַבְנֵי נִתְנָאֵל: (ט"ז) כֵּן כֵּתֵב הֵנָּה שְׁלוֹם (ס"ה) וּמֵאֵר מְרַדְכֵי (ס"ה ט"ז) וְכִי מֵאִיר דְזִהוּ טַעַם הַמַּחְבֵּר וְכִמּוֹ שְׂמַבְאָר בְּבִית יוֹסֵף (שם) דְחֲשַׁשׁ דַּעַת הַכֵּל בּוֹ, וְהַכֵּל בּוֹ אֵזִיל גַּם כֵּן אֶף לְרַב אֲשִׁי וְכַמְבָּאָר בְּדְבָרֵינוּ שֶׁכֵּתֵב לְכַלְהוֹ אֲמוֹרָאִי, וְדָלֵא כְט"ז (ס"ה י"ג) דְמִשְׁמַע מִנִּיחַ דְהַחֲמָרָה הוּא מִפְּנֵי סְבָרָת רַבָּא כְדִי שְׂיִבְרַר דָּאָם כֵּן הֵלֵא אִין מִקּוֹם לְחַמְרָא ז' דְהָא מִקְיָמָא לָן כְּרַב אֲשִׁי לְגַבֵּי רַבָּא. וְכֵן כֵּתֵב הַרְמֵ"ם (פ"ו ה"ה) וְרַשְׁבֵּ"א בְּעִבּוּדַת הַקְּדָשׁ (שם ס"ה א) וְסַמֵּ"ג (לאֲוִין ע"ה), כְּרַב אֲשִׁי: (ט"ז) מֵאֵר מְרַדְכֵי (שם) וְהַגִּרָ"ז (ס"ה י"ב): טו (ס"ה) (ט"ז) מִגֵּן אֲבָרְהָם (ס"ה י"ד): טו (ע"ה) ט"ז (ס"ה י"ד) וּמִגֵּן אֲבָרְהָם (ס"ה ט"ז) בְּשֵׁם רַש"ל (שם ס"ה יח) שֶׁפֶן נִהַג הַמַּהַר"מ, וְכֵן כֵּתֵבנוּ לְעִיל (ס"ה י"א) בְּשֵׁם הַמַּהַר"ל: יז (ע"ה) (ע"ה) מִגֵּן אֲבָרְהָם (ס"ה ט"ז) וְאֶלְיָה רַבָּה (ס"ה כ"ב) וְחַמְדֵּי מִשֵׁה (ס"ה י"ב) וְשִׂאֵרֵי אַחֲרוֹנִים: יח (ע"ה) דִּין זֶה נּוֹבַע מֵהַרְאֲבִ"ד (פ"ו ה"ה) עַל פִּי פִירוּשׁ הֶרֶב מִהַגִּיד וְהַעֲמִיקוּ גַם הַלְכוּשׁ וְכַתְבוּ הָאֲחֲרוֹנִים דְבָרֵינוּ כְּמֹה שֶׁכֵּתֵבנוּ. [אֶלְיָה רַבָּה (ס"ה כ"ב) וְחַמְדֵּי מִשֵׁה (ס"ה י"א) וּמֵאֵר מְרַדְכֵי (ס"ה י"ח) וְהֵרֵר שְׁלוֹם (ס"ה ט"ז), וְתַמְהוּ עַל הַט"ז (ס"ה ט"ז) שֶׁהִקְשָׁה עַל הַלְכוּשׁ לְחַנּוּם מִיָּה], וְדְבָרֵינוּ מְבוֹרְרִין כְּמֹה שֶׁכֵּתֵב מִיָּמִין: (ע"ה) אֶלְיָה רַבָּה

יִסְבֵּא דְהַלְלוּלָא

רַב רַהֲמָנָא אֲלוֹקֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרִי יוֹחָאי וְיַע"א, לִזְכוֹת הַרְה"ה רַבִּי יְחִזְקִיאֵל בֶּן פְּרוּמַעַט וּוּנִי מֵרַת לִיבָא יְהוּדִית בַּת חַסִּיהַ רַבְנָה שִׁיחֵי לְכַרִּית גּוֹפֵא וְנַהוּרָא מַעֲלִיא וְרַב נַחַת מְכַל יוֹצֵחַ שִׁיחֵי וְאִרְיִכוֹת יָמִים וְשִׁנִּים טוֹבוֹת עוֹמֵ"שׁ, הוֹקֵרשׁ ע"י בְּנֵם הָיוּ - לְרִנָּה יוֹם הוֹלְדוֹתוֹ י"ח אִייר לוח עֲמוּד הַיּוֹמִין: יוֹם ג' י"ח אִייר תַּשְׁפ"ו * יוֹם ד' כ"ג נִסָּן תַּשְׁפ"ו * יוֹם ה' כ"ד אִי

הלכות יום טוב סימן תקכו

הוא (נג) להניחו לשבת, ולבשל מפאן ואילף ליום טוב: ימי שלא ערב (נד) מתר להדליק (נו) גר של שבת, (נה) ט"ו אוסרים: ב (נו) *מי שלא ערב, פשם שאסור לבשל לעצמו * כף אסור לבשל (נז) לאחרים ואפלו בביתם, (נח) וגם אחרים אסורים (נט) לבשל לו. ואין לו תקנה אלא שיתן קמחו ותבשילו (ס) לאחרים שערכו במתנה והם אופין ומבשלים ונותנים לו, ואפלו בביתו יכולים לבשל. (סא) *ואם אין שם (פ) אחרים שערכו, כ"ש אומרים שמותר לאפות (פג) בצמצום פת אחד ולבשל קדרה אחת ולהדליק גר אחד. הגה: *ואם הניח ערוב ולא הזכיר המלאכות בהדיא אלא אמר בדין זה למעבד כל צרכנא, (פג) הני

ח בית יוסף (ד"ה מי שלא) מדברי הרמב"ם (שם ה"ח) בגמ' לטון הערוב. ט הרא"ש והר"ן שם בפ"ק ב' דביצה (רא"ש סי' טו, ר"ן י"א ד"ה ומדמיון). י בענין נפשטא שם י"ז (ע"א). כ מ"מרא דרב הובא כ"א (ע"ב) כפי פרוש הרא"ש שם.

באר היטב

אצל האש רק שהתחיל בתקונו כגון שחתף הלפתות וכדומה מתר לבשלו. מגן אברהם (ס"ק טו): י"א (טו) נר. האחרונים העלו דאם לא ערב אסור להדליק, לכן אין להדליק רק נר אחד כמו שכתוב סעיף כ': ב (פ) אחרים. והוא הדין אם יש שם אחרים והוא אינו רוצה להקנות להם קמחו, שרי גם כן לאפות בצמצום. ים של שלמה (שם סי' כו):

באור הלכה

מפרוש רש"י * שכתב התחיל לתקנה ולאפותה גומר הכל, ודיק השיטה מקבצת שפנתו שגומר אף שאר תבשילין. וברש"י שלפנינו אינו פתוח זה כי אם ברש"י שבר"ף (י' ד"ה החתיל) וכפי הנראה שגם לפני הר"ן (שם ד"ה אמר אביי) היה גרסא זו והשני קצת לאפות או לבשל גומר הכל, אכן הר"ן אף שכתב כן אפלו הכי נסתפק על שאר תבשילין ונראה שמפרש שגומר הכל * הנינו כל מלאכות הלישה [כגון עירכה וירידה] או כל מלאכות האפיה כהאי גונא אבל לשאר תבשילין ספק הוא. ומלשון הרמב"ם שכתב (פ"ו ה"ה) וזה לשונו, דצריך שיהיה קים ערובו עד שיגמר כל מה שצריך לאפות ולבשל, נאכל הערוב או אבד או נשרף קדם שיאפה או יבשל הרי זה אסור לאפות ולבשל. עד כאן לשונו. הרי מתחלה כתב להדיא * דצריך שיהיה קים עד שיגמר הכל וגם מסוף דבריו קדם שיאפה או יבשל מכרח לכאורה דאף אם עשה דבר אחד אפיה או בשול ולא נחסר אלא השניה אסור, * ונאם כן לבסוף דמסיק התחיל בעצתו או בתבשיליו גומר היינו בעל כרחך אותה העסה ואותו תבשיל כן נראה לכאורה מלשונו. וגם ברש"י דמתניתין (טו: ד"ה אכלו) כתב נמי להדיא * אכלו או שאבד קדם שבשל כל צרכי שבת, מבאר נמי דלא כמו שדיק השיטה מקבצת אם לא שצאמר דרש"י מפרש * דאב"י דאמר נקטינן חולק על המשנה, דאנן נקטינן כן להלכה למעשה או דאב"י מפרש כן למתניתין דלא כהבנתה הפשוטה. ומפל מקום נראה לי דכיון דבראב"ד [כפי מה שהעתיקו האחרות חיים] משמע להדיא לאסור וכן משמעות הרמב"ם לעניות דעתי כנ"ל וכן בראב"ן המובא בקרבן הנגאל וכן הוא בלשון רש"י במשנה, אין נכון לזוז מפסק השלחן ערוך ואחרונים:

כ * מי שלא ערב וכו'. ענין משנה ברוחה (ס"ק נ) * דבני ביתו של אדם נטפלין לו, כן כתב ה"ם של שלמה (פרק ב' סי' י') והעתיקוהו האחרונים. אולם לענין משנתו שלו העברית לא אדע, דלסקרת הרא"ש בפ"ק ב' סימן ר' * תלוי דין מי צריך ערוב לעצמו אותו איש שמוזקין על ידו, * וכיון דקיימא לן דעל ידי עבדו ושפחתו העבדים יוכל לזכות לאחרים ממילא לכאורה צריכין ערוב לעצמן ואין נטפלים לו, * ואם לא שנתן הערוב לידם או שזכה להן על ידי אחר. והדברי

ופשוט דאם יש לו פת אחד שנסאף לו מיום טוב אסור לו לאפות (פג) שפירט עקרי המלאכות, ואם פרט (ד) רק מקצתו כגון שאמר רק לאפני

שער הצינון

למעבד כל צרכנא. ואם כן לכתחלה על כל פנים טוב להחמיר אם לא הניח ערוב: ב (פג) הינו לאפני מסכרת בעל העטור [גמ' דף פמח:] כמו שכתב בבית יוסף (ד"ה ומי על דבריו): (פג) כן מוכח מלשון השלחן ערוך: (פג) דאלו מקמח שלחם בנדאי מתרים הם: (פג) גמרא (י'): (פג) אליה רבה (ס"ק כו) וחד משה (ס"ד) והגר"ו (כ"ט) ותיי אדם (שם ס"ד) וכהסקמת בית יוסף (ד"ה ומי ואם אין) ורש"ל (י"ג של שלמה פרק ב' סי' כו) [ודלא כדרכי משה (א"ח ז') וקדעת הרשב"א (פכח"ק שם סי' ג.) ולולי דבריהם יש מקום עיון בזה פ"ן דהרי"ף והרמב"ם השמיטו כל עקר דין זה ונ"ל וכן תרבונו חננאל השמיטו, ודי לנו אם נקל כמה שהקל הרשב"א בהדיא, אבל מכל מקום הפקל יש לו על מי לסמוך: (פג) אחרונים: (פג) הפוסקים סתמו דבריהם ומסתבא דשעורו כפי מה שצריך לו למזונותיו לקל השבת וכן בקדירה, ואין צריך לצמצם בזה. ומה שכתבו בצמצום הינו שלא להרבות במיני לחמים וכן במיני תבשילין ודלא ירבה במלאכת לישא וכן בטרך תקוני הבשול, עין סימן תק"ג: (פג) מוכח מאחרונים הנ"ל, אבל אם הפת שיש לו אינו מספיק לו לאכילה לכל השבת מסתבא דמתר לו לאפות עוד פת: (ד) דרך התיים (ד"ה עירוב תבשילין ס"ד): (ל"א) רש"ל (שם סי' ה) ומוכח בט"ז סעיף קטן י"ח והסיקים גם כן לדעתו [אלא שלשונו מגמגם קצת], וכן הסיקים במור וקציעה דכן נראה מסתימת המשנה וש"ס דילן שלא הזכירו כלל נסח של בהדין ערובא הנזכר ברושמי (פ"ב ה"א) ומשמע דהוא רק למצוה בעלמא דלא קמגן אבריהם בסעיה קטן כ"ג נ"ח], אבל שארי אחרונים הסכימו לדעת השלחן ערוך והפגן אברהם דהאמריה מעפכ:

(טו) מגן אברהם (ס"ק י') ומחצית השקל, ופשוט דהלא גם לשבת אסור אם לא מה שבשל בשעה שהיה ערובו קים, ולחל לא שיהי זה [גמ']: י"א (טו) בית יוסף (ד"ה ואומר כיון ד"ה מי שלא) בשם ר"ף (טו) ורמב"ם (פ"ו ה"ח) שלא הביאו זה בגמ' שלהם וכן בשבלי לקט (סי' רמ) בשם העטור לא הזכיר זה: (עט) מגן אברהם (ס"ק מ) וחד משה (ס"ד) ותיי אדם (שם ס"ד) והגר"ו (כ"ט), ולהמגן אברהם גם הרי"ף מודה [גמ] אלא דממילא נגדר ולכן אין צריך להזכיר בהנחה, וכן משמע מהגר"א שפסקים עמו [גמ], מפל מקום בצבורת הקדש (שם סי' ב) מבאר דיש דסבירא ליה שאין צריך כלל לערוב לענין הדלקת נר והוצאה וכן נזכר דעה זו בר"ן (יא. ד"ה ומדמיון) ודלא כדמשמע ממגן אברהם שאין חולק בזה [נהה שלום (ס"ק)]: (עט) מוכח מרי"ף ורמב"ם וכן מבאר בפארי (יז: ד"ה ר"ג) ור"א (כא: ד"ה אמר ר"ג) וכל בו (שם): (פ) ב"ח (ס"א) וברכ"י יוסף (ס"ק) בשם בית דוד (סי' שם), וכן כתב האליה רבה (סי' כה) בשם [שרי] כנסת הגדולה (הגב"י ס"ק טו) שכן נהגו העולם: (פג) דכל הראשונים מחמירין בזה, התוספות בביצה (דף כ"ב ע"ב ד"ה ומוליקין) [סבירא להו דאם רק לא הזכיר דאסור להדליק [וטל], והרא"ש (שם סי' טו) וריצ"א בשם רש"י בתשובה (סי' רנז) ובשם גאונים [כנן לבעל הלכות] הובא באור ורוץ (ח"ב סי' שמו) והר"ן (שם) והרב המגיד (שם) בשם רשב"א (כא: ד"ה גמ' מי, עבוד"ק שם) שראוי לומר, וכן הוא גם דעת המאירי (שם) וכל בו (שם) אלא דהאמריה אינו מעפכ בדיעבד הינו [להמאירי הוא בקבל אפיה ובשול ונ"ל שהיא על ידי הבצירה והוא הדין הדלקה וסבירא זו פתב גם הר"א"ה (שם), ולפלו הוא בכלל

הלכות יום טוב סימן תקכז

משנת שעה"צ

קנא: [א]

[מזן] דגם כשהעירוב קיים אינו מתיר לבשל לצורך חול.

המשך שו"ע

וא"כ מוכח וא"כ מאכלים אחרים יום טוב, שלצורך יום טוב מותר לו לבשל גם ללא העירוב ק"י.

ס"ק נג

ובנ"ל. דכמו שנתבאר דאם בישל לצורך יו"ט לאחר שנאכל העירוב אסור לו להשאיר תבשיל זה לשבת דהוי הערמה, כיון שבישול בזמן שאסור לו לבשל לשבת, כמו"כ אסור להניח תבשיל זה לחול ולבשל אחרים ליו"ט, ובוזה אין חילוק אם בישל בעוד העירוב קיים, שהרי העירוב לא מתיר לבשל לחול (ראה שעה"צ ס"ק ע"ו).

סעיף יז - שו"ע

ויש אוסרי"ש. שכשם שאסור לבשל ולאפות מיו"ט לשבת

ללא עירוב תבשילין, כמו"כ אסור להדליק נר שהוא מלאכה לצורך שבת ק"י. אבל על ידי עירוב תבשילין מותר להדליק, ואף שהעירוב כלול רק מפת ותבשיל, זהו מפני שתקנת חז"ל היתה שיעשו העירוב מדברים שהם עיקר הסעודה, אבל עירוב זה מתיר גם להדליק הנרקטי.

ס"ק נד

דהדלקת הנר אין צריך עירוב. משום שלא תיקנו עירוב אלא לצרכי אכילה ולא להדלקת הנרקטי. [שהרי עירוב תבשילין סמכוהו חז"ל על הפסוק 'את אשר תבשלו בשלוי', וא"כ תיקנוהו רק לצרכי הסעודה, והדלקת הנר אינו תלוי בסעודה (נהר שלט)].

בהדין עירובא, שאומרים בערב יו"ט כשמניחים העירוב [כדלעיל סעיף י"ב].

ביאורי ההלכה

המשך ד"ה גומר

שכתב על מימרא דאביי 'התחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר' 'התחיל לתקנה ולאפותה גומר הכל', ודייק השיטה מקובצת דממה שהוסיף רש"י 'גומר הכל', ולא נקט כלשון הגמרא 'גומר', נראה שכוונתו שגומר אף שאר תבשילין ק"י. היינו כ"ל מלאכות הלישה, שאף שהתחיל רק ללוש העיסה יכול לגמור שאר מלאכות הלישה, [כגון עריכה ורדידה] או כ"ל מלאכות האפיה כהאי גוונא, אבל לשאר תבשילין שלא התחיל לעסוק בהם ספק הוא, וכדעת הרא"ש. דצריך שיהיה קיים עד שיגמור הכל. ומוכח שאם נאבד העירוב לפני שגמר לאפות ולבשל אינו יכול לגמור לבשל אף שהתחיל לאפות או לבשל, ועל כרחך שפירש ד'גומר' הכוונה רק העיסה או התבשיל שהתחיל. וגם מוסף דבריו שכתב שאם נאכל או אבד או נשרף העירוב 'קודם שיאפה או יבשל' דהיינו קודם שאפה אף שכבר בישל או קודם שבישל אף שכבר אפה מוכרח לכאורה דאף אם עשה דבר אחד, אפיה או בישול, ולא נחסר אלא השניה, אסור.

ואם כן לכסוף דמסיק 'התחיל בעיסתו או בתבשיליו גומר' אף שבלשוננו זה יש לפרש שכוונתו שגומר כל התבשילים [ראה הערה ל"ט], היינו בע"כ כרחך צריך לפרש שכוונתו רק אותה העיסה ואותו תבשיל.

'אכלו או שאבד קודם שבישל כל צרכי שבת' שוב לא יבשל, מבוואר נמי מהלשון 'כל' דנקט רש"י [דמשמע מזה דאף שהתחיל כבר לבשל לשבת בעוד העירוב קיים אם לא בישל 'כל' צרכי שבת אסור לו לבשל תבשילים אחרים לאחר שאבד העירוב], דלא כמו שדייק השיטה מקובצת, מרש"י בגמרא ד'גומר הכל' הכוונה גם למאכלים אחרים [וכבר נתבאר לעיל דמדברי הר"ן נראה דיש לדחות הראיה מלשון זה].

דאביי דאמר 'נקטינן' התחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר, אינו בא לפרש המשנה אלא חולק על המשנה, דאף דמשמעות המשנה [כפי שמפרש רש"י] דאם נאכל העירוב לפני שבישל כל צרכי שבת אסור לו לבשל אף שהתחיל תבשיל אחד בעוד העירוב קיים, מ"מ אביי סובר דאנן נקטינן כן להלכה למעשה דהתחיל בעיסה גומר אף שאר תבשילין.

צינונים והערות

מיושב קושיותיו, ועיין בה"ל שם שנתבאר דהרבה ראשונים פסקו להלכה כדעת רב חסדא (פסחים מו:), דמן התורה צרכי שבת נעשים ביו"ט, ולפי"ז לק"מ. ועיין מה שכתבו בזה בתוספות רבינו פרץ (פסחים מו:) ובתוספות בבבא (נב, ד"ה לז). ק"י. ב"ן כתב הרשב"א (ענינים הקדוש ש"ד ס"ג) בדעת המתירים. ובתוספות רבינו פרץ (נ"ה טו:) כתב דטעם המתירים הוא דכיון דהותר אפיה ובישול שהם מלאכות חמורות על ידי עירוב, אם כן הדלקת הנר דקילי יש להתירם בלא עירוב. ובערוך השולחן (פ"ח) ביאר דעת המתירים וז"ל: דהא נתבאר בסיומן תקי"ד דמותר להדליק אפילו ביו"ט שני אחר מנחה ולא הוי כמכין לחול, משום דצריך לה לאותה שעה, כלומר שתאיר באותה שעה עצמה בהיות היום קרוב להסתלק, א"כ כל שכן שמוותר להדליק ביו"ט בשביל אותה שעה עצמה וממילא ישאר גם לשבת, וכן נלע"ד עיקר, ואי משום שמדליק נרות הרבה, מי יכול למחות בידו כשרצונו שבאותה שעה יאירו הרבה נרות, ואי משום דבערב שבת הרי מוכרח להדליקם קודם השקיעה שעדיין הוא יום גמור, מכל מקום הא צריך להם על שעת השקיעה וא"כ עד שיהא לילה כמו בשם. עכ"ל. ק"י. וכן כתב החיד"א להוכיח ממה שכתוב בספר האורה (פ"ה קמ"ג) וז"ל: ואם התחיל בעיסתו קודם שנאכל התבשיל, יגמור ויאפה, וכן קדירתו נמי יגמור. עכ"ל. ומדלא כתב 'וכן אם התחיל קדירתו נמי יגמור' נראה שזה המשך לדבריו באופן שהתחיל בעיסתו, שמוותר לו לגמור גם קדירתו, אף שלא התחיל בקדירה. ק"י. בשו"ת הרדב"ז (פ"ב סי' מט"ג) דייק מלשון זה של הרמב"ם שדעתו שאם התחיל בעיסה או בתבשיל גומר כל התבשילים, משום שאם נפרש שכוונת הרמב"ם שהתחיל בעיסה גומר רק עיסה זו, וכן התחיל בתבשיל גומר רק תבשיל זה, א"כ מה חידש הרמב"ם במה שהוסיף 'התחיל בעיסתו או בתבשיליו גומר', ולא נקט כלשון הגמרא שמוותר רק 'התחיל בעיסתו', אבל אם נפרש שכוונת הרמב"ם שגומר כל התבשילים אחי שפיר, משום דאין דרך לעסות שתי עיסות, אחת ליו"ט ואחת לשבת, אלא עושה הכל עיסה אחת, אבל בתבשיל הדרך לעשות תבשילים הרבה, ליו"ט ולשבת, ולכן הוסיף התבשיל, שאפילו אם התחיל תבשיל אחד גומר אף שאר התבשילים שצריך לשבת.

ק"י. מקור דין זה בהשגות הראב"ד (יו"ט פ"ו ס"ה) וז"ל: א"א נ"ל שאם אפה ולא בישל או בישל ולא אפה, ונאכל העירוב או אבד, מה שעשה בעוד שהעירוב קיים מותר לו לשבת. עכ"ל. ומבאר בחמד משה (סק"ב) דהראב"ד למד דין זה ממימרא דאביי ד'התחיל בעיסתו גומר' נראה ס"י בהתחבה, והראב"ד מפרש דלא כמו שפירשו שאר הראשונים שאם התחיל בעיסתו לצורך שבת יכול לגומרה, אלא כוונת אביי לומר שאם התחיל עיסתו לצורך יו"ט יכול להניחה לשבת ולגמור אחרת ליו"ט. ומוסיף בחמד משה דלפי"ז יתכן לומר דהראב"ד יחלוק על דין השו"ע בסעיף י"ז דהתחיל בעיסתו לצורך שבת יכול לגמור עיסתו, לדבריו אין מקור לדין זה. וצ"ע. קטו. מקור דינה זו ממה שאמרו בגמרא (נ"ה טז): דאמר רב הונא מי שלא הניח עירובי תבשילין אופין לו פת אחת, ומבשילין לו קדירה אחת, ומדליקין לו את הנר [דמשום כדי חייו שרו ליה רבנן]. ודקדקו מזה שלא עירוב אסור להדליק נר (מו"ט כג, ד"ה ומללקין, ר"ן י"ב, ד"ה ומלמיקין, וע"ה). אמנם דעת המתירים דהגמרא נקטה כל צרכי השולחן, אבל אה"צ דלהדליק נר מותר גם ללא עירוב תבשילין (ר"ן טז). קטז. ב"ן כתב הרא"ש (פ"ב סי' טז). ובחידושי בן הרמב"ן (טז) כתב וז"ל: אבל מכל מקום לפירוש הראשון דאמרין דהדלקה מותרת בעירוב, מאי איכא בעירוב משום הדלקה, דהא בעינן תבשיל משום תבשילין ומשום פת. ואפשר שהבערה היא מתרת להדליק, מבשל התבשיל בהבערה שהיא מתרת להדליק. עכ"ל. [ובחידושי הרא"ה כתב וז"ל: ועירובי תבשילין מהני אפילו להדלקה, דהבערה גופה צורך אוכל נפש הוא. עכ"ל]. ובשו"ת מהר"ח אור זרוע (פ"ג ל"ג) הקשה איך מועיל עירוב להדלקת הנר, והרי הטעם שמועיל עירוב הוא משום שמן התורה אין אסור לבשל ביו"ט לשבת, והואיל ואי מקלעי אורחים חזי ליה (ראה מש"צ פ"ג וצ"ח ד"ה ועל יד, שמשאל ע"ז וז' נחמתי). וטעם זה לא שייך לענין הדלקת הנר שהרי אם יבואו אורחים לאכול ביום טוב לא יחייבו מנחה אלו דהרי עוד היום גדול. ומתוך דשמה אחר שקיבלו עליהם שבת מבעוד יום ועוד היום גדול, כשבאים לאכול אחר שיצאו מבית הכנסת מכל מקום לא פקע קדושת יו"ט, ונמצא שההדלקה היא גם לצורך יו"ט. ולדבריו יש לעיין במקום שלא נוהגים לקבל שבת מבעוד היום גדול איך

הלכות יום טוב סימן תקכו

הוא (נג) להניחו לשבת, ולבשל מפאן ואילף ליום טוב: יט מי שלא ערב (נד) מתר להדליק (נו) גר של שבת, (נה) טי' ויש אוסרים: כ (נו) *מי שלא ערב, פשם שאסור לבשל לעצמו * כף אסור לבשל (נז) לאחרים ואפלו בביתם, (נח) *וגם אחרים אסורים (נט) לבשל לו. ואין לו תקנה אלא שיתן קמחו ותבשילו (ס) לאחרים שערכו במתנה והם אופין ומבשלים ונותנים לו, ואפלו בביתו יכולים לבשל. (סא) *ואם אין שם (פ) אחרים שערכו, כיש אומרים שמתר לאפות (פג) בצמצום פת אחד ולבשל קדרה אחת ולהדליק גר אחד. הגה: *ואם הניח ערוב ולא הזכיר המלאכות בהדיא אלא אמר בדין זה שרי לן למעבד כל צרכנא, (סג) הוי

ח בית יוסף (ד"ה מי שלא) מדברי הרמב"ם (שם ה"ח) בגמ' לטון הערוב. ט הרא"ש והר"ן שם בפירוש ד"ה ר"ה (רא"ש סי' טו, ר"ן י"א ד"ה ומדמתינו). י בענין ונפשטא שם י"ז (ע"א). כ מ"מקרא דרב הונא כ"א (ע"ב) כפי פירוש הרא"ש שם.

באר היטב

אצל האש רק שהתחיל בתקונו כגון שחתף הלפתות וכדומה מתר לבשלו. מגן אברהם (ס"ק טו): יט (טו) נר. האחרונים העלו דאם לא ערב אסור להדליק, לכן אין להדליק רק נר אחד כמו שכתוב סעיף כ': כ (פ) אחרים. והוא הדין אם יש שם אחרים והוא אינו רוצה להקנות להם קמחו, שרי גם כן לאפות בצמצום. ים של שלמה (שם סי' כו):

באור הלכה

מפרוש רש"י *שכתב התחיל לתקנה ולהאפותה גומר הכל, ודיק השיטה מקבצת שפנתו שגומר אף שאר תבשילין. וברש"י שלפנינו אינו פתוח זה כי אם ברש"י שבר"ף (י. ד"ה החתיל) וכפי הנראה שגם לפני הר"ן (שם ד"ה אמר אביי) היה גרסא זו והשני קצת לאפות או לבשל גומר הכל, אכן הר"ן אף שכתב כן אפלו הכי נסתפק על שאר תבשילין ונראה ששפ"ש שגומר הכל *היינו כל מלאכות הלישה [כגון עירכה וירידה] או כל מלאכות האפיה כהאי גונא אבל לשאר תבשילין ספק הוא. ומלשון הרמב"ם שכתב (פ"ו ה"ה) וזה לשונו, דצריך שיהיה קים ערוב עד שיגמר כל מה שצריך לאפות ולבשל, נאכל הערוב או אבד או נשרף קדם שיאפה או יבשל הרי זה אסור לאפות ולבשל. עד כאן לשונו. הרי מתחלה כתב להדיא *דצריך שיהיה קים עד שיגמר הכל וגם מסוף דבריו קדם שיאפה או יבשל מכרח לכאורה דאף אם עשה דבר אחד אפיה או בשול ולא נחסר אלא השניה אסור, *ונאם כן לבסוף דמסיק התחיל בעצתו או בתבשיליו גומר היינו בצל כרחה אותה העפה ואותו תבשיל כן נראה לכאורה מלשונו. וגם ברש"י דמתניתין (טו: ד"ה אכלו) כתב נמי להדיא *אכלו או שאבד קדם שבשל כל צרכי שבת, מבאר נמי דלא כמו שדיק השיטה מקבצת אם לא שצ"מ דרש"י מפרש *דאב"י דאמר נקטינן חולק על המשנה, דאנן נקטינן כן להלכה למעשה או דאב"י מפרש כן למתניתין דלא כהבנתה הפשוטה. ומפל מקום נראה לי דכיון דבראב"ד [כפי מה שהעתיקו האחרות חיים] משמע להדיא לאסור וכן משמעות הרמב"ם לעניות דעתי כנ"ל וכן בראב"ן המובא בקרבן הנגאל וכן הוא בלשון רש"י במשנה, אין נכון לזוז מפסק השלחן ערוך ואחרונים:

כ * מי שש"א ערב וכו'. ענין משנה ברורה (ס"ק נ) *דבני ביתו של אדם נטפלין לו, כן כתב ה"ם של שלמה (פרק ב סי' י) והעתיקוהו האחרונים. אולם לענין משנתו שלו העברית לא אדע, דלסקרת הרא"ש בפירוש ב' סימן ר' *תלוי דין מי צריך ערוב לעצמו אותו איש שמוזקין על דו, *וכיון דקיימא לן דעל ידי עבדו ושפחתו העבדים יוכל לזכות לאחרים ממילא לכאורה צריכין ערוב לעצמן ואין נטפלים לו, *ואם לא שנתן הערוב לידם או שזכה להן על ידי אחר. והדברי

ופשוט דאם יש לו פת אחד שששאר לו מיום טוב אסור לו לאפות (פט) שפ"ש עקרי המלאכות, ואם פ"ט (ו) רק מקצתו כגון שאמר רק לאפני

שער הצינון

למעבד כל צרכנא. ואם כן לכתחלה על כל פנים טוב להחמיר אם לא הניח ערוב: כ (פג) הינו לאפני מסכרת בעל העטור [גמ' דף פמח:] כמו שכתב בבית יוסף (ד"ה ומיש על דבריו): (פג) כן מוכח מלשון השלחן ערוך: (פד) דאלו מקמח שלחם בנדאי מתרים הם: (פה) גמרא (י): (פו) אליה רבה (ס"ק כו) וחד משה (ס"ד) והגר"ו (כ"ט) ותיי אדם (שם ס"ד) וכהסקמת בית יוסף (ד"ה ומיש ואם אין) ורש"ל (י"ם של שלמה פרק ב סי' כו) [והלא כדרכי משה (א"ח ז) וקדעת הרשב"א (פכ"ה"ק שם סי' ג). ולולי דבריהם יש מקום עיון בזה כיון דהרי"ף והרמב"ם השמיטו כל עקר דין זה וכו' וכן הרבנו חננאל השמיטו, ודי לנו אם נקל כמה שהקל הרשב"א בהדיא, אבל מפל מקום הפקל יש לו על מי לסמוך: (פז) אחרונים: (פח) הפוסקים סתמו דבריהם ומסתב"א דשעורו כפי מה שצריך לו למזונותיו לקל השבת וכן בקדירה, ואין צריך לצמצם בזה. ומה שכתבו בצמצום הינו שלא להרבות במיני לחמים וכן במיני תבשילין והלא ירבה במלאכת לישא וכן בטרח תקוני הבשול, עין סימן תק"ג: (פט) מוכח מאחרונים הנ"ל, אבל אם הפת שיש לו אינו מספיק לו לאכילה לכל השבת מסתב"א דמתר לו לאפות עוד פת: (פ) דרך התיים (ד"ה עירוב תבשילין ס"ד): (פ"א) רש"ל (שם סי' ה) ומובא בט"ז סעיף קטן י"ח והסיקים גם כן לדעתו [אלא שלשונו מגמגם קצת], וכן הסיקים במור וקציעה דכן נראה מסתימת המשנה וש"ס דילן שלא הזכירו כלל נסח של בהדין ערובא הנזכר בראשונים (פ"ב ה"א) ומשמע דהוא רק למצוה בעלמא דלא כמגן אברהם בסעיף קטן כ"ג [גמ'] אבל שארי אחרונים הסכימו לדעת השלחן ערוך והפגן אברהם דהאמריה מעפכ:

(טו) מגן אברהם (ס"ק י) ומחצית השקל, ופשוט דהלא גם לשבת אסור אם לא מה שבשל בשעה שהיה ערוב קים, והחל לא שייך זה [גמ']: יט (טו) בית יוסף (ד"ה ואומר כיון ד"ה מי שלא) בשם ר"ף (טו) ורמב"ם (פ"ו ה"ח) שלא הביאו זה בגמ' שלהם וכן בשבלי לקט (סי' רמ) בשם העטור לא הזכיר זה: (עח) מגן אברהם (ס"ק מ) וחד משה (ס"ד) ותיי אדם (שם ס"ד) והגר"ו (כ"ט), ולהמגן אברהם גם הרי"ף מודה [גמ] אלא דממילא נגדר ולכן אין צריך להזכיר בהנחה, וכן משמע מהגר"א שפסקים עמו [גמ]. מפל מקום בצבורת הקדש (שם סי' ב) מבאר דיש דסבירא ליה שאין צריך כלל לערוב לענין הדלקת נר והוצאה וכן נזכר דעה זו בר"ן (יא. ד"ה ומדמתינו) והלא כדמשמע ממגן אברהם שאין חולק בזה [נהה שלום (ס"ק)]: (עט) מוכח מרי"ף ורמב"ם וכן מבאר בפארי (יז: ד"ה ר"ה) ור"ה (כא: ד"ה אמר ר"ה) וכל בו (שם): (פ) ב"ח (ס"א) וברכי יוסף (ס"ט) בשם בית דוד (סי' שם), וכן כתב האליה רבה (סי' כה) בשם [שרי] כנסת הגדולה (הגב"י ס"ק טו) שכן נהגו העולם: (פ"א) דכל הראשונים מחמירין בזה, התוספות בכיצה (דף כ"ב ע"ב ד"ה ומוליקין) [סבירא להו דאם רק לא הזכיר דאסור להדליק [וטו]], והרא"ש (שם סי' טו) וריצ"א בשם רש"י בתשובה (סי' רנז) ובשם גאונים [כנן לבעל הלכות] הובא באור ורוע (ח"ב סי' שמו) והר"ן (שם) והרב המגיד (שם) בשם רשב"א (כא: ד"ה גמ' מי, עבוד"ק שם) שראוי לומר, וכן הוא גם דעת המאירי (שם) וכל בו (ש"א) אלא דהאמריה אינו מעפכ בדיעבד להדיא [גמ] [להמאירי הוא בקלל אפיה ובשול ויאי שיהא על ידי הבערה הינו והוא הדין הדלקה וסבירא זו פתב גם הר"ה (שם), ולפלו הוא בכלל

הלכות יום טוב סימן תקכז

קנא: [ב]

משנת שעה"צ

ס"ק נ"ה

אלא דאם הניח העירוב ולא אמר, שלא הוסיף בנוסח של 'בהדין עירובא' גם 'לאדלוקי שרגא', אין אסור בדיעבד, היינו אף לדעת הרמ"א (להגן ס"ט) שהאמירה של 'בהדין עירובא' מעכבת, מכל מקום הוספה זו אינה מעכבת, דממילא נגזר גם זה, שהדלקת הנר נכללת במה שאומר 'למעבר כל צרכא' [משנ"ב ס"ק ל"ז, וראה שעה"צ (ס"ק פ"א) דלהמאירי הוא בכלל אפיה ובישולן].

ורק נר אחד מותר להדליק בכל אופן. כמבואר בסעיף כ' שמשום כדי חייו התירו לו להדליק נר אחד גם אם לא עירב עירוב תבשילין.

להדליק כל מה שרוצה, דלהדליק נר של שבת שהוא מצוה יש לסמוך על דיעות המתירים ק"י.

ולכתחילה נכון שיקנה הנר לאחרים והם ידליקו לו. ראה סעיף כ' ביאור ענין הקנאה זו.

סעיף כ - שו"ע

כך אמר רבש"ל לאחרים, אף שהם עירבו ומותר להם לבשל לעצמם, מכל מקום אסור למי שלא עירב. לבשל עבורם, שכיון שלא עירב אסור הוא במלאכה לצורך שבת,

ואפילו בביתם. ואין אומרים שכשמבשל בביתם ניכר הדבר שמבשל לצורך אחרים [משום שאף אם ניכר הדבר יש לאסור, שהרי אין טעם האיסור משום מראית העין, אלא משום שהוא אסור במלאכה גם כשעושה מלאכה לצורך אחרים, (נ"י) וראה הערה קנא].

וגם אחרים שעירבו אסורים רבש"ל לו ממאכלים שלו. דו"ל הגמרא (פ"ה ז'): איבעיא להו מי שלא הניח עירובי תבשילין הוא נאסר וקמחו נאסר [שלא יהו אחרים אופין קמחו בעודו שלו (נ"ט)], או דילמא הוא נאסר ואין קמחו נאסר. למאי נפקא מינה, לאקנויי קמחו לאחרים [אם צריך לתת במתנה את קמחו שיהו אחרים מותרים לאפותו ולתת לו (נ"ט)], אי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר צריך לאקנויי קמחו לאחרים, ואי אמרת הוא נאסר ואין קמחו נאסר לא צריך לאקנויי קמחו לאחרים. ומסקנת הגמרא דהוא נאסר וקמחו נאסר, ולכן אסור לאחרים לאפות עבורו ממאכלים שלו, וכן, ואין לו תקנה אלא שיתן קמחו ותבשילו לאחרים שערבו, במתנה, והם אופין ומבשלים ונותנים לו. שכיון שקנו ממנו את המאכלים מותר להם לבשל עבורו כשם שמותר להם לבשל עבורו משלהם ק"י.

ביאורי ההלכה

אינה יכולה לזכות לאחרים].

וכיון דקיימא לו דעל ידי עבדו ושפחתו העברים יוכל לזכות לאחרים את העירוב תבשילין, וכמבואר בסעיף י' דכל מי שמזכין על ידו בעירובי שבת מזכין על ידו בערובי תבשילין, ובעירובי שבת (ס"י ס"ט) קיימא לן דמזוכה על ידי עבדו ושפחתו העברים משום דיש להם יד לזכות לאחרים, וכיון שמזכין על ידם ממילא לכתורה צריכין לזכות לעצמן ואין נטפלים לו. [שאילו היו נטפלים לו לא היו יכולים לזכות על ידם לפי הכלל הזה דאפשר לזכות רק על ידי מי שצריך לערב לכו].

אם לא שנתן העירוב לידם וזיכה להם עצמם חלק בעירובו, או שזיכה להם על ידי אחר וכו'. **ואפשר שגם הרא"ש מודה לכתובת זו**, שמי שאוכל ממאכליו ותבשיליו נטפל אליו, ולכן אף שיכול לזכות על דם מכל מקום הם עצמם נכללים בעירובו ק"י. **וצריך עיון ק"י**.

ציונים והערות

דק"ל (פ"ה ז'). בהמה והכלים כרגלי הבעלים כפי שנקבע בין השמשות ולא יכול להשתנות באמצע יום. [ותירץ הר"ן וז"ל: ואינה קושיא אצלי, דהתם היינו טעמא לפי שאין השביתה ניקנית אלא בין השמשות, שהרי אם נאכל עירובי משחשיכה אין בכך כלום, ולפיכך הכל הולך אחר בין השמשות, אבל בעירובי תבשילין אינו כן, אלא כל שעה ושעה הוא מתיר, שהרי שנינו אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחילה, ולפיכך מתיר כל שעה ושעה לכל אחד מה שהוא שלו, וע"ל. והרשב"א תירץ דכיון שכל תקנת העירוב הוא משום היכר [או לכבוד שבת או לכבוד יום טוב כפי שנתבאר בהקדמה לסימן בהרחבה], די בזה שהחמירו עליו לאסור קמחו בעודו שלו. אמנם התוס' כתבו דמכח קושיא זו יש להוכיח דיש לגרוס בגירסת בעל הלכות גדולות, דאי קמחו נאסר לא מצי לאקנויי קמחו לאחרים משום שאין הקנין מועיל וכנ"ל, ואי אין קמחו נאסר מצי לאקנויי קמחו לאחרים, ומסקנת הגמרא לדרך זו דאין קמחו נאסר ולכן יכול להקנות לאחרים שיאפו עבורו. ק"י. ומה שכתב הרא"ש לגבי אשתו דכיון שאינה צריכה עירוב אין מזכה על ידה, יש לומר דזהו דווקא באשתו שאין לה יד לזכות דהרי יד אשה כיד בעלה, ורק באופן שצריכה לזכות לעצמה יכולה לזכות לאחרים, אבל כשאינה צריכה לזכות לעצמה אין לה יד לזכות לאחרים. אבל עבדו ושפחתו דמצד עצמם יש להם יד [שהרי מציאת עבדו ושפחתו לעצמם], ולכן אף שהם עצמם לא צריכים עירוב משום סיבה צדדית מפני שנטפלים לבעל הבית אבל יש להם יד לזכות לאחרים. ק"י. ובשעה"צ (ס"ק י"ג) נראה דנקט להחמיר בזה. שכתב שצריך לזכות לעירוב גם למשרתיו, ואולי מיירי שם כשאין אוכלים ממאכליו, וע"ע.

ד"ה מי
דבני ביתו של אדם נטפלין לו. ואף שלא עירבו בעצמם וגם לא זיכה להם מותר להם לבשל ע"י עירובו של בעל הבית. **תלוי דין מי צריך ערוב לעצמו - אותו איש שמזכין על ידו**. היינו בבואו לקבוע הדין על ידי מי יכולין לזכות העירוב לאחרים כתב בזה תלוי הדין האם אותו איש שמזכין על ידו לאחרים צריך עירוב לעצמו או שאינו צריך ויוצא בעירובו של בעה"ב. [דהרא"ש כתב דמי שרוצה לזכות עירובו לאחרים אינו יכול לזכות להם על ידי אשתו, משום דיד אשה כיד בעלה ואין בכוחה לזכות העירוב ולהקנות לאחרים. ומה שאמרו בעירובי חצירות שמזכה על ידי אשתו, זהו רק כשיש לה בית באותה חצר, שכיון שצריכה לזכות לעצמה יכולה גם לזכות לאחרים, אבל כשאין לה בית באותה חצר אינה יכולה לזכות לאחרים. ובעירובי תבשילין אין האשה צריכה לזכות לעצמה, שהרי בעירובו של בעל הבית כולם מותרים, וכיון שאינה צריכה לזכות לעצמה

קיצור ביה"ל

ד"ה מי. עיין משנה בנזירות דבני צימו של אדם נטפלין לו. ולענין משרתו העבדים נלחוט נראה דלהרא"ש לריכס עירוב לעצמם [כיון שמוכס על ידה העירוב], ולדברי המחזיק השקל משמע דכיון שהם אוכלים מאכליו ומבשיליו ממילא נגזר העירוב שהכין מצדו יוס גם עליהם. ואפשר דגם להרא"ש מודה לכתובת זו. וכו'.

ליקוטי פוסקים

פסקי הרב

ס"ק נ"ה ויש מקילין וכו'.

נש"ע הרב (ס"ח)

כחז דמי שלג עירב צריך להקנות לאחרים את הנוטף שצריך להדליק [ונספיק' ז' כחז דכשדלקת הנר יש יותר סביר לנטרם ולא להדליק נר מצדו יוס].

ס"ק נ"ו אבל אשתו ובני ביתו של אדם וכו'. נש"ע הרב (ס"ח): (אע"פ שאין אוכלים מתבשיל אחד מכל מקום כיון שהתבשיל שהן אוכלין הוא שלו הרי הן טפלין אליו ויוצאים בעירובו). אבל אם אחד מבני הבית אינו אוכל מתבשילין של בעל הבית אלא בעל הבית נותן לו קמח ונשר והוא חופה ומבשל לעצמו או שמא לאחזר לבשל לו (דכיון שנטפלים האוכלים ככר התבשיל הוא שלו שהרי ככר נתן לו הבעל הבית נממנה גמורה הקמח והנשר) הרי זו אינו טפלה לבעל הבית ואין עירוב בפני עצמו. ע"כ.

כחז דמי שלג עירב צריך להקנות לאחרים את הנוטף שצריך להדליק [ונספיק' ז' כחז דכשדלקת הנר יש יותר סביר לנטרם ולא להדליק נר מצדו יוס].

ס"ק נ"ו אבל אשתו ובני ביתו של אדם וכו'. נש"ע הרב (ס"ח): (אע"פ שאין אוכלים מתבשיל אחד מכל מקום כיון שהתבשיל שהן אוכלין הוא שלו הרי הן טפלין אליו ויוצאים בעירובו). אבל אם אחד מבני הבית אינו אוכל מתבשילין של בעל הבית אלא בעל הבית נותן לו קמח ונשר והוא חופה ומבשל לעצמו או שמא לאחזר לבשל לו (דכיון שנטפלים האוכלים ככר התבשיל הוא שלו שהרי ככר נתן לו הבעל הבית נממנה גמורה הקמח והנשר) הרי זו אינו טפלה לבעל הבית ואין עירוב בפני עצמו. ע"כ.

הלכות יום טוב סימן תקכו

הוא (נג) להניחו לשבת, ולבשל מפאן ואילף ליום טוב: ימי שלא ערב (נד) מתר להדליק (נו) גר של שבת, (נה) ט"ו אוסרים: ב (נו) *מי שלא ערב, פשם שאסור לבשל לעצמו *כף אסור לבשל (נז) לאחרים ואפלו בביתם, (נח) וגם אחרים אסורים (נט) לבשל לו. ואין לו תקנה אלא שיתן קמחו ותבשילו (ס) לאחרים שערכו במתנה והם אופין ומבשלים ונותנים לו, ואפלו בביתו יכולים לבשל. (סא) *ואם אין שם (פ) אחרים שערכו, כ"ש אומרים שמתר לאפות (פג) בצמצום פת אחד ולבשל קדרה אחת ולהדליק גר אחד. הגה: *ואם הניח ערוב ולא הזכיר המלאכות בהדיא אלא אמר בדין זה שרי לך למעבד כל צרכנא, (סג) הוי

ח בית יוסף (ד"ה מי שלא) מדברי הרמב"ם (שם ה"ח) בגמ' לטון הערוב. ט הרא"ש והר"ן שם בפ"ק ב' דביצה (רא"ש סי' טו, ר"ן י"א ד"ה ומדמיון). י בענין נפשטא שם י"ז (ע"א). כ מ"מקרא דרב הונא כ"א (ע"ב) כפי פרוש הרא"ש שם.

באר היטב

אצל האש רק שהתחיל בתקונו כגון שחתף הלפתות וכדומה מתר לבשלו. מגן אברהם (ס"ק טו): י"א (טו) נר. האחרונים העלו דאם לא ערב אסור להדליק, לכן אין להדליק רק נר אחד כמו שכתוב סעיף כ': ב (פ) אחרים. והוא הדין אם יש שם אחרים והוא אינו רוצה להקנות להם קמחו, שרי גם כן לאפות בצמצום. ים של שלמה (שם סי' כו):

באור הלכה

מפרוש רש"י *שכתב התחיל לתקנה ולהאפותה גומר הכל, ודיק השיטה מקבצת שפנתו שגומר אף שאר תבשילין. וברש"י שלפנינו אינו פתוח זה כי אם ברש"י שבר"ף (י' ד"ה החתיל) וכפי הנראה שגם לפני הר"ן (שם ד"ה אמר אביי) היה גרסא זו והשני קצת לאפות או לבשל גומר הכל, אכן הר"ן אף שכתב כן אפלו הכי נסתפק על שאר תבשילין ונראה ששפ"ש שגומר הכל *היינו כל מלאכות הלישה [כגון עירכה וירידה] או כל מלאכות האפיה כהאי גונא אבל לשאר תבשילין ספק הוא. ומלשון הרמב"ם שכתב (פ"ו ה"ה) וזה לשונו, דצריך שיהיה קים ערוב עד שיגמר כל מה שצריך לאפות ולבשל, נאכל הערוב או אבד או נשרף קדם שיאפה או יבשל הרי זה אסור לאפות ולבשל. עד כאן לשונו. הרי מתחלה כתב להדיא *דצריך שיהיה קים עד שיגמר הכל וגם מסוף דבריו קדם שיאפה או יבשל מכרח לכאורה דאף אם עשה דבר אחד אפיה או בשול ולא נחסר אלא השניה אסור, *ונאם כן לבסוף דמסיק התחיל בעצתו או בתבשיליו גומר היינו בעל כרחך אותה העפה ואותו תבשיל כן נראה לכאורה מלשונו. וגם ברש"י דמתניתין (טו: ד"ה אכלו) כתב נמי להדיא *אכלו או שאבד קדם שבשל כל צרכי שבת, מבאר נמי דלא כמו שדיק השיטה מקבצת אם לא שצ"מ דרש"י מפרש *דאב"י דאמר נקטינן חולק על המשנה, דאנן נקטינן כן להלכה למעשה או דאב"י מפרש כן למתניתין דלא כהבנתה הפשוטה. ומפל מקום נראה לי דכיון דבראב"ד [כפי מה שהעתיקו האחרות חיים] משמע להדיא לאסור וכן משמעות הרמב"ם לעניות דעתי כנ"ל וכן בראב"ן המובא בקרבן חננאל וכן הוא בלשון רש"י במשנה, אין נכון לזוז מפסק השלחן ערוך ואחרונים:

כ *מי שלא ערב וכו'. ענין משנה ברורה (ס"ק נ) *דבני ביתו של אדם נטפלין לו, כן כתב ה"ם של שלמה (פרק ב' סי' י') והעתיקוהו האחרונים. אולם לענין משנתו של העברית לא אדע, דלסקרת הרא"ש בפ"ק ב' סימן ר' *תלוי דין מי צריך ערוב לעצמו אותו איש שמוזקין על ידו, *וכיון דקיימא לן דעל ידי עבדו ושפחתו העבדים יוכל לזכות לאחרים ממילא לכאורה צריכין ערוב לעצמן ואין נטפלים לו, *ואם לא שנתן הערוב לידם או שזכה להן על ידי אחר. והדברי

ופשוט דאם יש לו פת אחד שנסאף לו מיום טוב אסור לו לאפות (פג) שפ"ש עקרי המלאכות, ואם פ"ט (ד) רק מקצתו כגון שאמר רק לאפני

שער הצינור

למעבד כל צרכנא. ואם כן לכתחלה על כל פנים טוב להחמיר אם לא הניח ערוב: ב (פג) הינו לאפני מסכרת בעל העטור [גמ' ד"ה ר"ח דף פ"ח]: כמו שכתב בבית יוסף (ד"ה ומי על דבריו): (פג) כן מוכח מלשון השלחן ערוך: (פג) דאלו מקמח שלחם בנדיא מתרים הם: (פג) גמרא (י'): (פג) אלה רבה (ס"ק כו) וחד משה (ס"ד) והגר"ו (כ"ט) ותיי אדם (שם ס"ד) וכהסקמת בית יוסף (ד"ה ומי ואם אין) ורש"ל (י"ג של שלמה פרק ב' סי' כו) [ודלא כדרכי משה (א"ח ז') וקדעת הרשב"א (פ"ב) שם סי' ג.]. ולולי דבריהם יש מקום עיון בזה כיון דהרי"ף והרמב"ם השמיטו כל עקר דין זה וי"ד וכן הרבנו חננאל השמיטו, ודי לנו אם נקל כמה שהקל הרשב"א בהדיא, אבל מפל מקום הפקל יש לו על מי לסמוך: (פג) אחרונים: (פג) הפוסקים סתמו דבריהם ומסתברא דשעורו כפי מה שצריך לו למזונותיו לקל השבת וכן בקדירה, ואין צריך לצמצם בזה. ומה שכתבו בצמצום הינו שלא להרבות במיני לחמים וכן במיני תבשילין דהלא ירבה במלאכת לישא וכן בטרך תקוני בשול, עין סימן תק"ג: (פג) מוכח מאחרונים הנ"ל, אבל אם הפת שיש לו אינו מספיק לו לאכילה לכל השבת מסתברא דמתר לו לאפות עוד פת: (ד) דרך התיים (ד"ה עירוב תבשילין ס"ד): (ל"א) רש"ל (שם סי' ה) ומובא בט"ז סעיף קטן י"ח והסיקים גם כן לדעתו [אלא שלשונו מגמגם קצת], וכן הסיקים במור וקציעה דכן נראה מסתימת המשנה וש"ס דילן שלא הזכירו כלל נסח של בהדין ערובא הנזכר בראשונים (פ"ב ה"א) ומשמע דהוא רק למצוה בעלמא דלא כמגן אברהם בסעיף קטן כ"ג [גמ'] אבל שארי אחרונים הסכימו לדעת השלחן ערוך והפגן אברהם דהאמריה מעפכ:

(טו) מגן אברהם (ס"ק י') ומחצית השקל, ופשוט דהלא גם לשבת אסור אם לא מה שבשל בשעה שהיה ערוב קים, והחל לא שייך זה [גמ']: י"א (טו) בית יוסף (ד"ה ואמר כיון ד"ה מי שלא) בשם ר"ף (טו) ורמב"ם (פ"ו ה"ח) שלא הביאו זה בגמ' שלהם וכן בשבלי לקט (סי' רמ"ב) בשם העטור לא הזכיר זה: (ע"א) מגן אברהם (ס"ק מ') וחד משה (ס"ד) ותיי אדם (שם ס"ד) והגר"ו (כ"ט), ולהמגן אברהם גם הרי"ף מודה [גמ'] אלא דממילא נגדר ולכן אין צריך להזכיר בהנחה, וכן משמע מהגר"א שפסקים עמו [גמ']. מפל מקום בצבורת הקדש (שם סי' ב) מבאר דיש דסבירא ליה שאין צריך כלל לערוב לענין הדלקת נר והוצאה וכן נזכר דעה זו בר"ן (יא. ד"ה ומדמיון) ודלא כדמשמע ממגן אברהם שאין חולק בזה [נהה שלום (ס"ק)]: (ע"א) מוכח מרי"ף ורמב"ם וכן מבאר בפארי (יז: ד"ה ר"ג) ור"א (כ"א: ד"ה אמר ר"ג) וכל בו (שם): (פ) ב"ח (ס"א) וברכי יוסף (ס"ק) בשם בית דוד (סי' שם), וכן כתב האלה רבה (ס"ק כה) בשם [שרי] כנסת הגדולה (הגב"י ס"ק טו) שכן נהגו העולם: (פ"א) דכל הראשונים מחמירין בזה, התוספות בביצה (דף כ"ב ע"ב ד"ה ומוליקין) [סבירא להו דאם רק לא הזכיר דאסור להדליק [וטו]], והרא"ש (שם סי' טו) וריב"א בשם רש"י בתשובה (סי' רנ"ג) ובשם גאונים [כנן לבעל הלכות] הובא באור ורוע (ח"ב סי' שמו) והר"ן (שם) והרב המגיד (שם) בשם רשב"א (כ"א: ד"ה גמ' מי, עבודתק שם) שראוי לומר, וכן הוא גם דעת המאירי (שם) וכל בו (ש"א) אלא דהאמריה אינו מעפכ בדיעבד [הדין] [להמאירי הוא בקלל אפיה ובשול וי"א שהיא על ידי הבצירה והוא הדין הדלקה וסבירא זו פ"ב גם הר"א"ה (שם), ולפ"כ הוא בכלל

הלכות יום טוב סימן תקכז

קנא: [א]

משנת שעה"צ

[ג] דדעת בעל העיטור דמותר למי שלא הניח ערוב תבשילין לאפות ולבשל למי שהניח משום דשולחו של אדם כמותו. והטור הקשה עליו דבברייתא מבואר דאינו אופה לאחרים. [ועיין ברכינו הננאל שלא גורס כדברי הברייתא שאסור לו לאפות לאחרים, ונראה שדעתו כדעת בעל העיטור]. והב"י והב"ח ביארו דדעת בעל העיטור דדוקא מקמח שלו אסור לו לבשל לאחרים וכוה מיירי הברייתא, אבל מקמח של אותם שעירבו מותר לו לאפות עבורם. וברבן נתנאל (פ"ג ס"א) כתב דכיון שקמחו נאסר יש לומר דאסור לו לאפות מקמחו לאחרים, אבל משל אחרים מותר לו. [וראה בהערות לשר"ע שכתבנו דרייק מהרשב"א דאף שקמחו נאסר מ"מ מותר לאחרים לאפות מקמחו לצורך עצמם, דמה שקמחו נאסר זה רק קנס לא לאפות לעצמו, ולפי"ז צ"ב דלכאורה לדעת בעל העיטור דמותר לו לאפות לאחרים היה לנו להתיר גם מקמח שלו אף שקמחו נאסר, דהרי לצורך אחרים לא קנסו, ואולי י"ל דכיון שהוא עצמו אופה לצורך אחרים גרע טפ"ן].

[נד] **ולדעתם** אף כשאין אחרים שעירבו אסור לאפות ללא עירוב [שלדעתם נחלקו בזה רב הונא ורבא, והלכה כרבא (נ"א) מש"צ סעיפות ל"ט], וכ"ש כשיש אחרים שעירבו שחייב להקנות להם קמחו.

[נה] **שפסק** כדעת הרמ"א

הדאמירה מעכבת.

ס"ק ט
היינו **במשיכה לרשותם**, שבקנין משיכה צריך הקונה למשוך החפץ מרשות בעל החפץ, או **בהגבהה** [שמגביהו טפח מהקרעק או מהמקום שמונח עליו (וכנ"ל מנש"צ ס"ק ל"ט)], **בכל מקום**, שקנין הגבהה קונה בכל מקום, דהיינו אפילו ברשותו של בעל החפץ. ואף שאסור חז"ל לעשות קנין בשבת ויו"ט, מכל מקום לצורך מצוה התירו ק"ט, וכאן הרי זה צורך מצוה, שעל ידי כך יכולים לאפות עבורו לכבוד שבת, אלא שמכל מקום התירו להקנות רק בקנין משיכה או הגבהה, **דאי"ל בקנין סודר** - שהקונה נותן סודר למוכר ותמורת זה נקנה לו החפץ, **אסור**. משום שקנין סודר נראה יותר כמקח וממכר ק"ל.

ס"ק טא
כדי שיוכלו לאפות עבורו לרחם משנה. שהרי לו עצמו מותר לאפות רק פת אחת, ונמצא שמבטל המצוה של 'לחם משנה'.

ס"ק טג
ולא הזכיר בישוף והטמנה, **אסור בהם קלא**, ולענין אם לא הזכיר הדלקת הנר, ראה משנ"ב ס"ק ל"ז.

ציונים והערות

עיי"ש. אמנם מלשון המשנ"ב (ס"ק ט"ג) בשיטת המקילין שכתב 'אפילו לא אמר כלל הנוסח', [דמוכח וכוה יותר חמור], נראה שהבין בדעת הרמ"א כדעת המג"א שאפילו לא אמר כלל הנוסח הרי זה מעכב. [ובעיקר סברת הלבוש ראה ערוך השולחן (ס"ח) שתמה עליו דהתבטל מוכיח עליו. והביא הערוך השולחן סברת המגן אברהם דהאמירה מעכבת כדי שיבורר מנה יפה לשבת. והקשה עליו דהא אנו קיי"ל דהעיקר הוא הטעם שלא יזלו בו"ט (נ"א) ע"ש ס"ק ט"ז]. ועוד דהא אמר 'בהדין', וכי מפני שלא אמר לאפווי ולבשולי, הלא העירוב לפניו ויבורר מנה יפה]. **קבט**. כן כתב המרדכי (סי' מ"ט) וז"ל: ובכ"י האי גוונא התירו להקנותו ביו"ט משום מצוה, וכן לולב ואתרוג יוצאין בהם כל העם על ידי מתנה על מנת להחזיר, וזכותה קונין בשכיב מרע, ואפילו בשבת. עכ"ל. **קל**. **ראה** הערה קודמת שהבאנו דברי המרדכי. והנה הב"י הקשה עליו דאם מקנה בקנין סודר איך מוכיח מלולב שמותר להקנות בקנין סודר לצורך מצוה, והרי בלולב לא מקנה בקנין סודר, ואי מקנה בלשון מתנה בלי סודר [בקנין משיכה], מאי איירא משום מצוה, בלא מצוה נמי אמאי ליתסר. ומסקנת הב"י דאפילו להקנות במשיכה ללא סודר סובר המרדכי שאסור ביו"ט משום דנראה כמקח וממכר ולצורך מצוה התירו. ומ"מ אף שהתירו לצורך מצוה התירו רק בקנין משיכה ולא בקנין סודר דנראה יותר כמקח וממכר (ממ"מ ע"ש ס"ק ט"ז). **קלא**. **ומפתימת** לשונו של המשנ"ב נראה דה"ה כשהזכיר בישול ולא הזכיר הטמנה מותר לו לבשל ואסור לו להטמין, והנה במסכת ביצה (נ"א) שנינו שלדעת בית שמאי אין טומנין את החמין לכתחילה ביו"ט. ואב"י מבאר דדעת ב"ש שכדי להתיר בהנחת תבשיל, ולכן באופן שבישל מערב יו"ט ולא הטמין חמין מותר לו ביו"ט רק לבשל ולא להטמין חמין. ובהגהות רעק"א (סי' תקנ"א) סק"ג הקשה דהרי הטמנה בעצמה אינה מלאכה, ומה שאסרו בשבת להטמין (באינו מוסיף הבל) היינו משום דשמא ימצא קדירתו צוננת וירתיחנה, וא"כ ביו"ט למה לא יטמין לצורך שבת, הרי אף אם ירתיח הקדירה אינו עובר איסור, דהרי לגבי מלאכות הרתיחה שאסורה משום בישול מותר מצד עירוב תבשילין שהרי בישל מבעוד יום נוסיים דע"ג, ולכאורה קושייתו קשה גם כאן דאם הזכיר בישול ולא הטמנה למה אסור לו להטמין, ויל"ע בזה.

ואם אין שם אחרים שעירבו שיוכל להקנות להם קמחו ושיאפו ויבשלו בשבילו, יש **אומרים** שמותר אפילו הוא בעצמו קבו **לאפות בצמצום פת אחד וכו'**. דשינונו במשנה (נ"א נ"א): **ששלשה דברים** היה רבן גמליאל מחמיר כדעת בית שמאי, ואחד מהם הוא שלא להטמין חמין מיו"ט לשבת לכתחילה. והקשו בגמרא דאם הניח עירובי תבשילין מהו טעמם של בית שמאי שאוסרים, ואם לא הניח עירובי תבשילין מהו טעמם של בית הלל. ומתריך רב הונא שנחלקו כשלא הניח עירוב תבשילין, ולדעת בית הלל התירו לו להטמין חמין לשבת משום כדי חייו. וזוהי דעת היש אומרים אלו דהלכה כרב הונא כדעת בית הלל ק"ז.

הג"ה

ואם הניח עירוב ולא הזכיר המלאכות בהדיא. שלא פרט בנוסח הדאמירה בשעת הנחת העירוב 'בדין יהא שרא לן לאפווי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא' [כמבואר לעיל בסעיף יב], **אלא אמר 'בדין יהא שרי לן למעבד כל צרכנא'**, [וכל שכן אם לא אמר כלל הנוסח של 'בדין יהא שרא לן קבין'].

קבו. כן הוא לשון הטור דהתירו לו חכמים משום כדי חייו משום כבוד שבת לעשות דבר מועט 'אפילו הוא בעצמו'. ומבאר בנהר שלום דכוונתו שאין צריך לאפות ולבשל דווקא ע"י בניו ובנותיו הקטנים, אלא אפילו הוא בעצמו מותר לו לאפות ולבשל בצמצום. אמנם הב"י דק"ק מלשון זה שכוונת הטור לחדש שאפילו באופן שיש אחרים שעירבו שיוכל להקנות להם קמחו, אלא שמאיה טעם אינו רוצה להקנות להם קמחו, יכול אפילו הוא בעצמו לאפות בצמצום (נ"א משנ"צ ס"ק ט"א). ועיין בנהר שלום ובמאמר מרדכי (סק"ט) שהאריכו לדחות דברי הב"י. **קבו**. כן פסקו הרא"ש (פ"ג סי' טו) והר"ן (נ"א). אמנם הר"י"ף והרמב"ם לא הביאו דין זה. ומבאר הב"י שטעמם הוא, מפני שבהמשך הסוגיא שם מבואר שרוב מעמדי המשנה בהשניח עירובי תבשילין, והטעם שבת שמאי אוסרים הוא מפני שלהטמנה לא מועיל עירוב תבשילין שהרי הדבר ניכר שמטמין לצורך שבת, ומשמע שרוב חולק על ההיתר של רב הונא דכדי חייו התירו לו גם ללא עירוב תבשילין, וכיון שרוב בתרא הוא פסקו כדעת רבא. אמנם ברשב"א (נ"א נ"א): מבואר דאין חולק על דעת רב הונא, ומבאר בים של שלמה (פ"ג סי' טו) ש"ל שרוב לא חולק בדין על רב הונא אלא בביאור המשנה, עיי"ש. **קבט**. כן מבואר מדברי המג"א (ס"ק ט"ז) עיי"ש. אמנם בבגדי ישע כתב (על מג"א ס"ט) וז"ל: דאפשר דגרע כחו אם פירש ולא פירש כל המלאכות, אמרינן דגרע, דהוי כמו גילוי דעת שאינו רוצה אלא מה שפירש, וכיון שתיקנו לומר לאפווי ולבשולי ולמעבד כל צרכנא, מאחר שאמר כל צרכנא הכל בכלל [פירוש], ואם כן למה צריך לפרט אפויי ובשולין, אלא ודאי השתא שתקנו לומר כולן בהדיא, לא הוי בכלל כל צרכנא אלא הברכים הקטנים ולא לאפווי ולבשולי, אם כן הוי נמי גילוי דעת [פירוש], אם היה אומר רק ולמעבד כל צרכנא יש לפרש כוונתו רק לצרכיו הקטנים ולכן אמר לאפווי ולבשולי. עכ"ל. ולדבריו נמצא ש"ל דאם לא אמר כלל גם הרמ"א יודה שמותר. ועיין בלבוש (ס"א) שמבאר טעם הרמ"א שהאמירה מעכבת, וז"ל: דאין זה היכר עירוב תבשילין, דבלשון זה משמע שרוצה לעשות כל המלאכות כמו בחול, וזה אינו ברשותו וכוחו, והוי כמו שלא עירב כלל. עכ"ל. ולכאורה טעם זה שייך רק כשהזכיר 'למעבד כל צרכנא' ולא הזכיר שאר מלאכות, אבל אם לא אמר הנוסח כלל י"ל דמהני [וכן נראה שהבין באילה רבה (פ"ק ל"ז)]

הלכות יום טוב סימן תקכז

המשך שו"ע

ומי שמתענה ביום טוב, שאסור לו לבשל לצורך עצמו כיון שאסור באכילה [ואין זה צורך 'אוכל נפש'], אסור לבשל לאחרים אפילו לצורך בו ביום. שאף שהם מותרים באכילה ונהיה זה צורך אוכל נפש המותר ביו"ט לצורך יו"ט מכל מקום כיון שאסור לו לבשל לצורך עצמו אסור לו לבשל לאחרים קל. דהוי כמי שלא הניח עירוב שאינו מבשל לאחרים אף שהם עירבוקלי.

ס"ק סג

אבל בדיעבד כיון שהניח התבשיל לשם עירוב, שהפריש או ייחד התבשיל לשם מצות עירוב, ונכל שכן אם עשה תבשיל במיוחד לצורך העירוב ראה בהל' ס"ו (ד"ה עש"ט).

ועל כן אם הניח העירוב ולא אמר הנוסח של 'בהדין' וכו', אם נזכר קודם כניסת ליל יום טוב, וכו'.

ולא יחזור ויברך שנית אם כבר ברך בתחילה. כשהניח בפעם הראשון ללא הנוסח 'בהדין' וכו'. שהרי לדעת החולקים על הרמ"א כבר יצא ידי חובתו בהפרכת העירוב אף שלא אמר הנוסח, וא"כ אסור לו לברך שנית, ולכן אף שאנו מחמירים לכתחילה כדעת הרמ"א, אין לברך שנית דהוי ספק ברכה לבטלה. אבל אם לא ברך בתחילה כשהניח העירוב, יכול לברך עכשיו כשמערב שנית קל. וראה הערה קל"ח.

ס"ק שה

אסור לבשל בעצמו לכתחילה על שבת אף שהניח עירוב. שהרי הטעם שמותר לבשל ביו"ט לצורך שבת ע"י עירוב תבשילין הוא, משום שמן התורה אינו עובר אסור כשמבשל ביו"ט לשבת, שהרי אם יבואו אורחים ביו"ט ראוי המאכל לאורחים, אלא שחכמים אסרו לבשל ללא עירוב תבשילין, וכל זה במי שמותר לו לאפות לאורחים, אבל מי שמתענה שאסור לו לבשל לאחרים א"כ יש לגביו אסור תורה לבשל מיו"ט לשבת, שהרי גם אם יבואו אורחים אסור לו לבשל עבורם לצורך יו"ט, ועירוב תבשילין לא מתיר אסור תורה קל.

אבל בני ביתו או אחרים אופין ומבשלין לו משלו, ואין צריך להקנות להם קמחו, ואף שמי שלא עירב אסור לאחרים לבשל עבורו מקמחו אלא אם מקנה להם קמחו, משום דקמחו נאסר, מכל

מקום במתענה אין צריך להקנות להם קמחו דאין קמחו נאסר הואיל והניח עירוב תבשילין.

ועיין באחרונים שמפקפקים על עיקר דינו דרמ"א. ולדעתם מותר למי שמתענה לבשל ביו"ט לצורך אחרים שאינם מתענים, וא"כ הוא הדין שמותר לו לאפות ולבשל לצורך שבת ע"י עירוב תבשילין נשכיון שמותר לו לבשל לצורך אחרים הרי יש לגביו את ההיתר של 'הואיל ואי מקלעי אורחים חזי לה', ונמצא שאינו עובר על אסור תורה, ומועיל העירוב תבשילין לבשל מיו"ט לשבת. ועל כן [אף אם נחמיר כדעת הרמ"א דמי שמתענה לא יבשל לאחרים לצורך יו"ט (ס"ה הערה נ"א)], מכל מקום ביום טוב הסמוך לשבת אם אין לו אחרים שיבשלו בעבורו מותר לו לבשל בעצמו, אם הניח עירובי תבשילין קל.

גם כן יבוא לבשל לצורך בעל הבית. לצורך סעודת יום טוב (ס"ה הערה קל"ח).

סעיף כא

הקדמה: שנינו במשנה (נ"ה טו:) יו"ט שחל להיות ערב שבת לא יבשל בתחילה מיום טוב לשבת [ללא עירוב תבשילין], אבל מבשל הוא ליום טוב, ואם הותר הותר לשבת. [ודין זה מובא בשו"ע בסעיף א', (ס"ה נמש"ז (מ"ב) דאפילו אם נשאר קדירה שלימה, דהיינו שלבסוף לא אכל כלל מקדירה זו ביו"ט, מ"מ מותר לאכול הקדירה בשבת, כיון שבשעת הבישול חשב שיצטרך ליו"ט]. ומבואר בברייתא (פ:) דאסור להערים בזה, דהיינו שאם יש לו כדי צורכו ליו"ט אסור לו לבשל ולומר שצריך להזמין אורחים וכדו' ולהותר לשבת, [ובדיעבד אם הערים יבואר דינו להלן סכ"ד].

עוד מבואר בברייתא (פ:) דהאיסור לבשל מיו"ט לשבת ללא עירוב תבשילין הוא רק כשמבשל את כל התבשיל לצורך שבת, אבל אם צריך לחתיכה אחת ליו"ט מותר לו להוסיף ולמלאות הקדירה אף שאינו צריך להוספה זו ליו"ט. וטעם ההיתר הוא מפני שההוספה שמוסיף שלא לצורך יו"ט נעשה בטרחה אחת עם מה שמבשל לצורך יו"ט ואינו טורח דבכשר ודגים מותר להוסיף גם כשטורח טרחה נוספת, כגון (ס"ה) שמבואר דבכשר ודגים מותר להוסיף גם כשטורח טרחה נוספת, כגון שהקדירה כבר עומדת על האש, והטעם דבכשר ודגים ההוספה משיבחה את המעט שצריך ליו"ט ונמצא שטורח לצורך יו"ט.

ציונים והערות

מיו"ט לשבת אף שאסור לו לבשל לאחרים לצורך יו"ט. וראה עוד בהערה להלן. קל. מלשון המש"ב נראה שמקל רק לענין יו"ט הסמוך לשבת שיכול מי שמתענה לבשל לצורך שבת ע"י עירוב תבשילין, אבל לבשל ביו"ט לצורך אחרים לסעודת יו"ט בזה יש להחמיר כדעת הרמ"א. וכן נראה מהמשך דבריו שכתב להתיר באשה משרתת שמתענה ביום טוב דיכולה לבשל לצורך בעל הבית, ומשמע דדווקא משרתת [מטעם שיבואר בהערה הבאה] אבל אדם רגיל אסור לו לבשל לצורך אחרים ליו"ט. וכך מבואר להדיא בדרך החיים (ס"ו י"ט, דין המענה יו"ט) [שממנו מקור דברי המש"ב כפי שציין בשע"צ]. ובטעם הדבר כתב הדרך החיים דאף שאנו מחמירים כדעת הרמ"א דאסור למתענה לבשל לאחרים לצורך יו"ט, מ"מ לענין לבשל מיו"ט לצורך השבת יש להקל, דהרי לדעת רב חסדא דמדאורייתא צרכי שבת נעשין ביו"ט מותר למתענה לבשל לצורך שבת גם אם נאמר שאסור לו לבשל לצורך יו"ט [וכפי שנתבאר בהערה קודמת], ולכן אפשר לסמוך ולצרף דיעה זו לדעת החולקים על הרמ"א ולהתיר לבשל לצורך שבת ע"י עירוב תבשילין. ונבאליה רב (פ' פק"ד) מוסיף עוד סברא דאם נאמר שהטעם שאסור למתענה לבשל לצורך אחרים הוא מפני מראית העין, אבל מדינא מותר, א"כ לגבי בישול ביו"ט לצורך שבת יש להתיר שהרי מה"ת יכול לבשל לצורך אורחים אף שמתענה, וא"כ מועיל הסברא של 'הואיל' גם לגבי מתענה. קל. ואף שנתבאר בהערה קודמת דיש להתיר במתענה רק לבשל ביו"ט הסמוך לשבת לצורך שבת, ולא ליו"ט עצמו, מ"מ במשרתת יש להתיר גם ליו"ט עצמו. דהנה הלבוש (פ' מק"ט ס"ג) כתב דמי שמתענה ברה"א אסור לו לעשות מלאכה לאחרים, אלא יעסוק כל היום בתפלה ובתחנונים או ילמוד כל היום, דכיון שאינו מקיים חציו לה' ותצוי לכס צריך לקיים כולו לה'. ומוסיף הלבוש דיש אומרים דאשה שיש לה בעל או משועבדת לאחר [נגון משרתת] והיא מתענית יכולה לאפות ולבשל צרכי הבית כיון שהיא משועבדת לכו. והמג"א (פ"א פ"ק כ"ג) הקשה על הלבוש דכל זה לטעם שהביא הלבוש דהוא משום שצריך לקיים כולו לה' [שהוה הטעם השני שכתב מהר"י וי"ל, ראה הערה להגיה] וא"כ יש לומר דבאשה שמשועבדת לאחר לא שייך טעם זה, אבל לטעם הראשון דמי שאסור במלאכה לעצמו אסור לו גם לאחרים א"כ אין לחלק בין אשה שיש לה בעל ומשרתת לשאר אנשים. אמנם כדברי הלבוש פסקו הא"ר (ס"ט) והדרך החיים (ס"ו י"ט), וביאר האליה רבא דהרי לדעת הב"ח [ונק' נראה דעת הטרון] האיסור לבשל לצורך אחרים [כמי שלא הניח עירוב לבשילין] הוא רק מפני מראית העין, וא"כ י"ל דבאשה שיש לה בעל ומשרתת דכולם יודעים שמבשלת לאחרים אין חשש מראית העין. ולכן מותר למשרתת לבשל לבעל הבית לצורך יו"ט.

קל. מקור דין זה כתב בדרכי משה (ס"ה) בשם מהר"י וי"ל. והמהר"י וי"ל כתב שם שני טעמים לאיסור זה, טעם אחד דבר שאסור לו לעשות לעצמו אסור לו לעשות לאחרים. ועוד טעם דהמתענה ביו"ט ואינו מקיים חציו לכס' (ס"ה פ"ק פק"ט ס"ה) צריך לקיים 'כולו לה', וא"כ אסור לו לעסוק בבישול לצורך אחרים. ונראה בהערות למש"ב ס"ק ס"ה בפ"ק מ"ש בין שני הטעמים]. ובעיקר דינו של מהר"י וי"ל כתב הבית מאיר דאין זה אלא מדרבנן, אבל מן התורה אף שאסור לו לבשל לעצמו מותר לו לבשל לצורך אחרים (ס"ה ע"ה ס"ק י"ג). אמנם הצ"ח (נ"ה י"ג) אף שבתחילת דבריו כתב דזהו אסור דרבנן [והראה שמכאן הרמ"א ממי שלא הניח עירוב תבשילין ג"כ מורה קצת לזה שגם שם אינו אלא אסור דרבנן], אמנם בסוף דבריו כתב וז"ל: וגם אומר אני שדינו של מהר"י וי"ל הוא מדאורייתא, שכיון שהוא מתענה אסור לעשות לאחרים מה שאינו רשאי לעשות לעצמו. עיי"ש. קל. בנהר שלום כתב דמה שמדמה הרמ"א מי שמתענה ביו"ט למי שלא הניח עירוב תבשילין שאסור לו לבשל לאחרים, דבר זה תלוי בטעמים שאסור למי שלא עירב לבשל לאחרים, דלדעת הב"ח [ונק' משמעות לשון הטרון] שהאיסור הוא מפני מראית העין, במתענה לא שייך טעם זה, שהיודעים שמתענה יתלו שמבשל לאחרים לצורך היום ולא יתלו שמבשל לעצמו לצורך מחר, אבל לדעת הב"ח שהאיסור הוא מפני שהוא אסור במלאכה א"כ הוא הדין במתענה, כיון שהוא אסור במלאכה אסור לו לעשות מלאכה זו לאחרים. ומוסיף בנהר שלום דגם לטעם הב"ח יש לחלק ולהתיר במתענה (ס"ה ע"ה ס"ג). קל. ואף דקיי"ל (פ"ה ס"ו): דכל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן [דהיינו לפני קיום המצוה], וכאן הרי כבר קיים המצוה לדעתו שלא מעכב האמירה, וא"כ כיצד יברך כשמערב שנית ואומר הנוסח, כתב בשו"ע הרב (קונטרס פ"ה ס"ג) דכיון דמצוה מן המובחר לומר 'בדין' וכו', נקרא עדיין עובר לעשייתה, ועיי"ש מה שכתב עוד בזה. קל. בדברי המש"ב כ"ה בשו"ע הרב (פ"ה) דאם עדיין לא בירך יכול לברך כשמערב שנית. אמנם מלשון הנשמת אדם (פ"א ס"ק) נראה דס"ל דגם באופן זה לא יברך שהרי כבר יצא ידי חובת המצוה שכתב וז"ל: וכל שכן בשבת ולא בירך וגם לא אמר 'בדין', דיש לסמוך על זה, דזה הוי כאילו התנה, כיון שהפריש התבשיל, כנלע"ד, ומ"מ לכתחילה יחזור ויאמר 'בדין' ולא יברך, וכמו שכתב הט"ז. עכ"ל. קל. וכ"כ זה לדעת רבא (פ"ה ס"ו): הסובר דמדאורייתא אין צרכי שבת נעשים ביום טוב, וההיתר לבשל מיו"ט לשבת הוא רק מכה 'הואיל ואין מקלעי אורחים חזי להו', ולכן במתענה שאסור לו לבשל לאורחים לא מועיל היתר זה. אבל לדעת רב חסדא (ס"ט) הסובר דמדאורייתא צרכי שבת נעשין ביו"ט, א"כ גם במתענה אין אסור תורה לבשל לשבת, וא"כ מועיל עירוב תבשילין שגם מתענה יכול לבשל

הלכות יום טוב סימן תקכז

ס"ק סז

ונחלקו הפוסקים בהיתר זה, (ראה סי' מקג משנ"ג סק"ו נהמ"ה), יש הסוברים דהיתר זה הוא רק אם באמת צריך לחתיכה אחת לסעודת יו"ט, שבזה התירו לו להוסיף בקדירה מטעמים שנתבאר, אבל כשיש לו כל צרכו לסעודת יו"ט ואינו צריך אפילו לחתיכה אחת, ועיקר בישולו הוא לצורך שבת, אלא שרוצה לטעום קצת מהקדירה בסעודת יו"ט כדי שיחשב שמבשל קצת לצורך יו"ט ועל ידי זה נתיר לו להוסיף בקדירה לצורך שבת, דבר זה נחשב להערמה ואסור. ויש הסוברים דגם באופן זה מותר לו להוסיף ובלבד שיהיה קודם סעודת היום, דכיון שמבשל קודם אכילה על דעת לטעום קצת מהתבשיל בסעודת יו"ט לא ניכר שמערים בזה. וזהו ביאור שני הדיעות שכתב השו"ע.

ס"ק סח

וכן נוהגין העולם להקל כדעה זו קצת. אמנם כל זה מיו"ט לשבת או מיו"ט ראשון ליו"ט שני, אבל מיו"ט לחול אף דאם הוא באמת צריך לחתיכה אחת ליו"ט מותר למלאות הקדירה אף לחול כמבואר בסי' תק"ג ס"א, מכל מקום בזה שהוא הערמה, שהרי אינו צריך קדירה זו בכלל, וכל מה שאוכל אינו אלא בכדי להתיר הבישול, בזה כתב המשנ"ב (סי' מקג סק"ו) דיש לזהר בזה.

ס"ק סט

שמבשל מינים חלוקים בכמה קדירות לצורך יו"ט, היינו שצריך לסעודת יו"ט כמה מיני תבשילים, ומרבה בכל אחת בשביל שבת, דזה אפילו לדעה ראשונה שרי, דמש"כ השו"ע יבשל הרבה בקדירה אחת' כוונתו למעט שאסור לבשל תבשיל נוסף שאינו צריך ליו"ט אף שיטעם ממנו בסעודת יו"ט, אבל כשצריך לסעודת יו"ט כמה מיני תבשילים פשוט הוא דמותר לו לבשל ולהוסיף בכל קדירה לצורך שבת.

ס"ק ע

היינו שבכ"ל אחד יהיה מין חלוק בפני עצמו. שבאופן זה התירו לו לבשל אף שאינו צריך באמת לסעודת יו"ט, דמ"מ כיון שטועם מכל תבשיל בסעודת יו"ט לא ניכר שמערים, דאי לאו הכי אלא מבשל מין אחד בכמה קדירות, בזה אף שטועם מכל קדירה קצת מינכר הערמה קנב.

ס"ק עא

דהיינו לכתחילה. היינו דהא דכתב השו"ע 'והוא שיאכל מכל אחד ואחד' הוא רק לכתחילה, ואינו לעיכובא.

הרי היה המעשה שלו בהיתר. ומה שלא אכל אחר כך אין זה גורם איסור קנב. [דאף בתבשילי יו"ט הרבה פעמים אדם מניח קדירה שלמה ואין טועמו מחמת שביעתו (סי' ע)].

דנמצא כל בישולו לצורך מחר לחוד קנב. [וכל זה באופן שנתכוין בבישולו לצורך מחר אלא שהיה בדעתו לטעום קצת כדי להתיר הבישול, אבל אם בישל באמת לצורך יו"ט, ולבסוף נמלך ולא רוצה לאכול מחמת שביעתו וכדו', פשוט דמותר לאכול תבשיל זה בשבת, וכמבואר

ציונים והערות

קנא. ראה במשנ"ב (סי' מקג סק"ו) שכתב דהמחמיר בזה לנהוג כדעה ראשונה להוסיף רק בקדירה שבאמת צריך ממנה ליו"ט תבוא עליו ברכה. קנב. דין זה מקורו מהט"ז (סי' ע) שהוכיח דבריו מדברי השו"ע בסעיף כ"ד דאם הערים לבשל שתי קדירות אסור התבשיל, ומשמע דמיירי קודם אכילה, דהערמת ב' קדירות הכוונה שבישל אחד לצורך היום ואחד דרך הערמה, ומשמע שבישלם יחד, ובדרך הערמה השניה המוכרז במשנ"ב (סי' ע) שבישל לצורך היום וחזר ובישל לצורך היום ואמר שקדירה הראשונה ישאר למחר, ודאי מדובר לפני האכילה, דהא מותר הקדירה הראשונה לשבת והשניה מבשל לצורך היום. [והבין הט"ז דכוונת השו"ע לאסור אף אם יטעם כוית, דאם יש תקנה ע"י אכילה הו"ל לשו"ע לומר יאכל ממנו מעט', והט"ז בזה לשיטתו דאי מהני מה שיאכל ממנו להתיר הבישול א"כ גם אם לא יאכל ממנו לא יחזור לאיסורו, ועל כרחך דכאן אף אם יאכל ממנו ישאר אסור], ולכאורה זה סותר לדבריו כאן דלדיעה השניה מותר לבשל ע"י הערמת אכילת כוית, ומכאן זה חידש ששם מיירי בשני קדירות של מין אחד ובוזה לא יתיר מה שיאכל ממנו, דהא טעם אחד לשניהם. ועיין במשנ"ב (סי' ע) ובשעה"צ ס"ק ק"ה, וראה במשנת שעה"צ שם. קנב. עיין בשו"ע הרב דמוסיף על דברי הט"ז דגם אם עבר [במזיד] ולא אכל לבסוף לא נאסר התבשיל. קנב. בכ"ף החיים (סי' קל) הניח דברי המשנ"ב בצ"ע, דהבית מאיר מחמיר רק במבשל אחר אכילה דס"ל דבדיעבד אם עבר ובישל לאחר אכילה בהערמת אכילת כוית התבשיל מותר, ועל זה כתב דווקא אם אכל לטוף, אבל אם לא אכל ניכר הערמתו, אבל כשמבשל קודם אכילה גם הבית מאיר מודה דאף אם לא אכל לבסוף אין זה הערמה ניכרת. אמנם לכאורה מלשון הבית מאיר מבואר דכרבי המשנ"ב. דו"ל הבית מאיר: ומודינא היכי דבישל מאכלים שונים על דעת לאכול מכולם, ושוב נמלך ולא אכל מאחד כלום והותירו, דפשיטא דשרי, אבל היכי שבישל אך בהערמת אכילה, והאכילה גופא היא ללא צורך אלו, דעיקר התירו משום דהוי הערמה שאינה ניכרת פשיטא לדעתו שאם לא אכל דהוי הערמה הניכרת ואסור וכו'. ומכל שכן בגוונא דהשו"ע שהתיר בדיעבד אפילו אחר האכילה ודאי דכל דלא אכל היא הערמה האסורה. עכ"ל. ומבואר דהוסיף דכל שכן בגוונא דהשו"ע שכתב לאחר אכילה, אבל אה"ג דגם בישל קודם אכילה דעתו אסור.

ונחלקו הפוסקים בהיתר זה, (ראה סי' מקג משנ"ג סק"ו נהמ"ה), יש הסוברים דהיתר זה הוא רק אם באמת צריך לחתיכה אחת לסעודת יו"ט, שבזה התירו לו להוסיף בקדירה מטעמים שנתבאר, אבל כשיש לו כל צרכו לסעודת יו"ט ואינו צריך אפילו לחתיכה אחת, ועיקר בישולו הוא לצורך שבת, אלא שרוצה לטעום קצת מהקדירה בסעודת יו"ט כדי שיחשב שמבשל קצת לצורך יו"ט ועל ידי זה נתיר לו להוסיף בקדירה לצורך שבת, דבר זה נחשב להערמה ואסור. ויש הסוברים דגם באופן זה מותר לו להוסיף ובלבד שיהיה קודם סעודת היום, דכיון שמבשל קודם אכילה על דעת לטעום קצת מהתבשיל בסעודת יו"ט לא ניכר שמערים בזה. וזהו ביאור שני הדיעות שכתב השו"ע.

שו"ע

קודם סעודת שחרית, וצריך עוד לבשל תבשיל לסעודת יו"ט [שאין לו עדיין כל צרכו לסעודת יו"ט], יבשל הרבה בקדירה אחת כלומר שבקדירה שמבשל לצורך יו"ט מותר לו לבשל הרבה אף יותר מכדי צרכו ליו"ט ויותר לשבת. [אבל אם יש לו כל צרכו לסעודת יו"ט, אסור לדעה זו לבשל לצורך שבת על סמך שיטעם קצת מהקדירה בסעודת יו"ט קמ"ו].

הג"ה

והוא הדין לענין הדלקת נר לצורך שבת [שנתבאר בסעיף י"ט דיש אוסרין להדליק נר ללא עירוב תבשילין], שיוכל לילך מבעוד יום לחדר בנר דלוק לחפש איזה דבר ונמצא שהדלקתו היתה לצורך יו"ט ויניחנה דולק עד הליילה קמ"ח.

שו"ע

דאפילו לבשל כמה קדירות - היינו של כמה מיני תבשילים (ראה משנ"ג סק"ט), מותר, ואף שאינו צריך לסעודת יו"ט לתבשילים אלו. וטעם ההיתר הוא כיון שקודם אכילה הוא קמ"ט לא ניכר הדבר להערמה, אלא נראה שמרבה תבשילים לצורך יו"ט, והוא שיאכל מכל אחד ואחד בסעודת יו"ט, שבזה נחשב שמבשל מעט לצורך יו"ט ולכן מותר לו למלאות הקדירות שישאר לצורך שבת.

ס"ק סז

שלא היה שם בכ"ל העיר גדול שזוכה בערובו לכ"ל אנשי העיר. שאילו היה שם גדול הרי יכול לסמוך על עירובו של הגדול ולבשל לצורך שבת כמבואר בסעיף ז'. [וראה שם פרטי הדינים בזה מתי אפשר לסמוך על עירובו של גדול העיר ומתי אין לסמוך עליו]. (ראה הערה א').

קמז. וזהו כוונת השו"ע במש"כ 'בקדירה אחת', דרק באותה קדירה שמבשל ממילא לסעודת יו"ט מותר לו להוסיף לצורך שבת, אבל אסור לו לבשל עוד קדירות אפילו של תבשילים אחרים] כשאינו צריך להם לסעודת יו"ט. וראה עוד במשנ"ב ס"ק ס"ט. קמח. בסעיף כ' (ונמשנ"ג ס"ק ס"ב) נתבאר דמי שלא עירב עירוב תבשילין התירו לו להדליק נר אחד משום כדי חייו. והטור כתב בשם הר"מ מרונטנובך דיכול לחפש בחדר חפץ בנר דלוק ולהניחו דלוק עד הליילה. וכתב הפרישה (סק"ו) וז"ל: נראה דרצה לומר מלבד נר אחד שהתירו לו להדליק בחדר שהוא אוכל שם, יכול לחפש בחדר שום חפץ אפילו מבעוד יום ולהניחו דלוק עד הליילה, אפילו בחדר שאין בו צורך כל כך להדליק בו. עכ"ל. אמנם מלשון הלבוש נראה שלא התירו שניהם יחד [דהיינו גם להדליק נר אחד משום כדי חייו וגם להערים להדליק נר ע"י חיפוש חפץ], דכתב וז"ל: התירו לו חכמים משום כדי חייו משום כבוד שבת לעשות דבר מועט כגון לאפות בצמצום ככר אחד וכדו', ולהדליק נר אחד, או יערים וילך מבעוד יום לחדרו בנר דלוק לחפש שום חפץ ויניחנו דולק עד הליילה, עכ"ל. וכן דייק מלשוננו האליה רבה (סק"מ). ועיין בשו"ע הרב (מ"ט) ובכ"ף החיים (סי' ק"ו) שפסקו כדעת הפרישה. קמט. אב"ל לאחר אכילה אסור לבשל אף שיאכל מעט מהתבשיל ביו"ט, דבזה ניכרת הערמתו שהרי כבר אכל סעודת יו"ט (שו"ע סי' מק"ג ס"ט). ועיין כ"ף החיים סי' תק"ג (סי' ג) שהביא מספר שולחן גבוה דאמר אכילה הכוונה דווקא אחר אכילת קבע כסעודה של צהריים, אבל סעודת עראי כסעודה של שחרית שאוכל מעט אדעתא לאכול עוד בו ביום בצהריים, לא שמה אכילה, ויכול לבשל אח"כ. קנ. לצאורה נראה כוונת המשנ"ב דכשיש שם גדול העיר שיכול לצאת בעירובו, אינו צריך לבשל צרכי השבת דווקא יחד עם צרכי יו"ט, אלא יכול לבשל גם בקדירה בפני עצמה כמה מינים שירצה, אמנם בכ"ף החיים (א"ט ק"ט) הביא לשון המשנ"ב בזה"ל: והיינו אם אין שם גדול העיר שעירב על כל בני העיר, דאם לא כן יש לסמוך על גדול העיר. עכ"ל. ונראה מלשוננו שהבין שבאופן שיש גדול העיר יש לבשל לשבת על סמך עירובו של גדול העיר, ולא לסמוך על היתר זה שיבשל צרכי שבת ביחד עם צרכי יו"ט [אמנם צ"ב מנ"ל דהיתר לבשל על סמך גדול העירוב הוא היתר יותר פשוט מההיתר להוסיף בקדירה לצורך שבת].

הַלְכוּת יוֹם טוֹב סִימָן תַּקכּוּ

קנב. וכו'. בַּאֲר הַגּוֹזֵה

ל מרדכי בפרק ב'
דביצה (סי' תרנ"א).
מ רבנו ירוחם (נתיב
ד' סי' כ"ג) שם דף ר'
(ע"ב) בעובדא
ד' רבינא ודף י"ז
(ע"ב) ס' טור בשם
רבינו אפרים.
ע בעיא שם (י"ז) ולא
נפישא
נפסקו
הפוסקים לקלא.

כמי שלא ערב (יח) (סד) כלל (אור זרוע (ח"ב סי' ע"ג)). ומי שמתענה ביום טוב, אסור לבשל (יט) לאחרים אפלו לצרף בו ביום, (סה) דהוי כמי שלא הניח ערוכ שאינו מבשל לאחרים (מהר"י ווייל (דיני והלכות סי' טו)) : **כא (סו) לאם נזפר שלא ערב** * קדם סעודת שחרית יבשל הרבה בקדרה אחת ויותר לשבת. הגה: * והוא הדין שיוכל לילף מבעוד יום לתדר בנר דלוק לחפש איזה דבר, (סז) ויניחנו דולק עד הלילה (טור). (סח) **מניש אומרים** * דאפלו לבשל (סט) **כמה קדרות (ע) מתר פיון שקדם אכילה הוא, (עא) והוא שיאכל מכל אחד (כ) ואחד: כב** * אם נזפר ביום טוב ראשון שלא ערב, יאם הוא ביום טוב של ראש השנה (עב) אינו יכול לערב על תנאי. * **אבל אם הוא ביום טוב של גלויות יכול לערב בתנאי, אם היום קדוש (עג) אינו צריך לערב, ואם היום חל (כז) (עד) בערוב זה יהא שרא לן לאפניו ולבשוליו וכו', * ולמחר אין צריך לומר כלום. (עה) * וניש אומרים דאי לית ליה מידי דבשיל מאתמול (כח) לא מהני תנאו: כג * ע"אם עבר במזיד (עו) (או בשוגג) ובשל כמה קדרות שלא**

בַּאֲר הַיֵּטֵב

מגן אברהם (סי' כב) ע"ן שם: **כא (כ) ואחד.** הנינו לכתחלה, אבל אם ארע שלא אבל כלל ממין אחד אינו אסור לשבת כיון שעל כל פנים בשעת הבשול נתפנו לאכלן היום הרי היה המעשה שלו בהתר. ט"ז (סק"ג), וע"ן סימן תק"ג: **כב (כא) בערוב וכו'.** ומברך בתחלה. (ש"ג) [כנסת הגדולה (הגה"ט)]: **כג (כז) לא.** וכן של שלמה (שם סי' יד)

(יח) **כ"ל**. כתב ט"ז (סי' יח) כמדמה לי שאין לסמך על פסק זה לחזור ולברך שנית, ע"ן שם. וע"ן סעיף קטן ב' מה שכתבנו שם בשם ים של שלמה: (יט) **לאחרים.** ומשמע מזה דאפלו משרתת אסורה לבשל, ובימים טוב שחל להיות ערב שבת אסור לבשל מיום טוב לשבת אפלו על ידי ערוכ, ומכל מקום אחרים אופין ומבשלים לו,

מִשְׁנֵה בְרוּרָה

וסבירא להו דהאמירה של בהדין אינו רק למצוה לכתחלה * אבל בדיעבד פיון שהניח התבשיל לשם ערוכ אפלו לא אמר כלל גסח של בהדין וכו' אינו מעפב, ומתר לסמך עליו לעשות כל המלאכות מיום טוב לשבת. (ט) ולענין הלכה לכתחלה יש להחמיר בפסבא הראשונה, * ועל פן אם נזפר קדם פניסת ליל יום טוב יחזור וישלו להערוכ בידו ויאמר גסח בהדין וכו' (ט) * ולא יחזור ויברך שנית אם כבר ברח בתחלה, (טז) ואם נזפר בערב שבת יקנה קמחו לאחרים והם יבשלו ויתנו לו, ואם אין לו למי להקנות יוכל לסמך על סבא האחרונה: (סד) **כ"ל**. * ואם אמר גסח בהדין (טז) אף שלא ברח בתחלה אינו מעפב, דברכות אין מעפכות: (סה) **דהוי כמי ששלא הניח ערוכ וכו'.** רצונו לומר, כמו דקמא לן דאותו איש שלא ערב אסור לבשל מיום טוב לשבת אפלו בשביל אחרים פיון שאסור לבשל בשביל עצמו, פן הוא הדין ביום טוב גופא מי שמתענה דאסור לבשל בשביל עצמו כיון שאין צריך לה, ממילא לא התר לו לבשל גם בשביל אחרים. וכתב המגן אברהם (סי' כב) דממילא אם אקלע זה ביום טוב הסמוך לשבת * אסור לבשל בעצמו לכתחלה על שבת אף שהניח ערוכ, * אבל בני ביתו או אחרים אופין ומבשלין לו משלו, דאין קמחו נאסר הואיל והניח ערוכ תבשילין. * וע"ן (ט) באחרונים שמפקקים על עקר דינו דרמ"א (ט) ועל פן ביום טוב הסמוך לשבת אם אין לו אחרים שיבשלו בעבורו מתר לו לבשל בעצמו, (טז) וכן אשה משרתת שמתענה ביום טוב * גם פן יכולה לבשל לצרף בעל הבית: **כא (סו) אם נזפר שלא ערב וכו'.** ומר"י (טז) * שלא היה שם בכל העיר גדול שזכה בערובו לכל אנשי העיר: (סז) **ויניחנו דולק**, * ויכול אחר כך לטלטלו ולהניחו באיזה מקום שירצה: (סח) **ויש אומרים דאפלו וכו'.** * וכן נהגין העולם (ק) להקל בדיעה זו. וע"ן לעיל בסימן קדרות לצרף יום טוב ומרבה בכל אחת בשביל שבת דזה אפלו לדעה ראשונה שרי, אלא דבא להוסיף שאף אם אינו מבשיל אלא בשביל שבת (קא) ורק כדי להתיר לבשל אוכל קצת מכל אחת ביום טוב, גם פן שרי: (ע) **מתר.** * הנינו שבכל אחד יתיר מין חלוק בפני עצמו, דאי לאו הכי מנפר הערמה דמה שיאכל קצת מכל קדרה הלא יכל לטעם מאחת: (עא) **והוא שיאכ"ל וכו'.** כתב הט"ז (סק"ג) דהנינו לכתחלה, אבל אם ארע שלא אבל כלל ממין אחד אינו אסור לשבת פיון שעל כל פנים בשעת הבשול נתפנו לאכלו היום * הרי היה המעשה שלו בהתר. (קז) ובבית מאיר חולק על זה דכיון דעקר בשולו הוא לצרף מתר ואין צריך ליום טוב, וכל ההתר הוא רק מה שעל כל פנים אכלו ממנו קצת ביום טוב דעל ידי זה לא הוי הערמה הנפרת, ואם אחר כך לא יאכל הלא מנפר ההערמה לכל * דנמצא כל בשולו לצרף מתר לחוד. וכן נראה להחמיר בזה אחרי שפמה (קט) אחרונים סבירא להו דהעקר בדיעה הראשונה שאין להתיר לבשל אלא באותה קדרה שבשול באמת לצרף יום טוב אלא שמרבה גם בה בשביל שבת, אלא שנהגו העולם להקל בדיעה אחרונה וכו', על כל פנים אין להוסיף קלא על קלא: **כב (עב) אינו יכו"ל לערב על תנאי.** לפי שישני ימים של ראש השנה הם כיום אחד ארץ ולא משום ספקא פשאר שני ימים טובים של גלויות: (עג) **אינו צריך לערב.** דהא למחר יהיה יום חל וממילא יהא מתר לבשל: (עד) **בערוב זה יהא שרא וכו'.** * ומברך בתחלה [מגן אברהם (סי' כב) בשם (ש"ג) * ונכנסת הגדולה] [הגה"ט)]. ובחדושי רבי עקיבא איגר הביא בשם ספר לתם סתרים (כללים סימן ט) * דאין לברך, וכן כתב בשיטה מקובצת (ו. ד"ה ומתנה): (עה) **ויש אומרים דאי לית ליה וכו'.** ונקטין (קד) בפסבא הראשונה: **כג (עו) או בשוגג.** * אשמעוין דלא תימא דוקא מזיד שלא ילמדו ממנו לעשות פן דהכל יודעים שהוא רשע, אבל

שַׁעַר הַצִּיּוֹן

וממילא אסור או בודאי לבשל בתנאי, ונאפלו הכי אי מקלעי או אנשים אחרים לביתו מתר לו לבשל בשבילן והכי נמי דכונתיה, ע"ן שם שקארכו בזה: (טז) אלהי רבה בסימן תקצ"ז ודבר התיים (דין המתנה ביו"ט סי' א) ע"ן שם: (טז) אלהי רבה (שם) שפסקים בזה לדברי הלכות ע"ן שם טעמו, והעיקר הדין התיים (שם): **כא (טז) פן מוכח ממגן אברהם (שם) ופשוט:** (ק) מגן אברהם ושארי אחרונים בסימן תק"ג (בג"א סק"ג): (קא) אחרונים: (קב) בסימן תק"ג (סי' א) ע"ן שם: (קג) לעיל בסימן תק"ג בשער הצייון (סי' יד) ע"ן שם, וגם האלהי רבה בסימן זה (סי' לב): **כב (קד) מגן אברהם (סי' כב) בשם פמה פוסקים:**

(כז) הגר"ז (סי' יח) וחי' אדם (שם ט"ו): (כז) שם: (כז) ואם נזפר ביום טוב ראשון שחל ביום חמישי יניח ערוכ ויתנה בלוקמן בסעיף כ"ב ויאמר בהדין ערוכא ולא יברך: (כח) מגן אברהם (סי' כב) ושארי אחרונים: (כח) הבית מאיר וספאמר מרדכי (סי' כב) ונתר שלום (סי' יד) ונגם האלהי רבה בסימן תקצ"ז (סק"ד) הביא בשם הגהות מנהגים (ראש השנה אות קלב) שחולקים על המהר"י ווייל, וכתבו דאינו דומה למי שלא ערב מערב יום טוב, דהתם פיון שלא ערב אסור יום טוב חיל עליה, מה שאין פן בזה שהאסור לא בא עליו רק משום שאינו יכול לאכל ודומה זה למי שכבר אכל כדי שביעה והוא סמוך לערב שבנדאי לא יצטרף עוד לאכל יותר

הלכות יום טוב סימן תקנז

יכול לערב עכשיו כמו כל ערב יום טוב, ועל כן בערב זה וכו' ק"י.
ולמחר אין צריך לאומר בלום. שהרי אם הוא קודש הרי כבר עירב מאתמול, ואם הוא חול אינו צריך עירוב.
ויש אומרים שתנאי זה מועיל רק אם יש לו תבשיל שנתבשל מערב יום טוב, אלא ששכח להפרישו ולייחדו לצורך עירוב תבשילין, ובזה מועיל התנאי שאומר ביו"ט וסומך על תבשיל זה, **דאי לית ליה מידי דבשיל מאתמול** אף שיש לו תבשיל שנתבשל ביו"ט לצורך סעודת יו"ט, **לא מהני תנאו.** ראה הערה קפ"ה.

ס"ק עד

ומברך בתחילה. אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מצות ערוב, כשם שמברך בכל ערב יו"ט, ונהחידוש בזה, דאף שמיניח העירוב רק מספק, דאם למחר חול אינו צריך עירוב, מ"מ מברך עליו, וראה הערה קפ"ט.
דאין לברך. דהוי ספק ברכה לבטלה (שט"מ"ק), שהרי אם היום קודש ולמחר חול אינו צריך לעירוב זה ק"ס.

סעיף בג - שו"ע

אם עבר וכו' מותר לאכילן בשבת או בחול קס"א. ולא קנסו חכמים לאסור התבשיל קס"ב. ונאף שהמבשל בשבת במזיד נאסר עליו התבשיל לעולם (נ"א סי' ע"ה ס"ב), מ"מ ביו"ט לא קנסו על המבשל במזיד, וראה הערה קס"ג.

ס"ק עו

יבאר החידוש בדברי הרמ"א דגם בכישל בשוגג התבשיל מותר, דלכאורה קל וחומר הוא, אם בכישל במזיד לא קנסוהו לאסור התבשיל, כל שכן בכישל בשוגג דאין לקנסו, ועל זה יבאר **דאשמועינן, דלא תימא דווקא** בישל במזיד לא היה צורך לקנסו משום שלא ילמדו ממנו לעשות כן.

ציונים והערות

דיברך עליו. ועיין מחצית השקל שדן במקור דברי המג"א. ובטעם הדבר שיכול לברך, אף שזה ספק ברכה לבטלה, כתב בשו"ת האלף לך שלמה (פי' גמ) דבעירובי תבשילין עיקר הברכה נתקן על הספק בגלויות, ודהרי גם כשמערב בערב יו"ט כדנו, והיינו ביום רביעי, היה אין זה אלא מספק, דהרי אם יו"ט ראשון הוא קודש איצ' לעירוב הן. **קס. בספר** לחם חיים ביאר עפ"י המבואר בשבת (נ"ג) דספק דדבריהם לא בעי ברכה, והקשו מיו"ט שני דדבריהם ומברכים [קידוש היום], ומתריצים דתקנו לברך כדי שלא לזלזל ביו"ט שני. ולפי"ז הוא הדין בעירוב תבשילין כשמערב ביו"ט ראשון, אם יברך הרי זה מזלזל ביו"ט ראשון, שיאמרו היום חול, אבל כשמערב בערב יו"ט, אין לזלזל, דאדרבה יאמרו ששני הימים קודש ולכן מברך. ועוד כתב לבאר דאף שהמערב בערב יו"ט יכול לברך אף שגם אז הוא ספק בעלמא וכמבואר בהערה הקודמת בדברי שו"ת האלף לך שלמה, והוא מטעם דכן תוקן הרי זה אופה ומבשל ומטמין וכו', אכלו עד שלא אפה עד שלא הטמין הרי זה בפירוש בדבריו שיתכן שמחר חול, ואם יברך הרי זה תרתי דסתרי עיי"ש. **קסא. ולענין** אכילת התבשיל ביו"ט עצמו ראה מש"כ בהערות למשנ"ב ס"ק ע"ט. **קסב. בגמרא** (י"ג) איבעיא להו עבר ואפה מאי [מהו שיאכל בשבת (נ"ט)] וכו', תא שמע מי שהניח עירובי תבשילין הרי זה אופה ומבשל ומטמין וכו', אכלו עד שלא אפה עד שלא הטמין הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין לא לו ולא לאחרים, ולא אחרים אופין ומבשילין לו, אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותר הותר לשבת, ובלבד שלא יערים, ואם הערים אסור. ונאף סלקא דעתך דהוא הדין לעבר ואפה (נ"ט)]. אמר רב אשי הערמה קא אמרת, שאני הערמה דאחמירו בה רבנן טפי ממזיד. ונמפרש רש"י: לעולם עבר ואפה מותר, והערמה איהו ראה לכאן, דשאני הערמה ממזיד, דאיכא למימר אחמור בה רבנן בהערמה טפי ממזיד, דאילו מזיד רשע הוא לעבור על דברי חכמים, ואין אחרים למדים הימנו, והוא עצמו משים אל לבו ושבו, הלכך לא מעקרא תורת עירוב, אבל מערים סבור לעשות בהיתר, הלכך לא ישיב אל לבו לחזור בו, ואחרים למדין הימנו ומעקרא תורת עירוב הלכך קנסוהו רבנן. ועיי"ש בגמרא דרב נחמן בר יצחק דוחה הראיה מהברייתא באופן אחר. וכתב הר"ף (י) דהאיבעיא לא נפשטה. ומפרש הר"ן (סג) דכוונתו דיש לפסוק לקולא משום דספק דרבנן הוא ודהרי מן התורה מותר לבשל ביו"ט לצורך שבת כפי שנתבאר בהקדמה לסימן בהרחבה, וספק דרבנן לקולא. אמנם הרא"ש (פי' ח) כתב דמדברי האמוראים שדחו הראיה מהברייתא [שמבואר שאם הערים אסור], נראה דמסתבר להו דמשום כבוד שבת אין לקנסו. ובבבגי ישע (פי' סק פ"ב) כתב דנפק"מ בין הטעמים בכישל במזיד סמוך לחשיכה, דלטעם הרא"ש דמשום כבוד שבת אין לקנסו ה"ה ככה"ג אין לקנסו, אבל לטעם הר"ן דספק דרבנן לקולא, יש לאסור בכישל סמוך לחשיכה, דהרי הטעם שמן התורה מותר לבשל הוא משום דהואיל ואם יבואו אחרים יהיה התבשיל ראוי ביו"ט עצמו, אבל כשמבשל סמוך לחשיכה התבשיל לא יהיה ראוי ביו"ט, יש איסור תורה בכישלו. ויכל זה לדעת רב ה"ה (נ"ג) הסוכר ההיתרה הוא משום הואיל, אבל לדעת רב חסדא דמאורייתא צריכ שבת נעשים ביו"ט בכל ענין שרי, ועיין משנ"ב (פ"ק) ובביאר הלכה (פ"ט ד"ה ועל י"ד) בהרחבה. ועיי"ש בנפק"מ בין הטעמים בהערות לבה"ל ד"ה בשבת. **קסג. ראה** בה"ל ד"ה אם עבר שדן באיזה אופן לא קנסו ביו"ט. ובענין אם עבר ועשה שאר מלאכות ביו"ט האם קנסוהו כמו בשבת ראה מש"כ בסי' תקג בהערות למשנ"ב סק י"ג.

בסעיף א' דמבשל הוא כמה קדירות ליו"ט ואם הותר הותר לשבת, ועיין במשנ"ב שם (ק"ט) דאפילו ניתותר קדירה שלימה כולה שלא טעם ממנה כלום מותרת לשבת וכנ"ל בהקדמה לסעיף.

סעיף כב - שו"ע

יום טוב של ראש השנה שחל להיות ביום חמישי וביום ששי, וכן שני ימים טובים של גלויות [לבני חוץ לארץ הנהגים שני ימים טובים מספק] שחלו בימים חמישי וששי, מעיקר הדין צריך להניח העירוב תבשילין בערב יו"ט הראשון [דהיינו ביום רביעי] (נמנאל נמנ"ט"ז סק"ב). וסעיף שלפנינו ידון במי ששכח לערב בערב יו"ט הראשון, מה תקנתו. ויש להקדים דיש חילוק בין שני ימים טובים של גלויות לשני ימים טובים של ראש השנה. דשני ימים טובים של גלויות נתקנו מפני הספק, שבזמן שהיו בית דין מקדשים החודש על פי ראיית הלבנה היו מקומות בגולה שמחמת ריחוקם מהבית דין לא ידעו מתי קידשו את החודש, ומספק היו עושים שני ימים טובים. וזומן הזה שאין מקדשים על פי ראיית הלבנה אלא עפ"י החשבון שקבעו חז"ל, וידוע לכל מתי ראש חודש, מכל מקום מנהג אבותיהם בידיהם ונהגים שני ימים טובים (נ"ג ד' ג). אבל יו"ט של ראש השנה תיקנו חז"ל שנחשבים כיום אחד וקדושה אחת [ראה הערה בטעם הדבר קי"ה], ובזה יבואר דברי השו"ע. **אם נזכר ביום טוב ראשון** - שחל ביום חמישין **שלא עירב, אם הוא ביום טוב של ראש השנה אינו יכול לערב על תנאי** קי"ו, והרי הוא ככל מי שלא עירב כלל, שנתבאר דינו בסעיפים הקודמים כיצד יכול לבשל מיו"ט לשבת.

אבל אם הוא ביום טוב של גלויות, היינו בשאר ימים טובים חוץ מר"ה, שמה שתקנו בהם שני ימים הוא מחמת ספק, **יכול לערב בתנאי.** שיניח עירוב ויאמר **אם היום קודש ומחר** (שהוא יום ששין הוא יום חול, **איני צריך לערב, כלל,** שהרי מותר לבשל ביום השני לצורך שבת כיום חול רגיל. **ואם היום חול ולמחר יו"ט,** הרי

קנה. במסכת ביצה (ה) מבואר דדעת רב דיצה שנולדה ביו"ט ראשון מותרת ביו"ט שני, שהרי אחד מהם הוא חול, אבל בשני ימים טובים של ראש השנה נולדה בזה אסורה בזה. ומבואר בגמרא שם דבשני ימים טובים של גלויות עיקר התקנה היתה רק משום ספק, אבל יו"ט של ראש השנה תיקנו חז"ל שני ימים כדאי ולא מחמת ספק. ונטעם התקנה שפעם אחת נשתהו העדים שראו את הלבנה מלבוא עד סמוך לשקיעה, ונתקלקלו הלוים כביר של מנחה, וחשבו שהיא יום חול כיון שלא באו עדיין העדים לקדש החודש, ותקנו חז"ל שלא יקבלו עדים מן המנחה ולמעלה, ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה נהגים שני ימים קודש. וכתב רש"י (ס' ד"ה ע"ג) חז"ל: אלמא תחילת עשייה שני ימים לראש השנה אפילו בבית דין הוה רציה לומר, ולא רק במקומות המרוחקים ומחמת ספק אלא אפילו בב"ד [קבועה], ולא מספק, שהרי ודאי שיום טוב למחר ואעפ"כ תקנו לעשות, שמע מינה חק חכמים ומצותן היה לעשותן כבאו עדים אחר המנחה, והרוחקים יש עליהן לעשותן בכל שנה שפא יבואו עדים אחר המנחה, והרי קדושתו אחת, ואין כאן לומר ממה נפשך חד מנייהו חול, דשמא אין כאן חול אלא שניהם קודש. עכ"ל]. **קנו. מקור** דין זה בגמרא (ס' ג): רבינא הוה יתיב קמיה דרב אסי בשני ימים טובים של ראש השנה, חייה דהוה עציב, אמר ליה אמאי עציב מר, אמר ליה דלא אותיבי עירובי תבשילין, אמר ליה ולותיב מר האיזנא, מי לא אמר רבא מניח אדם עירובי תבשילין מיו"ט לחבירו ומתנה. אמר ליה אימר דאמר רבא בשני ימים טובים של גלויות, בשני ימים טובים של ראש השנה מי אמר וכו'. **קנו. הרמב"ם** (יו"ט פ"ו ה"ה ט"ו) אחרי שהביא דין זה שאפשר לערב על תנאי כתב וז"ל: כל הדברים האלו שאמרנו היו בזמן שהיו בית דין של ארץ ישראל מקדשין על פי הראיה, והיו בני הגלויות עושין שני ימים שבני להסתלק מן הספק, לפי שלא היו יודעין יום שקדשו בו בני ארץ ישראל, אבל היום שבני ארץ ישראל סומכין על החשבון ומקדשין עליו, אין יו"ט שני להסתלק מן הספק אלא מנהג בלבד, ולפיכך אני אומר שאין מערב ומתנה בזמן הזה וכו', אלא הכל מערב יום טוב בלבד. עכ"ל. אמנם הרבה ראשונים חולקים עליו (נ"ג ד"ה ט' ד"ה מנח), וסבירא להו דכיון שהחייבו לעשות יו"ט שני בזמנינו הוא משום מנהג אבותינו בידנו, אי"כ אין להחמיר בזמנינו יותר מהזמן שנהגו אבותינו. וכדעתם פסק השו"ע כאן. **קנה. מקור** דינה זו בר"ן (ט) בשם רבינו אפרים. וכתב הר"ן דכן נראה מהירושלמי. דז"ל הירושלמי (נ"ג פ"ג ה"ה): רבי חייה רבה עלה לביתו, אמרין ליה אנשינן מערבה נשכחתי לערב עירובי תבשילין. אמר לון אית הכא טלופחין מין אתמול, אמרין ליה אין. וכו'. ומבאר הבי"ח דרבינו אפרים מפרש דר' חייה אית נכנס לביתו לאחר ששכנס יו"ט, ורצה לערב ערובה תבשילין ע"י תנאי, וממה ששאל אם נשאר תבשיל מאתמול מוכח שאין לערב על ידי תנאי רק אם נשאר תבשיל מערב יו"ט. ועיי"ש בבית מאיר (פ"ו) שמבאר עוד ראה לדעת רבינו אפרים. אמנם להלכה חלק הטור על דעת רבינו אפרים. ויש לציין דבחדושי המאירי (י"ג) הביא דיעה זו בשני קצת. דז"ל המאירי: וכתבו גאוני ספרד שכל שמערב ומתנה, דוקא כמה שיש לו מבושל מאתמול, או שלא היה לו מבושל מאתמול וזכור ביו"ט ראשון אחר אכילה, מערב כמה שנשאר לו מן המבושל, אבל לבשל לכתחילה לצורך עירובו לא, והדברים נראין. עכ"ל. ומדבריו נראה שאין כוונת דינה זו שצריך דווקא תבשיל מאתמול, אלא עיקר כוונתם דאסור לבשל תבשיל מיוחד ביו"ט בשביל העירוב תבשילין. ועיי"ש בבעל העיטור (ה' י"ט) שנואה דברי המאירי. **קנט. הרמב"ם** (פ"ק פ"ג) כתב

ביאורי ההלכה

ד"ה אם עבר. מסמימת הממזר משמע דנעצר ויטל צמוד המבשיל מותר אף אם יש לו מבשילים אחרים [דביו"ט לא קנסו על לא אמונא לענ"ד לא צריכא דין זה, דמלוי צפונותא דכחותא, דלדעת הרמב"ם מוכח דהתירו צמוד רק כשאין לו מבשילים אחרים על שבת. וכן מוכח מדברי מהרש"ל דווקא שאין לו מבשילים אחרים מותר. וי"ע.

ד"ה אם

הקדמה: הנה מקור דין השו"ע הוא איבעיא דלא נפשטה במסכת ביצה (פ). וז"ל הגמרא: איבעיא להו עבר ואפה מאי וכו'. תנן המעשר פירותיו בשבת, בשוגג יאכל במזיד לא יאכל [שעבר על השבות דאין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט, אלמא אחמור רבנן במילתייהו ואפילו גבי עונג שבת (ש"י). ויש לפשוט דהוא הדין בעבר ואפה ביו"ט לשבת במזיד דיש לאסור התבשיל בשבת]. לא צריכא דאית ליה פירי אחרינא. [כלומר שמה שאסרו חכמים במזיד זהו רק כשיש לו פירות אחרים לאכלם בשבת, אבל כשאין לו פירות אחרים אין לאסור אף במזיד, וא"כ הוא הדין כשעבר ואפה ביו"ט ואין לו תבשיל אחר לשבת אין לאסור].

תא שמע המטביל כליו בשבת [ומפרש רש"י: המטביל כליו במקוה שיש לו בחצירו, ועבר אדרבנן דאמרי במתניתין מטבילין כלים לפני השבת דנראה כמתקן], בשוגג ישתמש בהן, במזיד לא ישתמש בהן. [ומוכח דקנסו במזיד]. לא צריכא דאית ליה מאני אחריני. אי נמי אפשר בשאלה [לשאל כלים מחבירו ולהשתמש (ש"י)].

תא שמע המבשל בשבת, בשוגג יאכל במזיד לא יאכל, איסורא דשבת שאני. [בישול שבת מאבות מלאכות הוא, ואיסור סקילה הוא, הלכך קנסוהו רבנן למזיד, אבל עבר ואפה ביום טוב לשבת איסורא דרבנן הוא דעבד (ש"י)].

וכתבו הראשונים (רי"ף, רא"ש) דכיון דלא נפשט האיבעיא יש לפסוק לקולא דאם עבר ואפה במזיד אין לאסור התבשיל [ראה בהערות לשו"ע שהבאנו דברי הראשונים בזה]. וידון הבה"ל האם ההיתר הוא רק כשאין לו תבשילים אחרים לשבת או אפילו כשיש לו תבשילים אחרים.

הנה המחבר פתם דאם עבר במזיד ובישל שלא לצורך יו"ט התבשיל מותר באכילה בשבת, ולא באר דההיתר הוא דווקא באין לו תבשילין אחרים, משמע דבכ"ל גווני שרי, דאף כשיש לו תבשילים אחרים לשבת מ"מ אין לאסור את מה שבישל ביו"ט לצורך שבת.

דלפי מאי דמתרין הש"ס לבסוף איסורא דשבת שאני, דרק בשבת קנסו חכמים ולא ביו"ט, חזר מתירוצא קמא

דמתרין 'לא צריכא דאית ליה פירי אחרינא' [ואף דלפי התירוץ הראשון אין חילוק בין שבת ליו"ט, אלא כאשר יש לו פירות אחרים קנסו לאסור את המזיד אף ביו"ט, וכשאין לו פירות אחרים לא קנסו אף בשבת, מ"מ הגמרא חזרה מתירוץ זה], ולמסקנת הגמרא אין חילוק בין מי שיש לו פירות אחרים למי שאין לו פירות אחרים, אלא החילוק הוא בין שבת דחמירא ליו"ט דקיל, דבשבת אם בישל בשבת, אסור במזיד בכ"ל גווני אף כשאין לו תבשילים אחרים, וביום טוב - אם בישל ביו"ט לצורך שבת, מותר בכ"ל גווני, אף כשיש לו תבשילים אחרים קסיד.

ואם כן לדידיה שסובר שגם ביו"ט קנסו על המזיד, והרי זה לכאורה סותר למה שפוסק בהלכות יו"ט (פ"ו ה"י) דאם עבר ובישל במזיד ביו"ט לצורך שבת אין אוסרין עליו את התבשיל, על כרחך צריכין לתירוצא קמא דמיירי דאית ליה פירי אחריני, וא"כ מה שכתב בהלכות שבת דהמעשר פירותיו ביו"ט במזיד לא יאכל מיירי שיש לו פירות אחרים ולא הכי לא מקלינן במזיד, וכאן שכתב הרמב"ם גם כן להתיר במזיד בבישל ביו"ט לצורך שבת על כרחך מיירי דאין לו תבשילין אחרים על שבת.

ועיין בלחם משנה שם בפרק ו' מהלכות יום טוב. שכתב דמדברי הרמב"ם בפרק כג מהלכות שבת שכתב דהמגביה תרומות ומעשרות בין בשבת בין ביו"ט במזיד לא יאכל, ולא חילק בין אם יש לו פירות אחרים לבין כשאין לו פירות אחרים, נראה דאסר אפילו ביו"ט גם כשאין לו פירות אחרים, ולכאורה קשה מסוגית הגמרא הנ"ל, דמבואר דלתירוץ האחרון דאיסורא דשבת שאני יש להתיר ביו"ט בכל אופן, ולתירוץ הראשון דלא צריכא דאית ליה פירי אחרינא מבואר דעכ"פ כשאין לו פירות אחרים אין לאסור.

ומתרין הלחם משנה דהרמב"ם פוסק כדחית הגמרא על הראיה מטבילת כלים, דדחו דהטעם שאסרו במזיד מפני שאפשר לשאול כלים מאחרים, וסובר הרמב"ם דדחיה זו חוזרת גם על הראיה ממעשר פירותיו בשבת, דאפילו כשאין לו פירות אחרים יש לאסור כשעושה במזיד משום שאפשר לשאול פרות מחבירו.

ציונים והערות

חומרא בשבת, דבשבת קנסו לאסור המזיד אפילו כשאין לו פירות אחרים, אבל לגבי יו"ט נשאה הגמרא כמקודם דמותר רק כשאין לו פירות אחרים, והגמרא לא חזרה בה מהתירוצים הקודמים, עיי"ש.

קסד. כך מבואר בשו"ת הרשב"א (ת"פ סי' מ) דלמסקנת הגמרא דאיסורא דשבת שאני אין חילוק בין אם יש לו פירות אחרים או לא, וביו"ט בכל ענין מותר. אמנם עיין בפנ"י (ח' ד"ה גמול) דרייק מדברי רש"י דכוונת הגמרא להוסיף

הַלְכוּת יוֹם טוֹב סִימָן תַּקכּוּ

קנב. וזו באר הוֹלָה

ל מרדכי בפרק ב'
דביצה (סי' תרנ"א).
מ רבנו ירוחם (נתיב
ד' סי' ר'
ב' שם דף ר'
(ט"ז)
ב' עובדא
ד' רבנא ודף י"ז
(ט"ז)
ס טור בשם
רבנו אפרים.
ע ב' ביא שם (י"ז) ולא
נפישא
נפשוטא
הפוסקים לקלא.

כמי שלא ערב (יח) (סד) כלל (אור זרוע (ח"ב סי' ע"ג)). ומי שמתענה ביום טוב, אסור לבשל (יט) לאחרים אפלו לצרף בו ביום, (סה) דהוי כמי שלא הניח ערוכ שאינו מבשל לאחרים (מהר"י ווייל (דיני והלכות סי' טו)) : **כא (סו) לאם נזפר שלא ערב** * קדם סעודת שחרית יבשל הרבה בקדרה אחת ויותר לשבת. הגה: * והוא הדין שיוכל לילף מבעוד יום לתדר בנר דלוק לחפש איזה דבר, (סז) ויניחנו דולק עד הלילה (טור). (סח) **מניש אומרים** * **דאפלו לבשל (סט) כמה קדרות (ע) מתר פיון שקדם אכילה הוא, (עא) והוא שיאכל מכל אחד (כ) ואחד: כב** * **אם נזפר ביום טוב ראשון שלא ערב, יאם הוא ביום טוב של ראש השנה (עב) אינו יכול לערב על תנאי. אכל אם הוא ביום טוב של גלויות יכול לערב בתנאי, אם היום קדש (עג) אינו צריך לערב, ואם היום חל (כז) (עד) בערוכ זה יהא שרא לן לאפניו ולבשוליו וכו', * ולמחר אין צריך לומר כלום. (עה) * **וניש אומרים דאי לית ליה מידי דבשיל מאתמול (כז) לא מהני תנאו: כג** * * **עאם עבר במזיד (עו) (או בשוגג) ובשל כמה קדרות שלא****

באר היטב

מגן אברהם (סי' כב) ע"פ שם: **כא (כ) ואחד.** הנינו לכתחלה, אבל אם ארע שלא אבל כלל ממין אחד אינו אסור לשבת כיון שעל כל פנים בשעת הבשול נתפנו לאכלן היום הרי היה המעשה שלו בהתר. ט"ז (סק"ג), וע"פ סימן תק"ג: **כב (כא) בערוכ וכו'.** ומברך בתחלה. (ש"ג) (כנסת הגדולה (הגה"ט)): **כג (כז) לא.** וכן של שלמה (שם סי' יד)

(יח) **כ"ל**. פתב ט"ז (סי' יח) כמדמה לי שאין לסמך על פסק זה לחזור ולברך שנית, ע"פ שם. וע"פ סעיף קטן ב' מה שכתבנו שם בשם ים של שלמה: (יט) **לאחרים.** ומשמע מזה דאפלו משרתת אסורה לבשל, וביום טוב שחל להיות ערב שבת אסור לבשל מיום טוב לשבת אפלו על ידי ערוכ, ומכל מקום אחרים אופין ומבשלים לו,

משנה ברורה

וסבירא להו דהאמירה של בהדין אינו רק למצוה לכתחלה * אבל בדיעבד פיון שהניח התבשיל לשם ערוכ אפלו לא אמר כלל גסח של בהדין וכו' אינו מעפב, ומתר לסמך עליו לעשות כל המלאכות מיום טוב לשבת. (ט) ולענין הלכה לכתחלה יש להחמיר בפסקא הראשונה, * ועל פן אם נזפר קדם פניסת ליל יום טוב יחזור וישלו להערוכ בידו ויאמר גסח בהדין וכו' (ט) * ולא יחזור ויברך שנית אם כבר ברח בתחלה, (טז) ואם נזפר בערב שבת יקנה קמחו לאחרים והם יבשלו ויתנו לו, ואם אין לו למי להקנות יוכל לסמך על סבא האחרונה: (סד) **כ"ל**. * ואם אמר גסח בהדין (טז) אף שלא ברח בתחלה אינו מעפב, דברכות אין מעפכות: (סה) **דהוי כמי ששלא הניח ערוכ וכו'.** רצונו לומר, כמו דקמא לן דאותו איש שלא ערב אסור לבשל מיום טוב לשבת אפלו בשביל אחרים פיון שאסור לבשל בשביל עצמו, פן הוא הדין ביום טוב גופא מי שמתענה דאסור לבשל בשביל עצמו כיון שאין צריך לה, ממילא לא התר לו לבשל גם בשביל אחרים. וכתב המגן אברהם (סי' כב) דממילא אם אקלע זה ביום טוב הסמוך לשבת * אסור לבשל בעצמו לכתחלה על שבת אף שהניח ערוכ, * אבל בני ביתו או אחרים אופין ומבשלין לו משלו, דאין קמחו נאסר הואיל והניח ערוכ תבשילין. * וע"פ (ט) באחרונים שמפקקים על עקר דינו דרמ"א (טז) ועל פן ביום טוב הסמוך לשבת אם אין לו אחרים שיבשלו בעבורו מתר לו לבשל בעצמו, (טז) וכן אשה משרתת שמתענה ביום טוב * גם פן יכולה לבשל לצרף בעל הבית: **כא (סו) אם נזפר שלא ערב וכו'.** ומר"י (טז) * **שלא היה שם בכל העיר גדול שזכה בערוכו לכל אנשי העיר: (סז) ויניחנו דו"ק.** * ויכול אחר כך לטלטלו ולהניחו באיזה מקום שירצה: (סח) **וניש אומרים דאפלו וכו'.** * וכן נהגין העולם (ק) להקל בדיעה זו. וע"פ לעיל בסימן קדרות לצרף יום טוב ומרבה בכל אחת בשביל שבת דזה אפלו לדעה ראשונה שרי, אלא דבא להוסיף שאף אם אינו מבשיל אלא בשביל שבת (קא) ורק כדי להתיר לבשל אוכל קצת מכל אחת ביום טוב, גם פן שרי: (ע) **מתר.** * הנינו שבכל אחד יתנה מין חלוק בפני עצמו, דאי לאו הכי מנפר הערמה דמה שיאכל קצת מכל קדרה הלא יכל לטעם מאחת: (עא) **והוא שיאכר וכו'.** פתב הט"ז (סק"ג) דהנינו לכתחלה, אבל אם ארע שלא אבל כלל ממין אחד אינו אסור לשבת פיון שעל כל פנים בשעת הבשול נתפנו לאכלו היום * הרי היה המעשה שלו בהתר. (קז) ובבית מאיר חולק על זה דכיון דעקר בשולו הוא לצרף מתר ואין צריך ליום טוב, וכל ההתר הוא רק מה שעל כל פנים אכל ממנו קצת ביום טוב דעל ידי זה לא הוי הערמה הנפרת, ואם אחר כך לא יאכל הלא מנפר ההערמה לכל * דנמצא כל בשולו לצרף מתר לחוד. וכן נראה להחמיר בזה אחרי שפמה (קט) אחרונים סבירא להו דהעקר בדיעה הראשונה שאין להתיר לבשל אלא באותה קדרה שבשול באמת לצרף יום טוב אלא שמרבה גם בה בשביל שבת, אלא שנהגו העולם להקל בדיעה אחרונה וכו', על כל פנים אין להוסיף קלא על קלא: **כב (עב) אינו יכוף לערב על תנאי.** לפי שישני ימים של ראש השנה הם כיום אחד ארץ ולא משום ספקא פשאר שני ימים טובים של גלויות: (עג) **אינו צריך לערב.** דהא למחר יהיה יום חל וממילא יהא מתר לבשל: (עד) **בערוכ זה יהא שרא וכו'.** * ומברך בתחלה [מגן אברהם (סי' כב) בשם (ש"ג) * ונכנסת הגדולה] (הגה"ט). * ובחודשי רבי עקיבא איגר הביא בשם ספר לתם סתרים (כללים סימן ט) * דאין לברך, וכן פתב בשיטה מקובצת (ו. ד"ה ומתנה): (עה) **וניש אומרים דאי לית ליה וכו'.** ונקטינן (קד) פסקא הראשונה: **כג (עו) או בשוגג.** * אשמועינן דלא תימא דוקא מזיד שלא ילמדו ממנו לעשות פן דהכל יודעים שהוא רשע, אבל

שער הצייון

וממילא אסור או בודאי לבשל בתנאי, ונאפלו הכי אי מקלעי או אנשים אחרים לביתו מתר לו לבשל בשבילן והכי נמי דכונתיה, ע"פ שם שקארכו בזה: (טז) אלהי רבה בסימן תקצ"ז ודבר התיים (דין המתנה ביו"ט סי' א) ע"פ שם: (טז) אלהי רבה (שם) שפסקים בזה לדברי הלכות ע"פ שם טעמו, והעיקר הדין התיים (שם): **כא (טז) פן מוכח ממגן אברהם (שם) ופשוט: (ק) מגן אברהם ושאר אחרונים בסימן תק"ג (בג"א סק"ג): (קא) אחרונים: (קב) בסימן תק"ג (סי' א) ע"פ שם: (קג) לעיל בסימן תק"ג בשער הצייון (סי' יד) ע"פ שם, וגם האלהי רבה בסימן זה (סי' לב): **כב (קד) מגן אברהם (סי' כז) בשם פמה פוסקים:****

(כז) הגר"ז (סי' יח) וחי' אדם (שם ט"ז): (כז) שם: (כז) ואם נזפר ביום ראשון שחל ביום חמישי יניח ערוכ ויתנה בלוקמן בסעיף כ"ב ויאמר בהדין ערוכא ולא יברך: (כז) מגן אברהם (סי' כז) ושאר אחרונים: (כז) הבית מאיר וספאמר מרדכי (סי' כז) ונתר שלום (סי' יד) ונגם האלהי רבה בסימן תקצ"ז (סק"ד) הביא בשם הגהות מנהגים (ראש השנה אות קלב) שחולקים על המהר"י ווייל, וכתבו דאינו דומה למי שלא ערב מערב יום טוב, דהתם פיון שלא ערב אסור יום טוב חיל עליה, מה שאין פן בזה שהאסור לא בא עליו רק משום שאינו יכול לאכל ודומה זה למי שכבר אכל כדי שביעה והוא סמוך לערב שבודאי לא יצטרף עוד לאכל יותר

הלכות יום טוב סימן תקכו תקכח תקכט

לצורך יום טוב, * מתר לאכלן * בשבת או בחל: כד (עז) פאם הערים לכשל שתי קדרות לצורך היום (ג) (עח) והותר אחת לצורך מחר, (עט) אסור לאכלה:

תקכח דיני ערובי חצרות ביום טוב. וכו' ב' סעיפים:

א (א) * יום טוב אין צריך (ב) ערובי חצרות ושתופי מבואות, אכל ערובי תחומין צריך. וכל הלכות תחומין נתבאר בהלכות ערובי תחומין (*): ב * ביום טוב שחל להיות בערב שבת (ב) אין מערבין לא ערובי חצרות ולא ערובי תחומין (ג) (אפלו אם הניח ערב תבשילין) (ר"ן פרק ב' דביצה ט. ד"ה מ"ד י"ט). * אכל אם נזכר ביום הראשון בשני ימים טובים (ד) של גלויות, יכול לערב ערובי חצרות (ה) בתנאי, (ו) אכל ערובי תחומין אין מניחין אותו ביום טוב בתנאי:

תקכט דיני שמחת יום טוב. וכו' ד' סעיפים:

א (א) * מצות יום טוב לחלקו חציו לבית המדרש וחציו לאכלה ושתיה. (ב) * הואל יצמצם

באר היטב

דקא טעם אהד לשניהם, אכל אם יש שני ביניהם בטעם, מהני אפלו בשתי קדרות קדם אכילה בהערמה זו לאכל מעט ממנו. עד כאן לשונו: א (ב) ערובי. ואם הניח ערובי חצרות ליום טוב סומך עליו גם לשבת. מגן אברהם (סק"א). והמניח בערב פסח יש לכלל גם בן ימים טובים ויאמר כל שבתות וימים טובים. עין שו"ת שער אפרים סימן ל"ג דיום טוב שחל בחמישי

וב"ח (סי"ג) פסקו פסקא ראשונה: כד (ג) והותר אחת. הינו קדרה אחת, אסור לאכלו, ובהערמה חיישין שילמדו אחרים לעשות פן מה שאין פן במזיד. וכתב ט"ו (סי"ג) ונקשה דלעיל סעיף כ"א הביא יש אומרים דמתר קדם האכילה מטעם שיאכל מפל אהד ולמה אסור כאן. על פן נראה לי דכאן מיידי במבשל מין אהד בשתי קדרות דבזה לא מהני מה שרוצה לאכל ממנו מעט

באר הגולה

תבשילין אחרים אסור להרמב"ם * דלא גרע דין זה ממה דמשני שם דאפשר בשאלה דקאי לדידיה על הכל עין שם. * וכן מדברי מהרש"ל (שם פרק ב' ס"א) המוכח בט"ו סעיף קטן י"ב מוכח דסבירא ליה דדוקא באין לו תבשילין אחרים מתר, ולפלא שכתב דין זה בפשיטות כל כך * ולא זכר דלדעת הרשב"א: כל גוני לא קנסוהו בדיעבד, וצריך עיין:

* מתר לאכלן. ומיהו ראוי לקנסו לפי ראות עיני בית דין על מה שעשה [שיטה מקובצת (ז: ד"ה אמר אבי"ו)]:

* בשבת או בחל. עין בלחם משנה בפרק א' מהלכות יום טוב (ה"ט) * מה שכתב בשם הרלב"ח (סי"ג):

א * וא"ל יצמצם בהוצאות יום טוב. אכל בשאר הימים צריך כל אדם לצמצם

א (א) יום טוב אין צריך ערובי חצרות וכו'. * דכל אלו נהקן משום גדר הוצאה, וביום טוב קמא לן דמתוך שהתרה הוצאה לצורך אכל נפש התרה נמי שלא לצורך וכדלעיל בסימן תקי"ח (ס"א). * ומשמע מסתימת לשונו דלא תקנו כלל ערובי חצרות ליום טוב וכן סתם לעיל בסימן תט"ז סעיף ה', אכן מדברי רמ"א לעיל בסימן תקי"ח סעיף א' בהג"ה מוכח דסבירא ליה דדברים שאין בהם צורך כלל אסור להוציא מבית לחצר בלא ערובי חצרות. ועל פן כתבו האחרונים דקשמעבר ערובי חצרות בערב פסח בשביל שבתות השנה (ב) * כלל גם יום טוב נכדי שיהיה יכול להוציא על ידי זה אף דברים שאין צורך היום כלל] ויאמר לכל שבתות וימים טובים של שנה זו, ומי שמניח בכל ערב שבת ואקלע יום טוב סמוך לו יאמר לשבת זה (ג) ויום טוב הקא עלינו לטובה [אחרונים]: ב (ב) אין מערבין וכו'. * דמתוך כמתקן לצורך מחר. ואם הניח ערובי חצרות מערב יום טוב (א) לשם יום טוב (ד) ועדין הערוב קים, * סומך עליו גם לשבת: (ג) אפילו וכו' ערוב תבשילין. * דערובי תבשילין אינו מתיר אלא לתקן צרכי סעודה לצורך מחר: (ד) ש"ש גליות. * ולאפוקי שני ימים של ראש השנה דכיום אהד אריקתא דמני: (ה) בתנאי. דהינו שיאמר אם היום חל אני מניחו בשביל ערובי חצרות לשבת ואם היום קדש איני אומר כלום, ולמחר יאמר אם היום קדש הרי ערבתי אתמול ואם היום חל אני מניחו לשם ערובי חצרות. * ועין בסימן שצ"ג במשנה ברורה (סק"ב): (ו) אכל ערובי תחומין אין מניחין וכו'. * דקנין שביטה הוא קנין בית, ובית לא קנינן ביום טוב אפלו בתנאי. וכתב באל"ה רבה (סק"ב) דהינו דוקא לכתחלה אכל בדיעבד כשכבר ערב מהני בשני ימים טובים של גלויות, והביאו הפרי מגדים גם פן לעיל בסימן תט"ז (מש"ש סק"ב), * ועין שם בבאור הלכה דבור המתחיל מפני:

א (א) מצות יום טוב לחלקו חציו וכו'. * דבחד (ב) קרא כתיב (במדבר כט לה) 'ועצרת תהיה לכם', ובהד קרא כתיב (דברים טו ח) 'ועצרת לה' אלהיך, ועל פן אמרו חז"ל דצריך לחלקו חציו לה' דהינו לתורה ותפלה, וחציו לכס דהינו לאכילה ושתיה בשביל ענג יום טוב. (ג) ועל פן יש לגעור בתנאים המאריכים יותר מחציו של יום. (ד) וכתבו הפוסקים דכך הוא הדרך הנכון, בבקר מקדימין לילף לבתי הפנסיות ולבתי מדרשות ומתפללין וקורין בתורה בענינו של יום ומתפללין מוסף, וחזורין לבתיהם ואוכלין, * והולכין לבתי מדרשות ושונין עד חצי היום, ואחר כך כשבא זמן מנחה מתפללין תפלת המנחה, להתענג בשמחת יום טוב שאר היום עד הלילה כדי לקיים חציו לכס, ועין לקמיה בסעיף ג': (ב) וא"ל יצמצם וכו'. שכל מזונותיו ויצאותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, חוץ מהוצאות שבתות וימים טובים שאם פחת פחתין לו ואם מוסיף מוסיפין

שער הציזין

למוצאי שבת מיד, ועל כל פנים לענין יום טוב מי שמתחיל בשיטתם אין למחות בידו: א (ב) דבשביל יום טוב לבדו בודאי אין פדאי לברך כיון שיש דעות בזה [א]: (ג) אכן צריך שיהיה שמור הערוב עד יום טוב: ב (א) מגן אברהם (סק"א) ושאר אחרונים: (ד) דשתי קדרות הן * וכדלעיל בסימן תט"ז סעיף א': א (א) גמרא (טו: ופסחים סח:): (ב) פוסקים. וכתב המגן אברהם (ריש הסימן) בשם המהרש"ל (ים של שלמה חולין פ"א ס"ג) * דמה שפאריכים התנאים בנגונים [א] אין זה בכלל חציו לה' וחציו לכס: (א) מהרמב"ם (פ"ו ה"ט) והטור וקמסקנת הב"ח (ס"א) והמגן אברהם (שם) עין שם [א]:

כד (קט) אלהי רבה (ספ"ל), וכתב שבתם נדחק הש"ו (סי"ג כב) [א], ומכל מקום דינו אמת [א] דלפעמים אף במבשל כדי לאכל מעט משניהם גם פן אסור ובגון ששתי הקדרות הם ממין אחד דמנבר הערמה לכל: (ק) פוסקים: (ק) עין בשלחן ערוך הגר"ז (סי' תקג ס"ב) שמוצד פן וכן פתח בשיטה מקובצת (ז: ד"ה תנייה): (ק) והגר"ז (שם) מוצד דאסור לו לעולם דהוא דומה למזיד של שבת [א]. והתקד משה סובר בפשיטות דלפי מאי דמשני (ז:): אסורא דשבת שאני [א], אין ללמד משם חמרא לענין יום טוב גם לענין מצרים [א], ויש ראיה לדבריו מדברי ר' אביגודר שהובא בבית יוסף (סי' תקג ד"ה כתב המורכבי וכו' מעשה). ועין לעיל בסימן ש"ח במשנה ברורה סעיף קטן ז' שיטת התוספות וסיעתם דאף במזיד מתר

הר"ד ירמיהו בן הרב יוסף הכהן רובינשטיין ז"ל נלב"ע ב"ג תשרי תש"ו, חוונ' מרת שרה ע"ה בת הר"ד מרדכי ז"ל נלב"ע מ' טבת תשמ"ט, הוצנחו ע"י בני משפחתם שיחיו לוח עמוד היומן: יום ר' ב"א אייר תשס"ו * שב"כ כ"ז ניסן תשע"ז * יום א' ב' ניסן תשע"ז * יום ב' ג' ניסן תשפ"א * יום ג' י"ד אדר תשפ"ז

הלכות יום טוב סימן תקכז

משת שעה צ קנב: [א]

המשך ס"ק עז

אם נתירו יבואו אחרים להקץ ולהערים שיבשלו במזיד ויאמרו שהיו שוגג, קמ"ל כאן דאין חוששין לזה אלא אף בשוגג לא קנסו [ראה הערה קס"ה].

ס"ק עז

אין צריך לסעודת יו"ט אלא לקדירה אחת, ומבשל שניה לצורך שבת בדרך הערמה קס"ו.

אב"ע כשמבשל בדרך הערמה לפני האכילה, על דעת שיאכל בסעודת יו"ט מן הקדירה השניה בזות, היינו שבאמת יש לו כל צרכו לסעודת יו"ט, אלא שמבשל קדירה נוספת לצורך שבת על דעת שיטעם ממנה כזית בסעודת יו"ט, כדי שיחשב שמבשל ליו"ט ובוזה

יהיה מותר לו להוסיף בקדירה גם שלא לצורך יו"ט (כ"ל בסי' מקג ס"ו).

מבואר לעיל בסעיף כ"א. לדעה הראשונה בשו"ע נחשב להערמה ואסור, ולדעה שניה אין זה הערמה ונכל זה במבשל קודם אכילה כאמור, אבל לאחר אכילה לכ"ע נחשב להערמה קס"ז.

ס"ק עח

חיישינן שימדרו אחרים לעשות כן, משום שישברו שמותר לעשות כן, וגם הוא יעשה כן פעם אחרת וא"כ תעקר תורת עירוב, מה שאין כן במזיד. שלא ילמדו ממנו לעבור במזיד על דברי חכמים וגם הוא עצמו משימ אל לבו וש (פ"ט), ולא תעקר תורת עירוב קס"ח.

ביאורי ההלכה

המשך ד"ה אם

ד"ע גרע דבר זה דיש לו תבלין ממה דמשני הגמרא שם דהטעם דהמטביל כליו בשבת במזיד אסור להשתמש בהם משום דאפשר בשא"ה היינו שיכול לשאול כלים מחבירו, דקאי תירוץ זה לדידיה על הכ"ל דמטעם זה דאפשר בשאלה יש לאסור גם במעשר פירותיו, וא"כ היה בכישל ביו"ט לשבת דאם יש לו תבשילים אחרים היו נמי כאפשר בשאלה, וממילא יש לאסור מה שבישל במזיד קס"ט.

וכן מדברי מהרש"ל הומוכא בט"ז ס"ק י"ב. דעל הדין המבואר בשו"ע (פ"ג) דאע"פ שהניח עירובי תבשילין אינו יכול לבשל מיו"ט ראשון לשבת (פ"ג): כשחל יו"ט ביום חמישי וביום ששי אסור לבשל ביום חמישי על סמך העירוב, שהרי יכול לבשל ביום ששי שהוא יו"ט שני דרבנן, כתב המהרש"ל דאפילו אם עבר ובישל ביו"ט ראשון אסור לאכלו בשבת, ואינו דומה לדין המבואר בסעיף שלפנינו דאם עבר ובישל במזיד מותר לאכול התבשיל בשבת, משום דכאן אין לו מה לאכול בשבת, אבל בכישל ביו"ט ראשון, הרי יכול לבשל תבשיל אחר ביו"ט שני לשבת [שהרי הניח עירוב תבשילין]. ומדברי מהרש"ל אלו מוכח דסבירא ליה דדוקא באין ל"ו תבשילין אחרים מותר.

ול"א זכר לדעת הרשב"א הסובר שהעיקר לדינא כתירוץ האחרון דאיסורא דשבת שאנ"י, אבל ביו"ט לא קנסו מזיד, לפי"ז בכל

גונוי לא קנסוהו בדעיבד אפילו כשיש לו תבשילים אחרים. ווא"כ לדעת הרשב"א יש להתיר גם בעבר ובישל ביו"ט ראשון ואע"פ שיכול לבשל ביו"ט שני, שהרי גם כאן התירו אפילו כשיש לו תבשילים אחרים.

ד"ה בשבת.

מה שכתב בשם הר"ב"ח. דז"ל הרמב"ם (פ"ט): אין אופין ומבשלין ביו"ט מה שיאכל בחול. ולא הותרה מלאכה שהיא לצורך אכילה אלא כדי ליהנות בה ביו"ט. עשה כדי לאכול ביו"ט והותר, מותר לאכול המותר בחול. עכ"ל. ודיקן מזה הלחם משנה דמשמע מדברי הרמב"ם דדווקא כשבישל לצורך יו"ט והותר מותר לאכול הותר בחול, אבל כשבישל לצורך חול אסור התבשיל. וקשה על זה ממה שכתב הרמב"ם בהמשך דבריו (פ"ט) וז"ל: המבשל או האופה ביום טוב כדי לאכול בו ביום, או שזימן אורחים ולא באו ונשאר התבשיל והפת הרי זה מותר לאכלו למחר בין בחול בין בשבת, ובלבד שלא יערים. ואם הערים הרי זה אסור, ואפילו בשבת שאחר יום טוב, מפני שהחמירו במערים יותר מן המזיד. עכ"ל. משמע מדבריו דבמזיד לא קנסו לאסור התבשיל. וכדי ליישב דברי הרמב"ם חידש הרלב"ח דדווקא בכישל ביו"ט לשבת לא קנסו לאסור במזיד, אבל המבשל מיו"ט לחול קנסו גם על המזיד. [אמנם דעת השו"ע להלכה דבין בשבת בין בחול התבשיל מותר, וראה הערה קע"ז].

צינונים והערות

נראה דגם בכישל ביו"ט לחול מותר התבשיל וכונתו לכאורה לדברי הרמב"ם בה"א דכתב דלא קנסו על המזיד, ולא ס"ל הדיקן של הלח"מ מדברי הרמב"ם בה"ט דדוקא אם בישל לצורך יו"ט ונותר התבשיל מותר, וע"ע להלן בשם הפמ"ג בביאור דברי הרמב"ם. ועוד הקשה הפר"ח דאין סברא לחלק בין בישול מיו"ט לשבת לבישול מיו"ט לחול, דהרי הטעם שלא קנסו על המזיד הוא משום שזה רק איסור דרבנן, שהרי מן התורה אומרים 'הואיל ואי מקלעי אורחים חזי ליה, וא"כ יש להתיר גם ביו"ט לחול. וע"ע בפמ"ג (פמ"ה ל"ג) יו"ט מ"א פ"ג שכתב כדעת הפר"ח, והוסיף דכל זה כשיש שהות ביום שיהיה התבשיל ראוי לאכילה וראוי לכבד אורחים, אבל בישל סמוך לחשיכה דאינו ראוי לאורחים ביו"ט הרי איסורו מן התורה ויש לקנסו את המזיד. ולפי"ז כתב דיש לומר דזהו כוונת הרמב"ם בה"ט ש'נראה מדבריו דאם בישל במזיד ביו"ט לחול אסור התבשיל, דשם מיידי כשאין שהות ביום [ומ"מ בהפסד מרובה סיים שם דאין ביור לאסור התבשיל גם בכישל סמוך לחשיכה]. וע"ע בהערות לשו"ע שכתבנו בשם הרא"ש דהטעם דפוסקים להקל במזיד הוא משום כבוד שבת, ונראה מזה כדעת הרלב"ח והב"ח דדוקא משום כבוד שבת לא קנסו על המזיד, אבל מדברי הר"ן שהבאנו שם נראה כדעת הפר"ח והפמ"ג וכפסק השו"ע. ועמדברי הפמ"ג מבואר דהעושה מלאכה דאורייתא ביו"ט במזיד קנסוהו שלא יהנה ממלאכתו, וראה מש"כ בזה בסי' תקג בהערות למש"ב סקי"ג]. קסט. ובמאירי (ח: ד"ה מה) כתב וז"ל: וכן הערמה אסורה אם אחר שאכל כל צרכו חזור ואומר שעדיין הוא צריך לאכול, אלא אם כן לצורך קטנים שאדם רגיל להאכילם אף אחר אכילה. עכ"ל. קסט. והנה כל זה לענין לכתחילה, דאסור לבשל לאחר אכילה בהערמת הפוסקים בסימן תק"ג (פ"ה) האם דינו כמערים גמור שמבואר כאן שאסור אף בדעיבד, אך דהערמה זו קילא כיון שטעם קצת מהתבשיל ביו"ט. [ושם מיידי הפוסקים במבשל לאחר אכילה, ולכאורה הוא הדין במבשל קודם אכילה לדעות דנחשב הערמה גם קודם אכילה]. קע. כן כתב רש"י (פ"ה ח: ד"ה ע"ה). והרמב"ם (יו"ט פ"ו ה"י) כתב וז"ל: ואסור על המערים ולא אסור על המזיד, שאם תתיר למערים נמצאו הכל מערימין, וישתקע שם עירובי תבשילין, אבל המזיד אינו מצוי, ואם עבר היום לא יעבור פעם אחרת. עכ"ל.

קסה. הנה מקור הדיעה להחמיר בשוגג הובא בהגהות אשר"י (פ"י) בשם רבינו יואל, דעל מה שכתב הרא"ש להתיר בעבר ואפה במזיד כתב וז"ל: אבל בשוגג פירש ריב"א ז"ל דשרי, ולא כדברי רבינו יואל, והמחמיר תבוא עליו ברכה, או שמא אין להחמיר כדי שלא ימנע משמחת יו"ט, אלא מתירין לו בדעיבד ומלמדין אותו שלא יעשה יותר כן, והכל לפי ראות עיניו של החכם ששואלין אותו יעשה. עכ"ל. ומבאר הים של שלמה (פ"ג פ"י) דדעתו דאף דבמזיד לא קנסו מ"מ בשוגג יש סברא לקנסו משום שיש חשש הערמה, שיבשל במזיד ויאמר שוגג הייתי. וכתב המג"א (פ"ק כ"ה) דזה כוונת הרמ"א לאפוקי מסברא זו ולהתיר גם בשוגג. ובטעם הדבר כתב הב"ח דמסתבר שלא להחמיר בשוגג יותר ממזיד. אמנם במאמר מרדכי (פ"ק כ"ג) הקשה על סברת היש"ש דיש להחמיר בשוגג יותר ממזיד, וז"ל: וכל זה אינו שוה לי, דמילתא כבר אמורה דהא דמקלינן טפי במזיד מבמערים הוא משום דאין העולם למדים ממנו ואיהו גופיה יחייב דעתיה דאיסורא קא עביד ויתן לבו לשוב, מ"א"כ במערים שסבור לעשות בהיתר, וא"כ משמע דכל שכן שאין לחוש בשוגג שמא יעשה במזיד ויאמר שוגג הייתי, דע"כ פ' אחרים לא ילמדו ממנו, וגם הוא עצמו יודע שמזיד הוא ואיסורא קא עביד, ויהיב דעתיה לשוב. עכ"ל. [ועיי"ש שרוצה לפרש דברי ההגהות אשר"י דמיידי במערים בשוגג, דהיינו שבישל בדרך הערמה אלא שהיה סבור שמותר לעשות כן, ובוה החמיר ההגהות אשר"י, אבל בשוגג רגיל אין לקנסו, אמנם כתב דמשמעות הרמ"א היא דיש חידוש גם בשוגג רגיל, וכדברי היש"ש והמג"א, וסיים בצ"ע]. קסו. ולבאורה לפי"ז ח"ה כשאין לו תבשילים אחרים אלא שיכול לשאול מחבירו יש לאסור, אמנם מלשון הבה"ל דאם היה לו תבשילין אחרים אסור להרמב"ם נראה דאם אין לו תבשילים אחרים מותר, ואולי כוונתו כשאין לו ממי לשאול, או די"ל דבתבשילים לא שייך לומר שישאל מחבירו. ועיין בשטמ"ק יז: (ד"ה לו נ"ח) כתב דבפת ותבשיל אין הדרך להשאל לפי שכל אחד הוצרך לשלו מן הסתם, וצ"ע ככוונת הבה"ל בזה. קסז. הב"ח (פ"י מקג) כתב להלכה כדעת הרלב"ח דהיתר במזיד היא רק בכישל ביו"ט לשבת, אבל מיו"ט לחול יש לקנסו לאסור התבשיל [והב"ח מוסיף חומרא דגם בכישל בשוגג לחול יש לאסור, דקנסו שוגג אטו מזיד]. אמנם הפר"ח (טז) האריך לחלוק על הב"ח, וכתב דמדברי הרמב"ם

הלכות יום טוב סימן תקכו תקכח תקכט

לצורך יום טוב, * מתר לאכלן * בשבת או בחל: כד (עז) פאם הערים לכשל שתי קדרות לצורך היום (ג) (עח) והותר אחת לצורך מחר, (עט) אסור לאכלה:

תקכח דיני ערובי חצרות ביום טוב. וכו' ב' סעיפים:

א (א) * יום טוב אין צריך (ב) ערובי חצרות ושתופי מבואות, * אכל ערובי תחומין צריך. וכל הלכות תחומין נתבאר בהלכות ערובי תחומין (*): ב * ביום טוב שחל להיות בערב שבת (ב) אין מערבין לא ערובי חצרות ולא ערובי תחומין (ג) (אפלו אם הניח ערב תבשילין) (ר"ן פרק ב' דביצה ט. ד"ה מ"ד י"ט). * אכל אם נזכר ביום הראשון בשני ימים טובים (ד) של גלויות, יכול לערב ערובי חצרות (ה) בתנאי, (ו) אכל ערובי תחומין אין מניחין אותו ביום טוב בתנאי:

תקכט דיני שמחת יום טוב. וכו' ד' סעיפים:

א (א) * מצות יום טוב לחלקו וחייו לבית המדרש וחייו לאכלה ושתיה. (ב) * הואל יצמצם

באר היטב

דקה טעם אחד לשניהם, אבל אם יש שני ביניהם בטעם, מהני אפלו בשתי קדרות קדם אכילה בהערכמה זו לאכל מעט ממנו. עד כאן לשונו: א (ב) ערובי. ואם הניח ערובי חצרות ליום טוב סומך עליו גם לשבת. מגן אברהם (סק"א). והמניח בערב פסח יש לכלל גם בן ימים טובים ויאמר כל שבתות וימים טובים. עין שו"ת שער אפרים סימן ל"ג דיום טוב שחל בחמישי

משנה ברורה

בשוגג * אם נתירו יבאו אחרים להקל ולהערים: כד (עז) אם הערים וכו' לצורך היום. רצונו לומר שבאמת * אין צריך (ק) אלא לקדרה אחת ומבשל שניה בדרך הערמה שאומר שמא יודמנו לו אורחים, או שבשל לצורך היום ונתור ובשל לצורך היום ואמר שיקדרה הראשונה ישאר למחר, * אכל כשםבשל בדרך הערמה שיאכל מן השניה פזית * מבאר לעיל בסעיף כ"א: (עח) והותר אחת וכו'. דבהערכמה (ק) * חוששין שילמדו אחרים לעשות כן וגם הוא יעשה כן פעם אחרת, מה שאין כן במזיד: (עט) אסור לאכלה. * הינו (ק) לו ולבני ביתו דקנסוהו וכו'. * אכל לאחרים * מתר למוצאי יום טוב מיד (לבוש סכ"א). * כתב בחקד משה (ט"ז) * דצ"ל (ק) אינו אסור רק עד מוצאי שבת:

א (א) יום טוב אין צריך ערובי חצרות וכו'. * דכל אלו נהקן משום גדר הוצאה, וביום טוב קמא לן דמתוך שהתרה הוצאה לצורך אכל נפש התרה נמי שלא לצורך וכדלעיל בסימן תקי"ח (ס"א). * ומשמע מסתימת לשונו דלא תקנו כלל ערובי חצרות ליום טוב וכן סתם לעיל בסימן תט"ז סעיף ה', אכן מדברי רמ"א לעיל בסימן תקי"ח סעיף א' בהג"ה מוכח דסבירא ליה דדברים שאין בהם צורך כלל אסור להוציא מבית לחצר בלא ערובי חצרות. ועל כן כתבו האחרונים דקשמעבר ערובי חצרות בערב פסח בשביל שבתות השנה (ב) * כלל גם יום טוב נכדי שיהיה יכול להוציא על ידי זה אף דברים שאין צורך היום כלל] ויאמר לכל שבתות וימים טובים של שנה זו, ומי שמניח בכל ערב שבת ואקלע יום טוב סמוך לו יאמר לשבת זה (ג) ויום טוב הקא עלינו לטובה [אחרונים]: ב (ב) אין מערבין וכו'. * דמתוך כמתקן לצורך מחר. ואם הניח ערובי חצרות מערב יום טוב (א) לשם יום טוב (ד) ועדין הערוב קים, * סומך עליו גם לשבת: (ג) אפילו וכו' ערוב תבשילין. * דערובי תבשילין אינו מתיר אלא לתקן צרכי סעודה לצורך מחר: (ד) ש"ש גלויות. * ולאפוקי שני ימים של ראש השנה דכיום אחד אריקתא דמני: (ה) בתנאי. דהינו שיאמר אם היום חל אני מניחו בשביל ערובי חצרות לשבת ואם היום קדש איני אומר כלום, ולמחר יאמר אם היום קדש הרי ערבתי אתמול ואם היום חל אני מניחו לשם ערובי חצרות. * ועין בסימן שצ"ג במשנה ברורה (סק"ב): (ו) אכל ערובי תחומין אין מניחין וכו'. * דקנזן שבייתה הוא קנזן בית, ובית לא קנינן ביום טוב אפלו בתנאי. וכתב באלה"ה רבה (סק"ב) דהינו דוקא לכתחלה אבל בדיעבד כשכבר ערב מהני בשני ימים טובים של גלויות, והביאו הפרי מגדים גם כן לעיל בסימן תט"ז (מש"ש סק"ב), * ועין שם בבאור הלכה דבור המתחיל מפני:

א (א) מצות יום טוב לחלקו וכו'. * דבחד (ב) קרא כתיב (במדבר כט לה) 'ועצרת תהיה לכם', ובהו קרא כתיב (דברים טו ח) 'ועצרת לה' אלהיך, ועל כן אמרו חז"ל דצריך לחלקו וחייו לבית המדרש ותפלה, וחייו לאכלה ושתיה בשביל ענג יום טוב. (ג) ועל כן יש לגזור בתנאים המאריכים יותר מחציו של יום. (א) * וכתבו הפוסקים דכך הוא הדרך הנכון, בבקר מקדימין לילף לבתי הפנסיות ולבתי מדרשות ומתפללין וקורין בתורה בענינו של יום. ומתפללין מוסף, וחזרין לבתיהם ואוכלין, * והולכין לבתי מדרשות ושונין עד חצי היום, ואחר כך כשבא זמן מנחה מתפללין תפלת המנחה, להתענג בשמחת יום טוב שאר היום עד הלילה כדי לקיים חציו לכם, ועין לקמיה בסעיף ג': (ב) וא"ל יצמצם וכו'. שכל מזונותיו ויצאותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, חוץ מהוצאות שבתות וימים טובים שאם פחת פחתין לו ואם מוסיף מוסיפין

שער הציזון

למוצאי שבת מיד, ועל כל פנים לענין יום טוב מי שמחזיק בשיטתם אין למחות בידו: א (ב) דבשביל יום טוב לבדו בודאי אין פדאי לברך כיון שיש דעות בזה ואי: (ג) אכן צריך שיהיה שמור הערוב עד יום טוב: ב (א) מגן אברהם (סק"א) ושאר אחרונים: (ד) דשתי קדרות הן * וכדלעיל בסימן תט"ז סעיף א': א (א) גמרא (טו: ופסחים סח:): (ב) פוסקים. וכתב המגן אברהם (ריש הסימן) בשם המהרש"ל (ים של שלמה חולין פ"א ס"ג) * דמה שפאריכים התנאים בנגונים [א] אין זה בכלל חציו לה' וחייו לבית המדרש: (א) מהרמב"ם (פ"ו ד"ה) והטור וקמסקנת הב"ח (ס"א) והמגן אברהם (שם) עין שם [א]:

כד (קט) אלהי רבה (ספ"ל), וכתב שבתם נדחק הש"ו (ס"ק כב) [א], ומכל מקום דינו אמת [א] דלפעמים אף במבשל כדי לאכל מעט משניהם גם כן אסור ובגון ששתי הקדרות הם ממין אחד דמנבר ההערכמה לכל: (ק) פוסקים: (ק) עין בשלחן ערוך הגר"ו (ס"ה תקג ס"ב) שמוצדד כן וכן פתח בשיטה מקובצת (ד: ד"ה תנייה): (ק) והגר"ו (שם) מוצדד דאסור לו לעולם דהוא דומה למזיד של שבת [א]. והחמיר משה סובר בפשיטות דלפי מאי דמשני (ד:): אסורא דשבת שאני [א], אין ללמד משם חמרא לענין יום טוב גם לענין מצרים [א], ויש ראיה לדבריו מדברי ר' אביגדור שהובא בבית יוסף (ס"ה תקג ד"ה כתב המורכבי וכו' מעשה). ועין לעיל בסימן ש"ח במשנה ברורה סעיף קטן ד' שיטת התוספות וסיעתם דאף במזיד מתר

פ שם (ע"ב) בגמרא. א הר"ף (ה) ורא"ש (ס"ו) בפרק קמא דביצה (ט) והרמב"ם בפרק ח' מהלכות ערובין (ה"ד). * (ובסימן (שצ"ו) [שצ"ו] כל פרטי דברים האסורים והמתירים ובסימן ת"ו דיני יום טוב ודיני יום טוב הסמוכים לשבת). ב מסקנא דגמרא ביצה ט"ז (ע"ב). ג שם י"ז (ע"א).

א בריקתא ביצה ט"ו (ע"ב) ופסחים ס"ח (ע"ב) וברבי יהושע. ב צנתינו לעיל בסימן רמ"ב (ס"א) לענין שבת.

וב"ח (ס"ג) פסקו בסבא ראשונה: כד (ג) והותר אחת. הינו קדרה אחת, אסור לאכלו, דבהערכמה חוששין שילמדו אחרים לעשות כן מה שאין כן במזיד. וכתב ט"ו (ס"ק כב) ונקשה דלעיל סעיף כ"א הביא יש אומרים דמתר קדם האכילה מטעם שיאכל מפל אחד ולמה אסור כאן. על כן נראה לי דכאן מיידי במבשל מין אחד בשתי קדרות דבזה לא מהני מה שרוצה לאכל ממנו מעט

באור הלכה

תבשילין אחרים אסור להרמב"ם * דלא גרע דין זה ממה דמשני שם דאפשר בשאלה דקאי לדרייה על הכל עין שם. * וכן מדברי מהרש"ל (שם פרק ב ס"א) המוכח בט"ו סעיף קטן י"ב מוכח דסבירא ליה דדוקא באין לו תבשילין אחרים מתר, ולפלא שכתב דין זה בפשיטות כל כך * ולא זכר דלדעת הרשב"א: כל גוני לא קנסוהו בדיעבד, וצריך עיין:

* מתר לאכלן. ומיהו ראוי לקנסו לפי ראות עיני בית דין על מה שעשה [שיטה מקובצת (ד: ד"ה אמר אבי"ו)]:

* בשבת או בחל. עין בלחם משנה בפרק א' מהלכות יום טוב (ה"ט) * מה שכתב בשם הרלב"ח (ס"ו ג):

א * וא"ל יצמצם בהוצאות יום טוב. אבל בשאר הימים צריך כל אדם לצמצם

הלכות יום טוב סימן תקכז תקכה

משנת שעה"צ קנב: [ב]

ס"ק עט

היינו ל' וּלְבַנֵּי בֵּיתוֹ שְׁבַנֵּי בֵּיתוֹ הָרִי הֵם כְּמוֹהוּ, וְאֵף שֶׁלֹּא עָבְרוּ בְּעֶצְמָם אִיסוּר קֵא. מוֹתֵר לְמוֹצָאֵי יו"ט מוֹד. וְאֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין בְּכַדֵּי שִׁיעָשׂוּ [הֵינּוּ שִׁיעוֹר זְמַן שְׁנַעֲשִׂית הַמְּלָאכָה] (וּלְפִי הַעֲרָפֵיב).

דָּאֵף ל' אֵינוֹ אִסוּר רַק עַד מוֹצָאֵי שַׁבַּת. דָּאֵף שֶׁקְּנֻסוּהוּ שְׁלֹא יִהְיֶה בְּשַׁבַּת מִמָּה שֶׁבִּישַׁל בְּאִיסוּר בְּיו"ט, מְכַל מְקוּם לֹא קְנֻסוּהוּ שִׁיאִסֵּר עֲלֵיו הַתְּבִשִּׁיל לְעוֹלָם [וְאֵף שֶׁבִּישַׁל בְּשַׁבַּת מְזוּד אִסוּר לֹו לְעוֹלָם כְּמִבּוֹאֵר בְּסִימָן שִׁ"ח (ס"ב), מ"מ בְּמַעֲרִים בְּיו"ט הִקְיָלוּ, וְרָאָה שֶׁעַה"צ].

הקדמה

מְלָאכָת 'הוֹצָאָה' הִיא אַחַת מִלְּט' מְלָאכּוֹת שֶׁנֶּאֱסָרוּ בְּשַׁבַּת. מִדִּין תּוֹרָה הֵאִיסוּר הוּא לְהוֹצִיא מִרְשׁוֹת הַיַּחֲד לְרְשׁוֹת הָרִבִּים אוֹ לְהַכְנִיס מִרְשׁוֹת הָרִבִּים לְרְשׁוֹת הַיַּחֲד, אֲבָל חָצֵר שִׁישׁ בַּהּ כְּמָה בְּתִים [שְׁמִיךְ תּוֹרָה נֶחֱשַׁבַת הַחָצֵר לְרְשׁוֹת הַיַּחֲד] מוֹתֵר לְטַלְטֵל מִבֵּית אֶחָד שֶׁבַחֲצֵר לְבֵית אֶחָר שֶׁבַחֲצֵר, אֲמֵנָם חו"ל אִסוּר לְטַלְטֵל מִבֵּית לְבֵית וְכֵן מִבֵּית לְחָצֵר לְלֹא 'עִירוּבֵי חֲצִירוֹת', הֵינּוּ שִׁתְּנוּ כָּל בְּנֵי בֵּית פֶּת וַיִּנְחֹו הַכֹּל בְּאֶחָד מִן הַבְּתִים וְעַל יָדֵי זֶה נֶחֱשַׁבִּים כָּל בְּנֵי הַבְּתִים כְּאִילוֹ דְרִים בְּבֵית שֶׁהִפֵּת שֵׁם.

כְּמו"כ מְבִי שִׁישׁ בּוֹ כְּמָה חֲצִירוֹת אִסוּרוֹ לְטַלְטֵל מִן הַחֲצִירוֹת לְמְבִי אֲלֵא ע"י 'שְׁתוּפֵי מְבֹאוֹת', שְׁגוּבִין פֶּת אוֹ דָּבָר אַחֵר מִמִּינֵי מֵאֲכָל מְכַל חָצֵר וְחָצֵר וְנוֹתְנִים אוֹתוֹ בְּאֶחָד מִן הַחֲצִירוֹת (שׁו"ע ס"ו שְׁפ"ו ס"א). **בְּסִימָן** שֶׁלְּפָנֵינוּ יוֹבָאֵר דִּינֵי עִירוּבֵי חֲצִירוֹת וְשְׁתוּפֵי מְבֹאוֹת לְעִנְיַן יו"ט.

סעיף א

יום טוב אין צריך ערובי חצירות ושתופי מבואות. וּמוֹתֵר לְטַלְטֵל מִמֵּהֵבִית לְחָצֵר אֵף אִם לֹא עָשׂוּ 'עִירוּבֵי חֲצִירוֹת', וְכֵן מוֹתֵר לְטַלְטֵל מִחָצֵר לְמְבִי אֵף אִם לֹא עָשׂוּ 'שְׁתוּפֵי מְבֹאוֹת'. **אַב"ל עִירוּבֵי תְּחוּמֵינָן צָרִיךְ.** שְׁגַם בְּיו"ט אִסוּר לְצַאֵת מִחוּץ לְאַלְפִים אִמָּה מִהַמְּקוֹם שֶׁהִיא בְּכַנְיֶסֶת יו"ט אֲלֵא ע"י עִירוּבֵי תְּחוּמֵינָן², וְהֵינּוּ שְׁמַנִּיחַ מְזוּן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת בְּסוּף אֲלִפִּים אִמָּה מִמְּקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּבֵיה"שׁ שֶׁל יו"ט, וְעַל יָדֵי זֶה חֲשַׁבְּינָן לֹו כְּאִילוֹ הִיתָה שְׁבִיתתוֹ שֵׁם (מַשְׁנ"ב ס"ו מ"מ ס"ק"ב).

ס"ק א

דכ"ל א"ל האיסור להוציא מהבית לחצר וכן מבית לבית

בְּאוֹתָהּ חָצֵר בְּלֹא עִירוּבֵי חֲצִירוֹת נִתְקַן מִשׁוּם גְּדֵר הוֹצִיאָה. שֶׁחֲשַׁשׁוּ חו"ל שֶׁאִם נִתִּיר לְטַלְטֵל מִרְשׁוֹת הַיַּחֲד לְרְשׁוֹת הַיַּחֲד יִטְעוּ וַיְבֹאוּ לְטַלְטֵל גַּם מִרְשׁוֹת הַיַּחֲד לְרְשׁוֹת הָרִבִּים וַיַּעֲבְרוּ עַל אִיסוּר תּוֹרָה. וּבְיוֹם טוֹב קִיּוּמָא לָן דְּמִתוּךְ שְׁהוֹתֵרָה הוֹצִיאָה מִרְשׁוֹת הַיַּחֲד לְרְשׁוֹת הָרִבִּים לְצוּרְךָ אוֹב"ל נִפְשׁ, הוֹתֵרָה נְמוֹי שְׁלֹא לְצוּרְךָ. וְכַדְלָעֵיף בְּסִימָן תְּקו"ח. וְכִיּוֹן שְׁמוֹתֵר אֲפִילוֹ הוֹצִיאָה מִרְשׁוֹת הַיַּחֲד לְרְשׁוֹת הָרִבִּים אֵין עִנְיַן לְאִיסוּר לְטַלְטֵל מִבֵּית לְחָצֵר, וְלִכֵּן לֹא יִתְקַנוּ חֲכָמִים בְּיו"ט 'עִירוּבֵי חֲצִירוֹת' וְשְׁתוּפֵי מְבֹאוֹת.

וְהֵנָּה נֶחֱלַקוּ הָרִאשׁוֹנִים בְּבִיאוֹר כֹּלֵל זֶה דְּמִתוּךְ שְׁהוֹתֵרָה הוֹצִיאָה לְצוּרְךָ הוֹתֵרָה נְמוֹי שְׁלֹא לְצוּרְךָ, [רָאָה בְּסִימָן תְּקו"ח (נ"ג) ד"ה מִמּוֹן] בְּהַרְחָבָה]. יֵשׁ רִאשׁוֹנִים הַסּוֹבְרִים דְּהוֹתֵרָה

ציונים והערות

עֲלֵיו הַמֵּאֲכָל לְעוֹלָם, וְקֻנְסוּ זֶה קְנֻסוֹ רַק לֹו עֲצֻמוֹ וְלֹא לְמִי שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בְּשִׁבְלוֹ. [וְלִפִּי בִּיאוֹר זֶה י"ל דְּשֵׁם מוֹתֵר גַּם לְבְנֵי בֵּיתוֹ וְצ"ע לְהַלְכָה בְּדַעַת הַמְּשַׁנֵּיב בּוּחַ]. אֲמֵנָם כָּל זֶה בְּדַעַת הַמְּשַׁנֵּיב, אֲבָל בְּשׁו"ע הֵרֵב מְבֹאוֹר דָּאִסוּר כִּאֵן בְּמַעֲרִים לֹו וְלְבְנֵי בֵּיתוֹ לְעוֹלָם, וְכִסִּימָן שִׁ"ח פֶּסֶק בְּמִבְשֵׁל מְזוּד בְּשַׁבַּת דְּמוֹתֵר לְמִי שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בְּשִׁבְלוֹ וְצ"ע. קֵעַב. בְּשׁו"ע הֵרֵב (פ"י מִקַּם ס"ג) כֹּתֵב לְעִנְיַן בִּישׁוּל מְזוּד בְּיו"ט שֶׁלֹא קְנֻסוּהוּ, וְז"ל: אֲבָל הַמְּבַשֵּׁל מְזוּד בְּיו"ט לְצוּרְךָ חֲחוּל הָרִי תְּבִשִּׁיל זֶה מוֹתֵר בְּמוֹצָאֵי יו"ט מִד אֲפִילוֹ הַמְּבַשֵּׁל עֲצֻמוֹ וְכו'. עִכְל. וְדִיּוּק מְדַרְבְּרֵי בְּסִפֵּר מִנְחַת פְּתִים דְּרוּקָא בְּמוֹצָאֵי יו"ט מוֹתֵר לְאֲכוּל הַתְּבִשִּׁיל אֲבָל בְּיו"ט עֲצֻמוֹ אִסוּר הַנּוֹת מְמַלְאֲכָתוֹ. אֲמֵנָם בְּשׁו"ת בְּצַל הַחֲכָמָה (פ"ו ס"ב) הָאֵרִיךְ דְּלִכְאוּרָה כּוֹנוֹת הַשׁו"ע הֵרֵב לְחַדֵּשׁ דְּמוֹתֵר מִיד בְּמוֹצָאֵי יו"ט וְלֹא קְנֻסוּהוּ לְהַמְתִּין בְּכַדֵּי שִׁיעָשׂוּ, אֲבָל לְאוֹכְלוֹ בְּיו"ט עֲצֻמוֹ פְּשִׁיטָא שְׁמוֹתוֹ, וְאִדְרַבְרָה בּוּחַ שִׁיאֲכָל בְּיו"ט יִצַּל ע"י מֵאִיסוּר שֶׁבִישַׁל בְּיו"ט לְצוּרְךָ חוּל. [נְעִיין בְּשׁו"ע הֵרֵב (פ"י מִקַּם ס"ב) כֹּתֵב לְעִנְיַן אִיסוּר הוֹצִיאָה אֵשׁ בְּיו"ט שֶׁאֵם עָבַר וְעָשָׂה מוֹתֵר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּהַאֵשׁ בְּיו"ט, שֶׁלֹא קְנֻסוֹ חֲכָמִים לְהַעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיו"ט]. וְהוֹסִיף שֶׁם דְּלִפְנֵי זֶה גַם בְּמַעֲרִים שֶׁקְּנֻסוּהוּ חֲכָמִים שֶׁלֹא יִהְיֶה מְמַלְאֲכָתוֹ זֶהוּ רַק לְעִנְיַן שֶׁאִסוּר לֹו לְאֲכוּל בְּשַׁבַּת [וְלִדְעַת שׁו"ע הֵרֵב אִסוּר לֹו לְעוֹלָם כְּמִבּוֹאֵר בְּשַׁעֲרֵי (פ"ק ק"ה), אֲבָל בְּיו"ט עֲצֻמוֹ מוֹתֵר לֹו לְאֲכוּל, ע"י"ש. וְלִכְאוּרָה גַם בְּדַרְבְּרֵי הַלְבוּשׁ שֶׁהַעֲתִיק כִּאֵן הַמְּשַׁנֵּיב דְּמוֹתֵר לְאַחֲרִים לְמוֹצָאֵי יו"ט מִיד אֵין כּוֹנוֹתוֹ דְּרוּקָא לְמוֹצָאֵי יו"ט וְלֹא בְּיו"ט עֲצֻמוֹ, אֲלֵא כּוֹנוֹתוֹ דְּמוֹתֵר אֲפִילוֹ מִיד וְנִלָּא צָרִיךְ לְהַמְתִּין בְּכַדֵּי שִׁיעָשׂוּ כְּמַשְׁנ"ב בְּבִיאוֹרִים], וְכ"ש שְׁמוֹתֵר בְּיו"ט עֲצֻמוֹ. וְל"ע בּוּחַ.

א. בְּשׁו"ת חַת"ס (פ"י מִקַּם) מְבַאֵר דָּאִיסוּר תְּחוּמֵינָן נּוּגַה אֵף לְצוּרְךָ אוֹכֵל נִפְשׁ, מִשׁוּם דְּהוֹתֵרָה הַתִּירָה 'מְלָאכָה' לְצוּרְךָ אוֹכֵל נִפְשׁ, אֲבָל אִיסוּר תְּחוּמֵינָן אֵינוֹ כְּכֹלל 'מְלָאכָה' אֲלֵא הוּא אִיסוּר בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ וְאֵינוֹ עִנְיַן לְהַתִּירוֹ לְצוּרְךָ אוֹכֵל נִפְשׁ. [נְעִיין בְּמַהֲרַש"א (מַנּוּחַם א. מו"ס) ד"ה מִמּוֹן] שֶׁהִקְשָׁה לְמַה לֹא הִתִּירוֹ תְּחוּמֵינָן לְצוּרְךָ, וְכַתֵּב דִּישׁ לִישֵׁב. וּמְבַאֵר בְּקַרְנֵי רֵאָם (ס"ג) וְז"ל: כּוֹנוֹתוֹ דְּלִקְרֵב הַמֵּאֲכָל אֲלֵיו זֶה מוֹתֵר, אֲבָל לְקֵרֵב עֲצֻמוֹ אֵל הַמֵּאֲכָל זֶה אִסוּר, מִשׁוּם דְּקִירוֹב עֲצֻמוֹ אֵל הַמֵּאֲכָל דּוֹמֵה לְמַה שֶׁכֹּתֵב הַתּוֹס' לְעִיל גְּבִי מְכַבָּה אֵת הַנֵּר בְּשִׁבְלֵי דָּבָר אַחֵר דְּמַחֲשֵׁב כְּמַכְשִׁירֵי אוֹכֵל נִפְשׁ וְכו' ע"י"ש]. ב. מְקוֹר הַדָּבָר שְׁבִיו"ט נּוּגַה אִיסוּר תְּחוּמֵינָן מְבַרִּייתָא (פ"ה ט"ז)

[ג] דְּקִי"ל (ס"ק ש"ח ס"ב) דָּאִסוּר לְמַבְשֵׁל לְעוֹלָם. [ד] דְּרַק בְּשַׁבַּת קְנֻסוֹ עַל הַמְזוּד, אֲבָל בְּיו"ט לֹא קְנֻסוֹ עַל הַמְזוּד [וְרַק לְעִנְיַן מַעֲרִים קְנֻסוֹ, דְּהַעֲרָמָה חֲמוּרָה מְזוּד].

[ה] דָּאֵף שֶׁעַל הַמַּעֲרִים קְנֻסוֹ גַּם בְּיו"ט, מ"מ אֵין דִּינוֹ חֲמוּר כְּמוֹדֵר שֶׁל שַׁבַּת דָּאִסוּר לְמַבְשֵׁל לְעוֹלָם, אֲלֵא קְנֻסוּהוֹ רַק עַד מוֹצָאֵי שַׁבַּת שֶׁלֹא יִהְיֶה מְמַלְאֲכָתוֹ.

[א] דְּלִדְעַת הַשׁו"ע דָּאֵין צָרִיךְ עִירוּבֵי חֲצִירוֹת כֹּלֵל בְּיו"ט א"כ אֵין לֹו לְבָרֵךְ כְּשֶׁמְעַרְבֵר לְיו"ט לְבָדוֹ דְּהָרִי זֶה סִפֵּק בְּרַכָּה לְבַטְלָה.